

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА «КРОК»**

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ГОРБАЧЕНКО ОЛЕКСАНДРА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК: 340.12+340.15+341

ДИСЕРТАЦІЯ

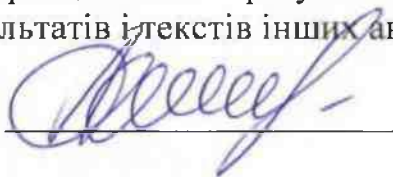
**ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНІХ
ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ДОСВІДУ
УКРАЇНИ ТА УГОРЩИНИ**

081 Право

08 Право

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі
права

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

О. В. Горбаченко

Науковий керівник: Корольова Вікторія Вікторівна, к.ю.н, доцент

Київ – 2024

АНОТАЦІЯ

Горбаченко О.В. Теоретичні засади інституційного забезпечення зовнішніх функцій держави: порівняльно-правовий аналіз досвіду України та Угорщини. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК». Київ. 2024.

Дисертаційне дослідження присвячене порівняльно-правовому аналізу теоретичних засад інституційного забезпечення зовнішніх функцій держави на основі аналізу досвіду України та Угорщини. У дисертації визначено теоретико-правові та методологічні основи наукового дослідження зовнішніх функцій держави, висвітлено генезис становлення зовнішніх функцій України та Угорщини в історико-правових аспектах. Визначені поняття та зміст правової системи інституційного забезпечення зовнішніх функцій в Україні та Угорщині. Встановлена структура зовнішніх функцій для України та Угорщини та здійснено теоретико-правовий аналіз основних складових системи інституційного забезпечення шляхом порівняльно-правового аналізу досвіду аналізованих держав. Досліджено конституційно-правові підходи виокремлення моделей інституційного забезпечення зовнішніх функцій у теоретико-правовому вимірі Угорщини та України. Встановлено особливості механізму реалізації зовнішніх функцій з метою уніфікації стандартів. Висвітлено проблеми і перспективи удосконалення законодавства України для підвищення ефективності зовнішніх функцій держави в умовах європейської інтеграції та висвітлено реформи правових форм реалізації зовнішніх функцій сучасних європейських держав.

Були сформульовані основні поняття та наведені думки науковців у питанні теоретико-правових та методологічних основ дослідження зовнішніх функцій, висвітлені особливості зародження та становлення зовнішніх функцій в Україні та Угорщині. Глибоке опрацювання наукових джерел дало змогу виділити дисертаційним дослідженням основні етапи еволюції

зовнішніх функцій України. Зазначено, що генезис зовнішніх функцій в Україні бере початок від додержавних утворень, оснований більшою мірою на укладення договорів про співпрацю та пошуку соратників. Генезис зовнішніх функцій угорської держави має свої характерні риси. Угорщина у різні періоди свого існування прагнула проводити таку зовнішню політику, яка б забезпечила країні входження в існуючу систему європейських держав, незалежність, сталий розвиток та захист власних територій. В часи приналежності до радянського союзу міжнародна діяльність не проводилася, тут бачимо схожість становища Угорщини з Україною. Починаючи з 1990 року завдяки перемозі на парламентських виборах демократичних сил Угорщина відмовилася від соціалістичних ідей і пішла по шляху побудови демократичної країни основаної на ринковій економіці. Від 1999 року Угорщина член НАТО, а з 2004 року країна в Європейському Союзі, що стало запорукою сталого розвитку та захисту власних територій.

Дисертацією охарактеризована інституційна система забезпечення зовнішніх функцій держави, приділено увагу поняттю та змісту правової системи інституційного забезпечення зовнішніх функцій України та Угорщини, а також структурі зовнішніх функцій в Україні та Угорщині.

Основою для проведення порівняльно-правового аналізу досвіду України та Угорщини послуговував такий перелік зовнішніх функцій: зовнішньополітична(дипломатична), зовнішньоекономічна, природоохоронна (екологічна), налагодження міжнародних культурних зв'язків (гуманітарна), оборони держави від зовнішньої військової агресії, зовнішньо-інформаційна, протидія міжнародному тероризму та міжнародній організованій злочинності.

Показано, що дослідження функцій держави в контексті сучасних викликів, зокрема війни та європейської інтеграції, є надзвичайно важливим. Аналіз інституційного забезпечення зовнішніх функцій держави через порівняльно-правовий підхід, зокрема українського та угорського досвіду, може надати цінні уроки для підвищення ефективності реалізації державної

політики в Україні.

Дисертацією досліджено, що основними проявами зовнішніх функцій, як в Україні, так і в Угорщині є: сутність і соціальне призначення держави, де інституційне забезпечення зовнішніх функцій є юридично визначеним у порядку чинного законодавства України та Угорщини алгоритмом дій та компетенцій відповідного органу і його осіб. Сутністю і соціальним призначенням цих інститутів є не що інше, як дії в інтересах своєї держави і своїх громадян; напрямки державної діяльності, тобто ключові сфери, в яких держава здійснює свої зовнішні функції, включаючи політичні, економічні та культурні аспекти; основне спрямування впливу держави та його кінцева мета, тобто спрямування діяльності інституцій на найвищі результати у сфері зовнішньополітичної діяльності; методи, форми, способи, принципи та засоби реалізації зовнішніх функцій держави, тобто вибір оптимальних та ефективних способів реалізації зовнішніх функцій; взаємозв'язок практичної діяльності з поставленою метою – оборона та захист від зовнішньої агресії.

В контексті порівняльно-правових підходів, дисертацією виокремлено моделі інституційного забезпечення зовнішніх функцій. Ці моделі відображають специфіку функціонування інституцій у сфері зовнішньої діяльності аналізованих держав та їх підходи до реалізації функцій. У частині України виділено: правотворчу модель Верховної Ради, правозастосовну модель діяльності Президента, оперативно-виконавчу модель діяльності Прем'єр міністра та Кабінету міністрів та правоохоронну модель діяльності Міністерства закордонних справ. У частині Угорщини виділено: правотворчо-представницьку модель діяльності Парламенту (Національні збори), виконавча модель діяльності Уряду та прем'єр-міністра, контрольно-виконавча модель діяльності Президента та право-підтримуюча діяльність Міністерства закордонних справ і торгівлі.

Визначено, що основоположними документами організації діяльності Європейського Союзу (ЄС) слугують три ключові документа: Договір про функціонування Європейського Союзу (1957 рік); Договір про Європейський

Союз (1997 року) та Лісабонська угода (2007 року), що внесла певні зміни та доповнення до його компетенцій. Усе, що робить ЄС, базується на договорах, добровільно та демократично погоджених його країнами-членами. Країни ЄС надали остаточну юрисдикцію у питаннях законодавства ЄС Європейському суду, чий рішення мають поважати всі. Європейський Союз являє собою певний прототип держави з державами. Так, ЄС має власну систему органів управління, так ЄС має власну законодавчу систему, так ЄС має власну судову систему. Система діяльності Союзу є вкрай складною та інституційною, що впливає в цілому на механізми реалізації зовнішніх функцій.

Відходячи від компаративістського підходу до систематизації зовнішніх функцій Угорщини, дисертацією виділяються ключові зовнішні напрямки для України: 1) просування національних інтересів, забезпечення безпеки та територіальної цілісності; 2) залучення інвестицій та формування сприятливого інформаційного простору; 3) розвиток співпраці з міжнародними партнерами, організаціями та громадськістю; 4) формування позитивного іміджу України на міжнародній арені; 5) інтеграційні процеси та співпраця з ЄС і НАТО. Така систематизація дасть можливість зосередитись на пріоритетних напрямках та можливість тримати чіткий курс і відповідно працювати на зрушення. Адже багатовекторність питань, як показує практика державотворення в Україні мінімізує бажані результати.

Досліджено, що з приєднанням до ЄС, Україну очікує перегляд наявних законодавчих актів з метою гармонізувати внутрішнє право з правом ЄС. Доречним першочерговим кроком є встановлення меж розповсюдження права ЄС, наприклад як зробила Угорщина. Тому, Конституція України, як Основний закон, що є основою усього законотворення, першочергово має зазнати відповідних змін. Окремо дисертацією звертається увага і на інституційне забезпечення реалізації зовнішніх функцій. Досліджено наявний перелік Міністерств, проаналізовано законодавчі документи щодо кожного. Це дало змогу констатувати дублювання повноважень, що на законодавчому

рівні недопустимо. Показано, що мінімізація таких дублювань має вплинути на підвищення результативності державних органів.

Дисертаційним дослідженням встановлено, що використання досвіду Угорщини в питанні реалізації зовнішніх функцій в Україні має знизити рівень багатовекторності та стабілізувати нинішню ситуацію.

Ключові слова: ЄС, Україна, Угорщина, зовнішні функції, порівняльно-правовий аналіз, історико-правові аспекти, додержавні утворення, генезис зовнішніх функцій угорської держави, досвід України, досвід Угорщини, європейська інтеграція, законодавство України, законодавство Угорщини, зовнішня функція, державотворення.

ABSTRACT

O.V. Horbachenko Theoretical foundations of institutional support of external functions of the state: a comparative legal analysis of the experience of Ukraine and Hungary. – *Qualifying scientific work on manuscript rights.*

Scientific research for the PhD degree in specialty 081 "Law". Higher educational institution "KROK University". Kyiv. 2024.

The scientific research is devoted to the comparative legal analysis of the theoretical foundations of the external functions institutional support of the state based on the analysis of the experience of Ukraine and Hungary. The dissertation defines the theoretical, legal and methodological foundations of the scientific research of external functions of the state, highlights the genesis of the formation of the external functions of Ukraine and Hungary in historical and legal aspects. The concepts and content of the legal system of institutional support of external functions in Ukraine and Hungary are defined. The structure of external functions for Ukraine and Hungary was established, and a theoretical-legal analysis of the main components of the system of institutional support was carried out by means of a comparative-legal analysis of the experience of the analyzed states. Constitutional and legal approaches to distinguishing models of institutional provision of external functions in the theoretical and legal dimension of Hungary and Ukraine have been studied. Features of the mechanism of external functions

implementation have been established for the purpose of standard unification. The problems and prospects of improving the legislation of Ukraine to increase the efficiency of the external functions of the state in the conditions of European integration are highlighted, and the reforms of the legal forms of the implementation of the external functions of modern European states are highlighted as well.

The main concepts and the opinions of scientists on the issue of theoretical, legal and methodological foundations of the research of external functions were formulated, the peculiarities of the origin and formation of external functions in Ukraine and Hungary were highlighted. A deep study of scientific literature has allowed the scientific research to highlight the main stages of the evolution of Ukraine's external functions. It is noted that the genesis of external functions in Ukraine originates from pre-state formations, based largely on the conclusion of cooperation agreements and the search for associates. The genesis of the external functions of the Hungarian state has its own characteristics. At different periods of its existence, Hungary sought to archive such a foreign policy that would ensure the country's entry into the existing system of European states, independence, sustainable development and protection of its own territories. During the time of belonging to the Soviet Union, international activity was not carried out, here we see the similarity of the situation of Hungary with Ukraine. Since 1990, due to the victory of the democratic forces in the parliamentary elections, Hungary rejected socialist ideas and started building a democratic country based on a market economy. Hungary has been a member of NATO since 1999, and a member of the European Union since 2004, which has become a guarantee of sustainable development and protection of its own territories.

The institutional system of providing external functions of the state, concept and content of the legal system of institutional provision of external functions of Ukraine and Hungary, as well as the structure of external functions in Ukraine and Hungary were characterized by this scientific research.

The basis for comparative legal analysis of the experience of Ukraine and Hungary was the following list of external functions: foreign policy (diplomatic), foreign economic, nature protection (ecological), establishment of international cultural ties (humanitarian), defense of the state against foreign military aggression, foreign information, countering international terrorism and international organized crime.

It is shown that the study of the functions of the state in the context of modern challenges, in particular war and European integration, is extremely important. The analysis of the institutional provision of the external functions of the state through a comparative legal approach, in particular the Ukrainian and Hungarian experience, can provide valuable lessons for improving the effectiveness of state policy implementation in Ukraine.

It was researched that the main manifestations of external functions, both in Ukraine and in Hungary, are: the essence and social purpose of the state, where the institutional support for external functions is a legally defined algorithm of actions and competencies of the relevant body and its individuals in accordance with the current legislation of Ukraine and Hungary. The essence and social purpose of these institutions are nothing more than actions in the interests of its state and its citizens; areas of state activity, namely key areas in which the state carries out its external functions, including political, economic and cultural aspects; the main direction of the state's influence and its ultimate goal, namely directing the activities of institutions to the highest results in the field of foreign policy; methods, forms, principles and means of implementing the external functions of the state, namely choosing optimal and effective ways to implement external functions; the relationship of practical activity with the set goal – defense and protection from external aggression.

In the context of comparative legal approaches, the scientific research identifies models of institutional support for external functions. These models reflect the specifics of the functioning of institutions in the sphere of external activity of the analyzed states and their approaches to the implementation of

functions. It is proposed in part of Ukraine, the law-making model of the Verkhovna Rada, the law-enforcement model of the President's activity, the operational-executive model of the activity of the Prime Minister and the Cabinet of Ministers, and the law-enforcement model of the Ministry of Foreign Affairs. In the part of Hungary, the law-making and representative model of activity of the Parliament (National Assembly), the executive model of the activity of the Government and the Prime Minister, the control-executive model of the activity of the President and the law-supporting activity of the Ministry of Foreign Affairs and Trade.

It was determined that three key documents serve as the fundamental documents for the organization of the European Union (EU): Treaty on the Functioning of the European Union (1957); The Treaty on the European Union (1997) and the Lisbon Agreement (2007), which made certain changes and additions to its competences. Everything the EU does is based on treaties voluntarily and democratically agreed upon by its member states. EU countries have given final jurisdiction in matters of EU law to the European Court of Justice, whose decisions must be respected by all. The European Union is a certain prototype of a state with states. The EU has its own system of governing bodies, the EU has its own legislative system, the EU has its own judicial system. The Union's activity system is extremely complex and institutional, which generally affects the mechanisms for implementing external functions.

Departing from the comparative approach to the systematization of Hungary's external functions, the scientific research highlights key external directions for Ukraine: 1) promotion of national interests, ensuring security and territorial integrity; 2) attraction of investments and formation of a favorable information space; 3) development of cooperation with international partners, organizations and the public; 4) formation of a positive image of Ukraine in the international arena; 5) integration processes and cooperation with the EU and NATO. Such a systematization will give an opportunity to focus on priority areas and an opportunity to keep a clear course and work accordingly. The multi-vector

nature of issues, as shown by the practice of state formation in Ukraine, minimizes the desired results.

It has been researched that upon joining the EU, Ukraine is expected to revise the existing legislative acts in order to harmonize domestic law with EU law. An appropriate first step is to establish the limits of the spread of EU law, for example, as Hungary did. Therefore, the Constitution of Ukraine, as the Basic Law, which is the basis of all lawmaking, must first undergo appropriate changes. In addition, scientific studies have noted institutional support for the implementation of external functions. The existing list of Ministries was studied, and legislative documents for each were analyzed. This made it possible to establish the duplication of powers, which is unacceptable at the legislative level. It is shown that minimizing such duplication should affect the increase in the efficiency of state bodies.

It has been established by this research that using Hungary's experience in the context of implementation of external functions in Ukraine should reduce the level of multi-vectoring and stabilize the current situation.

Keywords: EU, Ukraine, Hungary, external functions, comparative legal analysis, historical and legal aspects, pre-state formations, genesis of external functions of the Hungarian state, experience of Ukraine, experience of Hungary, European integration, legislation of Ukraine, legislation of Hungary, external function, state formation.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ

Статті у періодичних наукових фахових виданнях

1. Горбаченко О., Ткач Д. Генезис зовнішніх функцій Угорської держави від її створення до Першої Світової Війни (історико-правовий аспект). *Наукові записки Інституту Законодавства Верховної Ради*. 2021. Випуск 4. С. 104-112. (0,38 друк. арк., внесок здобувача 50 %)
2. Горбаченко О. Історико-правовий аспект становлення зовнішньої функції України: від до державних утворень до козацтва. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля*

Данила Галицького. Серія Право. 2022. № 13(25). С. 28-36. DOI: [10.33098/2078-6670.2022.13.25.28-36](https://doi.org/10.33098/2078-6670.2022.13.25.28-36) (0,37 друк. арк.)

3. Горбаченко О. Порівняльно-правовий аналіз зовнішніх функцій України та Угорщини: імплементація досвіду (частина 1). *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2022. № 72(1). С. 24-30. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.72.4> (0,3 друк. арк.)

4. Горбаченко О. Порівняльно-правовий аналіз структури зовнішніх функцій України та Угорщини: імплементація досвіду (частина 2). *Аналітично-порівняльне правознавство ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*. 2022. № 4. С. 392-397. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.04.70> (0,3 друк. арк.)

5. Горбаченко О. Моделі інституційного забезпечення зовнішніх функцій України та Угорщини в контексті конституційно-правових підходів їх виокремлення. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. Серія Право. 2022. № 14(26). С. 8-18. DOI: [10.33098/2078-6670.2022.14.26.8-18](https://doi.org/10.33098/2078-6670.2022.14.26.8-18) (0,41 друк. арк.)

6. Горбаченко О. Особливості механізму реалізації зовнішніх функцій держави: уніфікація стандартів ЄС, України та Угорщини. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2023. № 75(1). С. 27-34. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.75.1.4> (0,33 друк. арк.)

7. Горбаченко О., Ткач Д. Генезис зовнішніх функцій Угорської держави від 2004 року до сьогодення (історико-правовий аспект). «*Часопис Київського університету права*» Інституту держави і права ім. В.М. Корецького. 2022. № 2-4. С. 174-179. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.2-4.2022.32> (0,3 друк. арк., внесок здобувача 50 %)

8. Горбаченко О. Порівняльно-правовий аналіз досвіду України та Угорщини в питанні забезпечення зовнішніх функцій: сфера інвестицій. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх*

справ. Серія Право. 2023. № 1. С. 402-407. DOI: [10.31733/2078-3566-2023-1-402-407](https://doi.org/10.31733/2078-3566-2023-1-402-407) (0,25 друк. арк.)

9. Горбаченко О., Корольова В. Порівняльно-правовий аналіз формування зовнішніх функцій в період президенства Леоніда Кравчука та Леоніда Кучми. *Збірник наукових праць «Legal Bulletin» Університету КРОК*. 2023. № 7. С. 86-95. DOI: <https://doi.org/10.31732/2708-33X-2023-07-86-95> (0,42 друк. арк., внесок здобувача 50 %)

10. Горбаченко О. Порівняльно-правовий аналіз досвіду України та Угорщини в контексті складових системи інституційного забезпечення зовнішніх функцій держав. *Збірник наукових праць Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника «Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України»*. Серія Право. 2023. № 61. С. 424-438. DOI: <https://doi.org/10.15330/apiclu.61.4.23-4.38> (0,66 друк. арк.)

11. Горбаченко О. Конституційно-правова призма зовнішніх функцій України та Угорщини: теоретико-правові аспекти. *Науковий журнал «Соціологія права» Інституту законодавчих передбачень і правової експертизи, Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, Юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Всеукраїнської громадської організації «Асоціація українських правників»*. 2023. № 1-2. С. 29-33. DOI: <https://doi.org/10.37687/2413-6433.2023-1-2.4> (0,20 друк. арк.)

Статті у періодичних/міжнародних наукових виданнях

12. O. Horbachenko Comparative-legal analysis of external functions of Ukraine and Hungary: implementation of experience (part 2). Scientific Center of Innovative Researches. *Public Administration and Law Review Journal*. Estonia. 2022. Issue 3 (11). Pp. 89-96. DOI: [10.36690/2674-5216-2022-3-89](https://doi.org/10.36690/2674-5216-2022-3-89) (0,33 друк. арк.)

13. O. Horbachenko External function of the hungarian state as a constitutional and legal category. Scientific Center of Innovative Researches.

Public Administration and Law Review Journal. Estonia. 2022. Issue 2 (10). Pp. 51-61. DOI: [10.36690/2674-5216-2022-2-51](https://doi.org/10.36690/2674-5216-2022-2-51) (0,46 друк. арк.)

Тези виступів на науково-практичних заходах:

14. Горбаченко О. Історико-правовий аналіз зовнішніх функцій Угорської держави в період від Першої Світової Війни до 2004 року. *Міжнародна наукова конференція «Технології, інструменти та стратегії реалізації наукових досліджень»*. Європейська наукова платформа «ЛОГОС». Львів. 2021. С. 94-98.

15. Горбаченко О. Міжнародно-правові передумови визнання українського суверенітету. *International scientific and practical conference «Innovations and prospects of world science»*. Ванкувер. 2021. С. 603-610.

16. Горбаченко О. Міжнародно-правовий аспект утвердження України світовим Естеблішментом. *International Scientific and Practical Conference «Globalization of scientific knowledge: international cooperation and integration of sciences»*. Міжнародний науковий журнал «Гааль науки». Вінниця, Відень. 2021. № 9. С. 140-144.

17. Горбаченко О. Міжнародно-правовий розвиток України за часи президенства Леоніда Кравчука та Леоніда Кучми. Науково-практична конференція *«Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку»*. Університет «КРОК». Київ. 2021. URL: <https://conf.krok.edu.ua/SRE/SRE-2021/paper/view/664>.

18. Горбаченко О. Міжнародно-правове становище України в часи президенства Віктора Ющенка та Віктора Януковича. *International Scientific and Practical Conference «Science of post-industrial society: globalization and transformation processes»*. Міжнародний науковий журнал «Гааль науки». Вінниця, Відень. 2021. № 10. С. 169-173.

19. Горбаченко О. Теоретико-правовий вимір інституційного забезпечення діяльності зовнішніх функцій України та Угорщини. *Міжнародна науково-практична конференція «Sur les matériaux de la iii conférence scientifique et pratique internationale «débats scientifiques et*

orientations prospectives du développement scientifique». Європейська наукова платформа «ЛОГОС». Вінниця, Париж. 2022. С. 90-94.

20. Горбаченко О., Ткач Д. Порівняльно-правовий аналіз зовнішніх функцій України та Угорщини в контексті інвестицій. *Міжнародна науково-практична конференція «Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи»*. Одеський національний економічний університет. Одеса. 2022. С. 573-575.

21. Горбаченко О., Ткач Д. Механізм реалізації зовнішніх функцій держави на меті уніфікації стандартів: Угорщина, Україна, ЄС. *Міжнародна науково-практична конференція «Правове регулювання суспільних відносин в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови з метою забезпечення сталого розвитку»*. Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського. Київ. 2022. С. 77-79.

22. O. Horbachenko Models of institutional provision of external functions of Ukraine and Hungary in the context of constitutional and legal approaches to their expression. *International Conference on Relationship between public administration and business entities management Scientific Center of Innovative Researches. Public Administration and Law Review Journal*. Таллінн, Естонія. 2022. Рр. 214-216.

23. Горбаченко О. Інституційне забезпечення діяльності зовнішніх функцій України та Угорщини. *Міжнародна конференція «Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку»*. Університет «КРОК». Київ. 2022. URL: <https://conf.krok.edu.ua/SRE/SRE-2022/paper/view/1341>.

24. Горбаченко О., Корольова В. Зовнішній курс України: сучасний стан та перспективи. *V Міжнародна конференція «Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку»*. Університет «КРОК». Київ. 2023. URL: <https://conf.krok.edu.ua/SRE/SRE-2023/paper/view/1892>.

25. Горбаченко О., Корольова В. Реалізація оборонної функції України: гарантії безпеки. *Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні виклики розвитку юридичної науки і практики в умовах воєнного стану та повоєнної відбудови»*. Навчально-науковий інститут права Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Київ. 2024. С. 557-558.

ЗМІСТ

ВСТУП	17
РОЗДІЛ 1. Теоретико-методологічна та історична основа дослідження забезпечення зовнішніх функцій держави у сучасній правовій науці..	26
1.1. Теоретико-правові та методологічні основи дослідження зовнішніх функцій держави	26
1.2. Генезис зовнішніх функцій держави в Україні	42
1.3. Становлення і розвиток зовнішньої функції держави в Угорщині	63
Висновки до Розділу 1	80
РОЗДІЛ 2. Інституційна система забезпечення зовнішніх функцій держави та її теоретико-правовий вимір	84
2.1. Поняття та зміст правової системи інституційного забезпечення зовнішніх функцій держави – Угорщини та України	84
2.2. Структура зовнішніх функцій держави Угорщини й України та їх відмінності	92
2.3. Теоретико-правовий аналіз основних складових системи інституційного забезпечення зовнішніх функцій держави: порівняльно-правовий аналіз досвіду України – Угорщини	111
2.4. Конституційно-правові підходи виокремлення моделей інституційного забезпечення зовнішніх функцій держави у теоретико-правовому вимірі Угорщини та України	134
Висновки до Розділу 2	144
РОЗДІЛ 3. Проблеми і перспективи реалізації, розвитку та уніфікації зовнішніх функцій держави в Україні та Угорщині	147
3.1. Особливості механізму реалізації зовнішніх функцій держави в Угорщині, Україні та країнах ЄС з метою уніфікації стандартів зовнішніх функцій держави	147
3.2. Проблеми і перспективи удосконалення законодавства України, підвищення ефективності зовнішніх функцій держави в умовах євроінтеграції нашої країни	161
3.3. Реформи правових форм реалізації зовнішніх функцій сучасних європейських держав	183
Висновки до Розділу 3	199
ВИСНОВКИ.....	201
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	209

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Сучасний розвиток юридичної науки відзначається зростаючою увагою дослідників до змін у правовій організації суспільних відносин та до визначення ролі держави в цьому процесі. Питання функціонування держави залишається ключовим у теорії та практиці державотворення, адже держава не здатна реалізувати свої завдання і досягти цілей без впливу на суспільні відносини. Розробка теорії функцій української держави, особливо в умовах трансформації, дозволяє глибше зрозуміти, як ефективно виконувати ці функції та адаптувати їх до сучасних викликів.

Дослідження функцій держави в контексті сучасних викликів, зокрема війни та європейської інтеграції, є надзвичайно важливим. Для України надзвичайно важливим, без винятку, є добрі відносини з країнами-сусідами. З моменту здобуття незалежності Україна активно працює над будівництвом добросусідських відносин з іншими державами, укладаючи цілий ряд угод у політичній, економічній, культурній сферах. У цьому контексті вагоме місце займають українсько-угорські відносини, тенденції їх розвитку та суперечливі аспекти.

Аналіз інституційного забезпечення зовнішніх функцій держави через порівняльно-правовий підхід, зокрема українського та угорського досвіду, може надати цінні уроки для підвищення ефективності реалізації державної політики в Україні.

Аналіз зовнішнього функціонування України підкреслює необхідність стабільного та послідовного курсу на інтеграцію до європейських структур. З моменту здобуття незалежності Україні було важливо мати чіткий зовнішньополітичний вектор, проте політична нестабільність, зміна керівництва та коливання зовнішньополітичних курсів ускладнюють досягнення стратегічних цілей.

Отже, для успішного розвитку України як повноправної держави Європейського Союзу важливо дотримуватися стабільного курсу, відповідати міжнародним стандартам і активно інтегруватися до європейських інституцій. Співпраця з ЄС та іншими західними партнерами є ключовим фактором у протидії агресії. Поглиблення цієї співпраці може стати основою для стабільного розвитку та відновлення країни. Стратегічний курс на євроінтеграцію, підтримка міжнародних партнерів та адаптація успішних реформ з інших країн можуть не лише захистити суверенітет України, але й забезпечити сталий розвиток у майбутньому.

В останні роки спостерігається зростаючий інтерес до цієї теми, що стало особливо очевидним на фоні загострення глобального суперництва між державами, реальної військової загрози територіальній цілісності України, її державним кордонам, а також загроз національній безпеці через військову інтервенцію, війну з Росією та анексію значних українських територій. Це призвело до появи великої кількості наукових досліджень, результати яких були опубліковані в працях учених з різних галузей сучасної науки.

Теоретичну основу дисертації склали праці відомих вітчизняних науковців, серед них: Андрусенко О., Буцан М., Віднянський С., Волянчук А., Гладенко О., Гусарев С., Дідич Т., Держалюк М., Джураєва О., Дзевелюк М., Задорожній О., Іллар К., Корнієнко О., Корольова В., Кельман М., Лошихін О., Мельничук С., Орзіх М., Пархоменко Н., Петришин О., Скоморовський В., Сало В., Солодкова К., Соскін О., Скакун О., Федуняк С., Француз А., Ханін І., Чекаленко Л., Шевченко А., та ін., а також зарубіжні: Андраш Бозокі, Даніель Хегедуш, Ендрю Хіггінсі, Бенджамін Новак, Аттіла Барта. Хроновскі Нора, Хенес Ботонд, Золтан Йожа, Крісто Гіла, Міклош Угро, Тамаш Молнар, Ніколас Куліш, Петер Ксерн, Йожеф Петретеї, Габар Сульок, та ін.

На нашу думку, аналіз згаданих вище праць свідчить про недостатню увагу до комплексного дослідження зовнішніх функцій України та Угорщини

в порівняльно-правовому аспекті. Це питання розглядалося фрагментарно, що підкреслює його актуальність.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дане дослідження належить до фундаментальних наукових досліджень з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу, включених до Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2023 року, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 942 від 7.09.2011, зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 970 від 24.10.2012, № 741 від 23.09.2015, № 556 від 23.08.2016, № 380 від 21.04.2021.

Дисертаційну роботу проведено в межах науково-дослідної теми кафедри теорії та історії держави і права Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК» – «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення прав людини та дитини в умовах розбудови правової, демократичної, соціально-орієнтованої держави з широко розгалуженими інститутами громадянського суспільства» (номер державної реєстрації: 0118U001384).

Мета і завдання дослідження. Метою даної дисертації є обґрунтування основних положень інституційного забезпечення зовнішніх функцій держави на основі аналізу досвіду України та Угорщини.

Поставлену мету конкретизовано наступними завданнями:

- проаналізувати стан дослідження проблематики інституційного забезпечення зовнішніх функцій держави та виокремити методологічну основу наукового дослідження його теоретико-правових аспектів;
- дослідити генезу зовнішніх функцій держави на різних етапах історичного розвитку держави і права;
- охарактеризувати становлення і розвиток зовнішньої функції в Угорщині;

- дослідити й обґрунтувати поняття, зміст та складові елементи системи інституційного забезпечення зовнішніх функцій держави – Угорщини та України;
- проаналізувати структуру зовнішніх функцій держави Угорщини і України та зосередити увагу на їх відмінностях;
- розглянути моделі інституційного забезпечення зовнішніх функцій України та Угорщини в контексті конституційно-правових підходів;
- сформулювати основні концептуальні положення щодо механізму реалізації зовнішніх функцій в Україні, Угорщині та країнах ЄС;
- на основі проведеного аналізу, з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду, розробити теоретичні висновки, визначити головні напрями удосконалення законодавства України з метою підвищення ефективності зовнішніх функцій держави в умовах євроінтеграції.

Об’єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері забезпечення зовнішньої функції держави.

Предметом дослідження є питання теоретичних засад інституційного забезпечення зовнішніх функцій держави шляхом здійснення порівняльно-правового аналізу досвіду України та Угорщини.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є сукупність загальнонаукових та спеціальних методів. При з’ясуванні еволюційних домінант розвитку зовнішніх функцій використовувався історичний метод (підрозділи 1.2, 1.3); при формуванні понятійно-категоріального апарату було використано методи абстрагування, аналізу та синтезу, узагальнення, індукції, дедукції (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2); при формуванні концептуального підходу до виокремлення моделей інституційного забезпечення використалися методи порівняльно-правовий, формально-юридичний (підрозділи 2.3, 2.4); при оцінюванні особливостей механізму реалізації зовнішніх функцій мало місце використання методу статистичного аналізу (підрозділ 3.1); при висвітленні проблем і перспектив удосконалення законодавства використано цілісно-орієнтований та

програмно-цільовий методи та метод ситуаційного аналізу (підрозділи 3.2, 3.3).

Наукова новизна отриманих результатів. Наукова новизна дослідження полягає у тому, що дисертація є першим у вітчизняній науці комплексним дослідженням теоретичних засад інституційного забезпечення зовнішніх функцій держави на основі порівняльно-правового аналізу досвіду України та Угорщини, в якому:

вперше:

- аргументовано потребу в дослідженні проблематики інституційного забезпечення зовнішніх функцій держави в умовах євроінтеграційного курсу України через порівняльно-правовий аналіз досвіду України та Угорщини, яка обумовлена можливістю виявити сильні та слабкі сторони в їх функціонуванні, а також розробити теоретичні висновки, визначити головні напрями удосконалення законодавства України з метою підвищення ефективності зовнішніх функцій держави в умовах євроінтеграції;

- на основі системного підходу до дослідження генези зовнішніх функцій держави прослідковано динаміку її розвитку у наступні періоди: 1) 530 р. - початок IX ст.; 2) початок IX ст. - перша половина XVI ст.; 3) перша половина XVI ст. – середина XVII ст.; 4) середина XVII ст. - початок XX ст.; 5) початок XX ст. - 16 липня 1990 р.; 6) 16 липня 1990 р. – по теперішній час;

- у рамках компаративістського підходу до систематизації основних зовнішніх орієнтацій Угорщини пропонується визначити для України такі її ключові зовнішні напрямки: 1) просування національних інтересів, забезпечення безпеки та територіальної цілісності; 2) залучення інвестицій та формування сприятливого інформаційного простору; 3) розвиток співпраці з міжнародними партнерами, організаціями та громадськістю; 4) формування позитивного іміджу України на міжнародній арені; 5) інтеграційні процеси та співпраця з ЄС і НАТО;

– доведено, що основними проявами зовнішніх функцій, як в Україні, так і в Угорщині є: сутність і соціальне призначення держави; напрямки державної діяльності; основне спрямування державного впливу та його кінцева мета; методи, форми, способи, принципи та засоби реалізації зовнішніх функцій держави; взаємозв'язок практичної діяльності з поставленою метою;

– виокремлено моделі інституційного забезпечення зовнішніх функцій України та Угорщини в контексті порівняльно-правових підходів. В Україні: правотворча модель діяльності Верховної Ради, правозастосовна модель діяльності Президента, оперативно-виконавча модель діяльності Прем'єр міністра та Кабінету міністрів; правоохоронна модель діяльності Міністерства закордонних справ. В Угорщині: правотворчо-представницька модель діяльності Парламенту (Національних зборів), виконавча модель діяльності Уряду та прем'єр-міністра, контрольно-виконавча модель діяльності Президента, право-підтримуюча діяльність Міністерства закордонних справ і торгівлі. Вказані моделі відображають специфіку функціонування інституцій у сфері зовнішньої політики обох країн та їх підходи до реалізації зовнішніх функцій;

удосконалено:

– доктринальні підходи до розуміння категорії «функція» як поєднання трьох основних аспектів: діяльнісного, сутнісного та цільового, що дозволило глибше осмислити роль функцій у різних системах;

– наукові уявлення про зовнішні функції держави, як головні напрями діяльності держави, що розкривають її сутність, лежать у сфері її зовнішньої політики та зумовлені метою забезпечення найбільш сприятливих зовнішніх умов для існування й розвитку держави;

– підходи до напрямів вдосконалення нормативно-правової бази забезпечення зовнішньої функції держави на основі зарубіжного досвіду;

дістали подальшого розвитку положення щодо:

- еволюції зовнішніх функцій Угорщини в контексті історичних змін і нових викликів у глобальному середовищі;
- специфіки структури зовнішніх функцій в Україні та Угорщині, що залежить від історичних, політичних і соціальних контекстів;
- механізму реалізації зовнішніх функцій в Україні, Угорщині та країнах ЄС, який базується на комплексному підході, що враховує: політичний контекст, міжнародні зобов'язання та внутрішню організацію. Це дозволяє кожній країні адаптувати свою зовнішню політику до змінюваних умов та викликів на міжнародній арені.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертації положення, висновки та пропозиції можуть бути використані:

- у науково-дослідній сфері – для подальшого здійснення наукових розробок проблемних питань, присвячених забезпеченню зовнішньої функції держави;
- у правотворчості – для підготовки проектів нормативних актів у сфері визначення зовнішніх орієнтирів Української держави;
- у правозастосовній діяльності – для вдосконалення практичної діяльності органів публічної влади щодо реалізації зовнішньої функції держави;
- у навчальному процесі – при підготовці підручників та навчальних посібників з дисциплін «Теорія держави і права», різноманітних спецкурсів, які передбачають розгляд питань, пов'язаних із забезпеченням зовнішньої функції держави.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано самостійно. Усі сформульовані у ньому положення та висновки обґрунтовані дисертантом на підставі особистих досліджень.

Апробація результатів дисертації. Результати досліджень викладені у дисертації, оприлюднено та обговорено під час засідання кафедри теорії та історії держави і права Університету «КРОК». Основні результати й

теоретичні позиції, що характеризують основні положення дисертаційного дослідження, оприлюднені дисертанткою на міжнародних наукових та науково-практичних конференціях: Міжнародна наукова конференція «Технології, інструменти та стратегії реалізації наукових досліджень» (м. Львів, 24 вересня 2021 р.); International scientific and practical conference «Innovations and prospects of world science» (Vancouver, Canada October 6-8, 2021); International Scientific and Practical Conference «Globalization of scientific knowledge: international cooperation and integration of sciences» (Vinnytsia, Vienna, October 22, 2021); Науково-практична конференція «Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку» (Київ, листопад, 2021 р.); International scientific and practical conference «Science of post-industrial society: globalization and transformation processes» (Vinnytsia, Vienna, 19 листопада 2021 р.); Міжнародна науково-практична конференція «sur les matériaux de la iii conférence scientifique et pratique internationale «débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique» (Vinnytsia, Paris, July 8, 2022); Міжнародна науково-практична конференція «Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи». (Одеса, 23-24 вересня 2022 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Правове регулювання суспільних відносин в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови з метою забезпечення сталого розвитку». (Київ, 09 грудня 2022 р.); International Conference on Relationship between public administration and business entities management (Tallinn, Estonia. 12.11.2022); Міжнародна конференція «Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку» (Київ, 07 грудня 2022 р.); V міжнародна конференція «Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку» (Київ, 07 грудня 2023 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні виклики розвитку юридичної науки і практики в умовах воєнного стану та повоєнної відбудови» (Київ, 02 травня 2024 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження знайшли своє відображення у 25 наукових працях, 11 статей опубліковано у наукових періодичних виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз, 2 статті – у закордонних фахових виданнях, а також 12 публікацій, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, десятих підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 241 сторінку. Список використаних джерел складається з 296 найменувань і займає 31 сторінку.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНА ТА ІСТОРИЧНА ОСНОВА ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНІХ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ У СУЧАСНІЙ ПРАВОВІЙ НАУЦІ

1.1. Теоретико-правові та методологічні основи дослідження зовнішніх функцій держави

Держава – це особлива форма організації суспільства, що виявляється у формі публічної владної сили. Для того щоб з'ясувати її призначення, необхідно відповісти на ряд запитань: чим є ця владна сила, яке співвідношення її і суспільства, наскільки вона відчужена від суспільства, протистоїть йому та навпаки, пов'язана з ним. Які цілі та інтереси вона переслідує, що приносить це суспільству тощо. Таке покликання є філософською категорією, що зумовлене глибокими внутрішніми контекстами явища і пізнається на рівні теоретичного мислення [13, с. 98].

На думку Мороз С., сутністю держави є властивість, яка полягає у здатності забезпечувати в процесі функціонування та розвитку задоволення основних потреб суспільства, а також створення умов для можливого за існуючих конкретно-історичних умов обставини задоволення потреб та інтересів окремих індивідів та їх спільнот (національних, соціально-економічних, демографічних, релігійних тощо) [95, с. 33]. В той час Копча В. та Копча Н. зазначають, що держава є політико-правовою інституцією, якою управляють чиновники, призначені для виконання своїх функцій. Вони відокремлені від громадянського суспільства, намагаючись здійснювати повний контроль над ним через адміністративні органи та законодавчі акти [73].

Функції дають змогу визначити та конкретизувати відповідні напрями державної діяльності, призначення кожної держави, динаміку її розвитку, стан суспільства, а також соціальні завдання [29, с. 375]. У свій час Бостан С.,

Гусарев С., Пархоменко Н., Заяць Н. та інші стверджують, що шлях до пізнання сутності держави проходить, перш за все, через пізнання його функцій [12, с. 99].

На нашу думку, питання про роль кожної держави, напрямки діяльності, рівень ефективності, занедбаність та обмеження у реалізації можна сьогодні розглядати через призму її функцій.

Як зазначає Кузенко У., що питання функцій держави залишається важливим аспектом теорії та практики державотворення. Ці функції мають ключове значення для реалізації державної політики, адже без впливу на різні явища суспільних відносин держава не зможе ефективно вирішувати свої завдання та досягати поставлених цілей [81, с. 23]. Поряд з тим, Волянчук А. доречно констатує, що основою для мирного і безпечного життя, а також подальшого суспільного прогресу є всестороння реалізація державної політики [25]. Свого часу Дзевелюк М. стверджувала, що функціонування держави охоплює низку різноманітних явищ – від не інституціоналізованих форм діяльності держави та її окремих органів, засобів та інструментів державного управління до функцій держави, які є центром теоретичної характеристики функціонування держави [47, с. 45].

Найбільш поширеними в науковій літературі є визначення функцій держави як напрямку її діяльності, що, на наш погляд, робить цей термін досить простим і зрозумілим. Такої думки дотримується і Скакун А.: «Функції держави – це основні напрямки її діяльності» [172, с. 137]. Схожі міркування висловлює і Барановська Т.: «Функції – це основні напрямки і види діяльності держави» [7]. Буцан М. зазначає, що під функціями держави розуміють головні орієнтири державної діяльності через наявні інструменти та засоби [16, с. 409]. Тихомиров О. вважає, що «по-перше, функціями держави є основні напрями, сторони, види його діяльності. По-друге, функції держави відображають її призначення та сутність (класова, соціальна, соціально-класова, загальносоціальна)» [183, с. 8-9]. З такою думкою погоджується і Мельничук С., але виділяє ще й третю категорію

узагальнення, де «функції держави є механізмом державного впливу на суспільство, що визначає напрями та зміст його діяльності з управління суспільством» [91, с. 26].

На думку угорського фахівця Йожа З., поняття функції та завдання є комплексною категорією стосовно державного управління, що можна визначити як поточні державні цілі, ступінь соціальної залученості, концепція суспільного інтересу, інституційна та організаційна система, призначена для його реалізації. При цьому використовувані інструменти, методи та процедури містять багато характеристик, які частково є постійними, а частково змінними». Як зазначає цей фахівець, і в теорії, і на практиці прийнято говорити про функції держави та публічної адміністрації як про синоніми. Однак, залежно від цілей і завдань держави, коло державних органів може виходити за межі вузько визначених органів державного управління, адже держава може делегувати свої завдання [263].

Беручи до уваги погляди вітчизняних авторів, варто зауважити, що різниця між поняттям функції як напрямку і як аспекту діяльності держави, як справедливо зазначається Бостаном С., Гусарєвим С., Пархоменко Н., Заяць Н. та іншими, міститься в ступені зрілості тієї чи іншої функції. Функції держави виникають разом з її становленням. Однак поки не створені необхідні умови (немає дієвого механізму їх здійснення) функції виступають в якості основного напрямку державної діяльності. У процесі утворення механізму реалізації функцій розвивається законодавство, виявляються найбільш доцільні методи впливу держави на суспільні відносини, відбувається злиття розрізнених однорідних видів діяльності в єдину взаємопов'язану сукупність. Разом з цим функції держави набувають нових якостей і перетворюються з основного напрямку діяльності в основний напрямок і одночасно аспект (сукупність однорідних видів) державної діяльності [12, с. 99].

Водночас, за визначенням Кельман М., Бостан С., Колодій А., питання про функції держави є не тільки теоретичним, а й практичним. Це дає

можливість розглядати державу не лише з точки зору її форми, внутрішньої структури та змісту, а й охопити багатосторонню діяльність держави, що функціонує як у суспільстві, так і у взаємодії з іншими державами. За допомогою функцій можна визначити характер діяльності, правильність їх вибору на тому чи іншому етапі розвитку, пріоритети, рівень її організації та ефективності [13, с. 62].

Справедливо зауважує Саміло Г.: «Держава як орган влади існує та розвивається через свою постійну діяльність у суспільстві. Пасивність є суперечливою характеристикою держави. Аналіз держави з функціональної точки зору найяскравіше демонструє її цілі, а також реальну роль у розв'язанні основних завдань суспільного розвитку, зокрема в їх задоволенні» [168, с. 54]. Науковець розуміє під функціями держави основні напрямки діяльності, в яких розкривається їх сутність і суспільне призначення. Основними ознаками функцій держави Саміло Г. вважає:

1. Функції держави – основні напрями діяльності держави, без яких вона не може існувати на певному етапі свого розвитку.

2. Функції держави визначають сутність держави, інтереси, що складають основу діяльності держави.

3. Функції держави втілюють практичну діяльність держави на власній території та на зовнішньополітичній арені [168, с. 54].

На противагу Саміло Г., науковець Кравчук С. виділяє ознаки, які, на нашу думку, є більш ширшими, а саме:

1. <u>Предметність</u> –	2. <u>Соціальність</u> –	3. <u>Конкретність</u> –
наявність чітко визначеного предмета, що характеризує владу держави в різних сферах суспільного	специфіка державних напрямів реалізації соціальних цілей.	здійснення діяльності в конкретних формах, для цього використовуються різні методи, в тому числі примус.

життя: економіці, політиці, праві...		
4. <u>Об'єктивність</u> – забезпечує відповідність рівня розвитку суспільства і держави.	5. <u>Історичність</u> – характеризують діяльність держави на певному етапі її історичного розвитку.	6. <u>Делегованість</u> – передача частини своїх повноважень президенту, депутату, парламенту [76, с. 17- 18].

За переконаннями угорця Йожа З., «функція державного управління є основною метою адміністративної політики, що лежить в основі широкого спектра завдань і загального державного інтересу, який обґрунтовує формулювання та становлення завдань через законодавство. Цю функцію можна поділити на групи завдань, в межах яких існує безліч різних типів завдань, виконання яких здійснюється в процесі повсякденної діяльності органів державного управління». Він вважає, що ні функції, ні завдання не є статичним поняттям чи категорією. Їхнє визначення змісту, окрім підкреслення історичності, потребує ще й підкреслення змін, інколи більш виразних, інколи менш, оскільки функції та завдання рефлекторно вказують на модифікацію тих запитів і потреб спільноти, задоволення яких є основною метою державного управління [263].

На наш погляд, поряд з вищевикладеним слід згадати Волинець У., яка вважає, що функції держави не є чимось постійним, раз і назавжди визначеним. Вони змінюються, еволюціонують разом з державою, відповідно до завдань, які ставить перед ним суспільство [23, с. 84]. Такої ж думки дотримуються і колектив авторів Опришко В., Шульженко Ф., Васильківська І., Перепадя О.: «Функціям притаманний змінний характер в силу характеру взаємовідносин держави із суспільством» [97, с. 12]. Схожу думку має і Джураєва О., яка впевнена, що внаслідок глобалізації та персоналізації змінюється характер і зміст діяльності держави [46, с. 5].

У той же час є функції, які тією чи іншою мірою притаманні державам усіх історичних типів. Наприклад, функція охорони порядку, без реалізації

якої порушилися б відносини будь-якого суспільства, його безпека, економічні та політичні основи життєдіяльності тощо [97, с. 12].

Окрім того, ми вважаємо, що функції є шляхами реалізації такого феномену як держава. Саме за допомогою функцій визначається соціальне призначення держави, формується розуміння місця і ролі в суспільному житті, а також зміст її діяльності та завдання, що залежать від конкретного історичного етапу розвитку. Вони дають змогу окреслити механізм держави, через який вирішуються питання загального значення та здійснюється управлінська діяльність.

Лощихінін О. підкреслено, що функціональний аналіз діяльності держави (її динамічна спрямованість) сприяє проникненню в політико-правовий характер цього суб'єкта політичної системи суспільства, розкриває обсяг, характер і зміст його діяльності. Тільки шляхом визначення функцій держави можна уявити, яку роль вони відіграють серед інших суб'єктів політичної системи, у суспільстві загалом і яке їхнє соціальне призначення [86, с. 26].

Загалом, можна зробити висновок, що досліджуване питання має глибокі традиції і є відображенням тривалого та складного процесу, подібного до становлення держави. Однак воно завжди залишається актуальним і надзвичайно важливим на етапі правового аналізу в рамках загальної системи юридичних наук, зокрема в теорії та історії держави і права.

Науковий обіг сьогодні містить різні класифікації функцій держави, в залежності від критеріїв, які науковці беруть за основу. Наприклад, Кравчук С. надає таку класифікацію: за територіальною спрямованістю, за тривалістю виконання, за соціальним значенням, за сферами суспільного життя [76, с. 18]. А Дубинський І. пропонує функції класифікувати залежно від інтересів здійснення державної діяльності поділяються на загальні, тобто політичні, економічні, соціальні, правові та групові, які спрямовані на захист окремих груп населення [53, с. 8].

Варто зазначити, що на рівні законодавства немає визначення функцій держави. Натомість має місце положення Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», де мова йде про поділ на зовнішні та внутрішні напрямки політики. Аналізуючи положення згаданого законодавчого акту, маємо зауважити, що він не виділяє окремо різні напрямки зовнішніх функцій, а об'єднує їх в межах зовнішньополітичної діяльності. Доказом слугує ч.2 статті 11, у якій ідеться про гарантування суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності кордонів Держави Україна, політичних, економічних, енергетичних та інших інтересів дипломатичними та іншими засобами і методами відповідно до міжнародного права [139, ст. 11].

Визнаючи, що кожна із вищезгаданих класифікацій має право на існування, ми дотримуємося позиції поділу функцій держави на зовнішні та внутрішні. З наукового погляду таку позицію підтримує і Андрусенко О., який визначає, що зовнішні функції держави – головні напрями діяльності держави, що розкривають її сутність і лежать у сфері її зовнішньої політики та зумовлені метою забезпечення найбільш сприятливих зовнішніх умов для існування й розвитку держави [2, с. 43]. Науковець вважає, що держава здійснює лише дві функції, що забезпечують її сталий розвиток – внутрішньополітичну та зовнішньополітичну. Ця концепція отримала назву «мінімум державних функцій». Вона базується на гіпотезі, яка припускає нерозривну єдність та спільну природу внутрішньої і зовнішньої функцій держави [2, с.44].

На думку угорського фахівця Такача П., основними напрямками держави є підтримка внутрішнього порядку суспільства, тобто захист існуючих відносин власності та визнаних прав. Інші напрямки – захист даної спільноти від зовнішніх ворогів. Також завдання держави полягає в тому, щоб регулювати виробничі та торговельні відносини. Виходячи з цього, можна розуміти державу як інститут, що виконує соціальну функцію, основним завданням якого є створення інтеграції суспільства. Тобто згідно з

однією з найпоширеніших концепцій, держава – це система органів, які виконують функції публічної влади» [291].

Дзевелюк М. вважає: «Глибинна суть функціональності держави не зводиться лише до суми її функцій. Здатність держави протистояти викликам, а також передбачуваність її дій у таких умовах є основою її функціональних характеристик. Варто зауважити, що під «викликами» не слід розуміти лише кризові чи надзвичайні ситуації. Виклики охоплюють будь-які зовнішні та внутрішні обставини, які визначають мотиви дій держави та механізми їх реалізації» [47, с. 38].

На наш розсуд, цей підхід найбільш точно віддзеркалює сучасний стан розвитку функцій держави. Країна не може існувати самотійно; для реалізації її функцій необхідно підтримувати відносини і з міжнародними спільнотами. Такі відносини включають стабільні добросусідські зв'язки, співпрацю з провідними демократичними країнами, а також вступ до універсальних і регіональних міжнародних організацій та активну діяльність у їх межах. Такі вимоги диктуються існуванням зовнішніх загроз для держави, зокрема збройними агресіями, інформаційними війнами та економічними блокадами з боку інших країн. Зі свого боку під функціями держави ми розуміємо формалізовані завдання державної діяльності, які здійснюються протягом певного періоду часу конкретною державою. Сферами регулювання такої діяльності є суспільні відносини, що базуються на передбачених національним і міжнародним правом методах і способах, з метою досягнення пріоритетних позицій впливу. А з погляду саме зовнішніх функцій, то Корнієнко О. пояснює, що «зовнішні функції є складовою функцій держави, покликані реалізовувати її цілі у співпраці з зарубіжними державами» [74, с. 14].

Антонов В. вважає, що «стабільний економічний розвиток країни як суверенної держави вступає в реалізацію внутрішньої та зовнішньої політики, спрямованої на охорону національних інтересів» [4, с. 421].

Як підкреслює Антонов В., «відповідно до теорії міжнародних відносин варто зазначити, що більшість країн, шукаючи шляхів забезпечення своєї безпеки, тяжіють до принципів політичного реалізму. Ця теорія стверджує, що існують два основні, перевірені часом і світовим досвідом способи забезпечення безпеки: 1) створення потужних оборонних можливостей; 2) утворення військових союзів (блоків). Крім того, держави та ці блоки прагнуть досягти балансу сил шляхом створення міжнародних інституцій, угод і договорів про контроль над озброєннями та роззброєння» [4, с. 425].

Наукова література сьогодні містить різні переліки складових зовнішніх функцій. Наприклад, Письменицький А., Гапотій В., Попенко Я., Поліщук В. до зовнішніх функцій відносять функцію оборони держави, функцію підтримки світового порядку (підтримка миру у світі, запобігання війни), функція співпраці з іншими державами, функція захисту світового правопорядку (тероризм, работоргівля) [101, с. 56-57].

Повертаючись до розуміння проблематики поняття зовнішніх функцій держави, пропонуємо обрати за основу підхід, запропонований Андрусенком О. На його погляд, існує одна загальна зовнішня функція держави, яка є більш широкою науковою абстракцією. В межах цієї загальної функції можна виокремити окремі підфункції або підпорядковані їй зовнішні функції держави, що виступають засобом її реалізації та фактично є умовою для її здійснення. Ці підфункції також є абстрактними категоріями, які відображають більш конкретні напрямки зовнішньої діяльності держави, в порівнянні з загальною зовнішньою функцією, і становлять частину її внутрішньої структури [40, с. 30]. Вченим виділяються наступні підфункції:

1. Зовнішньополітична (дипломатична);
2. Оборона держави від зовнішньої військової агресії;
3. Зовнішньоекономічна;
4. Природоохоронна або екологічна (участь у міжнародній охороні навколишнього середовища);

5. Налагодження міжнародних гуманітарних зв'язків;
6. Протидія міжнародному тероризму та міжнародній організованій злочинності [2, с. 45].

На нашу думку, досить слушним є те, що зовнішня функція як категорія теорії держави і права має у своєму складі підфункції, які відповідають потребам держави на конкретному її етапі розвитку. Саме запропоновані Андрусенком О. підфункції і послугують основою нашого порівняльно-правового аналізу.

Простежено, що внесок у контекст теми дисертаційного дослідження – «Теоретичні засади інституційного забезпечення зовнішньої функції держави: порівняльно-правовий аналіз досвіду України та Угорщини» – було здійснено як вітчизняними, так і зарубіжними фахівцями.

Одним із ключових аспектів дослідження послуговували праці Антонова В. «Конституційно-правові засади національної безпеки України» (2017 рік), Бандурки О., Головка О., Передерій О., Шульги А., Холод Ю. «Теорія держави і права» (2018 рік), Бачинської О., Чухліба Т. та Щербака В. «Українське козацтво. Золоті сторінки історії» (2015 рік), Бігняка О., Грушко М., Мануїлової К. «Теорія міжнародного права» (2020 рік), Ведернікова Ю. «Теорія держави і права» (2016 рік), Волинка К. «Теорія держави і права» (2003 рік), Держалюка М. «Активізація діяльності Угорщини у регіоні на початку ХХІ століття» (2019 рік), Задорожного О. «Генеza міжнародної правосуб'єктності України» (2014 рік), Саміло Г. «Теорія держави і права» (2010 рік), Сінайка О., Тищенко Ю., Каплан Ю., Михайлової О. «Гуманітарна політика в Україні: виклики та перспективи (Біла книга)» (2021 рік), Сінькевича О. «Функції конституційного права як галузі права України» (2020 рік), Скакун О. «Теорія держави і права» 4-те видання (2017 рік), Соскіна О. «Вступ до НАТО – стратегічний вибір України» (2008 рік), Мельничук С. «Правові форми реалізації функцій сучасної держави Україна: загальнотеоретична характеристика» (2018 рік), Бостана С., Гусарєва С., Пархоменко Н., Заяць Н. «Теорія держави і права»

(2013 рік), Головченка В., Матвієнка В. «Дипломатична історія України» (2018 рік), Бостана С., Кельман М., Колодій А. «Теорія держави і права» (2017 рік), Тихомирова О. «Забезпечення інформаційної безпеки як функція сучасної держави» (2014 рік).

Неодмінно визнаємо вклад у наукову базу дослідження й на рівні наукових статей Анрусенка О. «До питання про зовнішні функції сучасної держави», «Щодо поняття секретичної зовнішньої функції сучасної держави», Скоморовського В. «Історико-правовий аспект формування зовнішніх функцій в Україні», Лощихіна О. «Функціональний метод у науковому інструментарії дослідження сучасної державності», Дідича Т, Шевченка А. «Порівняльно-правовий аналіз положень Будапештського меморандуму та його значення», «Порівняльно-правові аспекти співробітництва України та Угорщини на шляху до ЄС», Француза А. «Вплив антидемократичних векторів орієнтації Угорської республіки на реалізацію її зовнішніх функцій та відносин з Україною», Андусишина Б. «Антирусь-Україна: етапи становлення української державності», Богомол Ю. «Особливості реалізації функцій держави», Корнієнко О. «Сутність та класифікація зовнішніх функцій держави в Україні та Угорщині», Буцан М. «Функції держави: поняття, класифікація, наукові трактування, Віднянського С. «Українсько-угорські відносини: проблемні питання та роль історичної науки, Волянчук А. «Зовнішні функції держави. Роль і місце в процесі утвердження обороноздатності та авторитету України, Гладкої Л., Шляпінної А. «Світовий досвід та співробітництво України у сфері охорони навколишнього середовища», Держалюка М. «Особливості конституційного реформування в сучасній Угорщині», Дорія М. «Геополітичний аспект євроатлантичної інтеграції країн ЦПСЄ на прикладі Угорщини», Журавльової І. «Україна і Копенгагенські критерії інтеграції до ЄС», Коломійцева П. «Конституційна законність як метод та мета здійснення державної влади», Солодкової К., Бойчука Д. «Копенгагенські та Мадридські критерії вступу до Європейського Союзу: перспективи для України»,

Барановської Т. «Функції сучасної держави у сфері розвитку місцевого самоврядування», Гринь О. «Орган державної влади як складова державного апарату», Дубинського І. «Класифікаційні особливості функцій держави», Іллар К. «Передумови формування концептуальних засад зовнішньополітичних пріоритетів Угорщини».

Для повноти дисертаційного дослідження також були використані праці таких фахівців: Фахурдінової М., Ханіна І., Чекаленка Л., Федуняка С., Чепульченка Т., Афанасьєвої В., Шашкевича Л., Шилюка Л., Завальної Ж., Колодія А., Олійника Ю., Лисенкова С., Колупаєва Ю., Залюбовської С., Мельничука І., Поповича Т., Баринської Я., Пунди Ю., Клименко В., Козинець І., Рахмана М., Євтушенко В., Рудас Д., Терещука А., Степаненко Є., Тараненко О., Тополевського Р., Федіної Н., Цвіка М., Авраменка Л., Петришина О., Ходанича Х., Шульги О., Сагайдака М., Теплюка М., Журило В., Руденко М., Самко О., Гарана О., Бурдіна М., Логвиненко І., Лазарева В., Кравчука С., Костюченко Я., Крусян А., Копча В, Копчи Н., Коломійцева П.

Враховуючи проведення порівняльного аналізу України з Угорщиною, використовувалися праці міжнародних та угорських фахівців: Андраш Бозокі, Даніель Хегедуш, Ендрю Хіггінсі, Бенджамін Новак, Аттіла Барта, Хроновскі Нора, Хенес Ботонд, Золтан Йожа, Крісто Гіла, Міклош Угро, Тамаш Молнар, Ніколас Куліш, Петер Ксерн, Йозеф Петретеї, Габар Сульок, Ігнач Ромсік, Залан Зубор, Баба Іван, Барбара Баллер, Іван Халаш, Беата Бако, Ференс Банхегій, Тамаш Цікані, Іштван Діюшзегі, Ендре Грандп'єре, Крісто Гіла, Патрік Кінглі, Роберт Сабо Дьорі, Аттіла Барна, Аттіла Горват, Габор Мате, Йозеф Золтан Тот, Петер Такач, Янош Кюкюллей.

На дисертаційному рівні питання функцій держави досліджували різні автори під різним кутом. Наприклад, Дзевелюк М. досліджувала традиції та новації в розвитку функцій сучасної держави (2017 рік), Сало В. вивчав внутрішні функції держави в умовах членства в Європейському Союзі (2007 рік), Джураєва О. свого часу досліджувала тему функцій держави» (2006 рік),

Адам В. досліджував тему «Екологічна функція держави: теоретико-правове дослідження» (2014 рік), Гладенко О. – «Міжнародно-правове співробітництво України з Європейським Союзом у сфері спільної зовнішньої політики та політики безпеки» (2010 рік), Білокур Є. – «Функції державного управління: поняття, особливості, правове регулювання» (2015 рік).

Як бачимо, в різні періоди часу тематика дослідження функцій держави була і залишається актуальною в теорії держави і права. Звертаємо увагу на те, що комплексного дослідження зовнішніх функцій не було здійснено, а тим більше в порівняльно-правовому аспекті на основі досвіду Угорщини, що свідчить лише про новизну написання цієї дисертації.

Враховуючи проведення правового аналізу, під час дослідження використовувалися нормативно-правові акти національного, міжнародного та угорського рівнів. Були використані такі закони України: «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики», «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу», «Про громадянство України», «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про інвестиційну діяльність», «Про основи національної безпеки України», «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики» та інші. Серед постанов використовувалися «Положення про Міністерство закордонних справ», «Положення про Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства», «Положення про Міністерство фінансів» та інші. З-поміж документів міжнародного рівня – «Паризька угода», «Віденська конвенція про право міжнародних договорів», «Північноатлантичний договір» та інші.

Серед угорських законодавчих документів були використані «Закон про закордонні представництва та постійну закордонну службу», «Закон про промульгацію Лісабонського договору про внесення змін до Договору про Європейський Союз та Договору про заснування Європейського Співтовариства», «Закон про інвестиційні компанії та постачальників

товарно-біржових послуг, а також правила діяльності, яку вони можуть здійснювати», «Постанова Уряду про завдання та повноваження Міністра закордонних справ», «Постанова Уряду про завдання стратегічного дослідження та аналізу у зовнішній торгівлі та закордонних справах», «Постанова Уряду про порядок використання субсидій окремих фондів Європейського Союзу у програмному періоді 2014-2020 рр.» та інші.

Комплексність та багатоаспектність проблеми, яка досліджується у дисертації, потребує особливо зваженої методології дослідження.

На думку Шейко В., Кушнарєнко Н., «проблематика наукового дослідження будь-якого правового явища потребує зваженої методології дослідження, оскільки саме методологія дослідження визначає методи набуття наукових знань, що відображають динамічні процеси та явища; спрямовує дослідника на особливий шлях, на якому досягається певна мета дослідження; забезпечує всебічність та повноту отримання інформації, необхідної для знання досліджуваного процесу чи явища; сприяє поповненню фундаменту теорії науки новою інформацією; допомагає уточненню, збагаченню, систематизації термінів та понять у науці; створює систему наукової інформації на основі об'єктивних фактів, логіко-аналітичний інструмент наукового пізнання» [209, с. 56].

Як зазначає Рабінович П., «вибір методів та підходів, що входять в основу методології дослідження, обумовлений насамперед об'єктом та предметом роботи, а також процесами державотворення та правотворення. При цьому слід враховувати, щоб методологічний плюралізм не віддаляв положень предмета пізнання, не гальмував формування практично корисних висновків» [161, с. 83].

Орзіх М. вважає: «методологія – це вчення про методи дослідження, про правила мислення. Головною метою методології є вивчення та застосування принципів, підходів, методів, методик, способів (прийомів), за допомогою яких на теоретичному рівні можливо здобути нові знання, а на емпіричному – практично перетворити дійсність. Змістовне розуміння

методології виходить з того, що в ній реалізується інструментальна, пошукова функція» [99, с. 26].

Поділяючи цю думку, наголосимо, що дослідження такого комплексного державно-правового явища як зовнішні функції держави та їх забезпечення, вимагає застосування всього наявного в сучасній науці методологічного інструментарію сучасної науки.

Методологічну основу дослідження становить сукупність принципів наукового пізнання, методологічних підходів, філософських (світоглядних), загальнонаукових та спеціально-наукових методів, що зумовлено предметом дослідження.

Так, принципи наукового пізнання (об'єктивності, детермінізму, розвитку й історизму, всебічності, достовірності та ін.), на нашу думку, дають можливість забезпечити пізнавальну основу дослідження, оскільки відіграли роль домінанта науково-дослідної роботи.

Методологічні підходи, які зумовлені відповідними поставленими завданнями, метою та самим предметом дослідження дали можливість сформулювати загальну стратегію наукового дослідження. Це проявляється в діяльнісному, системному, аксіологічному, функціональному та порівняльно-правовому методологічних підходах.

На думку Гусарева С., діяльнісний підхід – це гармонійна сукупність установок, прийомів, ансамбль методів, серед яких метод діяльності є провідним, а інші стосовно нього виконують обслуговувальну роль. Цей підхід дає змогу сконцентрувати увагу дослідника не лише на проблемі власне діяльності, а й на інших явищах, у співвідношенні або взаємодії з якими знаходиться діяльність [43, с. 165].

Діяльнісний підхід полягає в дослідженні динаміки явища з урахуванням його змінюваності, гнучкості та процедурності.

Такий підхід дозволив трактувати реалізацію зовнішніх функцій держави через систему юридично значущих дій уповноваженими на те суб'єктами.

Крім діяльнісного, фундаментальним методологічним підходом дослідження є системний підхід, який припускає розгляд державно-правових явищ як цілісних сукупностей, різноманітних елементів (складових), що взаємодіють між собою і навколишнім середовищем, та розглядається сучасною наукою як один з основних методів наукового пізнання.

За системного підходу частини або елементи системи розглядаються як окремо, так і у взаємодії між собою, внаслідок чого визначаються особливості системного явища, що можуть бути відсутні в окремих його елементів.

Системний підхід дозволив трактувати завдання держави, що обумовлюють зміст та обсяг її функцій, як цілісне явище.

Правові ж форми реалізації функцій держави розглядаються як цілісне явище, що покликане системно розв'язувати завдання держави.

Не можна оминати увагою також аксіологічний підхід у методології дослідження інституційного забезпечення зовнішньої функції держави, що будується на основі принципів аксіології і полягає в таких положеннях: наявність єдиної гуманістичної системи цінностей (справедливість, верховенство права, законність); визнання необхідності вивчення і використання історичних та сучасних вчень.

Функціональний підхід надає можливість визначити роль держави, її призначення, головні напрями діяльності, що розкривають її сутність, лежать у сфері її зовнішньої політики та зумовлені метою забезпечення найбільш сприятливих зовнішніх умов для існування й розвитку держави.

Порівняльно-правовий підхід припускає зіставлення правових понять, явищ і процесів досліджуваного предмета зовнішніх функцій держави з метою виявлення схожості та відмінності; дозволяє класифікувати зовнішні функції держави як державно-правове явище, з'ясувати їхню історичну послідовність, генетичні зв'язки та ін.

Соціологічний метод передбачає дослідження зовнішніх функцій держави не в абстрагованих поняттях, а на підставі конкретних соціальних

фактів. Цей метод містить такі підходи, як: аналіз статистичних даних і різних правових документів, емпіричне дослідження зовнішніх функцій держави як системи логічно-послідовних, теоретико-методологічних та організаційних процедур для одержання наукових знань про досліджуване правове явище.

Аналіз стану розробки проблеми функціонування й реалізації зовнішніх функцій України та Угорщини та методології її дослідження свідчить, по-перше, про актуальність дослідження цього питання; по-друге, вибору та застосування методологічного чинника, завдяки якому досліджуване явище може бути представлено в синтезовано-інтегрованому вигляді як нове конструктивне знання.

1.2. Генезис зовнішніх функцій держави в Україні

Самойленко Г., Миргородський А. писали, що Україна та українці генетично є вільним народом, який прагне зовнішньої та внутрішньої свободи» [169, с. 313].

Генезис зовнішніх функцій держави Україна бере свій початок ще з часів існування праукраїнських додержавних утворень – Антського союзу та слов'янських вождівств, які існували ще до заснування знаменитої Київської Русі. Скоморовський В., досліджуючи питання генезису зовнішніх функцій держави, зазначав: «Процес становлення кожної держави має свою специфіку та динаміку, а практика державотворення кожної держави йде своїми історичними шляхами» [173, с. 39].

Задорожній О. свого часу зауважив, що вождівства відійшли від локальної автономії громад та існували за принципом політичної ієрархії. Зовнішньополітичні відносини здійснювалися вождівствами на умовах централізації. З формальної точки зору використовувалися усі ті функції, що властиві і державам. Вождівства були сторонами міжнародних правовідносин, зокрема підписували та забезпечували виконання положень

міжнародних договорів, і тим самим виступали суб'єктами міжнародного права [57, с. 32].

Як зазначає Андрусишин Б.: «Щоб послабити могутність загарбників, візантійський уряд залучав на свій бік окремі племена й доручав їм оборону північно-західних кордонів імперії. Цю функцію також мало виконувати одне з антсько-полянських племен. Близько 530 року на запрошення імператора Юстиніана I до Константинополя прибув князь Кий. Він мав «велику честь» і «велику повагу» як лідер могутньої племінної конфедерації, яка найбільше заважала імперії. Юстиніан I і Кий уклали угоду «про припинення нападів підвладних князю племен на Візантію і підпорядкування їх на службу імперії» [3, с. 5-6].

Початок IX століття відзначався розпадом додержавних утворень, зокрема Антського союзу, на племінні частини, на основі яких утворилася Київська Русь – новий етап у міжнародно-правовому процесі.

860 рік датується успішним походом на Константинополь, коли Київською Русю було укладено перший відомий у вітчизняній міжнародній історії договір «миру та любові» з Візантією. Цей договір став своєрідним міжнародно-правовим утвердженням Київської Русі. Історією, що передувала укладенню цієї угоди був виважений військовий план Аскольда та Діра щодо часу нападу на Візантію. Вони вибрали момент, коли візантійці залишили незначний гарнізон, а основні сили були спрямовані вглиб Малої Азії. У цей час слов'янські війська напали на Візантію з моря, а піші загони рушили вглиб країни, де в точний момент вони зустрілися та почали наступ. Така ситуація змусила візантійського імператора відступити і повернутися для захисту столиці. Головченко В. та Матвієнко В. згадували: «становище візантійців було складним, місто ледве не було взято штурмом». Аскольд та імператор Михайло III провели таємні переговори, результатом яких став значний викуп, що дозволив Аскольду успішно зняти облогу з міста. Результатом наступного походу Аскольда у 866 році стало підписання русько-візантійського мирного договору, за яким Візантія зобов'язувалася

виплачувати данину в обмін на забезпечення військового захисту з боку Русі, а з боку Русі умовою стало прийняття Аскольдом та його близьким оточенням християнства. На думку Головченка В. та Матвієнка В., план штурму не був реалізований через морський шторм, а тому цей похід характеризується менш тріумфально [28, с. 28-29].

Після підступного вбивства Аскольда та Діра у 882 році князем стає Олег. На думку Задорожного О., народ прийняв Олега як належне, через його обіцянку збереження язичництва та відновлення капищ, зруйнованих Аскольдом, який був його противником [57, с. 115]. Поки Олег встановлював нове правління, на основі договору «миру та любові» 867 року, візантійська дипломатія, що мала великий досвід, зробила висновок, що її супротивник згаяв свою здатність до наступу. Імперією почали створюватись перепони для руських купців. Виділяючи і описуючи характерні риси Візантії, не можемо не відзначити, що першочерговим була відмова Візантії сплачувати русичам щорічної данини, що передбачалась ще угодою з Аскольдом [28, с. 32].

Купівля собі найманців і уникнення вступу до постійних спілок служили доказом не визнання візантійськими правителями жодної держави гідним партнером. Через це у 907 році князем Олегом, який з великим кінним військом пройшов через територію союзної Болгарії, було заблоковано Константинополь з різних сторін та спустошено його округи. Результатом таких дій стало укладення договору з вкрай вигідними для русичів умов. Зокрема, київським послам без обмежень надаватимуть спеціальну «посольську» пайку, купцям – «місячину»: хліб, вино, рибу, м'ясо та овочі. Варто зазначити, що в договорі окремо йшлося й про користування водними ресурсами, які для посушливого Константинополя були раюванням. Купання в лазні для греків визнавалося не лише символом достатку, а вважалося і способом оздоровлення. Візантійська влада також зобов'язувалася поставляти руських послів і купців усім необхідним для зворотного шляху:

вітрила, якорі, канати і продовольство. На додачу, Київська Русь отримала ще й право безмитної торгівлі на території Константинополя.

Варто зазначити, що цей договір був укладений усно і скріплений присягами обох сторін. Натомість договір 911 року став своєрідним оновленням угоди 907 року і був уже оформлений у письмовій формі. Він включав низку нових положень, які визначали порядок вирішення конфліктів під час купівлі-продажу між візантійцями та русинами, а також регулював обмін і викуп військовополонених, повернення рабів і втікачів-злочинців, охорону товарів русинів у Константинополі, питання наслідування майна, рівну відповідальність за вчинені злочини, такі як вбивства, тяжкі тілесні ушкодження, бійки, грабежі та крадіжки, а також зобов'язували надавати допомогу в порятунку торговельних суден, що потрапили в аварію [28, с.33-34].

Тараненко О. слушно зазначив, що «Олегові угоди» стали доказом стабільного державного устрою в Русі [131].

Після трагічної загибелі Олега на трон вступає Ігор (912-945 роки). Під час його правління був укладений Мирний русько-візантійський договір 944 року. На нашу думку, це був ще один дипломатичний крок з боку імператора, який прагнув уникнути загибелі своїх воїнів через необачне бажання князя Ігоря помститися за свій перший похід, який був розгромлений візантійцями. Цей договір, на нашу думку, можна назвати формальним, адже не містив вигідних ні русинам, ні візантійцям положень у порівнянні з дипломатичними договорами в часи Олега [31, с. 32]. Єдине, що передбачав договір 944 року, – військова допомога без обмежень сторонам [28, с. 36].

Правління княгині Ольги, дружини князя Ігоря, припало на період 945-964 років. В першу чергу Ольга зосередилася на помсті за свого чоловіка Ігоря. Розправившись із повстанням древлян, вбила кількох їхніх князів і спалила їх місто – Іскоростень. Міжнародна арена теж не сприяла Ользі, яка прагнула досягти союзних угод з Константинополем щодо християнізації Русі. Подібні переговори велися і з німецькими представниками,

сподіваючись на дипломатичну підтримку та дружбу. Однак через різку зміну політичного курсу та втрату підтримки всередині країни Ольга змушена була втекти. Період правління княгині Ольги не містить укладених договорів міжнародного рівня, були лише перемовини [28, с. 37-39]. Мартинюк О. пояснює, що в часи перемовин з візантійцями княгиня прагнула підписувати договір на її умовах, що було неприязно сприйнято, що не задовольнило Ольгу, і вона почала шукати підтримки і в інших союзниках. Така різка зміна політичного курсу вплинула на ставлення Візантії до передбачуваності русичів [90, с. 315].

За часів правління князя Святослава (964-972 роки) було здійснено низку переможних походів, на яких він проявив себе як здібний полководець. Проте, на нашу думку, його дипломатичні кроки були надто передбачуваними. Це дозволило візантійцям повністю розгромити його армію, що призвело до підписання Русько-візантійського договору 971 року. Умовою такого договору стала відмова русичів від проведення військової політики територією Імперії, зокрема на Балканах [28, с. 43-44].

Період правління князя Володимира (980-1015 роки) став ключовим. Діяльність якого відрізнялася від усіх попередніх князів, укладанням шлюбу для закріплення союзу, а також тим, що міжнародна діяльність виходила за межі Візантії. У 985 році був укладений Русько-болгарський мирний договір, а для зміцнення цього союзу Володимир одружився з болгарською принцесою. У 988 році було підписано угоду з Константинополем, спрямовану на припинення громадянської війни, роком пізніше Ярослав, син Володимира, одружився з Анною, сестрою візантійського імператора, що стало підтвердженням угоди 988 року.

Також слід зазначити, що за часів князювання Володимира відбулося Хрещення Русі та прийняття християнства, що на державному рівні стало яскравим свідченням цивілізаційного розвитку та культурного прогресу [28, с. 45, с. 47].

Правління князя Ярослава тривало з 1019 по 1054 рік. Однією з характерних рис цього періоду стало укладання династичних шлюбів, що принесло Ярославу прізвисько «тестя Європи». Так, у 1039 році було укладено військово-політичний союз з Польщею через шлюб польського короля Казимира I з сестрою князя Ярослава, Доброневою-Марією. У 1042 році старший син Ярослава, Ізяслав, одружився з рідною сестрою Казимира I за умовами Союзницького договору, згідно з яким Русь зобов'язувалася надати військову допомогу Польщі в боротьбі з сепаратистами, а Казимир I обіцяв повернути 800 руських військовополонених, захоплених Болеславом Хоробрим ще в 1018 році [28, с. 51].

Після занепаду Київської Русі утворюється Галицько-Волинське князівство, що започатковує період правління династії Романовичів. Як прямий нащадок Київської Русі, це князівство зберегло її дипломатичні традиції та протягом майже століття успішно утримувало свої позиції, встановлюючи дипломатичні відносини з Польщею та Угорщиною.

Таким чином, як правильно зазначає Мартинюк О., саме в період Київської Русі міжнародний договір поступово став основним джерелом міжнародного права. Саме тоді виникли його принципи та норми, включаючи основи міжнародно-торговельного права [90, с. 313].

Із занепадом князівства українська територія розділилася між Польщею та Литвою, про встановлення будь-яких міжнародних зв'язків мова не йшла. А з початком 1480 року на горизонті з'явилося Московське князівство. З підписанням у 1569 році Люблінської унії було утворено Річ Посполиту, українська територія все ще в критичній ситуації.

В продовження маємо зосередити увагу і на внеску козаків в історію. Адже воюючи на боці Речі Посполитої ці сміливці рятували українські землі від ще посиленішого поневолення. Це поступово перетворилося на феномен носія національної державності.

З початком української національної революції та розгортанням національно-визвольної війни в історію вступає постать Б. Хмельницького, основний напрям діяльності якого був спрямований на пошук соратників. Зокрема пошуки таких соратників за заявами Б. Хмельницького, як згадують Бачинська О., Чухліб Т. та Щербак В., виражалися так: «...залишусь у того пана (монарха), який з ласки Божої тримає мене під своєю опікою» [8, с. 86].

У період з вересня 1657 року по червень 1663 року українські землі були спустошені і розколені на Правий і Лівий береги. Наступний етап української історії через громадянські війни та боротьбу за гетьманську булаву, остаточно призвів до падіння гетьманату у 1764 році. З поразкою української революції було остаточно закріплено владу Польщі, росії та Туреччини за Бахчисарайським договором 1681 року [94]. З таких подій зрозуміло, що напрямок реалізації зовнішніх функцій України був неактуальним.

У питанні комплексного дослідження дипломатичного шляху не можемо не згадати про прототип сучасного Міністерства закордонних справ України, яке як повноцінна державна структура виникло після проголошення І Універсалу УЦР і створення Української Народної Республіки. Процес формування органів законодавчої та виконавчої влади був закріплений II Універсалом Центральної Ради, який передбачав створення Генерального Секретаріату як органу виконавчої влади. З проголошенням III Універсалу стало можливим підписання законопроекту «Про створення Генерального секретаріату міжнародних справ», який того ж дня було схвалено на засіданні Уряду УНР. Цим документом визначено функції Генерального Секретаріату Міжнародних Справ, до яких входило: здійснення міжнародних зв'язків та захист інтересів громадян України за межами УНР. Значний поштовх для розвитку української зовнішньої політики дав IV Універсал Центральної Ради, в якому УНР проголошувалася «самостійною, самостійною, вільною, суверенною державою українського народу». Саме в цей період розпочалася активна робота зі створення дипломатичних і консульських установ,

діяльність яких регулювалася державними законами та нормативними актами Генерального секретаріату міжнародних справ (згодом Міністерства закордонних справ) [94].

Простежуючи історико-правовий аспект генезису зовнішніх функцій України, не можна не згадати про Західноукраїнську Народну Республіку (ЗУНР) як важливу складову цього процесу. Орієнтуючись на спільне прагнення об'єднати українські землі в єдину соборну державу, 22 січня 1919 року представники урядів УНР та ЗУНР офіційно проголосили Акт Злуки. За час свого існування уряд ЗУНР активно розвивав дипломатичні відносини, відкривши представництва в Австрії, Італії, Німеччині, Угорщині, Чехословаччині та Югославії, що стало свідченням його міжнародного визнання [94].

Кінець 1920 року – першу половину 1922 року можемо впевнено назвати дипломатичним проривом. За цей час були розбудовані дипломатичні представництва, укладені договори, встановлені робочі контакти шляхом досягнення юридичного визнання УСРР. Перші мирні угоди були з Литвою, Латвією та Естонією, а згодом підписана і Ризька угода з Польщею. 2 січня 1922 року підписано договір з Туреччиною «Про дружбу і братерство», що стало стартом для зовнішньої торгівлі. А у квітні 1921 року була підписана угода з Німеччиною про обмін військовополонених [94].

Та варто зауважити, що західні держави не поспішали визнавати радянські складові республіки, та й сама Москва, оцінивши масштаби ситуації, почала блокувати такі дії. Усі дипломатичні представництва були ліквідовані. На цьому дипломатія українського боку, як і будь-яка активність міжнародного напрямку на найближчі 20 років була приреченою.

Аналізуючи наступний етап, приділяємо увагу прийняттю Закону «Про надання Союзним республікам повноважень у сфері зовнішніх зносин» і реформуванню Народного Комісаріату Іноземних Справ із загальносоюзного на союзно-республіканський народний комісаріат. 1 лютого 1944 року сесією Верховної Ради СРСР після 20-річної перерви було відновлено, хоча і

формально, право союзних республік на зовнішньополітичну діяльність [197].

У період з 1944-1990 роки робота України була здебільшого орієнтована на участь в Організації Об'єднаних Націй. Це була, хоча і обмежена, можливість інформувати світову громадськість про Україну, обговорювати світові та регіональні проблеми, отримувати досвід у сфері багатостороннього міжнародно-правового співробітництва. Відтак, загальновідомо, що Україна, як колишня союзна республіка, брала участь у розробці Статуту ООН, формуванні його структури, органів та установ. З 1945 року Українська РСР стає членом Міжнародного Суду, з 1946 року Всесвітньої організації охорони здоров'я, з 1947 року Всесвітньої поштової спілки, з 1948 року Всесвітньої метеорологічної організації, з 1954 року Міжнародної організації праці (МОП) ЮНЕСКО, з 1956 року МАГАТЕ.

Нами простежено факт участі УРСР в міжнародних організаціях. У першу чергу ООН, що, безумовно, керувалося москвою. Ці події розгорнулися в часи Другої Світової війни, в час, коли потрібно було усіма можливими способами укріплювати власну могутність у всіх сферах та рівнях, тому, на наш погляд, заради відведення можливих українських повстань була надана автономія. Доказом такого припущення слугує і те, що для правдивості був виданий не лише відповідний законодавчий акт, а й внесені зміни до чинної на той момент Конституції для укріплення законності та юридичності. Тим не менш варто відмітити, що остаточне рішення щодо діяльності УРСР та схвалення рішень, все ж залишалося за москвою. В перший рік на чолі тодішнього так званого НЗС (Наркомат закордонних справ) був поставлений відомий на той час драматург та громадянський діяч О. Корнійчук, який досить завзято підійшов до цієї місії – розробив програму та розпочав втілювати задуми щодо просування УРСР у світ, і, як результат, через рік його відсторонили під приводом незнання іноземних мов, та замінили на підконтрольного Д. Мануїльського, який володів французькою мовою [211].

З прийняттям Верховною Радою УРСР Декларації про державний суверенітет України з 16 липня 1990 року розпочався наступний історичний етап у розвитку української дипломатії. Декларація зазначала, що Україна є суб'єктом міжнародного права, що здійснює безпосереднє спілкування з іншими державами, укладає з ними договори, обмінюється дипломатичними, консульськими, торговими представництвами, бере участь у діяльності міжнародних організацій. Також передбачено право виступати рівноправним учасником міжнародного спілкування, активно сприяти зміцненню спільного миру та міжнародної безпеки, брати участь у загальноєвропейському процесі та європейських структурах» [44].

У 1991 році Верховною Радою Української РСР було прийнято Акт проголошення Незалежності України. Цим документом було закріплено тисячолітню історію прагнень українців мати власну суверенну державу і самостійно визначати свою долю. Основою Акту про державну незалежність 24 серпня 1991 року стала Декларація про суверенітет. 1 грудня 1991 року було проведено Всеукраїнський референдум, результати якого стали історичною спадщиною [194]. Або ж, як каже Марусяк О. про референдуми, це «конституційне право кожного громадянина України» [22].

Ключовою ознакою незалежності держави є її визнання на міжнародному рівні. У випадку України Декларація та Акт були проголошені, але цього було замало, бо жодна із держав не поспішала визнавати факт незалежності України.

Як згадував Гаран О. слова Дж. Урбана: «Українці за мірками Заходу є дуже наївними, в цьому є і їх сила, і їх п'ята Ахіллеса» [251]. Та на цьому випробування не завершилися. Як зазначає Ханін І., «візит улітку 1990 року М. Тетчер, а 5 липня 1991 року канцлера Німеччини Г. Коель, котрий приїхав провести переговори з М. Горбачовим, про що офіційний Київ не повідомили, доводили українцям, що для світу вони все ще частина Радянського Союзу. Найяскравішим підтвердженням невизнання України як окремої частини СРСР став і виступ тодішнього Президента США –

Дж. Буша-старшого. За три тижні до фактичного проголошення Акту незалежності останній назвав прагнення українців до суверенітету «безнадійним курсом ізоляції». «Американці не підтримуватимуть тих, хто шукає незалежності, щоб замінити віддалену тиранію на локальний деспотизм і не стануть допомагати тим, хто просуває суїцидальний націоналізм, заснований на етнічній ненависті» [201]. А за словами Головченка В. та Матвієнка В., в США навіть видали відповідну Директиву на допомогу СРСР з метою врятувати ситуацію та при цьому не спрямовувати свою допомогу на сторону республік. Це відбувалося якраз в той період часу, коли М. Горбачов всіляко намагався уникнути неминучого розпаду СРСР, підготувавши новий Договір союзу незалежних держав [28, с. 387].

Вагомим аргументом неотримання незалежності Україною раніше може бути факт глибинного і постійного винищення націоналізму на землях сьогоднішньої України та впевненого укорінення комуністичного духу, що значно уповільнював будь-які зміни. Як зазначають Головченко В. та Матвієнко В., проголошення незалежності стало реальним в тому числі, тому що березневі вибори 1990 року привели до лави демократично налаштований парламент, який згодом і ухвалив Декларацію, проєкт якої розробив особисто професор університету ім. Т.Г. Шевченка, перший посол незалежної України, представник України в ЄС і НАТО – В. Василенко [28, с. 385].

Варто відмітити, що за основу діяльності, в першу чергу, ставилися питання визнання держави та її кордонів, підписання договорів. При цьому ні остаточної законодавчої бази в Україні, ні її розробки щодо основного місця в колах світового естеблішменту на часи 1990-1993 років ще не було, окрім спадку від СРСР – Конституції від 20.04.1978 року, котра з поправками у 1995 році діяла до 28.06.1996 року [72]. А проголошена Декларація до 2 липня 1993 року слугувала основним документом, що регулює сферу зовнішньополітичного напрямку. Поряд з тим проблемою була й відсутність робочих структур, кваліфікованих кадрів тощо. У внутрішньому житті

держави все ще відбувалося гостре протистояння «нового» і «старого» порядку.

Враховуючи усе вищезазначене та відштовхуючись від дати прийняття Акту незалежності, для детального дослідження становлення зовнішніх зносин розділимо історичні події на такі логічні, на наш погляд, етапи:

1. Президентство Кравчука Леоніда Макаровича – з 5 грудня 1991 року по 19 липня 1994 року. Цей етап впевнено можемо назвати виходом з ізоляції [38, с. 88].

5 грудня 1991 року Верховна Рада України звернулася до парламентів і народів світу з проханням підтримати прагнення України до самовизначення та її намір стати частиною європейських структур, дотримуючись принципів міжнародного права, Статуту ООН, Гельсінського заключного акту і Паризької хартії. Україна також наголосила на спрямованості своєї зовнішньої політики на мир та безпеку у світі.

У цей період були встановлені дипломатичні відносини з п'ятіркою перших держав, що офіційно визнали Україну: Польщею, Литвою, Латвією, Угорщиною, Канадою [58]. Зауважимо, що 24 березня 1992 року було відкрито перше в історії представництво України за кордоном. Ним стало посольство України в Угорщині, а вже у вересні 1992 року відкрилось посольство Угорщини в Україні [93].

2 липня 1993 року Верховною Радою була прийнята постанова «Про основні напрямки зовнішньої політики України». Цей документ став відліком для розширених напрямків і цілей міжнародно-правових зносин. Аналізуючи цей документ, бачимо, що Україна описана як держава, яка має потенціал стати впливовою завдяки своєму стратегічному географічному положенню, багатому історичному досвіду, природним ресурсам, а також потужному економічному, науково-технічному та інтелектуальному потенціалу. Україна здатна відігравати важливу роль у забезпеченні політичної та економічної стабільності в Європі, і в цілому на світовому

просторі [149]. На основі проведеного аналізу вищезгаданого документа, українська сторона ще з 1993 року ставила собі за мету вступ до НАТО та ЄС. Це з політичної точки зору означало забезпечення стабільності та безпеки, отримання підтримки в проведенні реформ, зміцненні інституцій та розвитку правової держави. З економічної точки зору це означало доступ до єдиного ринку Європи, що могло стимулювати розвиток підприємництва, покращення інфраструктури та збільшення інвестицій. Спільна торгівля та участь в економічних програмах ЄС сприяли модернізації української економіки. У загальному контексті це означало шанс для розвитку, стабільності та інтеграції у більш широкі європейські й міжнародні структури.

2. Президентство Кучми Леоніда Даниловича – з 19 липня 1994 року по 23 січня 2005 року (перебував 2 каденції підряд). Це етап злетів і падінь [38, с. 90].

Л. Кучма продовжив початий ще за часів президента Л. Кравчука напрям на ЄС, а саме процес ратифікації (10.11.1994) та набуття чинності (01.03.1998) Угоди «Про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС» від 14.06.1994. Проте варто зазначити, що ключовим стало саме партнерство, а не асоціація, аж до 2015 року. У грудні 1994 року було підписано Будапештський меморандум в рамках відмови України від ядерної зброї на користь росії.

Дідич Т. та Шевченко А. свого часу доречно зазначали, що «вираз «гарантія безпеки» – вкорінена в Україні ідея про те, що зовнішні сили повинні забезпечити її безпеку і комфортне існування» [49, с. 151].

У питанні Будапештського меморандуму, на наш погляд, ті гарантії варті нулю. Як справедливо зазначали Чекаленко Л. та Федуняк С., що «механізми їх дії є відкритим питанням і сьогодні, що давало рф ще тоді привід до періодичних погроз щодо порушення територіальної цілісності» [206, с. 142]. Нехтуючи при цьому усіма дипломатичними зобов'язаннями.

Загальновідомо, що основною гарантією в міжнародному праві є міжнародний договір. Досліджуючи та аналізуючи Будапештський меморандум, виходячи з позицій Завальної Ж., зазначаємо, що «меморандум є службовою, пояснювальною запискою, котра з політичної точки зору є формою договірною зобов'язання» [56, с. 53]. Виходячи з положень Віденської конвенції про міжнародні договори від 13 червня 1986 року, класифікація угод, меморандумів та договорів на юридичні та неюридичні відсутня [19]. Завальна Ж. також зазначає, що це вирішується процесом ратифікації, що з точки зору міжнародного права є демонстрацією державою своєї згоди на обов'язковість такого документа [56, с. 55].

На основі зазначеного, нератифікований меморандум є волею сторін і не має юридичних наслідків, а ратифікований меморандум набуває юридичної сили. Такий висновок не суперечить Закону України «Про міжнародні договори України». Крім того, необхідність підписання аналізованого документа, на наш погляд, є не обґрунтованою. Це пояснюється тим, що основні положення вже були передбачені угодами «Про дружбу» [38, с. 91].

На основі положень договору «Про нерозповсюдження ядерної зброї» ч.1 статті 3 передбачається, що держава, що не має ядерної зброї, зобов'язується прийняти гарантії, як вони викладені в угоді, про які будуть вестися переговори і яку буде укладено з Міжнародним агентством з атомної енергії відповідно до Статуту Міжнародного агентства з атомної енергії та системи гарантій Агентства, виключно з метою Перевірки Виконання його зобов'язань». Такі положення вже виступають гарантією. Відповідно до ч. 4 статті 3 договору «Про нерозповсюдження ядерної зброї» передбачається, що угода-гарантія з Міжнародним агентством можуть укладатися як індивідуально, так і з іншими державами відповідно до Статуту останнього [51]. Підсумком таких конструктивних відносин стало отримання 175 млн доларів США у вигляді компенсацій, про які Радчук О.

писав: «Надто не справедлива винагорода за неспрацьовані гарантії» [21].

На противагу вищезазначеному, ми вважаємо, що саме факт наявності на території держави ядерної зброї і є своєрідною гарантією безпеки. Ми навіть можемо припускати можливість виходу України з договору «Про нерозповсюдження ядерної зброї», наприклад, як було здійснено вихід з угоди «Про виконання польотів повітряних суден спеціального призначення» постановою Кабінету Міністрів України № 527 [129].

28 травня 1997 року відбувся поділ Чорноморського флоту на основі таких угод: 1) «Про статус та умови перебування Чорноморського флоту росії в Україні» на 25 статей; 2) «Про взаємні розрахунки, пов'язані з поділом Чорноморського флоту та його перебуванням на території України» на 7 статей; 3) «Про параметри поділу» на 10 статей. Тут доцільно пригадати ч.5 ст.15 угоди «Про статус та умови перебування Чорноморського флоту росії в Україні», за якою дозволялося переміщення військових формувань поза межі дислокації після отримання дозволу компетентного органу України [189].

Зауважуємо, що мати на своїй території чужоземний флот, який ніким і ніяк не контролюється, для держави, що висловлює бажання вступу до НАТО, є дещо неконструктивним.

11 червня 1998 року був підписаний Указ Президента «Про затвердження Стратегії інтеграції України до ЄС». За мету була поставлена реалізація стратегічного курсу України на інтеграцію до ЄС, її всебічне входження до політичного, економічного та правового простору та створення передумови для остаточного набуття членства. Цей документ визначив одночасно й етапи та сфери адаптації, зокрема фінансову, податкову, митну [140]. Цей напрямок також доповнюється від 3 квітня 1999 року з прийняттям Указу Президента України «Про положення про Міністерство закордонних справ». Завданням якого стало сприяти забезпеченню стабільності міжнародного становища України; підвищення її

міжнародного авторитету [151]. 30 серпня 2000 року Указом Президента була затверджена Національна рада з питань адаптації законів України до ЄС, хоча, як каже Зеркаль О., «за весь час її існування відбулося аж два засідання» [62]. Через пасивну діяльність у 2008 році Указом Президента 340/2006 «Про деякі питання впорядкування діяльності консультативно-дорадчих органів при Президентові України» її було ліквідовано [136].

Виділяючи та описуючи характерні особливості другого терміну президентства, бачимо, що Л. Кучма зустрівся з низкою конфліктів і скандалів. Зокрема, як пише В. Лук'янюк, «стався конфлікт на острові Тузла, де РФ під проводом порятунку узбережжя від розмивання почала будувати дамбу, що з'єднала б острів з російським берегом». Цей конфлікт залагодився, проте не був вирішений остаточно [205].

Окрему увагу звертаємо на Закон України від 19.06.2003 «Про основи національної безпеки України». Ним було визначено основні принципи державної політики з питання захисту національних інтересів, суспільства та держави в цілому від зовнішніх і внутрішніх загроз у всіх сферах життєдіяльності. Встановлено, що від національної безпеки залежить сталий розвиток суспільства, а основними напрямками державної політики є проведення активної міжнародної політики для відвернень посягань на суверенність та внутрішньодержавні справи [147].

У цілому діяльність в часи Л. Кучми була досить багатовекторною, насичена складними політичними процесами і викликами. Асланян Г. каже, що такі аспекти діяльності знаходять своє місце в питанні зовнішньої діяльності України і в наші дні [84].

3. Президентство Ющенка Віктора Андрійовича – з 23 січня 2005 року по 25 лютого 2010 року. Це період простою та розчарування.

На квітень 2005 року припала передача Генеральному Секретареві НАТО початкового дискусійного документа, тобто пакета консультацій щодо спрямування органів держави. У цей же період часу були прийняті і

короткотермінові заходи поглиблення співпраці. Проте виступ тодішнього прем'єр-міністра В. Януковича у Брюсселі у вересні 2006 року щодо неготовності України йти в НАТО вніс свої корективи. Маємо пригадати, що за часи президентства В. Ющенка мали місце газові конфлікти, які слугували прикладом протидії російського боку курсу українців на захід. Так, ціна за одну тисячу кубометрів газу стрімко зросла з 50 «братерських» доларів США на 230 ринкових, а у 2008 році – до рівня 250 доларів США [206, с. 208].

Пунда Ю., Клименко В., Козинець І. говорили про вину не лише з боку України, але і Європи, яка є непослідовною через відсутність системного підходу до налагодження співпраці з Україною [160, с. 30].

На наш погляд, такі події мають, окрім всього іншого, і своє історичне пояснення. Згадаємо 1919 рік період Розколу Директорії. Як слушно пишуть Шашкевич Л. та Шилюк Л., тодішній очільник Директорії В. Винниченко зі своїм прем'єром В. Чеховським тягнулися до Радянського Союзу, а С. Петлюра, Є. Коновалець та Є. Мельник – на Антанту. Саме ця внутрішня нерозбірність була перепорою до незалежності, і як результат, як каже Шилюк Л., є поясненням проблематики самосвідомості українців [208, с. 230; 210, с. 235].

4. Президентство Януковича Віктора Федоровича – з 25 лютого 2010 року по 22 лютого 2014 року. Це період розколу та міжнародної ізоляції.

Не можна не відмітити продовження курсу В. Януковича на необхідність покращення та зближення відносин з рф, що був започаткований ще першим президентом Л. Кравчуком. На підтвердження цього напряму 21 квітня 2010 року між президентами України та рф (на той час Д. Медведєвим) були підписані так звані «Харківські угоди». Основною ідеєю було продовжити термін перебування російського флоту на території України з 2017 року по 2042 рік. На наш погляд, такий крок був

необґрунтованим: замість виведення чужоземного флоту, його навпаки укорінювали. В обмін на продовження терміну перебування в Україні рф зробила «знижку» на газопостачання в рахунок оплати оренди за перебування флоту, про що наголошували Перехідні положення основного закону в п. 14, редакції до 21 лютого 2019 року [71]. Рішення про вилучення п. 14 відбулося лише в 2019 році, хоча як пише Городиський І., «знаходилися й противники такого виключення, аргументуючи, що це унеможливить знаходження військових формувань НАТО. Проте автор вдало пояснив, що не можна унеможливити те, чого не існує, особливо з юридичної точки зору» [41].

Аналізуючи угоду між Україною та росією «Про взаємні розрахунки, пов'язані з поділом Чорноморського флоту та перебуванням Чорноморського флоту російської федерації на території України», бачимо, що йдеться саме про знаходження флоту на українській території на основі оренди, відповідно до положень Конституції [188]. Таким чином, ми можемо зробити висновок, що уряд, починаючи від Л. Кучми та до В. Януковича, мав підстави визнати угоди щодо перебування флоту неконституційними.

2 квітня 2010 року був підписаний Указ «Про ліквідацію міжвідомчої комісії з питань підготовки України до вступу і НАТО» [145]. Продовжуючи працювати на шляху віддалення від західного партнерства, в липні того ж року був ухвалений закон «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики», який ч. 2 ст.11 визначив позаблоковий статус України та її «неучасть у військово-політичних організаціях» [138]. 11 листопада 2011 року – дата завершального раунду перемовин у Брюсселі щодо Угоди про асоціацію. Всі положення документа були обговорені та домовлені. Очікували лише 28 листопада – дати урочистого підписання. Але 21 листопада українська сторона неочікувано призупиняє підписання цієї Угоди. Про відновлення процесів мова не йшла, а навпаки – його призупиняли ще далі, зокрема

рішенням Кабінету міністрів України від 18.09.2013 року «Про підготовку до підписання проекту Угоди про асоціацію». Таким чином, ми доходимо висновку, що відсутність альтернативи стала причиною Революції Гідності. Через втрату контролю над ситуацією В. Янукович залишив територію України.

5. Президентство Порошенка Петра Олексійовича – з 07.06.2014 року по 20.05.2019 року. Це період обіцянок та реформ.

Підписана Асоціація між Україною та ЄС від 21 березня 2014 року, що повноправно почала діяти 1 вересня 2017 року, є унікальною, адже це єдина угода такого розміру – 486 статей розгалуженої низки охоплених питань. Документ передбачає зміцнення співробітництва у зовнішній політиці, безпеці та енергетичному секторі, містить положення про глибоку та всеосяжну вільну зону торгівлі. Такі положення виходять набагато далі за класику угоди про вільну торгівлю, оскільки передбачають взаємне відкриття ринків та стимулювання конкурентоспроможності. На наш погляд, варто відмітити, що ця угода є яскравим прикладом «функції і одночасно важелем її досягнення». Наприклад, статті 461-462 передбачають створення Ради Асоціації, котра має слідкувати за актуальністю та дієвістю Угоди, і містить вказівку про те, хто саме має її формувати. Таким чином, прописана не лише теоретична база, а й практична. На основі укладення цього документа П. Порошенку вдалося досягти юридичного підґрунтя безвізового режиму та розширити зону вільної торгівлі (ЗВТ) з країнами ЄС, колись початого ще при Л. Кучмі. Зокрема пункт d, статті 1 Угоди визначає ЗВТ ціллю, а безвізовий режим, передбачений статтею 19, є зобов'язанням сторін до вжиття заходів щодо встановлення.

В цілому президентство П. Порошенка з гаслом «жити по-новому» стало новим випробуванням для українців [191]. Тут маємо пригадати прийняття «мовного закону», який викликав хвилю обурень з боку угорців на міжнародному рівні, зокрема через їх нацменшини, що проживають на

території України. Безумовно, мова є інструментом єднання людей. Камінська Н. каже: «Головне – не примушувати народ спілкуватися державною мовою, а створити відповідні умови державного рівня для усвідомлення національної приналежності» [63, с. 95-96].

На додачу варто відмітити запуск роботи НАБУ, НАЗК, САП (НАБУ – Національне антикорупційне бюро, НАЗК – Національне агентство з питань запобігання корупції, САП – Спеціальна антикорупційна прокуратура) та їх нормативно-правового підкріплення, що, за словами М. Колодяжного, є безумовним досягненням українців на шляху гармонізації з європейським народом [64, с. 44].

6. Президентство Зеленського Володимира Олександровича – з 20.05.2019 року по сьогодні. Це період «слуги народу».

Указом Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України № 448/2021 від 30.07.2021 року «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України» було затверджено напрями зовнішньополітичної діяльності України. Значний спектр напрямків зовнішньої політики України охоплює такі регіони, як ЄС, НАТО, Латинська Америка, країни Близького Сходу, Африки, Індо-Тихоокеанський регіон та Центральна Азія. Пріоритетом є також протидія російській агресії, забезпечення незалежності та суверенітету, відновлення територіальної цілісності, прагнення до повноправного членства в ЄС та НАТО, підтримка експорту, залучення інвестицій, захист прав та інтересів громадян України за кордоном та зміцнення позитивного іміджу країни [156, п. 1, 2]. Документом було введено новий термін – «м'яка сила», реалізація якого відбувається за допомогою дипломатичної підтримки, яка формуватиме позитивний імідж для налагодження нових політичних зв'язків [156, п. 12].

Анексія Автономної Республіки Крим та вторгнення на територію Донецької та Луганської областей стали новим викликом для України, оскільки протидія гібридним військовим вторгненням у мирний час є новим

феноменом для міжнародно-правових норм. Як слушно зазначають Бігняк О., Грушко М. та Мануїлова К., ці норми підживлюються ситуаціями, що сприяють виникненню нових етапів ескалації [9, с. 10].

У процесі розгляду положень пунктів 24 та 25 можна відзначити, що росія становить загрозу не лише Україні, а й Європі загалом. Ескалація сучасних збройних конфліктів призводить до зменшення передбачуваності міжнародних відносин та підвищує роль військової сили. Теоретичні аспекти безпекового режиму, що ґрунтуються на положеннях міжнародно-правових нормах та функціонуванні міжнародних контрольних механізмів, стають не надійними. Це змушує країни зміцнювати свої військові повноваження. Також збільшується ймовірність відновлення гонки озброєнь та розширення числа держав, які мають ядерну зброю, що у свою чергу підвищує ризик її застосування [156, п. 24, 25]. Як справедливо пишуть Бігняк О., Грушко М., Мануїлова К., для того щоб мати ефективне міжнародно-правове регулювання, система повинна бути внутрішньо узгодженою [9, с. 11]. Таким чином виходить, що норми міжнародно права сьогодні не містять стрімкого та мирного рішення збройним конфліктам.

Разом з вищезазначеним, варто звернути увагу на процес прийняття аналізованого документа. Відповідно до ст. 85 Конституції України, Верховна Рада це не тільки орган, який ухвалює закони, а й той, що визначає основи зовнішньої та внутрішньої політики України. Крім того, слід зазначити, що відповідно до статті 116 Конституції України, Кабінет Міністрів це орган, який реалізує зовнішні та внутрішні функції [70, ст. 85, ст. 116]. Більш легітимніше було аби Кабінет міністрів України звернувся до Президента з проектом. Натомість документ розробив керівник офісу Президента – А. Єрмак, що, згідно Указу Президента № 436/2019 від 25.06.2019, не є порушенням [152]. Але виникає запитання: чому Стратегія була спрямована до Ради національної безпеки та оборони України, яка, за ст. 107 Конституції України, є координаційним органом з питань

національної безпеки та оборони [70, ст. 107]. Адже, відповідно до Закону України «Про Раду національної безпеки та оборони України», її повноваженнями є: виступи з пропозиціями з питання реалізації внутрішньої та зовнішньої політики у сфері національної безпеки, проте не затверджувати проекти стратегій зовнішнього курсу згідно з визначеними статтею 4 компетенціями. І тим самим, вказувати Кабінету міністрів України розробляти плани дій по реалізації [153, ст. 3, ст. 4].

Підсумовуючи, констатуємо наявні порушення в алгоритмі прийняття Стратегії зовнішньополітичної діяльності України та висловлюємося щодо необхідності внесення відповідних коректив.

1.3. Становлення і розвиток зовнішньої функції держави в Угорщині

Війни поміж країн-сусідів для здійснення завойовувань території, різноманітні угоди, а також «шлюбні дипломатії» – ось основні характеристики епохи монархій в Європі. Без сумніву, Угорщина як монархія з X століття, також здійснювала подібну зовнішню політику. Виходячи з цього, говорячи про розвиток зовнішніх функцій угорської держави, варто насамперед звернути увагу на діяльність її найвизначніших королів [30, с. 106].

З початком першого тисячоліття до Східної Європи із Західної Азії прийшли угорці. З самого початку вони виявляли значну агресивність щодо країн-сусідів. Ще з першої половини X ст. угорськими племенами у регулярному порядку здійснювались набіги на північ, захід і південь. Метою таких набігів, з одного боку, було грабування та підкорення нової території, а з іншого, превентивність дій, виступаючи як удари проти потенційних загроз [30, с. 106].

Пізніше князь Геза, аби інтегрувати країну в європейську систему держав, встановив дипломатичні зносини з німецьким королем та з римським

імператором Оттоном I. Його син Вайк, який при хрещенні отримав ім'я Іштван (Стефан I), вступивши на трон у 997 році, продовжив батькову політику. Однак Стефан I усвідомлював, що для виживання в Європі та їх визнання, необхідно радикально змінити насильницьку зовнішньополітичну діяльність. Для досягнення своєї мети він прийняв християнську віру та визнав владу Святого Престолу. Пізніше, звернувшись до Папи Сильвестра II він був наділений короною, апостольським хрестом та списом, що стали символом монархічного правління. Таким чином, Рим офіційно визнав Іштвана (Стефан I) суверенним християнським монархом, де влада передавалася у спадщину. 1 грудня 1000 року Іштван був коронований, ставши главою християнського королівства, підпорядкованого лише Риму [266, с. 98].

З 1038 року Угорщина переживала період боротьби із зовнішніми ворогами та громадянських воєн, що тривала майже півстоліття. Протягом правління майже кожного короля німецько-римські імператори намагалися поширити свою владу на Угорщину. Ситуацію вдалося стабілізувати лише у 1070-х роках, під час правління Гези I та Ласло I (Святого). Зовнішня політика Ласло I була агресивною: після припинення хорватської королівської династії він завоював Хорватію, що забезпечило Угорщині вихід до моря. Після Ласло I на престол вступив Кальман, син короля Гези I. Протягом свого правління він провів активну та далекоглядну зовнішню політику, максимально використовуючи сприятливу зовнішньополітичну ситуацію. Він продовжив політику Ласло Святого з Хорватії та Далмації, повністю підкоривши їх Угорщині. У 1102 році Кальман був коронований королем Хорватії, об'єднавши її з Угорщиною в особисту унію. З цього часу і до 1918 правителі Угорщини завжди носили титул королів Хорватії [212, с. 104].

Подальше правління Кальмана характеризувалося зміною зовнішньополітичної орієнтації. Він почав більше орієнтуватися не на Рим, а на Константинополь. У пошуках підтримки в конфлікті з Венецією, Кальман

нормалізував відносини з Візантійською імперією та навіть уклав тісний союз з імператором Олексієм I Комніним. В рамках цього союзу він видав Пірошку, доньку Ласло I, за сина Олексія, Іоанна II Комніна [212, с. 102].

Практикуючи «шлюбну дипломатію», сам Кальман двічі одружувався з іноземними принцесами. У 1097 році він одружився з Феліцією, дочкою Роджера I Сицилійського. Від цього шлюбу у Кальмана та Феліції народилося троє дітей: сини Ласло та Іштван II і дочка Софія, при цьому лише Іштван II дожив до повноліття. Після смерті першої дружини у 1102 році Кальман одружився вдруге, цього разу з Єфимією, дочкою князя Київської Русі Володимира Мономаха. Однак невдовзі Єфимія була викрита у зраді та вигнана з Угорщини. Кальман також намагався зміцнити своє становище на руських землях, скориставшись міжусобними війнами руських князів. У 1099 році йому вдалося анексувати Карпатську Русь (сучасне Закарпаття), яка до цього була буферною територією між Київською Русю, Королівством Угорщина та Королівством Польща. Проте подальше угорське вторгнення в Галичину завершилося повним розгромом угорських військ князями Галицького князівства Володарем і Васильком [233, с. 122].

Першим і єдиним угорським правителем, який у 1217 році взяв участь в одному з хрестових походів на Святу Землю, був Андраш II. Як зазначають угорські фахівці Б. Аттіла, Х. Аттіла, у роки правління Андраша II угорська станово-феодальна держава почала формуватися з видання Золотої Булли 1222 року. Цей документ заклав юридичні основи угорського феодалізму, надавши дворянству широкі привілеї, водночас позбавивши простий народ прав. Хоча Золота Булла не містила положень, що стосувалися зовнішньої політики Угорщини, вона створила умови для зміцнення внутрішнього ладу країни, що сприяло успішній міжнародній діяльності. Для того, щоб Золота Булла стала основою загальнодворянської конституції – класичної хартії станових привілеїв, знадобився тривалий процес історичної еволюції, перетворення угорського лицарства та його зближення з аристократією [244, с. 45].

Наступним правителем, якого варто згадати, був Ласло IV. Правління Ласло IV розпочалося з важливої військово-політичної перемоги. У 1273 році, Рудольфа Габсбурга було обрано німецьким королем, а тому вкрай очікувано було, що король Чехії Оттокар, який також прагнув отримати німецький королівський трон, спробує досягти своєї мети через військові дії. У 1276 році розпочалася війна, і Ласло IV приєднався до Рудольфа. 26 серпня 1278 року в рішучій битві під Сухими Крутами в Моравії Рудольф здобув перемогу завдяки підтримці угорських військ. Ця перемога стала основою 640-річного правління династії Габсбургів у Центральній Європі.

Син Ласло IV, Андраш III, спробував відновити територіальну цілісність країни і, завдяки успішній зовнішній політиці, позбавив місцевих правителів підтримки з-за кордону. Але 14 січня 1301 року він помер. Після цього, за допомогою Папи Римського, трон зайняв Карой Роберт. Йому знадобилося багато років, щоб приборкати місцевих можновладців, відновити територіальну єдність країни та зміцнити королівську владу. Після стабілізації ситуації Карой Роберт розпочав проводити зовнішню політику. Його син Лайош I очолював сильну державу, в якій не було внутрішніх конфліктів і яка могла поширювати свій вплив на інші території. З моменту сходження на престол у 1342 році і до своєї смерті Лайош провів не менше 35 військових походів, у більшості з яких особисто керував своїми військами. Тодішній король Польщі Казимир III (Великий), який був дядьком Лайоша, ще у 1339 році обрав його своїм наступником. Лайош регулярно надавав підтримку Казимиру III в його військових кампаніях. Після смерті Казимира у 1370 році Лайош без перешкод став польським королем. У період його правління Угорщина стала однією з найвпливовіших держав Європи [267, с. 177].

Лайош не залишивши сина-спадкоємця. Майже після дворічної громадянської війни у 1387 році на трон зійшов чоловік його дочки Марії, Жигмонд Люксембурзький. Того часу зовнішньополітична ситуація навколо Угорщини була дуже складною. З півдня на країну загрожував новий ворог –

османське військо, значно небезпечніше за попередніх. Спочатку Жигмонд спробував відкинути турків наступальним походом, але після поразки в 1396 році під Нікополем йому довелося визнати, що Угорщина не зможе вигнати османів із Балкан своїми силами, навіть за підтримки західних держав. Тому на південному кордоні він розпочав будівництво прикордонних укріплень, яке пізніше продовжили його наступники. Завдячуючи яким Угорщина до 1520-х років успішно стримувала османських завойовників на своїх межах. У 1410 році курфюрсти обрали Жигмонда королем Священної Римської імперії. Він був єдиним імператором, який одночасно був королем Угорщини [233, с. 201].

Наступним королем, який значно вплинув на зовнішню політику Угорщини, став король Хуняді Матяш. Він був одним із найталановитіших угорських монархів і одним із найвидатніших полководців Середньовіччя. Перше десятиліття його правління було спрямоване на стабілізацію внутрішнього становища країни. Головною основою його влади стало створене ним постійне наймане військо. Матяш вийшов із зовнішньополітичної ізоляції у 1463 році, спершу уклавши договір із Венецією, а потім вступивши в союз із Фрідріхом III. Він прагнув перетворити Угорщину на потужну європейську державу, здатну захищатися від нападів усіх своїх сусідів, включаючи турків. У 1468 році Матяш розпочав війну з Чехією, намагаючись здобути чеський трон, і вже в 1469 році частина чеських станів обрала його королем. У 1477 році він розпочав військові дії проти Австрії, намагаючись змусити Фрідріха I визнати його королем Чехії. Після успішних операцій імператор передав йому чеський трон, але австро-угорські відносини залишалися напруженими. У 1482 році війна поновилася і війська Матяша вторглися в Австрію. У 1485 році угорська армія захопила Відень [243, с. 78].

Протягом 1541-1699 років в Угорщині відбувалися одні з найтрагічніших подій в її історії: територія сучасної Угорщини опинилася під контролем Османської імперії, яка захопила переважно центральні та

південні частини колишнього середньовічного Угорського королівства. Османи зайняли Тисо-Дунайську рівнину, яку планували використати як базу для подальшого розширення територій і поширення ісламу. Однак опір австрійських Габсбургів призвів до фактичного поділу Угорщини на дві частини: турецьку та австрійську. Землі з переважно угорсько-слов'янським населенням відійшли до австрійців, а території з угорцями та угорсько-волохами потрапили під османське владарювання. Адміністрація османів утримувала центральну частину Угорщини до 1686 року, хоча деякі південні території були звільнені лише в 1717 році. В цей період Угорщина не мала можливості вести власну зовнішню політику, оскільки була під зовнішнім контролем і не могла впливати на міжнародні події в Європі [243, с. 82].

Визвольні війни стали великим тягарем для всієї Угорщини, особливо для її населення, яке було обтяжене податками. У 1703 році невдоволення людей перейшло в відкрите повстання. Лідером боротьби став один з найзаможніших феодалів Угорщини – Ференц II Ракоці. Однак після поразки короля Франції Людовика XIV, який підтримував Ракоці у війні за іспанську спадщину, шанси повстанців значно знизились. Через значну перевагу імперської армії та епідемію чуми, що спустошила країну, поразка угорців стала лише питанням часу. Після Сатмарського миру Угорщина знову стала частиною Габсбурзької імперії. Трансільванія, яка потрапила під контроль Габсбургів у 1690 році, залишалась окремою військовою прикордонною областю, утвореною ще в першій половині XVII століття. Під владою імперії зовнішня політика Угорщини повністю залежала від Відня, і Будапешт більше не мав можливості здійснювати самостійні кроки в міжнародних справах [250].

1848 року в Угорщині розпочався період революції. Країна була жорстоко придушена за допомогою російської армії, і всі спроби її лідерів заручитися підтримкою сусідніх держав виявилися безуспішними. 24 липня угорці втратили Пешт і Буду (які на той час були окремими містами), а 13 серпня основні сили революціонерів капітулювали поблизу села Вілагош.

Проти ватажків та учасників революції було вчинено жорстоку помсту: у Пешті стратили голову Ради міністрів Лайоша Баттяні, а в Арадї – тринадцять вищих офіцерів угорської армії. Загальна кількість жертв цих розправ склала близько 145 осіб [292, с. 211].

У 1867 році між Угорщиною та Австрією було підписано австро-угорський компроміс, що створив відому в історії Австро-Угорщину. Такий крок завершив 18-річну військову диктатуру та абсолютистське правління, яке було введено імператором Австрії після революції в Угорщині 1848 року, і відновило територіальну цілісність Угорського королівства. Обидві країни проводили єдину зовнішню дипломатичну та оборонну політику. Для цих цілей міністерства закордонних справ та оборони були під прямим підпорядкуванням монарха. Як частина цієї монархії, Королівство Угорщина охопило всі території історичної Угорщини [283, с. 305].

Як доречно відзначає Рудько С., у жовтні 1918 року Австро-Угорська імперія припинила своє існування. Національна рада Угорщини проголосила Угорську республіку. Уряд було очолено графом Міхай Карої. Угорщина знову стала незалежною державою, розпочався етап демократичних реформ [164, с. 70].

Під тиском вулиці у 1918 році прем'єр-міністром було обрано лідера революції Міхай Карої. Зазначимо, що за час існування Угорської Демократичної Республіки було прийнято більше сорока «народних законів» та майже чотириста указів. У такий спосіб мало місце правове відокремлення Угорщини від Австрії та оформлення суверенної угорської держави.

Один із «народних законів», а саме 1918.évi V, заклав основи незалежної дипломатичної служби Угорщини. За цим законом створювався центральний орган – Міністерство закордонних справ Угорщини – та закордонні дипломатичні представництва й консульства. Цим документом були визначені повноваження міністра та принципи організації діяльності МЗС [217].

Адже, як писав І. Діосегі, «Зовнішня політика – найважливіший атрибут незалежної державності» [250].

У період з 21 березня по 23 червня 1919 року до влади приходить угорська комуністична партія. Проголошується Угорська Радянська Республіка. За цей час була відновлена одноосібна система наркомів, у тому числі Наркомат закордонних справ. Важливим є і те, що більшість дипломатичних кадрів старого міністерства залишилося на свої посадах і при комуністах [275]. Радянська Угорщина підтримувала тісні зв'язки з росією з надією отримати військову підтримку з боку російських більшовиків, але всі сподівання на цю допомогу виявилися марними. У радянський період в Угорщині були прийняті тимчасова і постійна Конституції, що були рецесією Конституції РФСР. У серпні 1919 року відновлено Угорське Королівство (далі по тексту «Королівство»). 16 лютого 1920 року в Будапешті прийнято Акт I/1920 «Про відновлення конституційності та тимчасове здійснення державної влади» (далі – Акт I/1920), відповідно до якого в Уряді Угорщини створювалося Міністерство закордонних справ на чолі з міністром. Його основні цілі полягали в забезпеченні участі в мирних переговорах та представлення країни на міжнародній арені.

Королівство було відновлено, і 1 березня 1920 року Губернатором Угорщини обрано адмірала Міклоша Горті, який займав цей пост до 16 жовтня 1944 року, а повноваження Губернатора було поступово розширено низкою постанов. Губернатор представляв Королівство в міжнародних відносинах, призначав та приймав послів, від імені Королівства мав право укладати союзи та інші угоди з іноземними органами через відповідне міністерство. Якщо угоди стосувалися питань законодавства, то процес укладання відбувався лише за згодою Парламенту [218, § 13].

У період між двома світовими війнами кілька політиків, а саме: прем'єр-міністр та міністр закордонних справ відіграли вирішальну роль у формуванні іміджу угорської зовнішньої служби. Завдання цих політиків було нелегким, оскільки через програну війну драматичну втрату території та

населення після підписання Тріанонської мирної угоди, престиж країни у зовнішній політиці різко впав. Більшість прем'єр-міністрів намагалися безпосередньо приймати найважливіші зовнішньополітичні рішення [256].

Після Другої світової війни країна опинилася під радянською окупацією, її зовнішня та внутрішня політика на довгі роки повністю залежала від Радянського Союзу. Прийняття Конституції Угорської Республіки визначило роль всіх гілок влади у здійсненні зовнішньої політики країни. У пункті 19/3 розділу II основного закону були визначені такі повноваження Державних зборів: укладає міжнародні договори, які мають особливо важливе значення з погляду зовнішніх зв'язків Угорської Республіки; приймає рішення про оголошення стану війни та укладення миру. У пункті 30/A розділу III зафіксовано, що Президент Республіки має такі повноваження: 1) представляє угорську державу; 2) від імені Угорської Республіки укладає міжнародні договори; якщо предмет договору належить до сфери законодавства, то для укладення договору необхідна попередня згода Державних зборів; 3) призначає і приймає надзвичайних і повноважних послів. У пункті 35 розділу VII визначено повноваження Уряду у міжнародній діяльності: бере участь у визначенні зовнішньої політики, укладає міжнародні договори від імені Угорської Республіки [235].

В Угорській Народній Республіці радянський вплив панував близько сорока років. У 1989-1990 роках відбулася докорінна зміна політичного режиму, країна стала на шлях розбудови демократичної держави з ринковою економікою. Саме в цей час були переглянуті основні напрями зовнішньої політики Угорщини.

Так, згідно з Конституцією 1949 року (з радикальними змінами у 1989 та 1990-х рр.) Угорщина є республікою: «Республіка Угорщина є незалежною демократичною правовою державою» [219].

Перші вільні демократичні вибори до Державних зборів Угорщини у 1990 році створили умови для формування та здійснення незалежної зовнішньої політики держави. З перших днів існування демократичної

Угорщини були визначені основні зовнішньополітичні стратегічні напрями її діяльності, а саме:

інтеграція до європейських та євроатлантичних структур;	
розвиток добрих відносин із сусідніми країнами;	захист прав угорської меншини, що проживає за кордоном [200, с. 30].

У вересні 1990 року Держзбори приймають рішення про приєднання до Статуту Ради Європи та Загальної конвенції про привілеї та імунітет Ради Європи і про підписання Європейської конвенції з прав людини [236].

Цієї ж осені Угорщина, перша в регіоні Центральної Європи, була прийнята до Ради Європи. Вже восени 1990 року угорці отримали так званий статус однодумців, що означало, що західні демократії оголосили Угорщину країною з близьким до них духом. Більш практичне значення, особливо для жителів Угорщини, мало запровадження безвізового режиму практично з усіма країнами Європи. Угорщина за 5 місяців уклала угоду про безвіз майже з усіма західноєвропейськими країнами. У 1990 році уряд Йозефа Анталла став першим угорським урядом, який політики Західного світу зустріли як партнера. Стосовно членства в НАТО були зроблені такі політико-правові кроки: у 1990 році тодішній генсек НАТО Манфред Вернер заявив у ході Лондонського саміту НАТО: «Ми дивимося на СРСР і країни Східної Європи як на своїх потенційних партнерів і можливих друзів». Це послугувало своєрідним сигналом для країн цього регіону – активізувати євроатлантичний напрямок своєї зовнішньої політики, шукати нові форми співпраці та шляхи інтеграції у вищеназвані структури [236].

У 1991 році в Римі на листопадовій зустрічі членів НАТО була створена Рада північноатлантичного співробітництва, діяльність якої давала можливість країнам Східної Європи ближче познайомитися з функціонуванням НАТО і спільно з якою обговорити питання регіональної

безпеки і співробітництва в Європі. У 1994 році в ході брюссельської зустрічі у верхах НАТО була прийнята програма «Партнерство заради миру», що пропонувала різні напрямки співпраці країн Центральної та Східної Європи з НАТО. Для держав, які планували приєднатися до НАТО, це була можливість підготуватися до вступу в альянс. У 1997 році НАТО приймає рішення запросити до альянсу Угорщину, Чехію і Польщу. У тому ж році відбувся перший тур переговорів про вступ цих країн до НАТО. 16 грудня 1998 року в Брюсселі глави дипломатичних відомств Угорщини, Чехії та Польщі підписали протокол про приєднання до альянсу [232].

В цілому процес інтеграції Угорщини до Європейського Союзу складався з чотирьох етапів:

1. У період з 1986 по 1990 рік угорці розпочали діалог з Європейським Союзом і оголосили про своє прагнення з часом стати повноправним членом європейської спільноти.
2. У період з 1991 по 1994 рік Угорщина активно співпрацювала з Європейським Союзом над складанням та підписанням Європейської угоди про асоціацію. На цей час також припало визначення та затвердження критеріїв вступу до ЄС, за допомогою яких оцінювалася готовність країни-кандидата стати членом спільноти.
3. У період з 1994 по 1997 рік Угорщина подала заявку на вступ до Європейського Союзу. З одного боку, експерти ЄС розпочали моніторинг відповідності політичних та соціально-економічних реформ, що відбувалися в країні, копенгагенським критеріям. З іншого боку, угорський уряд і парламент прагнули в найкоротші терміни імплементувати вимоги ЄС щодо майбутнього членства.
4. Період з 1997 по 2004 рік відзначився інтенсивними переговорами між Угорщиною та ЄС, головною метою яких було створення механізмів для реального приєднання країни до Євросоюзу [185].

Докорінна зміна зовнішньополітичного курсу Угорщини вимагала прийняття на рівні уряду розпорядження, яке б змінювало завдання та повноваження Міністра закордонних справ країни. Такий документ був затверджений у вересні 1990 року. Згідно з ним Міністр розробляє пропозиції щодо зовнішньої політики Угорської Республіки та реалізує зовнішньополітичні настанови й зовнішньополітичні рішення, включені до

урядової програми. Він координує виконання закордонних інтересів Угорської Республіки та діяльність членів Уряду, що стосується зовнішньополітичних інтересів країни. Щоб забезпечити узгоджену зовнішньоекономічну політику Уряду, він бере участь у внутрішній координації та за необхідності ініціює її. Міністр інформує Уряд про міжнародну ситуацію та розвиток міжнародних відносин Угорської Республіки. Він представляє Угорську Республіку та уряд у відносинах з іншими державами, Організацією Об'єднаних Націй, Радою Європи та іншими міжнародними політичними організаціями, органами безпеки, економічними міжурядовими організаціями. Координує та спрямовує діяльність, пов'язану з Організацією Північноатлантичного договору та Західноєвропейським Союзом. Міністр керує закордонними представництвами Угорської Республіки. У співпраці з відповідними міністрами має забезпечити узгодженість реалізації зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної цілей Уряду [231].

Науковці Дідич Т. та Шевченко А. доречно зазначають, що навіть політична стабільність в Угорщині не прискорили її вступ до ЄС, незважаючи на пріоритетність цього курсу [48, с. 594].

У цілому за 14 років, починаючи з 1990 року, в Угорщині була проведена величезна робота щодо гармонізації законодавства відповідно до вимог Європейського Союзу. Цією справою займалася спеціальна урядова установа на чолі з державним секретарем Ференцом Шомоді, до якої увійшли всі підрозділи міністерств і відомств, які займалися євроінтеграцією. Саме завдяки їх роботі Угорщині вдалося виконати вимоги критеріїв вступу. Хоча, як вдало відмітила Іллар К., приєднання до ЄС Угорщини було виваженим та історично обумовленим [60, с. 122-123].

Варто відзначити, що Угорщина з початком 90-х років визначила свої пріоритети зовнішньополітичної діяльності, які не змінює і до сьогодні та продовжує їх реалізовувати. У квітні 2004 року Державними зборами Угорщини було прийнято закон XXX про оприлюднення Договору

приєднання до ЄС між країнами ЄС та державами-аплікантами. Даний договір складається з кількох частин:

І (ст. 1-10): роз'яснення термінів; питання щодо відносин нових держав-членів із Шенгенською угодою та міжнародними угодами, укладеними ЄС з третіми країнами.	II. Адаптація Договорів (ст. 11-19): регулює порядок внесення змін до внутрішніх законів, які повинні бути гармонізовані з законодавством ЄС, за рішенням парламенту.
III. Постійні положення (ст. 20-23): передбачають адаптацію законів ЄС, які зазначені в додатках .	IV. Перехідні положення (ст. 24-42): з посиланням на додатки визначає тимчасовий відступ від <i>acquis communautaire</i> , включає ряд питань бюджетного спрямування, містить загальні превентивні заходи та встановлює перехідні положення для деяких специфічних сфер.
➤ Частина V. (ст. 43-62): охоплює питання організаційного характеру, пов'язані з державними інституціями, застосуванням законодавства, ухваленого парламентами, та містить заключні положення.	➤ Додатки: документ включає вісімнадцять додатків, серед яких Додаток X визначає положення, що передбачають тимчасові преференції для Угорщини [222].

Після приєднання до ЄС угорська правова система отримала складну систему норм, які ще мали бути адаптованими. Свого часу це спричинило необхідність визначення місця європейських норм в угорському правовому порядку та встановлення їх взаємозв'язку з іншими чинними нормами. Зокрема, цю задачу мали вирішити Конституційний та Верховний суди. Значну роль у законотворчому процесі, пов'язаному з інтеграцією країни в європейське правове середовище, відіграють і досі Державні збори Угорщини. Це можна відслідкувати, проаналізувавши діаграму на малюнку 1.

1 січня 2012 року набув чинності основний закон, який узагальнив увесь законотворчий процес Державних зборів в пострадянський період і був доповнений положеннями, що регулюють міжнародну діяльність Угорщини як члена ЄС та НАТО. Згідно з цим законом, Угорщина визнає загальновизнані принципи міжнародного права, сприяє розвитку демократії та свободи, досягненню високих стандартів життя і формуванню єдності європейського континенту.

Будучи членом Європейського Союзу, Угорщина здійснює свою діяльність на основі Конституції та установчих договорів ЄС, забезпечуючи проведення внутрішньополітичної та зовнішньополітичної діяльності шляхом гармонійного поєднання національного законодавства з міжнародними документами, прийнятими в рамках ЄС [36, с. 175].

Згідно зі статтею Е Основних положень, пункту 2 основного закону, Угорщина, для участі в Європейському Союзі як держава-член, а також для реалізації прав і виконання обов'язків, що впливають з установчих договорів, може здійснювати свої окремі повноваження, надані Конституцією, спільно з іншими державами-членами через інституції ЄС. Право Європейського Союзу є обов'язковим для виконання на території Угорщини (Основні положення, ст. Е, пункт 3). Згідно з статтею Е, пункту 2,

міжнародні угоди набирають чинності в Угорщині після їх схвалення конституційною більшістю Державних зборів (Основні положення, ст. E, пункт 4). Що стосується країн, які не є членами ЄС, діяльність Угорщини узгоджується з інституціями Європейського Союзу [271]. У пунктах 2 і 3 статті G зазначено, що для виконання зобов'язань у сфері міжнародного права Угорщина забезпечує гармонізацію міжнародного та національного права. Конституція також визначає порядок набуття чинності норм міжнародного права в національному законодавстві: «Угорщина, з метою виконання своїх обов'язків відповідно до міжнародного права, забезпечує узгодження міжнародного та національного права». Угорщина поважає загальновизнані принципи міжнародного права. Інші джерела міжнародного права стають частиною угорської правової системи після їх публікації у відповідному законі. Національне та міжнародне право гнучко узгоджуються щодо використання збройних сил Угорщини як члена НАТО. У пункті 1 статті 45 Конституції Угорщини зазначається, що основним завданням угорської армії є збройний захист незалежності Угорщини, її територіальної цілісності та недоторканості кордонів, виконання спільних завдань згідно з міжнародними договорами з метою захисту та підтримки миру, а також здійснення гуманітарних місій відповідно до положень міжнародного права [271].

Згідно з цими конституційними положеннями, 22 лютого 2012 року набрала чинності нова Стратегія національної безпеки Угорщини, яка визначає основні цілі, зобов'язання та захист національних інтересів країни як члена НАТО та ЄС. Стратегічним інтересом Угорщини проголошено збереження міцного союзу між США та Європою, підтримку конструктивного розвитку і зміцнення стратегічного партнерства між ЄС та США; активну участь у плануванні і реалізації спільних антикризових заходів між ЄС і США; а також проведення послідовної політики, спрямованої на залучення підвищеної уваги НАТО та ЄС до Центрально-

Східної та Південної Європи, що сприятиме зміцненню національної безпеки Угорщини та розвитку добросусідських відносин у регіоні [270].

Найбільш точно відносини Угорщини з Європейським Союзом охарактеризували угорські автори Бозокі А. і Хегедуш Д., які дійшли висновку, що ЄС виконує три функції:

1) системного утримувача;
2) прихильника чинного режиму;
3) легітимізатора режиму.

Ці функції характерні не тільки для Угорщини, а й для будь-якої країни, яка відповідає таким вимогам:

1) мають гібридний режим, або те, що автори назвали «проблемною демократією»;
2) у відносинах з ЄС є «одержувачами» (тобто з бюджету ЄС вони отримують більше, ніж в нього вносять) [239].

Сьогодні ми спостерігаємо, як уряд Угорщини вміло маневрує в межах ЄС, що дозволяє уникати серйозних наслідків з боку Брюсселя, спричинених несумісністю її політичного курсу з вимогами ЄС. Зокрема, йдеться про систему політичних умов Європейської комісії (ЄК) та Європейської ради (ЄР), а також умови, визначені рішеннями Європейського суду. Угорщина успішно реалізує свої інтереси в рамках ЄК та ЄР, усвідомлюючи, що їхні рішення можуть призвести до серйозних політичних наслідків. Навіть ті країни-члени ЄС, які критикують уряд В. Орбана, особливо за значне обмеження демократії, визнають, що зовнішня політика Угорщини в багатьох випадках сприяла захисту інтересів країни в ЄС. Можна виокремити кілька чинників, які це обумовлюють:

1. Угорщина, будучи членом ЄС, має право голосу, і її згода необхідна для прийняття рішень, що ухвалюються	2. Законодавство ЄС не передбачає можливості виключення країни-члена з
--	--

консенсусом, включаючи схвалення багаторічних фінансових документів. Це надає Угорщині таку ж вагу в ухваленні рішень, як і будь-якій іншій країні-члену ЄС.	Європейської Спільноти без її згоди, що також зміцнює позиції Угорщини.
3. З іншого боку, країну-члена ЄС можуть тимчасово позбавити права голосу, але для цього необхідна згода всіх інших членів ЄС. Тому Угорщина співпрацює з Польщею, підтримуючи одна одну в протистоянні тиску з боку Брюсселя.	4. Політика Угорщини щодо ЄС є прагматичною та утилітарною: угорці готові вносити свій вклад у багаторічні фінансові структури, але вимагають відповідної частки фінансування від ЄС.
5. Дії Угорщини в рамках ЄС часто суперечать усталеним правилам Спільноти, що сформувалися протягом десятиліть існування організації [36, с. 176].	

Щодо НАТО, варто відзначити, що Угорщина активно брала участь у міжнародних зусиллях в Афганістані з 2003 року [213].

У контексті розвитку добросусідських відносин варто згадати закон LXXIII 2016 року «Про закордонні представництва та довготривалі закордонні відрядження». Преамбулою закону зазначено, що головною метою зовнішньої політики Угорщини є створення сприятливих зовнішніх умов для соціально-економічного розвитку країни. Угорські дипломатичні місії та дипломатія відіграють важливу роль у захисті національних інтересів за кордоном, формуванні позитивного іміджу Угорщини, представленні її позицій та сприянні економічному розвитку через залучення зовнішніх джерел. Прийняття цього закону Державними зборами сприятиме підвищенню ефективності, гнучкості та швидкості реагування на зовнішні виклики, зміцненню економічного, соціального та політичного співробітництва між Угорщиною та іншими країнами, а також створить умови для більш ефективного представлення національних інтересів Угорщини в Європейському Союзі [225].

У вересні 2016 року було прийнято постанову уряду 366/2016 (XI. 29) щодо зовнішньоекономічних та зовнішньополітичних завдань, а також дослідження стратегічного та аналітичного спрямування. Цим документом передбачено створення Інституту закордонних справ та зовнішньої

економіки при Міністерстві закордонних справ і торгівлі. Його завданням виступило здійснення активної дослідницької діяльності, пріоритетом якої є зовнішня політика Угорщини, а також інформувати угорське населення про результати зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної діяльності [229].

Таким чином, Угорщина є країною з пріоритетом ліберальних цінностей, з пануючими правоконсервативними ідеологіями, замішаними на угорському націоналізмі, доєдналася до міжнародно-регіональної організації.

Висновки до Розділу 1

На основі проведеного аналізу стану дослідження проблематики інституційного забезпечення зовнішніх функцій та його методологічної основи, по-перше, встановлено, що питання функціонування держави, визначення її ролі та зміни у правовій організації суспільних відносин залишаються актуальними у практиці державотворення. Варто відзначити, хоча й фрагментарно, певний дослідницький інтерес до цієї теми серед як національних, так і іноземних науковців. Сутність держави має динамічний характер, оскільки вона безпосередньо залежить від стану суспільства, соціальних завдань і конкретизується через визначені напрямки її діяльності – функції. Встановлено, що функції держави є основними формами її діяльності, що відображають її сутність. Основним покликанням будь-якої держави є забезпечення законодавчого підґрунтя для її співіснування з сусідніми державами, гарантування рівня захищеності громадян, стабільності та сприяння співпраці між державою і її громадянами. Вивчення функцій держави набуває особливої важливості в умовах сучасних викликів, таких як війна та процес євроінтеграції. Аналіз інституційного забезпечення зовнішніх функцій держави з використанням порівняльно-правового підходу, зокрема на прикладі досвіду України та Угорщини, може дати цінні уроки для підвищення ефективності реалізації державної політики в Україні. Ключовою ознакою функцій є їх динамічний, несталий характер та

залежність від подій навколишнього середовища, що слугують джерелом постійного оновлення.

По-друге, генезис функцій української держави має тривалу історію. На основі проведеного дослідження можемо виокремити основні етапи еволюції зовнішніх функцій України: 1) 530 рік – початок IX століття. Цей період характеризується початком формування основ зовнішнього функціонування держави за допомогою перших контактів з сусідніми народами; 2) початок IX століття – перша половина XVI століття. Вказаний період характеризується розпадом додержавних утворень – Антського союзу на племінні частини, на основі яких утворилася Київська Русь, закладаються правові основи для регулювання міжнародних відносин, зовнішні відносини стають більш організованими і систематизованими. Важливим етапом цього процесу є підписання Договору про «мир і любов» між Київської Русю та Візантією, який можна вважати своєрідним міжнародним визнанням держави; 3) перша половина XVI століття – середина XVII ст. Зовнішні відносини в цей період стають все більш складними. Заявило про себе українське козацтво як про впливову силу на міжнародній арені. За цей час були сформовані основи міжнародної дипломатії та укладені важливі міжнародні угоди. 4) середина XVII ст. – початок XX ст. Для цього періоду характерними є те, що інститут дипломатії досягає високого рівня розвитку. За цей час були укладені договори, встановлені робочі контакти шляхом досягнення юридичного визнання УСРР. Перші мирні угоди були з Литвою, Латвією та Естонією, а згодом підписана і Ризька угода з Польщею. 2 січня 1922 року підписано договір з Туреччиною «Про дружбу і братерство», що стало стартом для зовнішньої торгівлі. Але зростання націоналізму, імперіалістичні амбіції та перерозподіл колоніального впливу викликали глобальну політичну напруженість і в кінцевому рахунку стали факторами, що спровокували Першу світову війну. 5) початок XX століття – 16 липня 1990 року. За цей період на світовому рівні відбуваються серйозні зміни: дві світові війни, створення Організації Об'єднаних Націй, холодна

війна, протистояння між Радянським Союзом і США, які кардинально змінило характер зовнішньої функції держав у міжнародних відносинах. Цей період характеризувався важливою роллю міжнародних організацій у вирішенні конфліктів і розвитку зовнішньої політики. Діяльність України в період 1944-1990 років була в першу чергу спрямована на участь у роботі Організації Об'єднаних Націй (ООН), що давало можливість, хоч і обмежено, інформувати світову громадськість про Україну, брати участь в обговоренні світових та регіональних проблем; 6) 16 липня 1990 року – по теперішній час. Цей період став важливим історичним етапом розвитку української дипломатії, який розпочався 16 липня 1990 року, коли Верховна Рада УРСР ухвалила Декларацію про державний суверенітет України. У вказаному документі підкреслюється, що Україна, як суб'єкт міжнародного права, має право здійснювати безпосереднє спілкування з іншими державами, укладати з ними договори, обмінюватися дипломатичними, консульськими, торговими представниками, брати участь у діяльності міжнародних організацій. Згідно з Декларацією, Україна є рівноправним учасником міжнародного спілкування, активно сприяє зміцненню миру та міжнародної безпеки, бере участь у загальноєвропейських процесах та інтеграції у європейські структури. У 1991 році Верховною Радою Української РСР абсолютною більшістю голосів було ухвалено Акт проголошення Незалежності України. Цим документом було підтверджено тисячолітнє прагнення українського народу до права самостійно визначати свою долю. Цей етап став переломним у трансформації міжнародних відносин, що характеризується процесом інтеграції України до Європи та активною зовнішньою політикою в сучасному світі.

По-третє, в Угорщині за часи монархії створювалися засадничі правові документи, які не містили конкретних положень про зовнішню політику, але створювали умови для укріплення державного ладу в країні, систематизували звичаєве право і королівські закони з деякими запозиченнями з римського та канонічного права, що укріплювало міжнародний авторитет країни. За часи правління Габсбургів в країні діяли австрійські закони. В часи приналежності

до радянського союзу мови про міжнародну діяльність не йшло. Починаючи з 1990 року завдяки перемозі на парламентських виборах демократичних сил Угорщина відмовилася від соціалістичних ідей і пішла по шляху побудови демократичної країни основаної на ринковій економіці. З перших днів існування демократичної Угорщини були визначені основні зовнішньополітичні стратегічні напрями її діяльності, а саме: 1) інтеграцію до європейських та євроатлантичних структур; 2) розвиток добросусідських відносин із іншими країнами; 3) захист прав угорської меншини, що проживає за кордоном. Від 1999 року Угорщини член НАТО, а з 2004 року країна в Європейському Союзі, що стало запорукою незалежності, сталого розвитку та захисту власних територій.

На основі проведеного дослідження в даному розділі можемо сказати, що стартове становище аналізованих держав є вкрай спорідненим. Тим не менш саме на початкових етапах ми вже спостерігаємо системним підхід з боку Угорщини, яка відразу визначила своє місце в Європейському Союзі та свої основні зовнішні напрямки. З боку України такого не спостерігалось. Мало місце дуальності. На основі продовження порівняльно-правового дослідження необхідно з'ясувати основні напрямки зовнішніх функцій для обох держав, проаналізувати чи тотожні та чи перекликаються вони, яке інституційне підкріплення мають аналізовані держави і головне встановити причини українських прогалин державотворення в напрямку зовнішніх функцій для формування подальших рекомендацій їх усунення.

РОЗДІЛ 2. ІНСТИТУЦІЙНА СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНІХ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ ВИМІР

2.1. Поняття та зміст правової системи інституційного забезпечення зовнішніх функцій держави – Угорщини та України

Загальновідомо, що мета і цілі держави визначають зміст її функцій. Тому, як говорить Бостан С., для досягнення мети, яка визначає соціальне призначення держави, необхідно розв'язувати об'єктивно конкретні проблеми. Через це виникає потреба у виконанні відповідних функцій, адже їх невирішення тягне невиконання державних завдань. Історичний досвід показує, що кожному етапу відповідають свої «функції»: у міру переходу держави на новий етап зміст її функцій частково або повністю замінюється [12, с. 104-105].

Такої думки дотримуються і закордонні дослідники. Так, угорський вчений Барта А. стверджує, що діапазон конкретних рішень та їх відносні пропорції мають тенденцію змінюватися з часом залежно від країни та епохи, на що можуть впливати різні соціальні фактори (такі як демократія, правовий розвиток, професійні та технічні вимоги) й так звані організаційні принципи (такі як централізація, ієрархія, децентралізація, автономія, інтеграція та державна служба) [245].

На думку Скакун О., функції держави здійснюються відповідними органами державної влади в легітимній або організаційній формах. Легітимна форма – це формально визначена діяльність органів держави, здійснення якої спрямоване на реалізацію юридично значущих актів і операцій, що належать до компетенції держави, видання відповідних правових актів, що спричиняють правові наслідки; організаційна – діяльність державних органів, яка полягає у здійсненні фактичних дій, спрямованих на

забезпечення законної форми діяльності та діяльності в межах юридично значущих організаційно-правових форм, не створюючи при цьому правових наслідків [172, с. 140]. Поряд з тим легітимна форма містить ряд ознак, що кардинально відрізняють її від організаційної:

<p>1. Є системою юридично значущих заходів, що вживаються державними органами, посадовими та іншими уповноваженими органами. Акти зосереджуються на задоволенні соціальних потреб правовими засобами, набуваючи «юридично значущих» ознак. Початковою та кінцевою метою цих дій є забезпечення впливу держави на суспільні відносини шляхом створення нормативно-правових актів, прийняття нормативно-правових актів та забезпечення їх виконання.</p>	<p>2. Предметом юридично значущих актів є низка правових питань, які мають вирішуватися в інтересах зацікавлених сторін. Таким чином, прийняття закону має відповідати інтересам народу і держави, рішення суду – інтересам позивача чи відповідача.</p>
<p>3. Юридично значущі акти здійснюються юридичними засобами, такими як розробка та прийняття нормативно-правових актів, видання актів тлумачення, прийняття конкретних актів законодавства тощо. Правові форми функцій держави втілюють механізм правового регулювання.</p>	<p>4. Результати застосування окремих правових форм фіксуються в правових актах (законі, постанові уряду, рішенні суду, міжнародному договорі тощо).</p>
<p>5. Порядок вчинення юридично значущих актів у принципі регулюється процесуальними нормами. Вона може бути детально врегульована (наприклад, врегулювання процесуальними кодексами порядку роботи судових органів) або фрагментарно (регулювання порядку окремих державних органів і посадових осіб при вирішенні правових питань) [180].</p>	

Слушно зазначає Наливайко Л., «функції держави – це об’єктивно необхідні, взаємопов’язані напрямки та види діяльності, які здійснюються для виконання завдань і досягнення конкретних цілей за допомогою

спеціальних методів. Вони відображають сутність, соціальне призначення, роль та місце держави в суспільстві на певному етапі її розвитку» [96, с. 55].

У той же час Кузенко У. пояснює, що «на процес реалізації функцій держави впливають різноманітні економічні, політичні, ідеологічні, соціальні, культурні та інші соціальні явища. Тому зміст кожної функції визначається як вплив держави на суб'єкти певних сфер однорідних суспільних відносин. Ці відносини функціонують як державно-правові об'єкти в процесі діяльності держави» [82, с. 231].

Окремої уваги заслуговує думка Сала В., який каже, що виконання зовнішніх функцій сприяє повноцінному функціонуванню держави в сучасному світі, для якого все більше характерна взаємозалежність держав» [167, с. 40].

Поряд з тим, як говорить угорський вчений Йожа З., функція державного управління в загальному значенні має соціальну вагу для держави, а задоволення потреб суспільства є основною функцією інституційної та організаційної системи для виживання, цілісності та майбутнього розвитку суспільства. З моменту створення інституційної та організаційної системи для виконання громадських завдань державне управління обслуговує задоволення конкретних економічних та соціальних потреб. Відносно постійною є реалізація функцій державного управління та динамічна зміна його задач, пов'язаних з економічними, соціальними, політичними та культурними особливостями цієї епохи, а також з цілими управліннями [263].

Таким чином, на нашу думку, під інституційним забезпеченням зовнішніх функцій варто розуміти юридично визначений у порядку чинного законодавства алгоритм дій компетентного органу і його осіб. А зміст діяльності таких інституцій криється в передбачених законодавством цілях і меті їх діяльності.

Виходячи з положень Конституції України, інституційне забезпечення зовнішніх функцій є комплексним підходом, оскільки передбачає виконання

президентом функцій керівника зовнішньополітичної діяльності держави [70, ст. 106]. Верховною Радою визначається зовнішня і внутрішня політика України [70, ст. 106]. Кабінетом Міністрів України забезпечується реалізація зовнішньої політики [70, ст. 106]. А відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 30.03.2016 № 281 «Положення про Міністерство закордонних справ» Кабінет Міністрів є координуючим органом МЗС, який у свою чергу є центральним виконавчим органом та органом у сфері інституційного забезпечення зовнішньополітичної діяльності держави. Основною метою такого центрального органу виконавчої влади, виходячи з аналізу зазначеної постанови, є:

1. Забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері міжнародних відносин.
2. Проведення зовнішньополітичного курсу, спрямованого на розвиток політичних, економічних, культурно-гуманітарних, наукових та інших відносин з іноземними державами та міжнародними організаціями.
3. Координація діяльності державних органів з метою реалізації єдиної зовнішньої політики України.
4. Захист прав та інтересів громадян та юридичних осіб України за кордоном.
5. Сприяння утвердженню міжнародного престижу України та підвищенню її іміджу як надійного та передбачуваного партнера у світі.
6. Вивчати та аналізувати політичну та економічну ситуацію у світі, зовнішньої та внутрішньої політики зарубіжних країн, діяльності міжнародних організацій.
7. Участь у реалізації державної зовнішньоекономічної політики, політики інтеграції національної економіки у світову економічну систему в межах компетенції, передбаченої законом.
8. Участь у формуванні та реалізації державної політики, спрямованої на інтеграцію України до європейського політичного, економічного, безпекового та правового простору, членство в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору.
9. Участь у забезпеченні розвитку міжнародного права [111].

Водночас, виходячи з аналізу положень статті 11 Закону України «Про основи внутрішньої і зовнішньої політики», можна виділити такі основні цілі МЗС: забезпечення дипломатичними та іншими методами, що відповідають

вимогам міжнародного права; захист суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності державного кордону України, її політичних, економічних, енергетичних та інших інтересів; використання міжнародного потенціалу для сприяння становленню та розвитку України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави, а також для її сталого економічного розвитку; створення сприятливих зовнішньополітичних умов для розвитку української нації, економічного потенціалу, історичної свідомості та національної гідності українців, а також для підтримки етнічної, культурної, мовної та релігійної самосвідомості громадян України всіх національностей; утвердження провідної ролі України в міжнародних відносинах і зміцнення її міжнародного авторитету; поглиблення співпраці з НАТО для набуття членства; підтримка та посилення ролі міжнародного права у міжнародних відносинах; створення сприятливих умов для задоволення національно-культурних і мовних потреб українців за кордоном та підтримка постійних зв'язків з ними; забезпечення інтеграції України в ЄС; сприяння розвитку торговельно-економічного, науково-технічного та інвестиційного співробітництва з іноземними державами на засадах взаємної вигоди; інтеграція економіки України в світову економічну систему для повноцінного розвитку та підвищення добробуту громадян; розширення міжнародного співробітництва для залучення іноземних інвестицій, новітніх технологій і досвіду управління, що сприятиме реформуванню, модернізації та інноваційному розвитку національної економіки; сприяння інтеграції України у світовий інформаційний простір [139, ст. 11].

На думку угорського науковця Сульок Г., який, на наш погляд, вдало систематизує основні цілі як українського, так і угорського інституційного забезпечення, основними цілями та функціями міжнародного права є забезпечення впорядкованого співіснування, консолідація міжнародного порядку та стабілізація міжнародних відносин, збереження міжнародного балансу сил, зменшення нерівності між державами, встановлення відносин між національними правовими системами, передача та прийняття політичної

культури, захист і заохочення прав людини, сприяння міжнародній соціалізації та визначення бажаної поведінки, забезпечення спільної мови та бази даних, регулювання міжнародних законодавчих процедур прийняття рішень, забезпечення виконання міжнародних рішень, запобігання міжнародним суперечкам та сприяння їх мирному врегулюванню [284].

З угорського погляду, відповідно до Закону 2016 LXXIII «Про зовнішні представництва та постійну службу», першочерговим завданням зовнішньої політики Угорщини є створення сприятливих зовнішніх умов для соціально-економічного розвитку Угорщини. Угорські дипломатичні місії та угорська дипломатія відіграють значну роль у презентації національних інтересів за кордоном, у формуванні сприятливого іміджу Угорщини, у представленні угорських позицій та у сприянні розвитку угорської економіки із зовнішніх джерел [225].

Бачимо, що Угорщина суттєвих відмінностей в основному законі, порівняно з Україною, не містить. Так, угорська Конституція передбачає, що Президент Угорщини визнає обов'язкову силу міжнародного договору, призначає та приймає послів (пункти а та б частини 4 статті 9), а у випадку Національних зборів (Парламент) може санкціонувати визнання обов'язкової сили міжнародного договору (пункт d статті 1). У цілому, як йдеться у статті Q, метою Угорщини є співпраця з усіма народами й націями світу для підтримки миру й безпеки та стійкого розвитку людства. Щодо Уряду, то, за статтею 15, він є загальним органом виконавчої влади та підзвітним Парламенту [271].

Окрему увагу ми хотіли б приділити деяким нестандартним для України частинам угорської Конституції – «Ситуація превентивного захисту», «Терористична надзвичайна ситуація», «Неочікувана атака» та «Надзвичайна ситуація» у зв'язку зі стихійним лихом чи ж аварією на підприємстві, адже на конституційному рівні Угорщина закріпила й такі можливі варіанти розвитку подій та пішла далі меж зрозумілого та віднедавна відчутого українцями воєнного стану. Зазначимо, що в частині

«Неочікуваної атаки» опис дещо схожий з поняттям воєнного стану. Вважаємо, що Україні було б також доречно розглянути можливість закріпити такі розділи конституційно (детальніше дослідження цієї теми матиме продовження в наступній частині розділу).

Відходячи від Інструкції 4/2009 (П.13.) «Про правила організації та діяльності Міністерства закордонних справ» можна виділити такі основні цілі та мету діяльності угорського Міністерства закордонних справ:

1. Встановлення та підписання міжнародних договорів, оформлення дипломатичних паспортів.
2. Здійснення зовнішньої безпекової політики.
3. Представництво та діяльність в межах ЄС та інших двосторонніх і більше відносинах.
4. Двосторонні відносини міжнародного співробітництва в галузі розвитку та координації гуманітарної допомоги з країнами Америки, Азії, Тихого океану та Африки [230].

А виходячи з постанови Уряду Угорщини 182/2022 (т. 24) «Про обов'язки та повноваження уряду» чітко розуміємо завдання прем'єр-міністра та міністра закордонних справ:

<u>Прем'єр-міністр:</u>	повинен представляти Угорщину в Європейській Раді і організувати представництво Угорщини з усіх питань, що стосуються Європейського Союзу, які вимагають участі держави на найвищому рівні, якщо інше не ухвалено Основним Законом або Законом; визначає та координує діяльність міністрів, у якій він може давати вказівки міністрам щодо здійснення їх діяльності; визначає загальну політику Уряду та керує її реалізацією. Поряд з цим в питанні Європейського Союзу зазначаємо, що Прем'єр-міністр може діяти як особисто, так і через Державного секретаря [216].
<u>Міністр закордонних справ торгівлі</u>	а) формулювати зовнішньоекономічну політику Уряду, в рамках якої здійснювати оцінку та аналіз зовнішньоекономічних і міжнародних процесів, що їх стосуються; б) брати участь у відстоюванні економічних інтересів Угорщини за кордоном, у відповідній діяльності з

	<p>розвитку торгівлі та у створенні сприятливого іміджу Угорщини, в рамках чого сприяти зміцненню зовнішньоекономічної діяльності та цивільних відносин, підтримувати реалізацію зовнішньоекономічних цілей та форумів, що сприяють міжнародному співробітництву; в) готувати та координувати виконання угод про стратегічне співробітництво з великими компаніями; г) керувати системою регіональної інвестиційної допомоги, яка може надаватися окремими рішеннями Уряду; д) нести відповідальність «за» та «в» контексті багатосторонньої торгової політики; е) у співпраці із заінтересованим членом уряду формулювати позицію уряду щодо спільної комерційної політики Європейського Союзу; є) забезпечувати відповідність зобов'язань міжнародної торгової політики внутрішньому законодавству; ж) нести відповідальність за виконання Угоди про торгівлю та співпрацю між Європейським Союзом та Європейським співтовариством з атомної енергії, з одного боку, та Сполученим Королівством Великобританії та Північної Ірландії, з іншого боку, а також за координацію відносин між Сторонами у зв'язку з цим; з) координувати урядові завдання, пов'язані з Європейською Дунайською стратегією; и) відповідати за управління зовнішньоекономічною дипломатичною мережею; і) відповідати за управління туристичною дипломатичною мережею; й) виконувати завдання, пов'язані з угодами про захист інвестицій; к) розробляти позицію, яку слід зайняти на міжнародних переговорах з енергетики, та представляти її на двосторонніх та багатосторонніх переговорах [216].</p>
--	---

Таким чином, можна зробити висновок, що інституційне забезпечення зовнішніх функцій є законодавчо визначеним відповідно до чинного законодавства України та Угорщини – алгоритмом дій та компетенцією відповідного органу та осіб щодо реалізації передбачених законом функцій. Такими органами для України є Верховна Рада, Президент, Прем'єр-міністр, Міністр закордонних справ, для Угорщини – Парламент, Президент, Прем'єр-міністр, Міністр закордонних справ і торгівлі.

На основі вищезазначеного вважаємо, що зміст діяльності таких інституцій впливає з передбачених законодавством згаданих цілей і мети їх

діяльності для забезпечення економічних та соціальних потреб його народу. На нашу думку, зміст інституційної діяльності обох держав є спорідненим, адже обидві держави є демократичними республіками, в той же час не можемо назвати їх ідентичними, оскільки рівні розвитку аналізованих держав є абсолютно протилежними. Основну відмінність вбачаємо у реалізації функцій державного управління, а саме в частині державного планування.

Білокур Є. свого часу писала, що планування використовується в державному управлінні переважно в режимі реакції на ситуацію, а не в режимі проєктування соціально-економічних процесів [10, с. 150]. Хоча, на наш погляд, планування необхідне і під час режиму проєктування соціально-економічних процесів, адже неможливо оцінювати здобутки, якщо не поставлені цілі.

Відтак, на цьому етапі дисертаційного дослідження можемо сказати, що питання державного планування в Угорщині активно реалізується. В Україні ж це питання є проблемним, що впливає на хід результативності.

2.2. Структура зовнішніх функцій держави Угорщини й України та їх відмінності

На сьогодні теорія держави і права не має єдиної відповіді, які підфункції входять до зовнішніх. Це пояснюється зокрема і тим, що самі функції є несталим елементом. Вони залежать від будь-яких ситуацій, що призводять до їх коливань та й відповідно до нових ситуативних підживлень, що дозволяє їм постійно оновлюватися.

За основу проведення аналізу беремо запропоновану класифікацію Андрусенка О. (про що згадували ще в попередньому розділі):

Зовнішньополітична (дипломатична)
Зовнішньоекономічна
Природоохоронна або Екологічна (участь у міжнародній охороні навколишнього середовища)

Налагодження міжнародних культурних зв'язків (гуманітарна)
Оборони держави від зовнішньої військової агресії
Зовнішньо-інформаційна
Протидія міжнародному тероризму та міжнародній організованій злочинності [2, с. 45]

Говорячи за зовнішньополітичну, або, як її часом ще називають, дипломатичну складову, варто зазначити, що Угорщина у 1990 році завдяки перемозі демократичних сил на парламентських виборах відмовилася від соціалістичних ідей і пішла шляхом побудови демократичної країни, заснованої на ринковій економіці. З перших днів демократичної Угорщини були визначені основні зовнішньополітичні стратегічні напрями її діяльності:

розвиток добрих відносин із сусідніми країнами;	інтеграція до європейських та євроатлантичних структур;	захист прав угорської меншини, що проживає за кордоном [200, с. 30].
---	---	--

Все це вимагало внесення суттєвих змін у нормативно-правову базу забезпечення зовнішніх функцій угорської держави, у першу чергу змін потребували принципові положення Конституції країни. Тому 1 січня 2012 року вступив в силу Основний Закон, у якому було враховано всю законотворчу діяльність Державних зборів у пострадянський період, а також доповнено положеннями про міжнародну діяльність Угорщини як члена ЄС та НАТО, де Угорщина визнає загальновизнані норми міжнародного права, сприяє розвитку демократії і свободи, досягненню високих стандартів життя та формуванню єдності європейського континенту. Як член ЄС, Угорщина має здійснювати свою діяльність, керуючись положеннями Конституції країни та установчими договорами з ЄС, має забезпечувати проведення внутрішньої та зовнішньої політики через гармонійне поєднання положень вітчизняного законодавства з міжнародними документами, визнаними в ЄС.

Концепція в контексті оборонної складової в Основному Законі Угорщини (п. 1 статті Q) говорить, що Угорщина в інтересах встановлення і підтримання миру і безпеки, а також забезпечення розвитку людства, прагне до співпраці з усіма народами і країнами світу. Стаття 45 присвячена Угорській армії, яка визнана Збройними силами Угорщини. Основне завдання Угорської армії полягає у військовому захисті недоторканності та цілісності території і державних кордонів Угорщини, забезпечення загальних й миротворчих завдань, що випливають з міжнародних договорів, а також здійснення гуманітарної діяльності відповідно до норм міжнародного права. Основним Законом Угорщини узгоджується національне і міжнародне право щодо порядку використання збройних сил Угорщини, як країни-члена НАТО, а основним завданням Угорської армії є військовий захист незалежності Угорщини, її територіальної цілісності та недоторканості кордонів, забезпечення виконання спільних завдань, які випливають з міжнародного договору щодо захисту і підтримки миру, а також здійснення гуманітарної місії, відповідно до положень міжнародного права [271].

За цими конституційними положеннями 22 лютого 2012 року набула чинності нова Стратегія національної безпеки Угорщини, що визначає її основні зобов'язання як члена НАТО і ЄС. Стратегічно-важливим інтересом Угорщини встановлено збереження тісних союзних відносин між США та Європою, проведення послідовної політики з метою забезпечення підвищеної уваги з боку НАТО і ЄС до Центрально-Східної та Південної Європи, що сприятиме зміцненню власної національної безпеки та розвитку добросусідських відносин в регіоні [214].

Говорячи про українську зовнішньополітичну (дипломатичну) складову, дипломатія зараз розглядається як «м'яка сила» з вирішення конфліктних питань. В цілому, в контексті повноваження гілок влади у сфері міжнародних відносин виділяються такі конституційно визначені зовнішні функції:

Верховна Рада (стаття 97)	Визначення основних напрямків зовнішнього та внутрішнього розвитку (п. 4), вирішення питань щодо відкриття дипломатичних представництв, консульств, представництв при міжнародних організаціях та торгових представництв України (п. 24), ратифікація та денонсація міжнародних договорів України (п. 25), запровадження, у разі необхідності, надзвичайного стану на території України (п. 26-1), встановлення військових звань та дипломатичних рангів (п. 27-1), затвердження указів Президента України про оголошення війни, введення воєнного та надзвичайного стану [70, ст. 97].
Президент (стаття 114-5)	Презентувати Україну в міжнародних відносинах (п. 2), вживати заходів для захисту інтересів громадян України за кордоном (п. 7-6), сприяти задоволенню національно-культурних, духовних і мовних потреб українців, які проживають за межами України (п. 7-7), проводити переговори та укладати міждержавні та міжнародні угоди України, які набирають чинності після ратифікації Верховною Радою України; призначати та відкликати дипломатичних представників в іноземних країнах та міжнародних організаціях; приймати вірчі грамоти та відкликати дипломатичних представників іноземних держав, акредитованих при ньому (п. 8); вирішувати питання про прийом до громадянства України та надання відмови від нього. Приймає рішення щодо надання притулку іноземним громадянам та особам без громадянства (п. 10), ухвалює рішення про оголошення війни, введення воєнного стану на всій території України або в окремих її районах у разі збройного нападу на Україну (п. 12), а також приймає рішення щодо загальної або часткової мобілізації на території України під час воєнного стану (п. 12-1) [70, ст. 114-5].
Кабінет Міністрів України (п. 7 статті 119)	Забезпечує реалізацію зовнішньої політики та зовнішньоекономічної діяльності України; регулює митну справу [70, ст. 119].

Окремо хочемо звернути увагу, що саме прийнятим Законом України «Про зміни та доповнення до Конституції України» від 17 вересня 1991 року та 14 лютого 1992 року були визначені основні повноваження гілок влади у сфері міжнародних відносин, і тим самим конституційно визначено зовнішні функції, які Україна мала виконувати. Нагадаємо, що до офіційного

прийняття Конституції незалежної України від 28.06.1996 року на всій території держави діяла чинна на той час Конституція 1978 року [133; 134].

Варто зауважити, що на відміну від Угорщини, котра з 1990 року сформувала та стало підтримувала свої три зовнішні напрямки без змін, Україна такої систематизації не має. Практичний досвід за Конституцією України передбачає оборонну складову, а захист суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності покладено на Збройні Сили України [70, ст. 17].

Антонов В. говорить: «самозбереження та сталий економічний розвиток країни залежить від здійснення внутрішньої та зовнішньої політики щодо захисту національних інтересів» [4, с. 421].

Відтак для реалізації національної безпеки Указом Президента була прийнята відповідна Стратегія, пріоритетом якої є мир як запорука розвитку України. Встановлення миру, відновлення суверенітету та територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаного державного кордону – найвищий пріоритет держави [155, п. 3]. При цьому п. 9 говорить, що швидкі технологічні зміни, особливо в енергетиці та біотехнологіях, розробки в галузі штучного інтелекту та багато іншого, докорінно трансформують економіку та суспільство загалом [155]. І тут, як вдало підмічає Антонов В., згідно з теорією міжнародних відносин, більшість країн, прагнучи забезпечити свою безпеку, дотримуються принципів політичного реалізму. Ця теорія стверджує, що існують два основні перевірені способи гарантування безпеки: 1) розвиток власних потужних оборонних можливостей; 2) вступ до військових союзів (блоків). Крім того, держави та блоки намагаються досягти балансу сил через створення міжнародних інститутів, укладення угод та договорів щодо контролю над озброєннями та роззброєння [4, с. 425]. Оцінюючи військовий потенціал України, неможливо оминати значну військову спадщину, отриману від Радянського Союзу. Після його розпаду Україна успадкувала величезну армію, яка включала тисячі одиниць бронетехніки та ядерну зброю, ставши володарем третього за

величиною ядерного арсеналу у світі після США та Росії. Це був арсенал, що налічував 176 міжконтинентальних балістичних ракет та близько 2500 одиниць тактичної ядерної зброї. На 1991 рік Україна мала в своєму розпорядженні 3 армії загального призначення, 3 танкові армії, армійський корпус, 4 повітряні армії, протиповітряну армію, ракетну армію, Чорноморський флот, 2 частини системи попередження про ракетний напад та інші військові формування, загальна чисельність яких складала 980 000 осіб, зокрема 6500 танків, 7000 бронемашин, 1500 літаків, 350 кораблів та 1272 одиниці міжконтинентальних балістичних ракет з ядерними боєголовками [187].

Проблематика зовнішньоекономічної складової, за Конституцією Угорщини (п.1 статті М), заснована на творчій праці і свободі підприємництва, забезпечує умови для справедливої економічної конкуренції (у п. 2). Як пише угорський науковець Ксерн П., добровільний обмін є взаємовигідним для учасників. І якщо в реальному чи віртуальному інституційному середовищі цих бірж є вільна конкуренція на ринку, відсутні зовнішні економічні ефекти (екстерналії) й істотні інформаційні асиметрії, цей децентралізований механізм призведе до економічно ефективних результатів, а саме до максимального соціального добробуту [281].

Угорщина виступає проти зловживання домінуючим становищем і захищає права споживачів. Будучи невеликою країною з відкритою економікою, відношення експорту товарів до ВВП перевищує 60%. Географічно значна частина угорського експорту надходить до держав-членів ЄС, 4/5 угорського експорту належить великим компаніям. Вага угорських малих та середніх підприємств, що перебувають у мажоритарній власності, дуже невелика, на неї припадає лише 12% загального експорту [258].

Тому для Угорщини, як і для будь-якої країни, до яких коаліцій вона б не належала, зовнішньоекономічна діяльність надзвичайно важлива, через що всі без винятку уряди країн приділяють цьому напряду величезну увагу.

В січні 2011 року урядом В. Орбана було прийнято «Новий план Сечені», за яким в середині 2011 року була створена «Нова зовнішньоекономічна стратегія». Основна мета цього документа – сприяння досягненню цілей уряду щодо зростання, збалансованості та зайнятості шляхом визначення пріоритетів зовнішньоекономічної політики та уточнення її інструментів у період з 2011 по 2015 роки. Його головне завдання – сприяння зростанню експорту, модернізація його структурного складу, стимулювання розширення вітчизняних підприємств на міжнародних ринках, сприяння інвестиціям іноземних інвесторів в Угорщину. Щодо прямих іноземних інвестицій, то три чверті капіталу надійшло з країн-членів ЄС, переважно з Німеччини [295].

Основними інвестиційними галузями є автомобільна промисловість, виробництво електричних машин, фінансова діяльність та торгівля. За «Новим планом Сечені», в Угорщині протягом 10 років планувалося створення 1 мільйона нових робочих місць. Цьому сприяло зростання малих та середніх підприємств на зовнішніх ринках, що, крім позитивного впливу на платіжний баланс, позитивно вплинуло на показники зайнятості (в тому числі на дохідну частину бюджету). Звичайно, інвестиції іноземних інвесторів також сприяли створенню робочих місць [296].

У 2012 році Уряд Угорщини прийняв зовнішню та зовнішньоекономічну стратегію. У першому розділі документа охарактеризовано нову угорську зовнішню політику. Підкреслюється, що міжнародна економічна та фінансова криза, викликана глобалізацією, спричинила докорінні зміни в характері та значенні зовнішньої політики. Внаслідок змін, що відбуваються у світі, зовнішня політика та зовнішня економіка стали взаємозалежними: не існує успішної зовнішньої політики без успішної зовнішньої економіки і навпаки. Річний обсяг угорського експорту практично дорівнює вартості валового національного продукту. Як зазначається, Угорська зовнішньополітична стратегія повинна стояти «на двох ногах», а саме: продовжувати зміцнювати традиційну систему

європейських та євроатлантичних відносин і одночасно розбудовувати взаємовигідні економічні стосунки із країнами Сходу. Важливим напрямком зовнішньої політики Угорщини залишається Центральна Європа, Вишеградське співробітництво, добрі стосунки з сусідами. Угорщина також має геополітичні інтереси в регіоні Центральної Європи. Це мир і стабільність в регіоні, розвиток торговельних відносин, інвестиційна діяльність, а також створення довгострокової безпеки енергопостачання. У другому розділі проаналізовано умови та перспективи глобальної економіки. У третьому визначені цілі економічної політики Угорщини, а саме: створення робочих місць відповідно до зовнішньоекономічних інтересів країни. Вся ця робота як єдина інтегрована система зовнішньої економіки проводиться під керівництвом Міністерства закордонних справ і зовнішньої торгівлі, закордонних справ та культурної дипломатії. У цій інтеграції Міністерство, закордонні представництва та базові установи тісно співпрацюють один з одним, використовуючи інструменти зовнішньої та культурної дипломатії для забезпечення зовнішньоекономічних інтересів Угорщини. Четвертий розділ визначає шляхи реалізації Стратегії. Так, мова йде про загальні стратегічні цілі та завдання, розширення експорту та ребалансування його структури, інвестиційні стимули та «реіндустріалізація», заходи, які забезпечують успіх упровадження, співвідношення між економічною політикою та її цілями, системою інструментів та установ. П'ятий розділ присвячений тим галузям, які є пріоритетними у зовнішньоекономічній царині, а саме: харчовій промисловості, сільському господарству, інформатиці, управлінню водними ресурсами, охороні довкілля, наданню послуг, автомобільній промисловості фармацевтичній промисловості, галузі охорони здоров'я [268].

У березні 2018 року Державні збори Угорщини прийняли закон LVII «Про контроль за іноземними інвестиціями», які можуть завдати шкоди інтересам безпеки Угорщини. Цей документ складається із семи розділів, у яких чітко визначаються зобов'язання іноземного інвестора звітувати перед

міністерством, визначеним урядом, порядок роботи міністра з інвесторами. Серед обов'язків у тому числі встановлено обсяг процедур дозволу на певну діяльність, визначення окремих правових наслідків розгляду справи міністром, регламеновано порядок сплати штрафів, а також фінансові зобов'язання уряду і правила, пов'язані з імплементацією цього закону до Регламенту ЄС [226].

А у квітні 2019 року угорський уряд прийняв Національну експортну стратегію на період 2019-2030 років, де зазначається, що її головне завдання – диверсифікувати експортний ринок та збільшити частку угорського експорту за межі Європейського Союзу [277, с. 57].

У структурі експорту Угорщини торгівля з країнами-членами Європейського Союзу становить близько 80 відсотків. Угорська продукція, що постачається туди, є конкурентоспроможною, демонструє високу якість та технічний зміст. Стратегія ставить також завдання збільшити частку угорських малих і середніх підприємств у експорті власними продуктами та послугами на 50 % до 2030 року порівняно з 2018 роком, визначає ключові сектори, на які буде сконцентрована увага угорського експорту, – економіка, охорона здоров'я, харчова промисловість, будівельна індустрія та креативна індустрія, а також ІТ-технології та географічні напрямки, серед яких виділені Західні Балкани та Східні ринки [215].

Серед особливостей української зовнішньоекономічної складової за Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» виділяємо такі. Стаття 4 цього Закону визначає основні принципи здійснення зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Таким чином, вона закріплює наступні основні положення:

1. Свобода зовнішньоекономічної діяльності – кожен суб'єкт господарювання має право здійснювати зовнішньоекономічну діяльність на своїх умовах, відповідно до вимог законодавства України.

2. Взаємні права і обов'язки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності – застосовуються правовими нормами, що регулюють торговельні та інші зовнішньоекономічні відносини між Україною та іншими державами.
3. Захист прав суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності – забезпечує захист прав і інтересів українських суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, в тому числі через міжнародні угоди.
4. Реалізація зовнішньоекономічної діяльності в рамках міжнародних договорів – ділянці зобов'язань, які випливають з міжнародних угод, які має виконувати Україна.

Загалом, стаття 4 вимагає правових основ для ведення зовнішньоекономічної діяльності в Україні, сприяючи її розвитку в межах національних і міжнародних норм [142, ст. 4].

Зінченко А. пише, що сучасний етап розвитку суспільства характеризується високим рівнем інтернаціоналізації виробництва та глобалізацією світових відносин, де важливим напрямком світової економіки є дослідження та аналіз зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання. Зовнішньоекономічну діяльність країни можна розглядати як ключовий аспект розвитку багатьох сучасних держав, оскільки вона є джерелом постачання товарів, сприяє впровадженню інноваційного виробництва в умовах неможливості виробництва в межах країни, а також приносить доходи від експортно-імпортних операцій [59, с. 169].

До того ж Рахман М., Євтушенко В. та Рудас Д. кажуть, що постійна обмеженість ресурсів та постійний економічний розвиток більшості країн викликає все більшу потребу в обміні товарами та послугами, звідси і береться початок імпорту та експорту [163, с. 40].

Колективом фахівців, серед яких Теплюк М., Сагайдак М., Руденко В., Самко О., виділяються проблемні питання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Перш за все це залежність національних виробників від імпортних комплектуючих; експортна виручка повинна відшкодовувати імпортні

витрати країни, саме цей коефіцієнт дозволяє збільшити валютний резерв [285, с. 308].

На наш погляд, основі проблемні питання даного напрямку можна описати наступними чинниками. По-перше, це політична та економічна нестабільність: тривала війна на сході України та анексія Криму значно ускладнили розвиток зовнішньоекономічних зв'язків, зменшивши інвестиційну привабливість країни. Політична нестабільність та зміна урядів також впливають на передбачуваність економічних рішень та зовнішньоекономічної політики.

По-друге, це низька конкурентоспроможність на світових ринках. Україна має значний потенціал у таких сферах як агропромисловий комплекс і металургія, але недостатньо розвиненої інфраструктури, а також демонструє ефективні механізми інноваційного розвитку, а також знижує конкурентоспроможність продукції на світовому ринку. Брак ефективної підтримки для малих і середніх підприємств, які могли б бути активними гравцями на міжнародних ринках. По-третє, корупція та бюрократія. Проблеми з корупцією та адміністративними бар'єрами значно ускладнюють ведення бізнесу та зовнішньоекономічну діяльність, зокрема в частині митних процедур, сертифікації товарів та ведення переговорів з міжнародними партнерами. Недостатня прозорість у системі державних закупівель та державних інвестицій.

Згадані проблеми створюють значні виклики для України в її зовнішньоекономічній діяльності, однак є і можливості для їх подолання через проведення, покращення бізнес-середовища та активну інтеграцію в міжнародні економічні структури.

Окремо створеної програми в українському законодавстві не існує. Має місце лише «Стратегія зовнішньополітичної діяльності», яка передбачає і зовнішньоекономічне покращення в частині «Економічна дипломатія». Так, пункт 207 визначає, що забезпечення захисту українських економічних

інтересів буде досягнуто шляхом сприяння українським експортерам виходом на зовнішні ринки [156].

На нашу думку, цей документ є таким, що містить великий спектр питань, яким необхідна систематизація для налагодження їх реалізації.

Хоча варто відзначити наступні пріоритети для України: активне співробітництво з ЄС, де Україна має на меті поглиблювати політичну, економічну та інституційну інтеграцію з ЄС, прагнучи досягти більш тісних відносин у межах асоціації та подальшого наближення до європейських стандартів. Безумовно, це просування європейських цінностей: Україна має намір підтримувати і розвивати основні принципи ЄС, такі як демократія, верховенство права, права людини, стійкість до гібридних загроз, а також сприяти їх інтеграції в українську політику та суспільство. Розвиток стратегічного партнерства: стратегія поставить завдання поглиблення відносин з ключовими країнами-членами ЄС, зокрема у сфері економічного співробітництва, безпеки та реформування.

Можемо відмітити, що порівняно з Україною Угорщина досить систематично підійшла до розробки зовнішньоекономічної стратегії, розуміючи нерозривність зовнішньої політики із зовнішньою економікою. Припускаємо, що основна прогалина української сторони полягає у відсутності системного підходу, який має місце в Угорщині, адже на шляху покращення чи зміни одного напрямку йде похитування чи руйнація іншого [40, с. 32]. На противагу вищевказаному, на наш погляд, «Стратегія зовнішньополітичної діяльності», прийнята указом Президента, містить певну системність.

Характерна складова зовнішньополітичної діяльності Угорщини з налагодження міжнародних культурних зв'язків (часом називають ще гуманітарною) як всередині країни, так і за її кордоном, тісно пов'язана із захистом прав угорської меншини, що проживає у сусідніх країнах. Підставами активізації дій Угорщини у цій царині є роль колишніх угорських земель в утвердженні національної свідомості та ідентичності; спільна

історія, мова, національні традиції, культурне панування, гордість за приналежність до «Великої Угорщини». Правоконсервативна концепція уряду В. Орбана про сильну й активну державу втілюється з важливою складовою, якою є підтримка угорських меншин, які проживають за кордоном, допомога їм у збереженні своєї ідентичності.

У Конституції Угорщини (стаття D) йдеться про те, що Угорщина, з урахуванням єдності усієї угорської нації, несе відповідальність за долю угорців, які живуть за її межами, сприяють збереженню та розвитку їх спільноти, підтримує їх прагнення, спрямовані на збереження угорської ідентифікації, здійснення індивідуальних та колективних прав, добробут на Батьківщині, а також сприяє їх співробітництву одним з одним та Угорщиною [271].

У проблемі актуалізації гуманітарного питання маємо відмітити всі найбільш складні моменти «центрально-східної політики» Угорщини. Першим з яких є «комплекс Тріанона» від втрати угорських територій після Першої світової війни; пошуку прихильності діаспори та використання подвійного громадянства для збільшення підтримки закордонних угорців у виборах до Державних зборів; збереження угорської історико-культурної спадщини у сусідніх країнах. Це означає, що сьогоденні угорські керманічі просовують угорські політичні та культурні впливи на угорську національну меншину, яка проживає у сусідніх країнах, перетворивши це завдання в особливу зону національних інтересів.

Як пояснює Держалюк М., ідея автономії є стрижнем концепції відродження Угорщини, яка охоплює всі регіони розселення угорської етнічної групи між краями Карпатського басейну. Це ключовий компонент сучасної державотворчої політики, духовної єдності угорської нації, незважаючи на її роздробленість [45, с. 11].

Приділяючи увагу гуманітарній складовій зовнішньополітичної діяльності України, можемо відмітити її українську ідентичність. У дипломатичній практиці сьогодні це правозахисна діяльність, робота зі

співвітчизниками за кордоном, особливо на фоні Антитерористичної діяльності 2014-2022 років та війни з 2022 року, що змусили українців шукати прихисток за кордоном, налагодження і зміцнення співпраці в області культури, науки і спорту, популяризація української мови, пропаганда української освіти. Захист прав людини є одним із пріоритетів у діяльності Міністерства закордонних справ. Вона спрямована як в цілому на боротьбу з порушеннями прав людини в усьому світі, так і на боротьбу з порушенням прав і дискримінацією українців, які проживають за кордоном. Така позиція крім практичного ефекту вирішення проблем або, як мінімум, привернення уваги до багатьох із них, сприяє позиціонуванню України на міжнародній арені як демократичної правової держави. Проблема української діаспори за кордоном, сприяння переселенню на Батьківщину й інші пов'язані з цим питання завжди були пріоритетними завданнями на рівні всієї держави поряд з питанням підтримки української мови. За кордоном повинні функціонувати Центри української науки і культури, курси української мови, створюватися навчально-методичні центри функціонування української мови. Значення діяльності щодо підтримки, популяризації та поширення української мови з погляду створення позитивного іміджу держави важко переоцінити. Адже саме мова є одним з головних «провідників» до культури будь-якого народу.

Варто відмітити, що для України питання мови, на відміну від Угорщини, ніколи не ставало «токсичним». Хоча велику роль відіграв і російський вплив, який, як пишуть Сінайко О., Тищенко Ю., Каплан Ю., Михайлова О., нікуди не зник з теренів України, що призвело до нерозрізнення культурних ідентичностей [170, с. 17].

Не меншу увагу ми приділяємо питанню природоохоронної, або екологічної складової, про яку Мовчан Ю. каже, що охорона навколишнього середовища є однією з найважливіших проблем, що стоять сьогодні перед Об'єднаною Європою [105].

Протягом періоду існування незалежної Угорщини було прийнято п'ять Національних програм охорони навколишнього природного

середовища (НПОНПС). Перша програма діяла з 1996 по 2003 роки, друга – з 2003 по 2008 роки, третя – з 2009 по 2014 роки, четверта – з 2014 по 2020 роки, а п'ята була затверджена на період 2021-2026 років. Ці програми визначають екологічні пріоритети країни, а також завдання та інструменти, необхідні для їх реалізації, з метою забезпечення природоохоронної діяльності, яка відповідатиме довгостроковим інтересам суспільства та майбутньому розвитку країни. Вони також спрямовані на виконання міжнародних зобов'язань Угорщини, зокрема в рамках її членства в ЄС. Оцінка виконання четвертої програми показала позитивні зміни в екологічній ситуації в Угорщині: зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферу, поліпшення хімічної якості питної води, зростання коефіцієнта переробки відходів, збільшення площі сільськогосподарських угідь, оброблених за допомогою органічного землеробства, значне зростання частки житлових будинків, підключених до каналізаційної мережі з належним очищенням стічних вод, а також розвиток екотуризму. Також значно покращилася екологічна освіта серед молоді різних вікових груп. Метою п'ятої програми є забезпечення сталості екологічних умов для розвитку країни. Серед її стратегічних цілей – покращення екологічних умов для здоров'я та якості життя населення, зменшення негативного впливу довкілля, охорона, відновлення і раціональне використання природних ресурсів, підвищення ефективності ресурсозбереження та екологізація економіки, а також зміцнення екологічної безпеки [274].

Метою програми є підвищення екологічної обізнаності громадян та зміцнення адаптивності суспільства в умовах змін клімату, при цьому всі аспекти охорони навколишнього середовища мають державний характер. Одним з пріоритетів є розвиток зеленої енергетики, яка, крім екологічних переваг, сприяє зменшенню залежності від природних ресурсів, підвищенню конкурентоспроможності та створенню нових робочих місць. Основною стратегією програми є План дій Європейського Союзу з охорони навколишнього середовища до 2030 року. Цей план базується на

Національній рамковій стратегії сталого розвитку, затвердженій Державними зборами. НПОПНС фінансується за рахунок фондів розвитку довкілля ЄС на період 2021-2027 років, грантів ЄС, міжнародних грантів та державного бюджету. Реалізація програми потребує скоординованих і ефективних дій, а також чіткої орієнтації на результат. Важливими є також додаткові ресурси, які можуть бути отримані завдяки застосуванню нових матеріалів та відновлювальних джерел енергії, що сприяє зниженню виробничих витрат. Крім того, програма стимулює створення нових робочих місць, наприклад, через розвиток зелених енергетичних ініціатив та інвестиції в екологічну інфраструктуру, що позитивно впливає на економіку та сприяє збереженню робочих місць [265].

Екологічна складова України є дуже ускладненою. Як слушно зауважують Малик Ю., Голець Н., Захарко Я., Петрушко І., підвищення рівня економічної активності, бурхливий розвиток людини, науково-технічна революція посилили негативний вплив на природу та призвели до порушення екологічної рівноваги планети. Зросло споживання в матеріальній сфері, зріс видобуток природних ресурсів. Аварія на Чорнобильській АЕС показала свою екологічну загрозу. Дослідники впевнені, що в середині ХХ століття екологічна криза набула якісно нового характеру. Це стало глобальним, що означає існування ризику руйнування систем життєзабезпечення людини та біосфери. Усі кризи в історії людства мають складний характер. Екологічна криза полягає в тому, що техногенні наслідки дуже переплітаються з природними процесами, вони ними посилюються або послаблюються. З іншого боку – природні процеси (землетруси, повені тощо) часто посилюються техногенними факторами [87, с. 244].

28 лютого 2019 року був прийнятий Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». Цей законодавчий документ розділений на окремі частини. Перша – присвячена існуючим проблемам та стану довкілля: вказано на проблеми законотворення у сфері екології. Зокрема, неврахування рішеннями

Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади наслідків для довкілля та неефективність системи державного управління через неузгодженість дій центральних та місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Бачимо факти на рівні законодавства. Основними забрудниками безумовно виступають добувна і переробна промисловість, транспорт; забруднення води скидами з промислових об'єктів, поганим станом дренажної інфраструктури та очисних споруд, недотримання норм водоохоронних зон [148]. Друга частина визначає мету, засади, принципи та інструменти держекополітики. Метою, безумовно, є задовільний стан довкілля, що реалізується екологічним системним підходом. А щодо принципів, то виділимо: підзвітність, відкритість, гласність. Інструментами – міжгалузеве партнерство та залучення зацікавлених сторін – органів державної влади та місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, приватного сектору, науковців, громадськості. Третя частина передбачає 5 цілей та завдання до них. Одна з цілей – формування екологічних цінностей та принципів сталого споживання та виробництва в суспільстві. Завданням при цьому визначено: запровадження освіти в інтересах збалансованого (сталого) розвитку, екологічної освіти та виховання, освітньої діяльності з метою формування екологічних цінностей у суспільстві та підвищення його екологічної свідомості. Четверта частина присвячена етапам реалізації Стратегії. Перший – до 2025-го року – стабілізація наявного становища, покращення екологічної свідомості громадян, другий – до 2030-го року – досягнення екозрушень [148].

У ході аналізу зовнішньоінформаційної складової Угорщини та України визначимо певні особливості та недоліки. Як вважає Малик Я., люди сьогодні – це інформаційне суспільство, вони є його інтелектуальною творчістю та рушійною силою перетворення. Саме люди сьогоднішні виступають основними інформаторами того, що відбувається за вікном, в країні та в світі в цілому [88, с. 1].

	маніпулювання громадською думкою та політичною орієнтацією з метою створення політичної напруженості та стану хаосу;	
атмосфера бездуховності, вороже ставлення до історичного набутку та культурна байдужість;	Основними інформаційними загрозами сьогодні є:	зниження рівня інформаційного забезпечення уряду і адміністрації, та довіри до керівних рішень;
	введення громадськості в оману щодо діяльності влади, яка підриває її авторитет, припиняє її дії – ініціює страйки, заворушення, інші протести та непокору - підриває міжнародний авторитет держави і таке подібне [88, с. 2].	

Навіть питання угорців щодо Закарпаття, як каже Віднянський С., є інструментом пропаганди росіян для розхитування української ситуації та в цілому будує проросійський настрій угорців ще з 2014 року [20, с. 18].

Відповідно постає питання, як протидіяти такій інформаційній катастрофі в юридичному полі, адже ні в законодавстві України, ні в законодавстві Угорщини на сьогодні немає положень щодо інформаційного протистояння. Це все ще той фронт, який має місце на території обох держав, але де все ще не прийнято відповідної стратегії. У випадку України маємо обговорення нового законодавчого проєкту «Про медіа», покликаним якого є захист інформаційного простору. На додачу до закону планується також розробка відповідної стратегії. Хоча, на наш погляд, за основу варто взяти стратегію зовнішньої політики та розширити її, оскільки вона містить переважно протистояння росії, а, на наше глибоке переконання, стратегія інформаційного протистояння не повинна обмежуватися лише однією державою.

Не менш значущою є підфункція протидії міжнародному тероризму. Кучерук М. слушно зазначає, що сьогодні міжнародна спільнота чітко усвідомлює, що однією з головних загроз її миру та безпеці є тероризм, його масовий наступ на основні людські цінності, нелюдський характер проявів цього ганебного явища. Базою тероризму є конфлікт [83, с.188].

Протидія міжнародному тероризму та міжнародній організованій злочинності – складова, в межах якої у 2014 році угорський уряд своїм розпорядженням № 272/2014. (XI.5.) затвердив семирічну політичну стратегію щодо Фонду внутрішньої безпеки. Це новий складний комплексний інструмент, створений у бюджетному циклі 2014-2020 років, який охоплює управління зовнішніми кордонами та візову політику ЄС, запобігання та боротьбу зі злочинністю та тероризмом. Фонд прийняв Національну програму Угорщини на 2014-2020 роки. У свою чергу цей документ узгоджений із Національними стратегіями кібербезпеки, запобігання злочинності, боротьби з корупцією, торгівлею людьми, наркотиками, а також стратегічними вказівками щодо міграції. Крім того, Національна програма розроблялася таким чином, щоб відповідати належним агенціям ЄС, наприклад, Європол, Євроюст, Інтерпол, міжнародним організаціям наприклад, GRECO, GRETA [228].

Щодо цього питання в Україні, то у 2019 році була розроблена відповідна концепція боротьби з терористичною загрозою. Згідно з нею, активізація так званих сепаратистських рухів в Україні та провокація подібних настроїв у регіонах, де проживають великі громади національних меншин, є факторами, що сприяють ймовірному поширенню тероризму. Тому ми підкреслюємо важливість системного підходу до вирішення цих завдань, адже терористична загроза реалізується саме в тих місцях, де відсутня ефективна гуманітарна політика.

Аналізуючи згадану концепцію, можемо наголосити на необхідності її розширення, оскільки вона містить лише умови, за яких відбувається поширення. Кучерук М., досліджуючи проблему міжнародного тероризму,

запропонував власну модель антитерористичної операції, в якій одним із ключових пунктів є ліквідація умов, що сприяють поширенню тероризму. До таких умов належать: неповага до закону, порушення прав людини, а також етнічна, національна та релігійна дискримінація на основі принципу поваги до прав людини та основних свобод [83, с. 193]. Тому, вважаємо за доцільне, розширити існуючу законодавчу концепцію, включивши в неї не лише умови поширення тероризму, але й ефективні механізми для їх ліквідації. Протидія міжнародному тероризму та міжнародній організованій злочинності має сьогодні надзвичайно важливе значення. Як правильно зазначив вищезгаданий автор, міжнародна спільнота чітко розуміє, що тероризм є однією з головних загроз для миру та безпеки в світі.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що запропонована основа-структура зовнішніх функцій є актуальною як для України, так і для Угорщини. Основні відмінності між країнами полягають у підходах до реалізації цих функцій. На сьогодні Україна, яка до 24 лютого 2022 року перебувала на межі повномасштабного військового вторгнення, повинна не лише переглянути свої традиційні завдання, але й сформулювати їх у новому форматі. Тепер Україна розгортає нову сторінку своєї історії, і кожна складова зовнішніх функцій стає окремим фронтом протистояння.

2.3. Теоретико-правовий аналіз основних складових системи інституційного забезпечення зовнішніх функцій держави: порівняльно-правовий аналіз досвіду України та Угорщини

На сучасному етапі аналіз зовнішніх функцій держави дозволяє виділяти пріоритетні напрямки діяльності, бачити структурність забезпечення реалізації соціальних потреб та встановити рівноважність таких соціальних відносин зі сприянням розвитку прогресу. Це тлумачиться тим, що функції є незамінною стороною будь-якої організації, й тим самим саме в них віддзеркалюється уся суть держави, як пояснює Наливайко Л. [96, с. 54].

Дослідник виділяє структурність функцій держави, які ми беремо за основу проведення порівняльного аналізу в межах цього питання:

1. Сутність і соціальне призначення.	2. Напрямки державної діяльності.	3. Основне спрямування впливу держави та його фінальна ціль (об'єкт).
4. Метод, форма та принцип реалізації зовнішніх функцій держави.	5. Взаємозв'язок практичної діяльності з ціллю (на яку і спрямовані функції) [96, с. 56].	

Проаналізуємо кожну із груп. Перша група: сутність і соціальне призначення. Поняття соціальної мети держави тісно пов'язане із сутністю держави. Ця концепція розкриває мету призначення держави. Держава – це історично сформована, свідомо організована соціальна система, що керує суспільством; це організація всього суспільства; його інститут, який служить інтересам суспільства і покликаний діяти для загального блага. Тому, як вдало відзначає Ведерніков Ю., держава існує не тільки для блага громадян, а через них і в них, а її сутність – існування в силу закону, за законом і на благо закону» [18, с. 54].

Інституційне забезпечення зовнішніх функцій, як ми встановили вище, є юридично визначеним у порядку чинного законодавства України та Угорщини алгоритмом дій та компетенцій відповідного органу і його осіб. Такими основними органами України є Верховна Рада, Президент, Прем'єр-міністр, Міністр закордонних справ; в Угорщині це Парламент, Президент, Прем'єр-міністр, Міністр закордонних справ і торгівлі. Держава не діє сама по собі, її створює, та керує нею людина. Сутністю і соціальним призначенням цих інститутів є не що інше, як дії в інтересах своєї держави і своїх громадян.

Конституція України передбачає: Президент виступає керівником зовнішньополітичної діяльності держави [70, ст. 106], Верховна Рада – це орган, що визначає зовнішню та внутрішню політику України на

законодавчому рівні [70, ст. 106], Кабінет Міністрів України – це орган, що забезпечує здійснення зовнішньої політики [70, ст. 106]. Прем'єр-міністр здійснює керівництво Кабінетом Міністрів України [70, ст. 114]. Інституційне забезпечення зовнішніх функцій є комплексним підходом. Постанова КМУ «Положення про Міністерство закордонних справ» від 30.03.2016 за № 281 передбачає, що Кабінет Міністрів є координуючим органом Міністерства закордонних справ, який, у свою чергу, є центральним органом виконавчої влади у сфері інституційного забезпечення зовнішньополітичної діяльності держави [128].

Основними цілями і призначенням такого центрального органу виконавчої влади за вищезгаданою Постановою визначено:

1) забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері міжнародних відносин;	2) участь у забезпеченні розвитку міжнародного права;	3) реалізація в Україні зовнішньополітичного курсу, спрямованого на розвиток політичних, економічних, культурно-гуманітарних, наукових та інших відносин з іноземними державами та міжнародними організаціями;
4) координування діяльності державних органів з метою реалізації єдиної зовнішньої політики України;	5) захист прав та інтересів громадян, а також юридичних осіб України за кордоном;	6) сприяння утвердженню міжнародного престижу України та підвищенню її іміджу як надійного та передбачуваного партнера у світі;
7) вивчення та аналіз політичної та економічної ситуації у світі, зовнішньої та внутрішньої політики зарубіжних країн, діяльності міжнародних організацій;	8) участь у реалізації державної зовнішньоекономічної політики, політики інтеграції національної економіки у світову економічну систему в межах компетенції, передбаченої законом;	9) участь у формуванні та реалізації державної політики, спрямованої на інтеграцію України до європейського політичного, економічного, безпекового та правового простору, членство в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору;
10) забезпечення захисту національних інтересів України в міжнародних		

відносинах; дипломатичні засоби і методи забезпечення суверенітету, міжнародної безпеки, територіальної цілісності та недоторканості кордонів України, політичних, торговельно-економічних, культурних, гуманітарних та інших інтересів; розвиток відносин з іноземними українцями та їх громадськими організаціями, координація діяльності органів внутрішніх справ щодо розвитку таких відносин; державні органи інформацією, необхідною для здійснення ефективної зовнішньої та внутрішньої політики в Україні [128].

Тобто, як влучно каже Гринь О., механізм української держави – це впорядкована сукупність елементів, що утворюють певну організаційну основу функціонування держави: організаційно-політичну, організаційно-економічну, організаційно-соціальну, організаційно-культурну, організаційно-захисну, за допомогою якої створюються та належним чином функціонують умови для забезпечення матеріальних, соціальних та духовних потреб громадянського суспільства. Залежно від сфери діяльності та типу суспільних відносин, у яких вони існують, відповідні елементи складають організаційну основу держави [42, с. 11].

В Угорщині Закон 2016 LXXIII «Про зовнішні представництва та постійну службу» передбачає, що першочерговим покликанням зовнішньої політики Угорщини є створення сприятливих зовнішніх умов для соціально-економічного розвитку Угорщини. Угорські дипломатичні місії та угорська дипломатія відіграють значну роль у презентації національних інтересів за кордоном, у формуванні сприятливого іміджу Угорщини, у представленні угорських позицій та у сприянні розвитку угорської економіки із зовнішніх джерел [225].

Угорщина як країна Європейського Союзу істотних відмінностей в Основному Законі в порівнянні з Україною не має. Угорська Конституція передбачає, що Президент Угорщини визнає обов'язкову силу міжнародного договору, назначає та приймає послів, Національні збори (Парламент) (пункти а та б частини 4 статті 9), санкціонує визнання обов'язкової сили міжнародного договору (пункт d статті 1), проголошує метою держави

співпрацю з усіма народами й націями світу для підтримки миру й безпеки та стійкого розвитку людства (стаття Q). Щодо Уряду, то стаття 15 визначає його загальним органом виконавчої влади, підзвітним Парламенту [271].

Таким чином, основними цілями та завданнями як української, так і угорської інституційної підтримки є досягнення балансу між цілями та призначенням з одного боку та рамками національного і міжнародного права з іншого, щоб уникнути конфлікту між цими елементами.

Друга група: напрямки державної діяльності. Положення Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» виділяє напрямки Міністерства закордонних справ як домінуючого органу, на відповідальність якого покладено забезпечення і реалізація зовнішнього курсу української республіки. Цими напрямками виступають:

1) забезпечення дипломатичними та іншими засобами і методами, що передбачені міжнародним правом, захисту суверенітету, територіальної цілісності та непорушності державних кордонів України, а також її політичних, економічних, енергетичних та інших інтересів;	2) Використання міжнародного потенціалу для утвердження та розвитку України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави, а також для забезпечення її сталого економічного розвитку;	3) створення сприятливих зовнішньополітичних умов для розвитку української нації, її економічного потенціалу, історичної свідомості, національної гідності українців, а також для збереження етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності громадян України, незалежно від їх національної приналежності;
4) утвердження провідного місця України в системі міжнародних відносин та зміцнення її міжнародного авторитету;	5) забезпечення інтеграції економіки України у світову економічну систему з метою повноцінного економічного розвитку та підвищення	6) забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу; підтримка розвитку торговельно-економічного, науково-технічного та інвестиційного

	добробуту народу;	співробітництва України з іноземними державами на основі взаємної вигоди;
7) поглиблення співпраці з НАТО з метою набуття членства; підтримка та зміцнення ролі міжнародного права в міжнародних відносинах; створення сприятливих умов для задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами України, та підтримка з ними сталих зв'язків;		
8) розширення міжнародного співробітництва з метою залучення іноземних інвестицій, новітніх технологій та управлінського досвіду до національної економіки для її реформування, модернізації та інноваційного розвитку; підтримка інтеграції України у світовий інформаційний простір [139, ст 11].		

Відходячи від Інструкції 4/2009 (П.13.) «Про правила організації та діяльності Міністерства закордонних справ», основними напрямками діяльності угорського Міністерства закордонних справ і торгівлі є: встановлення та підписання міжнародних договорів, оформлення дипломатичних паспортів; здійснення зовнішньої безпекової політики; представництво та діяльність в межах ЄС та інших двосторонніх і більше відносинах; двосторонні відносини міжнародного співробітництва в галузі розвитку та координації гуманітарної допомоги з країнами Америки, Азії, Тихого океану та Африки [230].

Постанова Уряду Угорщини № 182/2022 (т.24) «Про обов'язки та повноваження уряду» передбачає: Прем'єр-міністр повинен представляти Угорщину в Європейській Раді, організовувати представництво Угорщини з усіх питань, що стосуються Європейського Союзу та які вимагають участі держави на найвищому рівні, якщо інше не ухвалено Основним Законом або Законом; визначає та координує діяльність міністрів; визначає загальну політику Уряду та керує її реалізацією [216].

Щодо Європейського Союзу зазначимо, що Прем'єр-міністр може діяти як особисто, так і через Державного секретаря.

Обов'язками Прем'єр-міністра є:
<p>а) підтримка зв'язку та погодження з міністром та міністрами, відповідальними за позицію уряду, питання членства в ЄС;</p> <p>б) участь у системі урядової координації, пов'язаної із членством у Європейському Союзі;</p> <p>в) участь у підготовці та проведенні тематичних засідань уряду ЄС;</p> <p>г) ведення переговорів з державами-членами Європейського Союзу та з представниками установ Європейського Союзу;</p> <p>д) звернення та консультування з державними органами [216].</p>
Обов'язки Міністра закордонних справ і торгівлі:
<p>а) підготовка та координація виконання угод про стратегічне співробітництво з великими компаніями;</p> <p>б) керівництво системою регіональної інвестиційної допомоги, яка може надаватися окремими рішеннями Уряду;</p> <p>в) формулювання зовнішньоекономічної політики Уряду, в рамках якої здійснення оцінки та аналіз зовнішньоекономічних і міжнародних процесів, що їх зачіпають;</p> <p>г) участь у відстоюванні економічних інтересів Угорщини за кордоном, у відповідній діяльності з розвитку торгівлі та у створенні сприятливого іміджу Угорщини, в рамках чого сприяння зміцненню зовнішньоекономічної діяльності та цивільних відносин, підтримка реалізації зовнішньоекономічних цілей та форумів, що сприяють міжнародному співробітництву;</p> <p>д) співпраця із заінтересованим членом уряду щодо формулювання позиції уряду щодо спільної комерційної політики Європейського Союзу;</p> <p>е) несення відповідальності «за» та «в» контексті багатосторонньої торгової політики;</p> <p>є) забезпечення відповідності зобов'язань міжнародної торгової політики внутрішньому законодавству;</p> <p>ж) несення відповідальності за виконання Угоди про торгівлю та співпрацю між Європейським Союзом та Європейським співтовариством з атомної енергії, з одного боку, та Сполученим Королівством Великобританії та Північної Ірландії, з іншого боку, а також за координацію відносин між Сторонами у зв'язку з цим;</p> <p>з) координація урядових завдань, пов'язаних із Європейською Дунайською стратегією;</p> <p>и) відповідальність за управління зовнішньоекономічною дипломатичною мережею;</p> <p>і) відповідальність за управління туристичною дипломатичною мережею;</p> <p>й) виконання завдань, пов'язаних з угодами про захист інвестицій;</p> <p>к) розробка позицій на міжнародних переговорах з енергетики та представлення її на двосторонніх та багатосторонніх переговорах [216].</p>

Прем'єр-міністр України за Указом Президента від 22.12.2021 № 671/2021 «Питання координації зовнішньополітичної діяльності держави» в обов'язковому порядку бере участь у міжнародних переговорах як в середині країни, так і за її межами [102].

Цільова діяльність обох держав має спільні риси, проте звертаємо увагу на обов'язки угорського Міністра закордонних справ і торгівлі, оскільки на відміну від українського, чия діяльність також передбачає і зовнішньоекономічну діяльність, угорський закріпив таку діяльність не за окремим міністерством, а за собою [227].

Третя група: основне спрямування впливу держави та його фінальна ціль (об'єкт). «Держава є одним із найважливіших організаційних явищ суспільства. І тому протягом століть філософи, юристи та політики намагалися дати йому визначення», – зазначає Левицький О. [85, с. 26].

Держава не діє сама по собі, а за допомогою інститутів державної влади. Спрямування діяльності того чи іншого інституту завжди націлена на найвищі та найдоцільніші результати. Левицький О. вдало підмічає, що суть сучасної соціальної та демократичної правової держави полягає в тому, що вона є компромісом і суспільною угодою. Сутність держави виявляється в її функціях, у службовій ролі держави в суспільстві. Недоліки в їх продуктивності ведуть до настання негативних наслідків у суспільному житті, таких як становлення тоталітарного режиму, революції [85, с. 27].

Відповідно до тлумачень Конституційного суду України, Верховна Рада, Президент та Кабінет Міністрів наділені окремими конституційними повноваженнями у сфері зовнішньополітичної діяльності. Проте тільки за Президентом як за главою держави закріплене право керувати такою діяльністю в цілому. Згідно з Конституцією України, повноваження Президента та інших суб'єктів зовнішньополітичної діяльності є нормами прямої дії. Це означає, що глава держави не лише здійснює загальне керівництво зовнішньополітичним напрямом держави відповідно до засад зовнішньої політики України, визначених Верховною Радою України, а й

використовує відповідні засоби впливу на зовнішньополітичний напрямок держави з метою забезпечення національних інтересів і безпеки України. Реалізація зовнішньополітичних засад держави, визначених Верховною Радою України, що здійснюється під керівництвом Президента України та забезпечується Кабінетом Міністрів України та Міністерством закордонних справ України, потребує координації діяльності цих органів виконавчої влади главою держави, у тому числі з питань персонального забезпечення у цій сфері. Керуючи зовнішньополітичною діяльністю держави, Президент України своїми указами та дорученнями впливає на діяльність Кабінету Міністрів України та Міністерства закордонних справ України [69].

З юридичного погляду Угорщина не містить суттєвої новизни щодо спрямувань впливу в порівнянні з Україною. А якщо говорити де-факто, то Міністр закордонних справ і торгівлі Петер Сіярто нещодавно заявив, що ніхто не повинен грати роль світового поліцейського, кожна країна повинна проводити свою зовнішню політику суверенно [234].

Проте, на нашу думку, це висловлювання дещо суперечить ідеї існування в союзі, де керівними є спільна діяльність кожної держави в межах їх суверенітету, адже, як відомо, прийняття рішень в ЄС відбувається одностайно. Також є суперечливою ідея існування міжнародного миру і безпеки та об'єднання сил для такого досягнення, що прямо передбачено Статутом ООН, учасником якого є й Угорщина [220].

Та на цьому угорські лідируючі кола не зупинилися. Як згадує Кінгслі П., почалося вплетіння ідей В. Орбана до шкільної програми, а саме на сторінці 155 нового підручника з історії для учнів 8 класу мова йде про біженців з України, яких описують як загрозу для Угорщини. Дітей вчать, що співіснування різних культур є проблематичним. Останні роки В. Орбан активно перекодує програмне забезпечення угорської, а значить, і європейської демократії у сферах культури, громадянського суспільства та системі освіти. А головне, Уряд вбачає в цьому технократичну реформу, а не ідеологічну кампанію [262].

Згадаємо Хігінсі Е. та Новака Б., які пишуть, що економічна ситуація в Угорщині є складною, де відбувається інфляція, швидке знецінення національної валюти, низький кредитний рейтинг, і, як наслідок, масові мітинги. Та для В. Орбана це є другорядним питанням, принаймні до 2026 року, тобто до наступних виборів [260].

Загальновідомо, що з 2004 року Угорщина є офіційним учасником європейського естеблішменту, де метою Союзу є сприяння миру, цінностям, які він сповідує, і добробуту своїх народів. А у своїх відносинах з рештою світу Союз захищає та просуває свої цінності та інтереси й сприяє захисту своїх громадян [223, ст. 2].

Аналізуючи зовнішню діяльність Угорщини наших днів, то бачимо, що вона більше націлена на спільні інтереси, але не на цінності. А тому, як пишуть іноземні джерела, внутрішня та європейська політика Угорщини, здається, суперечать фундаментальним європейським цінностям, особливо верховенству права [259]. Саме тому, на нашу думку, частіше спрацьовує економічний, але не політичний тиск на Угорщину задля досягнення єдиного рішення.

Четверта група: метод, форма та принцип реалізації зовнішніх функцій держави. Функції держави здійснюються за допомогою відповідної форми та за допомогою певних методів, як каже Ведерніков Ю. [17, с. 62].

За даними Цвік М., Авраменко Л. та Петришина О., в теорії держави і права під поняттям «метод» розуміємо організованість та систематизованість способів досягнення конкретної мети або ж інструменти досягнення [204, с. 26].

Ведерніков Ю. згадував, що «під формою філософська наука розуміє засіб існування й вираження» [17, с. 62].

Юридична література трактує роботу основних гілок механізму держави як специфіку видів державної діяльності чи як діяльність органів держави для реалізації її функцій [17, с. 64]. При цьому правовими формами здійснення функцій держави є:

1. Правотворча – діяльність органів державної влади з підготовки та прийняття законодавчих актів.
2. Правоохоронна – діяльність органів судової та правоохоронної влади, пов'язана із захистом прав і свобод людини, запобігання правопорушень та притягнення до юридичної відповідальності.
3. Правозастосовна – діяльність органів державної влади щодо вирішення конкретних юридичних справ за допомогою прийняття актів застосування норм права з наявністю персоніфікованого характеру.
4. Правоінтерпретаційна – діяльність органів державної влади, пов'язана із прийняттям актів тлумачення норми права, де пояснюється сам зміст правової норми.
5. Правоустановча – діяльність первинних органів державної влади по створенню вторинних [17, с. 64].

Тихомиров О., Мікуліна М., Іванов Ю., Солодка О. писали, що функціональна характеристика сучасної держави охоплена не тільки напрямками своєї діяльності, а й тим, яку вона діяльність здійснює, тобто в якій формі та за допомогою яких методів [184, с. 72].

Щодо поняття «методів», то найбільш поширеним серед авторів є такий: сукупність прийомів і способів здійснення функцій держави органами влади. Такими методами є: рекомендації, переконання, заохочення та примус [17, с. 65].

За Тополевським Р. та Федіной Н., під принципами розуміємо основоположні ідеї проявлення сутності та змісту права. Такими принципами є свободи, справедливість, рівність, гуманізм, демократія (воля народу) та законність [186, с. 133-134].

Система інституційної діяльності України щодо зовнішніх функцій є взаємодоповнюваною та взаємозалежною, такою, що циркулює (Схема № 1).

Схема № 1.

Отримання Україною статусу кандидата на членство в ЄС не тягне за собою юридичного підґрунтя до автоматичного прийняття до лав ЄС. Це менша половина шляху, як для отримання базових переваг, так і нових етапів переговорів, нової бюрократії, зокрема в частині виконання *acquis communautaire*. Це збірник узагальнюючих законів, прав, зобов'язань усіх членів ЄС, який складається із 35 розділів, поєднаних в шість груп:

1. Основи (принципи);
2. Внутрішні ринки;
3. Конкурентоспроможність та інклюзивне зростання;
4. «Зелена політика» на порядку денному та стійка взаємодія;
5. Ресурси, сільське господарство та згуртованість;
6. Зовнішні відносини.

Алгоритм отримання членства в ЄС досить складний та суворий, неможливо перейти до другого розділу обговорень, доки не пройдено перший із позитивною оцінкою. Кожне питання із групи – це окрема реформа, для виконання якої часом необхідні роки. Більше того, приклад Туреччини, яка отримала такий статус ще в далекому 1999 році та не

приєдналася до ЄС й у 2022 році, лише підтверджує усю складність такого процесу [177].

Питання європейської інтеграції супроводжує Україну ще з перших років незалежності. У 2005 році був прийнятий документ під назвою «Методика визначення критеріїв євроінтеграційної складової державних цільових програм», він юридично дійсний і сьогодні. Аналізуючи цей документ, бачимо, що у 2022 році ми прийшли до того, що у 2005 році вже планувалося та ставилося до виконання. Саме тому можемо припустити умовність успіху отримання статусу кандидата у 2022 році. Документ 2005 року вже передбачав створення законодавчої бази з адаптованістю та гармонізацією вітчизняних норм з європейськими. На виконання цього мав би бути переклад *acquis communautaire* українською мовою, розробка консультування щодо гармонізації вітчизняного законодавства та створення нових проєктів законів відповідно до *acquis communautaire*, залучення юридичних експертів, організація відряджень, конференцій та семінарів [92]. Тобто встановлено, що на додачу маємо ще й застарілі нормативні документи. Поряд з цим треба відмітити, що питання імплементації не є індивідуальною умовою до України.

Бако Б. писала, що з приєднанням до ЄС усі постсоціалістичні країни зіткнулися з умовою імплементації «західних» правових конституційних норм [246, с. 22].

І тут, як доречно казав Гладенко О., Україна не досягає поставлених цілей, але залишає їх найбільш перспективним напрямком співпраці [26, с. 20].

Усі ці структурні реформи, перетворення в економіці, політиці та інших сферах мали б готувати Україну до проходження фінальної стадії – Копенгагенських критеріїв. Так, документ 2005 року передбачає:

1. Політичні показники: гарантування демократії, верховенства права, дотримання прав людини та захист прав національних меншин стабільними інститутами влади шляхом:

- забезпечення свободи парламентських, президентських і муніципальних виборів;
- прийняття законодавчих актів та створення відповідних установ, які надійно захищають права меншин;
- посилення боротьби з організованою злочинністю та корупцією.

2. Економічні показники: дієва ринкова економіка зі здатністю витримувати тиск конкуренції і силу ринку ЄС шляхом:

- наявності макроекономічної стабільності, що дає змогу підприємцям працювати в системі стабільності та передбачуваності;
- створення сприятливої атмосфери для інвесторів;
- підняття рівня кваліфікації робочої сили;
- усунення перешкод для приєднання та виходу з ринку [92].

Але належної уваги цьому не було приділено, скоріше констатуємо формальний характер підходу.

Як бачимо, діяльність обох держав у межах огляду перекликається. Обидві держави є де-юре демократичними, в силу цього основоположними принципами в прийнятті рішень різного характеру виступають рівності та законності. Хоча в питанні демократії Угорщина останнім часом більше і більше демонструє ідеологічні підходи.

Безумовно, усі ці події демонструють і доводять, що Україна повинна мати своє бачення та виробляти тактику проти тиску, як Угорщина. Тут можемо згадати і питання Чорноморського флоту та Кримський півострів, і ядерну зброю. Більшість здійснених реформ в Україні з 1991 року сьогодні можуть слугувати доказом прогалин у державному плануванні.

Богомол Ю. вдало підмічає, що функції держави реалізуються з допомогою методів та форм, у яких і виражається воля такої держави [11, с. 249, с. 250-251].

Хоча, на наш погляд, методи реалізації знаходять своє вираження саме через форми. Наприклад, метод заохочення є таким, який своєю юрисдикцією сприяє до виконання тієї чи іншої програми, положення.

Залучення інвестицій останніми роками є курсовим питанням діяльності інститутів органів державної влади, особливо в часи післявоєнного відродження. Одним із пріоритетних завдань є просування України у світ як надійного та передбачуваного партнера.

Економістами Колупаєв Ю, Залюбовська С., Мельничук І. стверджується, що серед позитивних елементів інвестиційного клімату можна виокремити природно-ресурсний потенціал, культурну спорідненість з ЄС та північно-американськими державами, високий рівень освіченості населення, його професійну підготовку, а також наявність дешевої робочої сили. Однак серед найбільш відштовхувальних факторів слід зазначити відсутність дієвої та сталої економічної стратегії, негативні відгуки серед інвесторів, недосконалість сфери інтелектуальної власності, складну податкову систему, проблеми з банківською системою, що призводить до банкрутств, необ'єктивність судової системи в процесах, а також високий рівень корупції [66, с. 27].

Законодавство України має розгалужену систему законів, що регулює питання інвестицій та державних гарантій, проте інвесторів така теорія не приваблює, а навпаки, Україна не розглядається пріоритетною для інвестицій [37, с. 403].

Михайлів В. говорить, що така розгалуженість є свідченням роботи державних органів щодо вжиття заходів із покращення умов функціонування сфери інвестицій [61]. Вважаємо, що така розгалуженість лише погіршує загальну систему. Часом трапляється дублювання повноважень.

Констатуємо, що сфера інвестицій регулюється як постановами КМУ, указами Президента, так і законами України. Наприклад, законами України «Про інвестиційну діяльність» та «Про режим іноземного інвестування» законодавець не обмежує інвестора у виборі об'єкта, виняток становлять лише об'єкти, що не відповідають санітарно-гігієнічним, радіаційним, екологічним та іншим нормам [143, ст. 4; 154, ст. 4]. У той же час Законом України «Про інвестиційну діяльність» передбачається, що ніхто не має

право обмежити право інвестора у виборі об'єкта інвестування [143, ст. 18]. Перший регулює інвестиційну діяльність на території України, передбачаючи інвесторами як фізичних і юридичних резидентів, так і нерезидентів, зазначаючи рівність права здійснення такої діяльності. Передбачаючи державні гарантії у вигляді стабільності на випадок зміни законодавства та погіршення умов реалізації договорів, надано можливість продовжувати діяти на основі раніше укладених договорів, на період їх чинності, виняток становлять зміни в податковому, митному, валютному законодавстві [143, ст. 5; 7; 18]. При цьому другий закон передбачає саме особливості іноземного інвестування, визначає державні гарантії на строк 10 років з дати набрання чинності закону, що змінює гарантії захисту. У випадку звернення інвестора для нього будуть діяти гарантії на основі того закону, як було передбачено. Якщо для першого закону податкове законодавство становить виняток і у випадку змін змінює й умови реалізації діяльності, то другий закон навпаки передбачає, що підвищення рентної ставки за видобуток газу природнього походження в період з 01.03.2022 по 01.03.2032 не можлива [154, ст. 8].

На додачу, в юридичному обігу маємо Указ Президента «Про план першочергових заходів у сфері інвестиційної діяльності», прийнятий у 2006 році. Аналізуючи його, можемо відзначити його застарілість, про це свідчить і терміни виконання такого «плану» – «до 2008 року», «протягом 2006 року». Але варто відмітити порушення питання можливості вжиття заходів про припинення внесення змін до законів щодо податків та залучення іноземних інвесторів для надання ними позитивного відгуку про ведення бізнес-діяльності в Україні [150].

Таким чином, законодавство України в питанні інвестицій розгалужене, що в свій час робить діяльність в Україні неоднозначною та юридично ускладненою.

В Угорщині питання інвестиційної діяльності є налагодженим значно краще, ніж в Україні. Наприклад, у 2021 році ця країна увійшла до четвірки лідерів із залучення інвестицій у сумі 5,3 млрд євро. Після Угорщини в

списку Польща – 3,5 млрд євро, Словаччина – 0,5 млрд євро та Чехія 985 – млн євро. Інвестиціям в оборотний капітал найбільше сприяють передбачуване податкове та регуляторне середовище, кваліфікована робоча сила та захист прав інтелектуальної власності [269].

Порівняно з Україною значним елементом інвестиційної діяльності в Угорщині є стабільність. Законодавство Угорщини може роками не зазнавати змін. Доповнення чи зміни мають бути особливо значимими, саме це слугує поштовхом до оновлення наявного законодавства. В таких випадках інвестори можуть бути впевненими в стабільності.

Аналізуючи закон Угорщини «СХХХVІІІ 2007 року «Про інвестиційні компанії та постачальників товарно-біржових послуг», а також правила діяльності, яку вони можуть здійснювати, можемо вказати на масштабність регулювання кола питань. Цей Закон містить положення щодо початку діяльності, сфери діяльності, стартового капіталу, отримання дозволу на таку діяльність, правил здійснення діяльності та процесу і умов ліквідації [224].

Варто звернути увагу, що, на відміну від українських законів, які регулюють інвестиційну діяльність, угорський законодавець передбачає й суму, з якою можливо бути інвестором – 75 тисяч євро, 150 тисяч євро, 750 тисяч євро. Звертаємо увагу й на те, що угорський закон встановлює, що банкрутство не може бути використане до інвестиційної діяльності. Підставою для припинення діяльності є відклик інвестором своєї ліцензійної діяльності або закінчення строку дії такої. Український же Закон «Про інвестиційну діяльність» у статті 21 говорить про можливість завершення інвестиційної діяльності саме через банкрутство [143, ст. 21].

На наш погляд, застосування поняття «банкрутство» щодо інвестора не є коректним з юридичного погляду. Згідно зі статтею 2 Закону «Про інвестиційну діяльність» під такою діяльністю варто розуміти сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави в реалізації інвестицій [143, ст. 2]. Відповідно виникає запитання: у випадку наявності інвестора в

особі держави, наскільки реально визнати її банкрутом. Саме тому вважаємо, що угорський підхід є значно логічнішим та юридично правильним.

Проаналізувавши угорський та український закони, можемо сказати, що останні є більш поверхневими. Адже в законодавстві Угорщини містяться і вимоги до інвестора, і розмір мінімальних вкладень, і вимоги до представника інвестиційної компанії. Керування такою інвестиційною компанією може здійснювати щонайменше дві особи з наявністю відповідної вищої освіти, успішного досвіду діяльності в цій сфері не менше 3 років [224].

Саме тому пропонуємо, по-перше, за прикладом Угорщини об'єднати два закони – «Про інвестиційну діяльність» та «Про режим іноземного інвестування» – в один, бо їх окреме існування слугує лише для юридичного заплутування та колізій. По-друге, цей єдиний закон варто доповнити частинами щодо відкриття інвестиційної діяльності в Україні, отримання дозволу, безпосереднього здійснення такої діяльності аж до процесів ліквідації. Адже ці положення є дуже розмитими в чинних законах. Такий крок скоротить юридичний лабіринт й відповідно бюрократію. По-третє, регламентація всіх понять та процесів у межах одного закону практично матиме вплив на повноту надання юридичних консультацій. Таким чином, отримаємо єдиний закон «Про інвестиційну діяльність», з приблизними частинами:

1. Загальні положення:
 - 1.1 Інвестиції та інвестиційна діяльність.
 - 1.2 Інноваційна діяльність.
 - 1.3 Об'єкти інвестиційної діяльності.
 - 1.4 Суб'єкти інвестиційної діяльності.
 - 1.5 Права та обов'язки суб'єктів інвестиційної діяльності.
 - 1.6 Регулювання відносини між суб'єктами.
2. Державний контроль за здійсненням інвестиційної діяльності.
3. Здійснення інвестиційної діяльності резидентами:

- 3.1. Початок діяльності: сфера та умови.
- 3.2. Статутний капітал.
- 3.3. Дозвіл на здійснення діяльності.
- 3.4. Правила здійснення інвестиційної діяльності.
- 3.5. Ризики та гарантії.
- 3.6. Процес ліквідації.
- 3.7. Заходи контролю та санкції.
4. Здійснення інвестиційної діяльності нерезидентами:
 - 4.1. Початок діяльності: сфера та умови.
 - 4.2. Статутний капітал.
 - 4.3. Дозвіл на здійснення діяльності.
 - 4.4. Правила здійснення інвестиційної діяльності.
 - 4.5. Ризики та гарантії.
 - 4.6. Процес ліквідації.
 - 4.7. Заходи контролю та санкції.
5. Перехідні положення [37, с. 404-405].

В Угорщині видача дозволів на здійснення діяльності, її ліквідація і нагляд за застосуванням санкцій покладено на Наглядовий орган. Це орган, через який інвестори проходять усі етапи – від створення до ліквідації. На сьогодні чинне законодавство України не передбачає необхідності отримання дозволу на інвестиційну діяльність. Виходячи з цього, рекомендуємо створити в Україні «Єдиний державний наглядовий орган з питань інвестицій» на базі Міністерства економіки, покликанням якого має бути полегшення отримання інвестицій, починаючи зі звернення до єдиного органу аж до отримання консультацій і супроводом такої діяльності [37, с. 405].

Досліджуючи метод рекомендації та метод переконання, можемо відзначити їх вдале відображення в рамках статті 19 Закону України «Про режим іноземного інвестування». Так, підприємство з іноземними інвестиціями самостійно визначає умови реалізації продукції (робіт, послуг),

у тому числі ціни на них. Не підлягає ліцензуванню та квотуванню продукція підприємств з іноземними інвестиціями, якщо вона вважається продукцією власного виробництва в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України [154].

В Угорщині таким прикладом є глава 5 § 17 (1) закону «СХХХVІІІ 2007 року «Про інвестиційні компанії та постачальників товарно-біржових послуг. Відповідно до цього закону інвестиційна фірма у межах своєї організації розробляє окремі організаційні положення щодо діяльності та процедур таким чином, щоб забезпечити адекватність та ефективність своїх організаційних рішень, включаючи заходи щодо ведення справ з недоліками, відповідно до розміру інвестиційної компанії, характеру та складності її діяльності [224].

Простежено, метод примусу знаходить своє відображення в частині українського підходу. Це, безумовно, стосується сплати податків і регулюється статтею 20 Закону України «Про режим іноземного інвестування» [154]. В угорському законодавстві передбачено отримання дозволу від Наглядового органу щодо можливості реалізації інвестиційної діяльності [224].

П'ята група: взаємозв'язок практичної діяльності з ціллю (на яку і спрямовані функції). Актуальним прикладом цих днів є складова зовнішньої функції – оброни та захисту від зовнішньої агресії. Відтак, у 2021 році Указом Президента України була прийнята Стратегія зовнішньополітичної діяльності, про яку ми вже згадували. На наш погляд, цей документ є прикладом важливості створення алгоритму та дій відповідно до нього. Відмічаємо, що цей документ має констатуючий характер. Ми можемо поділити його на такі частини:

1. Розширення безпекового та економічного партнерства.
2. Участь у діяльності регіональних міжнародних організаціях та заходах щодо їх оновлення.
3. Створення нових регіональних форматів міжнародної співпраці.

4. Нестабільність на державних кордонах держав-ЄС, що стимулює переосмислення ролі і майбутнього ЄС.
5. Посилення ролі військової сили через загострення сучасних збройних конфліктів призводить до зниження передбачуваності міжнародних відносин [156].

Приділяючи особливу увагу повномасштабним військовим діям на території України, культурні та людські втрати, небачені останніми десятиліттями років, сьогодні не просто привернули погляд всього світу, а й довели відносність та мінливість поняття міжнародної безпеки та важливості наявності військового забезпечення. Хоча, заради справедливості варто зазначити, що воєнні дії на території України мають місце ще з 2014 року під назвою Антитерористична операція на сході.

Основною ціллю України в питанні оборони є, безумовно, вступ до НАТО. З 2014 року внаслідок російсько-українського конфлікту НАТО розширило свою підтримку України у сфері розвитку та нарощування потенціалу. НАТО збільшило свою присутність в Чорному морі та посилили військово-морську співпрацю з Україною та Грузією. НАТО рішуче засуджує агресивну війну росії проти України. Ця війна значно підриває міжнародну безпеку та стабільність і серйозно порушує міжнародне право. Альянс повністю підтримує територіальну цілісність і суверенітет України в межах міжнародно визнаних кордонів [98].

Щодо питання курсу України в НАТО, Павлюк О. виділяє чотири етапи до повноправного членства Альянсу – консультації, переговори, ратифікація та імплементація [78].

Досліджуючи кооперацію Україна – НАТО, можемо сказати, що процес зближення та співпраці, на наш погляд, є таким, що циркулює по колу (Схема № 2).

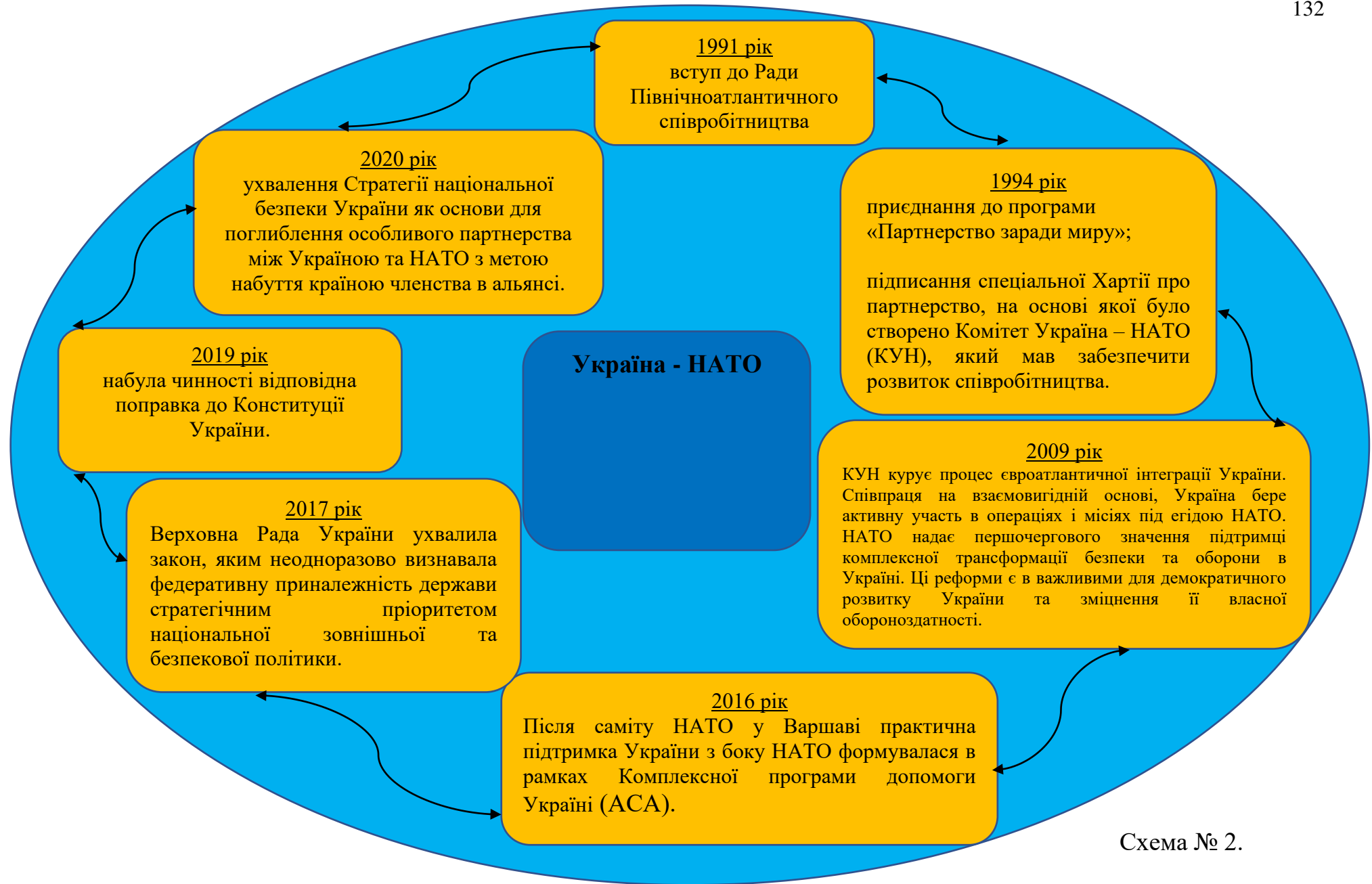

Схема № 2.

Виходячи з положень Хартії «Про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного альянсу», бачимо, що основні практичні механізми реалізації співробітництва здійснюються через зустрічі та взаємні візити високого рівня. Найбільшої уваги заслуговує п. 15, у якому йдеться, що у разі прямої загрози територіальній цілісності, політичній незалежності чи ж безпеці, діями НАТО буде не що інше, як створення кризового консультаційного механізму [202].

На практиці так і маємо: статтею 4 Північноатлантичного договору 1949 року передбачено проведення консультацій сторонами у випадку порушення територіальної цілісності [103].

Консультацій, наш погляд, не достатньо для протистояння терористам. Як не достатньо і безпекового Будапештського меморандуму, який є, на нашу думку, не вище протокольного.

Україна, починаючи з 1991 року й станом на 2022 рік, прийшла до вихідної позиції необхідності приєднання, що демонструє розбіжності між цілями та практичною діяльністю. Приклад Ісландії, яка у 1949 році, підписавши договір, не мала і досі не має власних збройних сил, лише слугує доказом важливості тримання курсу й відсутності варіювання на усі можливі напрямки.

При тому, що статтею 10 Північноатлантичного договору передбачається, що новим учасником за одностайним рішенням сторін може бути будь-яка держава, що здатна втілювати принципи цього Договору [103, ст. 10].

Ніщо юридично не заважає Ісландії створювати власні збройні сили, але вона вирішила цього не робити. В Ісландії є берегова охорона, національна поліція, система протиповітряної оборони та добровольчі експедиційні миротворчі сили. Ісландія також отримує переваги від давньої двосторонньої оборонної угоди зі Сполученими Штатами Америки, яка датується 1951 роком. Хоча американські війська були виведені з країни в

2006 році, оборонна угода залишається в силі. З 2008 року країни-члени НАТО періодично патрулюють повітряний простір Ісландії.

Говорячи про Угорщину, то у 1997 році на саміті альянсу в Мадриді Чехії, Угорщині та Польщі було запропоновано розпочати переговори про вступ до НАТО, а вже 12 березня 1999 року ці країни приєдналися до НАТО як перші члени колишнього Варшавського договору [77].

Труднощі з сьогодинішнім приєднанням вбачаємо ще й у тому, що Україна 1991 року і Україна 2022 року – це абсолютно різні держави. Нами простежено, що воєнні дії ціною в тисячі життів, ціною в мільярдні руйнації доводять сьогодні, що державотворення будувалося всупереч законодавчо встановленому курсу.

2.4. Конституційно-правові підходи виокремлення моделей інституційного забезпечення зовнішніх функцій держави у теоретико-правовому вимірі Угорщини та України

Корольова В. переконана, що ключовим інститутом політичної системи сучасного суспільства є держава. Державотворення – складний і багатогранний процес, результатом якого є збалансована організація здійснення публічної влади над суспільством на певній території. Державне будівництво є визначальним напрямом діяльності будь-якої держави. Оскільки саме аспекти державотворення визначають і тим самим впливають на формування основних напрямків діяльності держави – її функцій [67, с. 88].

Сінькевич О. стверджує, що сьогоденною доктриною, яка постійно динамізується є не що інше, як сфера конституціоналізму [171, с. 61]. Тому не дивно, що самі функції, зокрема зовнішні, як одні з головних категорій цього напрямку є «живими» та постійно мають підживлюватися подіями й оновлюватися. На наш погляд, такими каналами підживлення можуть бути онлайнві інформаційні мережі, що значно розширюють, збагачують

можливості взаємодії між громадянами та держінститутами. А коронавірусна подія світового масштабу лише укріпила за державою можливості здійснення своїх конституційних повноважень шляхом використання інформаційних технологій. Поряд з тим Крусян А. зазначає, що положення Конституції є базою конституціоналізму, а здійснення правовідносин цього сектору створює можливості з теорії творити практику застосування та вибудовувати конституційний дух державності й громадянської приналежності народу [79, с. 15].

На основі проведеного аналізу зовнішнього становища України в часи різних керівників (перший розділ цього дослідження) бачимо, що більшу частину історії незалежної України відбувалося метання від Заходу до Сходу, а точніше, де-юре – шлях на Захід, де-факто – на Схід.

Соскін О., досліджуючи питання міжнародного курсу України, наголошував на однозначному курсі на Захід, в інакше нас чекатиме сценарій, що реалізувався в Грузії. Згаданий автор спрогнозував два сценарії, від обраного залежатиме майбутнє не одного покоління:

1. Західний сценарій характеризується активним процесом творення єдиної Європи, представленої єдиними міжнародними організаціями, що займаються різними аспектами діяльності. В економічному аспекті це Європейський Союз, члени якого орієнтовані на створення єдиного європейського ринку; це єдина європейська валюта та інші інструменти спільного розвитку. Військовий аспект – це НАТО та військові інтегровані європейські сили швидкого реагування. Політичний аспект реалізовується Європейським парламентом, Радою Європи, ОБСЄ тощо. Варто додати, що сьогодні (і в майбутньому) світовим гарантом розвитку миру та демократії виступають США, які відіграють величезну роль у поширенні інтеграційних процесів на європейському просторі. Тому орієнтація на Захід є єдиним реально можливим сценарієм розвитку, яким мають керувати українські лідери.

2. Східний сценарій передбачає посилення ефектів на євразійському континенті. Центральне місце тут посідає конгломерат під назвою «російська федерація». Ціллю є одноосібне панування, використання шантажу зниженням порогу задіяння ядерної зброї, посилення витрат на військове оснащення [176, с. 9-10].

Згадуючи серпень 2008 року, коли відбулося вторгнення російських військ на територію Грузії, чи не вперше з часів розпаду Радянського Союзу увесь світ побачив, що історична суть та жага до загарбань ніде не поділася.

Такі події послуговували доказом, як зазначив Соскін О., що з росією неможливо співпрацювати на засадах рівного партнерства. Основним приводом до захоплення Абхазії та Південної Осетії стала масова роздача громадянства росії та «порятунок» своїх громадян. Відповідно військове угруповання було створено із місцевих. Ніяких законних підстав до виходу цих територій зі складу Грузії не було. Проте для рф така поведінка є нічим іншим, як самовизначенням, адже, як можемо відмітити на прикладі Ічкерії (Чечні), що виявила бажання до такого самовизначення і вийти зі складу рф, до людей із цих територій роками застосовується геноцид. Так рф продемонструвала себе як державу подвійного стандарту [176, с. 11].

Соскін О. спрогнозував розпад рф на окремі частини, з яких вона сьогодні складається і за рахунок яких є найбільшою державою в світі. Щодо ролі білорусі він передбачив їх союз з рф, зростання рівня тоталітаризму та військової сили. Саме тому він наполегливо рекомендував однозначно обрати курс на Захід, зміцнити державний кордон та ввести візовий режим з державами, які сповідують тоталітаризм. Інакше Україна стане «сірою зоною», де відбуватимуться тоталітарні катаклізми та військовий напад за сценарієм Грузії. Приводом до вторгнення науковець назвав Крим та Закарпаття [176, с. 12, с. 16].

На основі таких досліджень можемо припускати, що події 2014 та 2022 років були закладено ще задовго до їх початку, це було лише питанням часу. Століттями виборюючи незалежність, зокрема від СРСР, не можна

назвати виправданим курс на зближення з росією. У цьому не можливо розгледіти державний розвиток. Тому знову приходимо до вихідної дати – 1991 року, – коли варто, аби дії де-юре збігалися з де-факто. Лише так Україна зможе зрушити з місця [34, с. 9-10].

Теорія держави і права залежно від автора, складу групи дослідників містить різні підходи до виокремлення форм здійснення функцій держави, що є зовнішнім оформленням практичної діяльності органів державної влади. Наприклад, Волинка К. виділяє правотворчу, правовиконавчу та правоохоронну функції [24, с.49]. Бандурка О., Головка О., Передерій О., Шульга А., Холод Ю. – законодавчу, виконавчу, судову та контрольно-наглядову [6, с. 102].

Заради справедливості варто зазначити, що, починаючи від Бандурки О. та його колег, визначення форм практично збігається з функціями гілок влади. При цьому такі межі практично не передбачають діяльність Президента та його можливість видавати укази, що юридично значимі на всій території й знаходяться на одному правовому рівні з постановами Верховної Ради та Кабінету Міністрів. За цих обставин Президент конституційно не належить до жодної із запропонованих цим автором форм.

Саміло Г. водночас виділяє такі форми реалізації функцій держави:

А. правотворчу – форма реалізації функцій держави через видання законів, інших нормативних актів, пов'язана з прийняттям, зміною та скасуванням правових норм;

В. правозастосовну – діяльність суб'єктів державної влади з метою виконання законодавчих та нормативних вимог;

С. оперативно-виконавчу – робота державних органів і посадових осіб, які виконують розпорядчу функцію і здійснюють діяльність шляхом видання актів застосування норм права, на підставі яких виникають, зникають і змінюються правовідносини;

Д. правоохоронну – діяльність органів державної влади щодо охорони норм права від порушень, захист прав і свобод та забезпечення виконання обов’язків [168, с. 61].

Ведерніков Ю. до форм відносить:

- а) правотворчу – діяльність органів державної влади з підготовки та прийняття законодавчих актів;
- б) правоохоронну – діяльність органів судової та правоохоронної влади, пов’язану із захистом прав і свобод людини, запобіганням правопорушень та притягненням до юридичної відповідальності;
- с) правозастосовну – діяльність органів державної влади щодо вирішення конкретних юридичних справ за допомогою прийняття актів застосування норм права з наявністю персоніфікованого характеру;
- д) правоінтерпретаційну – діяльність органів державної влади, пов’язану із прийняттям актів тлумачення норм права, де пояснюється сам зміст правової норми;
- е) правоустановчу – діяльність первинних органів держави із створення вторинних [17, с. 64].

Згідно з роз’ясненнями Конституційного Суду України, Верховна Рада, Президент і Кабінет Міністрів наділені окремими конституційними повноваженнями у сфері зовнішньополітичної діяльності, але лише Президент як глава держави має право керувати такою діяльністю в цілому. Відповідно до Конституції України повноваження Президента та інших суб’єктів зовнішньополітичної діяльності є нормами прямої дії. Це означає, що глава держави не лише здійснює загальне керівництво зовнішньополітичним напрямом держави відповідно до засад зовнішньої політики України, визначених Верховною Радою України, а й використовує відповідні засоби впливу на зовнішній напрям політики держави з метою забезпечення національних інтересів і безпеки України. Реалізація визначених Верховною Радою України засад зовнішньої політики держави, яка здійснюється під керівництвом Президента України і забезпечується

Кабінетом Міністрів України та Міністерством закордонних справ України, потребує координації діяльності цих органів виконавчої влади главою держави, у тому числі з питань персонального забезпечення у цій сфері. Здійснюючи керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави, Президент України своїми указами та дорученнями впливає на діяльність Кабінету Міністрів України та Міністерства закордонних справ України [69].

На наш погляд, складові, запропоновані Саміло Г., є найбільш вдалими, саме тому беремо їх за основу.

Інституційне забезпечення, чи «державний менеджмент» (за визначенням Костюченка Я.) є діяльністю органів державної влади в законодавчо визначених та передбачених межах [75, с. 136].

Донині на науковому рівні не було приділено уваги моделі інституційного забезпечення зовнішніх функцій. Ми зі свого боку, розглядаємо цей напрямок крізь призму форм реалізації, що, на наш погляд, найповніше розкриває сутність законодавчо-теоретичних підходів і виокремлює практичний нахил такої діяльності.

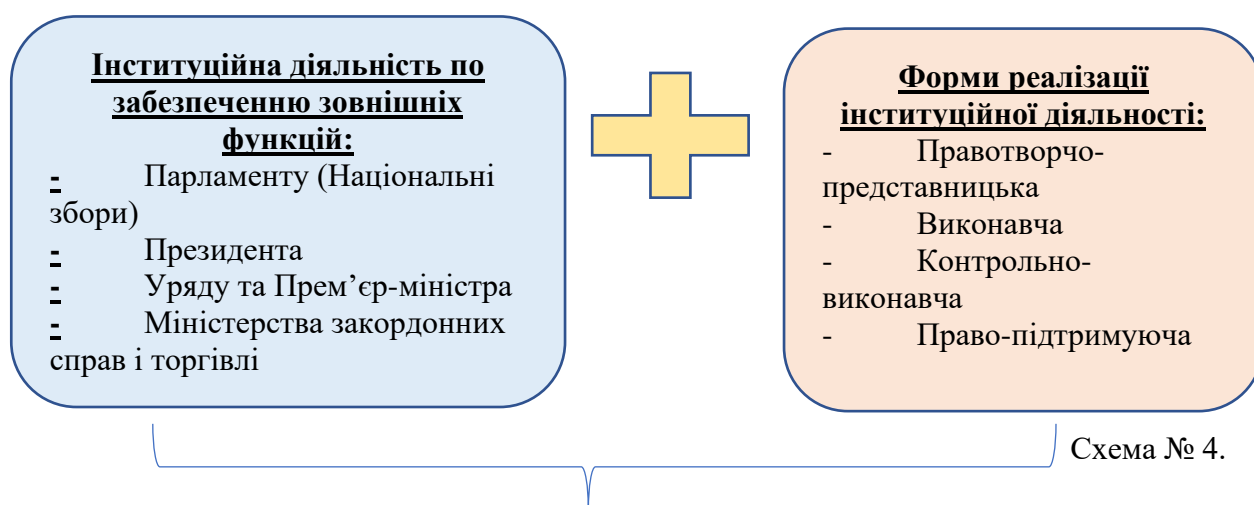

Такі моделі інституційної діяльності органів державної влади України виходять безпосередньо від конституційно-правових положень щодо розділення державних обов'язків на сфери. За положеннями Основного Закону України Президент виступає керівником зовнішньополітичної діяльності держави [70, ст. 106], Верховна Рада – орган, що визначає зовнішню та внутрішню політику України на законодавчому рівні [70, ст. 106], Кабінет Міністрів України – забезпечує здійснення зовнішньої політики [70, ст. 106]. Прем'єр-міністр здійснює керівництво Кабінетом Міністрів України [70, ст. 114].

Моделі інституційного забезпечення в Угорщині, на наш погляд, є схожими з українськими.

Можемо виділити такі моделі за Ботонд Х.: 1) модель виконавчої діяльності; 2) модель законодавчої діяльності; 3) модель правоохоронної діяльності [233]. Такий поділ є досить схожим до Бандурки О. та його колег.

Аналізуючи Основний Закон Угорщини, можемо наголосити, що форми реалізації розкривають сутність законодавчо-теоретичних підходів і виокремлюють практичний нахил такої діяльності. Можемо виділити саме конституційні моделі діяльності органів державної влади Угорщини на прикладі України.

Конституційні моделі інституційної діяльності:

- Правотворчо-представницька модель діяльності Парламенту (Національні збори)
- Виконавча модель діяльності Уряду та Прем'єр-Міністра
- Контрольно-виконавча модель діяльності Президента
- Право-підтримуюча діяльність Міністерства закордонних справ і торгівлі

За статтею 1 Конституції Угорщини, Парламент є вищим представницьким органом країни, що створює та вносить зміни до Основного закону Угорщини; створює закони; уповноважує визнання обов'язкової сили міжнародного договору; приймає рішення про оголошення воєнного стану та укладення миру; приймає рішення щодо особливого правового порядку та участі у військових діях; здійснює громадське милосердя [271].

За статтею 9 Конституції Угорщини, Президент є Главою Угорщини, який виражає єдність нації та стежить за демократичним функціонуванням державного устрою. Він виступає Головнокомандувачем Збройних сил Угорщини, визнає обов'язкову сферу дії міжнародного договору на підставі повноваження Парламенту; доручає і приймає послів і емісарів [271].

Статтею 15 Конституції Угорщини передбачено: Уряд є загальним органом виконавчої влади, чий завдання та повноваження охоплюють усе, що прямо не віднесено до завдань та повноважень інших органів в Основному Законі чи законодавстві. Уряд відповідальний перед парламентом. Щодо Прем'єр-міністра, то статтею 18 визначено, що він визначає загальну політику Уряду [271].

Варто відмітити, що на відміну від Конституції України, Конституція Угорщини не містить чітких повноважень органів державної влади в питанні зовнішньої діяльності. Для отримання повної відповіді Конституції замало, для цього необхідно звернутися додатково до інших нормативно-правових актів, зокрема до Постанови Уряду Угорщини 182/2022 (т. 24) «Про обов'язки та повноваження уряду», яка передбачає, що Прем'єр-міністр повинен представляти Угорщину в Європейській Раді, організовувати

представництво Угорщини з усіх питань, що стосуються Європейського Союзу, які вимагають участі держави на найвищому рівні, якщо інше не ухвалено Основним Законом або Законом; визначає та координує діяльність міністрів, у якій він може давати вказівки міністрам щодо здійснення їх діяльності; визначає загальну політику Уряду та керує її реалізацією. Поряд з цим в питанні Європейського Союзу зазначаємо, що Прем'єр-міністр може діяти як особисто, так і через Державного секретаря. Обов'язками прем'єр міністра є:

а)вести переговори з державами-членами Європейського Союзу та з представниками установ Європейського Союзу;

б) брати участь у підготовці та проведенні тематичних засідань уряду ЄС;

в) брати участь у системі урядової координації, пов'язаної із членством у Європейському Союзі;

г) підтримувати зв'язок та погоджувати з міністром та міністрами, відповідальними за позицію уряду щодо членства в ЄС;

г) звертатися за порадою та консультуватися з державними органами [216]. Міністр закордонних справ і торгівлі має:

1) формулювати зовнішньоекономічну політику Уряду, в рамках якої здійснює оцінку та аналіз зовнішньоекономічних і міжнародних процесів, що їх стосуються;

2) брати участь у відстоюванні економічних інтересів Угорщини за кордоном, у відповідній діяльності з розвитку торгівлі та у створенні сприятливого іміджу Угорщини, в рамках чого сприяє зміцненню зовнішньоекономічної діяльності та цивільних відносин, підтримує реалізацію зовнішньоекономічних цілей та форумів, що сприяють міжнародному співробітництву;

3) готувати та координувати виконання угод про стратегічне співробітництво з великими компаніями;

- 4) керувати системою регіональної інвестиційної допомоги, яка може надаватися окремими рішеннями Уряду;
- 5) нести відповідальність «за» та «в» контексті багатосторонньої торгової політики;
- 6) у співпраці із заінтересованим членом уряду формулювати позицію уряду щодо спільної комерційної політики Європейського Союзу;
- 7) забезпечувати відповідність зобов'язань міжнародної торгової політики внутрішньому законодавству;
- 8) нести відповідальність за виконання Угоди про торгівлю та співпрацю між Європейським Союзом та Європейським співтовариством з атомної енергії з одного боку та Сполученим Королівством Великобританії та Північної Ірландії з іншого боку, а також за координацію відносин між Сторонами у зв'язку з цим;
- 9) відповідати за управління зовнішньоекономічною дипломатичною мережею;
- 10) виконувати завдання, пов'язані з угодами про захист інвестицій;
- 11) розробляти позицію, яку слід зайняти на міжнародних переговорах з енергетики, та представляти її на двосторонніх та багатосторонніх переговорах [216].

Таким чином, Петретей Й. вдало підсумовує, що поділ влади служить і розподілу праці, і водночас ефективному виконанню державних завдань. Ефективне виконання функцій державних органів може бути забезпечено точним розподілом завдань і повноважень, а також встановленням і запровадженням твердих, чітких і обов'язкових матеріальних і процедурних правил. Важливим елементом гарантії є те, що ці повноваження визначено в нормативній Конституції, оскільки це може гарантувати, що якщо виконання завдань і повноважень державного органу, передбачених Основним Законом, порушується, це можна виправити органом конституційного захисту через неконституційність. Внаслідок інституційного поділу принцип поділу влади є найважливішим організаційним принципом устрою держави [280].

Виходячи з вищесказаного, можна визначити призначення моделей інституційного розподілу влади. Перш за все, це верховенство права, тобто розподіл державних завдань і повноважень між різними органами таким чином, щоб унеможливити або принаймні зменшити концентрацію державної влади та ризик зловживання владою заради свободи і безпеки громадянина. З іншого боку – поділ влади має й демократичну мету, оскільки дає змогу народові через вибори представництва різних політичних течій і груп, забезпечувати їх участь у формуванні волі держави. Завдяки конституційно врегульованій взаємодії державних органів він об'єднує існуючі в суспільстві плюралістичні політичні сили, доповнюючи таким чином представництво інтеграцією. Нарешті поділ влади служить розподілу праці та ефективному виконанню державних завдань, а саме через професійно та компетентно сформовані державні органи. Однак цілі поділу влади – обмеження влади в умовах верховенства права, демократичне представництво та раціональне виконання завдань є лише керівними принципами, реалізація яких залежить від умов часу та пов'язаних з ними правових норм.

Висновки до Розділу 2

По-перше, під інституційним забезпеченням зовнішніх функцій вартує розуміти – юридично визначений в порядку чинного законодавства України та Угорщини алгоритм дій та компетенцій відповідного органу і його осіб. Такими органами у випадку України є: Верховна Рада, Президент, Прем'єр-міністр, Міністр закордонних справ, у випадку Угорщини: Парламент, Президент, Прем'єр-міністр, Міністр закордонних справ і торгівлі.

По-друге, на сьогоднішній день в науці не існує єдиної відповіді на питання, які підфункції є частиною зовнішніх функцій держави. Це пояснюється зокрема і тим, що сама функція є несталим елементом, яка залежить від будь яких ситуацій, що призводить до її коливань й відповідно

до нових ситуативних підпитувань, що дозволяють їй оновлюватися. Найбільш слушними складовими вважаємо: зовнішньополітична (дипломатична), зовнішньоекономічна, природоохоронна (екологічна), налагодження міжнародних культурних зв'язків (гуманітарна), оборони держави від зовнішньої військової агресії, зовнішньо-інформаційна, протидія міжнародному тероризму та міжнародній організованій злочинності. Така класифікація, як показує наше дослідження, є підходящою для обох аналізованих держав. Хоча Угорщина більшою мірою акцентує увагу лише на трьох своїх напрямках. Основні відмінності можна бачити у реалізації таких напрямків та пріоритетах державної діяльності.

По-третє, основними проявами зовнішніх функцій, як в Україні, так і в Угорщині є: сутність і соціальне призначення держави (інституційне забезпечення зовнішніх функцій є юридично визначеним у порядку чинного законодавства України та Угорщини алгоритмом дій та компетенцій відповідного органу і його осіб. Такими основними органами України є Верховна Рада, Президент, Прем'єр-міністр, Міністр закордонних справ; в Угорщині це Парламент, Президент, Прем'єр-міністр, Міністр закордонних справ і торгівлі. Сутністю і соціальним призначенням цих інститутів є не що інше, як дії в інтересах своєї держави і своїх громадян); напрямки державної діяльності (ключові сфери, в яких держава здійснює свої зовнішні функції, включаючи політичні, економічні та культурні аспекти); основне спрямування впливу держави та його кінцева мета (спрямування діяльності інституцій на найвищі результати у сфері зовнішньополітичної діяльності); методи, форми, способи, принципи та засоби реалізації зовнішніх функцій держави (вибір оптимальних та ефективних способів реалізації зовнішніх функцій); взаємозв'язок практичної діяльності з поставленою метою - оборона та захист від зовнішньої агресії.

По-четверте, виокремлено моделі інституційного забезпечення зовнішніх функцій України та Угорщини в контексті порівняльно-правових підходів. В Україні: правотворча модель діяльності Верховної Ради:

створення законодавчих актів, що регулюють зовнішню політику, правозастосовна модель діяльності Президента: реалізація зовнішньої політики та представлення держави на міжнародній арені, оперативно-виконавча модель діяльності Прем'єр міністра та Кабінету міністрів: виконання державних програм і координація зовнішньоекономічної діяльності; правоохоронна модель діяльності Міністерства закордонних справ: забезпечення міжнародних зобов'язань та захист інтересів України за кордоном. В Угорщині: правотворчо-представницька модель діяльності Парламенту (Національних зборів): прийняття законодавства, що регулює зовнішні відносини; виконавча модель діяльності Уряду та прем'єр-міністра: реалізація зовнішньої політики та координація міжнародних ініціатив; контрольно-виконавча модель діяльності Президента: контроль за дотриманням законодавства в сфері зовнішньої політики; право-підтримуюча діяльність Міністерства закордонних справ і торгівлі: забезпечення дипломатичних зв'язків та підтримка економічної співпраці. Ці моделі відображають специфіку функціонування інституцій у сфері зовнішньої політики обох країн та їх підходи до реалізації зовнішніх функцій.

На основі порівняльно-правового дослідження в даному розділі ми переконалися у відсутності системності та понятті державного чи стратегічного планування в Україні, а тому, на наш погляд, вартує використати досвід Угорщини, по-перше, в частині систематизації зовнішніх напрямків діяльності держави. Це дасть перший крок до вироблення системності дій її інституцій. Безумовно, зовнішні функції не є сталою категорією, тому спробуємо в наступному розділі запропонувати актуальну систематизацію на конкретний період часу. По-друге, приділимо більшу увагу на проблеми інституційних повноважень та обов'язків органів виконавчої влади та шляхи їх рішення. По-третє, необхідно звернути увагу на конституційні положення Угорщини в частині застосування норм європейського права, оскільки вважаємо Україні як потенційному члену такий досвід є корисним.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ, РОЗВИТКУ ТА УНІФІКАЦІЇ ЗОВНІШНІХ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ ТА УГОРЩИНІ

3.1. Особливості механізму реалізації зовнішніх функцій держави в Угорщині, Україні та країнах ЄС з метою уніфікації стандартів зовнішніх функцій держави

Сучасні дослідники, зокрема Фоміна С., пишуть, що функціонування ЄС є особливим прикладом утворення, де можна прослідкувати унікальні взаємозв'язки між державами-членами, в тому числі і в питанні верховенства права, демократії та прав людини [199, с. 100].

Розглядаючи це питання в юридичній площині, репрезентативною видається, на погляд автора, юридична визначеність наявних концепцій в теорії держави і права. Так, за Бурдін М, Логвиненко І., Лазарєвим В., під механізмом розуміється система нормативно визначених державних організацій, за допомогою яких держава виконує покладені на неї завдання та функції [15, с. 20].

Для того, щоб повернути Україну на шлях стабільного розвитку та вирішити складні політичні, економічні та соціальні проблеми шляхом реалізації зовнішніх функцій держави, особливо в умовах сьогодення, необхідно докласти значних зусиль. У питанні нівелювання суперечностей, досягнення сталого розвитку та забезпечення безпеки, за умови ефективного і справедливого використання широкого спектра ресурсів, важливо визначити інтеграцію як основний напрямок, орієнтуючись на глибоку співпрацю в економічній та військово-політичній сферах. Протягом століть людство усвідомлювало необхідність мирного співіснування та співпраці, поглиблення кооперації між державами, народами та регіонами.

Європейський Союз та НАТО сьогодні не мають аналогів міжнародної співпраці, з цієї позиції впливає два напрямки: перший спрямований на

посилену інтеграцію, другий – на державне самотворення, що в умовах сьогодення є не можливим. Країна в епоху глобальних зрушень не може існувати сама по собі, міжнародна співпраця повинна бути, інакше відбудуватиметься міжнародна ізоляція.

На думку Пунди Ю., Клименко В., Козинець І., «до того, як процеси міжнародної інтеграції стали глобально масштабними, довелося пережити віхи постійної ворожнечі, загарбницьких війн і конфліктів, які неодноразово ставили світ на межу катастрофи» [160, с. 112].

Така реальність підходів мислення і логіки розуміння була в часи Другої світової війни, яка стала мотивацією до створення відомого нам сьогодні продукту міжнародної співпраці – Європейського Союзу. Він є досить своєрідним, як на думку автора, унікальним економічним і політичним союзом 27 європейських країн.

Перші кроки до створення Європейського Союзу полягали у сприянні економічному співробітництву: ідея полягала в тому, що країни, які торгують одна з одною, стають економічно взаємозалежними, що знижує ймовірність конфліктів. Результатом цього стало створення Європейського економічного співтовариства в 1958 році, яке мало на меті розширення економічної співпраці між шістьма країнами: Бельгією, Німеччиною, Францією, Італією, Люксембургом і Нідерландами. З того часу до союзу приєдналися ще 22 країни (Сполучене Королівство залишило ЄС у 2020 році), а також був створений величезний єдиний ринок (або «внутрішній» ринок), який продовжує розвиватися до свого повного потенціалу. Таким чином, те, що розпочалося як суто економічний союз, перетворилося на організацію, що охоплює безліч політичних сфер – від екології та охорони здоров'я до зовнішніх відносин, безпеки, правосуддя і міграції. Зміна назви Європейського економічного співтовариства на Європейський Союз у 1993 році відображала цей розвиток. Важливо зазначити, що основним рушієм економіки ЄС є єдиний ринок, що дозволяє вільно переміщувати більшість товарів, послуг, грошей і людей. ЄС прагне розширити цей

великий ресурс і на інші сфери, такі як енергетика, наука і ринки капіталу, щоб забезпечити максимальну вигоду для європейців [290].

Угорські колеги тут згадують саме Маастрихтський договір, який 1 листопада 1993 року поставив європейську інтеграцію на новий фундамент, де держави-члени вирішили поглибити економічну інтеграцію та запровадити спільну валюту, а в питанні політичної інтеграції вирішили створити спільну зовнішню політику та політику безпеки, а також внутрішню та судову співпрацю. Крім того, було введено громадянство ЄС для всіх громадян Союзу [257, с. 8].

Сабов Ш. писав, що у 1989 році Декларацією про взаємовідносини між країнами Заходу і Сходу, країнам східноєвропейської частини було запропоновано розвивати збалансовану економічну кооперацію, в тому числі Польщі та Угорщині рекомендовано втілити конкретні ініціативи щодо проведення економічних зрушень. Дещо пізніше постало питання щодо надання цим державам допомоги у реалізації економічних реформ. Так була створена програма «ФАРЕ» [166, с. 186]. Як пише дослідник, на період 1989-1991 років найбільше інвестицій припадало саме Угорщині через стабільність, що слугувала гарантом залучення інвесторів та швидкого просування ринкових реформ. У листопаді 1991 року підписано Асоціацію між Угорщиною та ЄС, ратифікація якої завершилась аж в 1993 році. Так Угорщина стала кандидатом на вступ, до якого було висунуто ряд вимог до виконання економічного та політичного напрямків. В 1994 році Угорщина стала асоційованим членом союзу. В 1997 році разом із ще п'ятьма державами почалися переговори щодо доєднання, проте фінальна дата вступу постійно переносилася через внутрішні труднощі Союзу. Станом на 1999-2000 роки переговори все ще тривали. Хоча кінцева дата не називалася, проте офіційний Будапешт дотримувався позиції повної готовності до 2003 року. В кінці 2002 року на саміті ЄС в Брюсселі був визначений список держав першої черги (Угорщина, Польща, Естонія, Литва, Латвія та інші) на вступ та дата їх доєднання – 1 травня 2004 року. Основними вимогами,

зокрема до Угорщини, були такі: проведення ринкових реформ, створення сприятливих умов для залучення інвестицій, переорієнтування економіки на європейський лад. Усі ці вимоги Угорщина успішно виконала [166, с. 187-188].

Питання розширення міжнародного співробітництва до меж ЄС та НАТО сьогодні є стратегічним хоча б у питанні військово-технічного співробітництва та безпеки, як слушно пише Ханін І. [201]. Чи, як зазначає Ходанич Х.: «У сучасному світі саме за допомогою міжнародних організацій здійснюється співробітництво між державами. Вони не лише регулюють міждержавні відносини, а й приймають рішення з глобальних проблем сучасності: питання війни і миру, екології, питання інтеграції держав тощо» [203, с. 254].

Журавльова І. під європейським вибором України розуміє шлях наближення до стандартів демократії, громадянського суспільства, верховенства права та забезпечення прав і свобод людини і громадянина, водночас зазначаючи, що умови вступу свого часу були визначені на засіданні Європейської Ради на період 21-22 червня 1993 року: перша – політична, тобто стабільність інститутів, які гарантують демократію, верховенство права, дотримання прав людини та захист прав національних меншин; друга – економічна, тобто наявність ефективної ринкової економіки та спроможності протистояти конкурентному тиску та ринковим силам усередині ЄС; третя – критерії членства, або ж, як згадує авторка, *acquis communautaire*, тобто здатність брати на себе зобов'язання, що випливають з членства в ЄС, включаючи суворе дотримання завдань політичного, економічного і валютного союзу. Дослідниця доречно пише, що ці критерії є взаємопов'язаними, успіх одного з них буде тоді, коли буде достатній прогрес інших двох [55, с. 349-350].

Такої ж думки дотримуються і Солодкова К. та Бойчук Д., вони вважають, що критерії не можуть функціонувати кожен сам по собі та вважають, що перед Україною залишаються складні, невирішені завдання та

недосягнуті цілі щодо імплементації Копенгагенського та Мадридського критеріїв, швидкість вирішення яких залежить від ефективності державних засобів, їх вирішення, наявності бажання крокувати вперед і вживати активних дій, як на рівні влади, так і на рівні пересічних громадян, які повинні допомогти країні стати частиною Європейського Союзу [175, с. 402].

Повертаючись знову до досліджень Журавльової І., маємо відмітити складність саме третього критерію. Європейська рада в Копенгагені дійшла до висновку, що країни-кандидати повинні бути в змозі виконати зобов'язання щодо членства в ЄС у контексті досягнення цілей Договору про Європейський Союз. Спільна зовнішня політика та політика безпеки є основними складовими ЄС [55, с. 352-353].

Як узагальнюють Чепульченко Т. та. Афанасьєва В., причинами розриву між Україною та євроінтеграцією є внутрішньополітична нестабільність, формальна невідповідність наявним критеріям [207, с. 45].

До слова, Угорщина в кінці 80-х років, як пише Дорій М., була однією з найкраще пристосованих до євроінтеграції, про яку в часи комунізму не мало йти і мови, через свої економічні реформи. Я. Кадар виявився досить обачливим політиком, і реформи проводилися першочергово в економіці, а не політиці. Поступово запроваджувалися механізми на державних підприємствах і «обережно» допускалося існування приватного сектора, який становив відносно велику частину для соціалістичних країн державного бюджету. Крім того, Угорщина активно нарощувала економічне співробітництво з країнами ЄС через запровадження для них банківських пільг, і тому була загалом краще адаптована до ринкових умов, які домінували в ЄС. А компартійна еліта була краще підготовлена до змін, ніж, наприклад, в Румунії, тому вони не мали великого опору. Трансформаційні події 1989-1991 років стали болючим потрясінням для багатьох країн, але не для Угорщини, яка пройшла цей етап порівняно спокійно. Країна швидко перебудувала свою політичну систему на демократичних засадах, а ринкові перетворення не призвели до такого колапсу, який стався в країнах

колишнього СРСР. І хоча Угорщина програла багато ринків на Сході, проте вдалося отримати нові ринки та інвестиції на Заході [52, с. 90].

На додачу, як пише Дорій М., часом відповідність Копенгагенським критеріям не є ключовим етапом відбору. Відтак згадаємо приєднання Болгарії та Румунії, час, коли до ЄС не ввійшла Хорватія (хоча її рівень розвитку значно вищий) через те, що ЄС приділяє увагу не лише економічній площині, а розглядає державу у комплексі. Так, перешкодою для Хорватії стало розслідування злочинів у колишній Югославії. ЄС вважав, що ця держава потребує поступків. Щодо Румунії та Болгарії постало питання сухопутної логістики між Грецією та Угорщиною. Охорона морського кордону ЄС по Чорному морю дешевша, ніж у гірських умовах Балкан. По-друге, після звернення США до Туреччини для отримання доступу до їх військових баз для окупації Іраку у 2003 році та отримання відмови, США змусило шукати інших партнерів. Для американських бомбардувальників відстань не відігравала великого значення, але відсутність великої кількості мусульманської спільноти слугувала надійнішим розташуванням. Це також сприяло вступу цих країн до ЄС. Значним критерієм стала відсутність протиріч [52, с. 91].

І хоч, як ми знаємо, Україна отримала статус кандидата на вступ, проте, на наш погляд, його не варто оцінювати більше, ніж солідарність ЄС щодо війни в Україні.

Досліджено, що основоположними в організації діяльності ЄС слугують 3 ключові документи: 1) договір про функціонування Європейського Союзу (1957 рік); 2) договір про Європейський Союз (1997 року); 3) Лісабонська угода (2007 року), що внесла певні зміни та доповнення до його компетенцій [294].

Аналізуючи Договір про Європейський Союз, не можемо не зазначити ключові етапи, що лягають в його основу. Так, його положеннями закріплено: «Союз заснований на цінностях поваги до людської гідності,

свободи, демократії, рівності, верховенства права та поваги до прав людини, включаючи права осіб, які належать до меншин [249].

Вищезгаданий теоретичний виклад є базовим і фундаментальним, що відображає конструктивність підходів. Ці досліджувані цінності є спільними для держав-членів у суспільстві, де панують плюралізм, недискримінація, толерантність, справедливість, солідарність і рівність між жінками та чоловіками». Вони є невід'ємною частиною європейського способу життя, мислення, урівноваженості суспільства, що становлять відповідні основи демократії [35, с. 28].

Аналіз процесів сутності механізмів реалізації зовнішніх функцій і ключових ознак, демонструє характерну особливість ЄС, а саме його заснування на верховенстві права. Усе, що робить ЄС, базується на договорах, добровільно та демократично погоджених його країнами-членами. Закон і справедливість підтримується незалежною судовою системою. Країни ЄС надали остаточну юрисдикцію у питаннях законодавства ЄС Європейському суду, чий рішення мають поважати всі. Права людини захищені Хартією ЄС про основні права. Вони охоплюють право бути вільним від дискримінації за ознакою статі, расового чи етнічного походження, релігії чи переконань, інвалідності, віку чи сексуальної орієнтації, право на захист ваших особистих даних і право на доступ до правосуддя [289].

Наприклад, згадуючи Закон CLXVIII «Про промугацію Лісабонського договору про внесення змін до Договору про Європейський Союз та Договору про заснування Європейського Співтовариства» можемо вказати його положення, які доводять вищевказане. Відтак, ст. 2 передбачено: «Союз працює задля сталого розвитку Європи, який базується на збалансованому економічному зростанні, цінній стабільності та висококонкурентній соціальній ринковій економіці Союз бореться з соціальною ізоляцією та дискримінацією та сприяє соціальній справедливості

та захисту, рівності між жінками та чоловіками, солідарності між поколіннями та захисту прав дітей» [223].

На нашу думку, ЄС являє собою певний прототип держави з державами. Так, ЄС має власну систему органів управління, законодавчу систему, судову систему. Ускладненням такого управління знаходить свій прояв у кількості держав-членів, адже при прийнятті рішення не повинно бути дискриміновано будь-яку з держав-учасників. Система діяльності Союзу є вкрай складною та інституційною, що впливає в цілому на механізми реалізації зовнішніх функцій [35, с. 27].

У ході наукового пошуку встановлено, що статтею 13 Договору про Європейський Союз передбачено, що Союз повинен мати інституційну структуру, спрямовану на просування його цінностей, досягнення його цілей, обслуговування його інтересів, інтересів його громадян і держав-членів, а також забезпечення узгодженості, ефективності та безперервності його політики та дій [249].

Досліджуючи цей непростий механізм, варто відмітити, що характерними особливостями ЄС є його інституції.

Європейський Парламент є важливим форумом для політичних дебатів і прийняття рішень. Члени Європейського парламенту обираються безпосередньо виборцями в усіх державах-членах, щоб представляти інтереси громадян у законотворчій діяльності ЄС і забезпечувати демократичну роботу інших інституцій ЄС. Серед основних повноважень Парламенту: законодавчі, бюджетні, наглядові та національні. Після прийняття Лісабонської угоди сфера його повноважень значно розширилася, включивши більше ніж 40 нових напрямів, таких як сільське господарство, енергетична безпека, імміграція, правосуддя та фонди ЄС, а також визнавши його рівність з Радою, яка представляє уряди держав-членів. Парламент також отримав повноваження затверджувати весь бюджет ЄС разом з Радою. Встановлено, що депутати Європарламенту отримали право скасовувати міжнародні угоди, і вони скористалися цим правом, щоб зупинити

суперечливу угоду про боротьбу з контрафакцією, яка, за побоюваннями, могла б обмежити основні свободи. Цей епізод продемонстрував, що завдяки розширенню повноважень, рішення євродепутатів мають ще більший вплив на повсякденне життя європейців. Лісабонська угода не лише надала Парламенту рівні законотворчі повноваження з Радою, а й дозволила йому визначати політичний напрямок Європи [252]. Згідно зі змінами в Договорі, саме Європейський Парламент обирає голову Комісії, виконавчого органу ЄС, і це рішення повинно відображати результати виборів до Європарламенту, а отже, волю громадян. Як єдина інституція ЄС, що обирається безпосередньо населенням, Парламент має значні повноваження і можливість притягувати до відповідальності інші інституції ЄС. Він виконує роль охоронця Хартії основних прав, закріпленої в Лісабонській угоді, а також відповідає за нещодавно встановлене право громадянської ініціативи, яке дає можливість людям вимагати нових політичних пропозицій, якщо мільйон осіб підписали петицію з таким проханням [254].

Особливу увагу слід приділити законодавчим повноваженням Європейського Парламенту. Процес починається з пропозиції Комісії, яка подає законодавчу ініціативу на розгляд Парламенту. Далі розпочинається перше читання в Парламенті, де рішення може бути прийнято без змін або з внесенням поправок, після чого пропозиція передається Раді. Під час першого читання Рада може або прийняти позицію Парламенту, що призводить до ухвалення законодавчого акта, або внести поправки в позицію Парламенту й повернути пропозицію на друге читання. Якщо Рада повертає позицію до Парламенту на друге читання, Парламент розглядає її і може затвердити, відхилити або внести поправки та повернути пропозицію Раді на повторне розгляд. Рада в свою чергу розглядає позицію Парламенту в другому читанні і/або схвалює всі поправки Парламенту, що означає ухвалення акта, або не погоджується з усіма поправками, що призводить до скликання Погоджувальної комісії [275].

Розкриваючи сутність Погоджувальної комісії, яка складається з рівної кількості депутатів Європарламенту та представників Ради, слід зазначити, що її основна мета – досягти згоди щодо спільного тексту законодавчого акта. У разі невдачі в досягненні такої згоди, акт не набирає чинності, і вся процедура припиняється. Якщо ж спільний текст узгоджено, він передається до Європейського парламенту та Ради для третього читання. Європейський парламент розглядає цей текст на пленарному засіданні та голосує. Парламент не має права змінювати формулювання спільного тексту. Якщо він відхиляє його або не вживає жодних заходів, акт не приймається, і процедура завершується. Якщо спільний текст схвалений і Парламентом, і Радою, акт вважається прийнятим. Рада також розглядає спільний текст, але не може змінювати його формулювання. Якщо Рада відхиляє текст або не вживає дій, акт не набуває чинності, і процедура завершується. Якщо ж Рада схвалює текст, і Парламент також його підтримує, акт вважається прийнятим. Цей процес регулюється главою 3 Правил Європейського Парламенту [282].

Не можна не звернути увагу на законодавчу ініціативу. Це повноваження закріплене за Комісією, але згідно з Маастрихтським договором, який був посилений Лісабонським, Європейський парламент має право законодавчої ініціативи, що дає йому можливість звертатися до Комісії з проханням подати пропозицію [253]. Згідно зі статтею 225 Договору про функціонування ЄС, «Європейський парламент може, діючи більшістю своїх членів, вимагати від Комісії подання будь-якої відповідної пропозиції з питань, щодо яких, на його думку, необхідно прийняти акт Союзу для імплементації Договорів». У разі, якщо Комісія не подає пропозицію, вона зобов'язана повідомити Європейський парламент про причини. Далі, відповідно до статті 297 цього ж Договору, законодавчі акти, ухвалені за звичайною законодавчою процедурою, підписуються Президентом Європейського Парламенту та Головою Ради. Такі акти публікуються в Офіційному журналі Європейського Союзу та набирають чинності з дати,

зазначеної в журналі, або, якщо ця дата не вказана, через двадцять днів після публікації [249].

Продовжуючи аналізувати цей напрям, необхідно згадати й незаконодавчі акти, прийняті у формі регламентів, директив або рішень. Якщо в них не зазначений адресат, вони підписуються президентом установи, яка їх прийняла. Регламенти та директиви, які адресовані всім державам-членам, а також рішення, у яких не вказано, кому вони адресовані, публікуються в Офіційному журналі Європейського Союзу та набувають чинності з дати, зазначеної в журналі, або, за її відсутності, на двадцятий день після його опублікування. Інші директиви та рішення із зазначенням адресата повідомляються тим, кому вони адресовані, і набувають чинності з моменту такого повідомлення [288].

Виділимо основні характеристики Регламенту: це правові акти, які автоматично та однаково застосовуються до всіх країн ЄС одразу після набуття чинності, без потреби в транспонуванні в національне законодавство – вони стають обов’язковими для всіх держав ЄС. Натомість директиви вимагають від країн ЄС досягнення певного результату, залишаючи при цьому свободу вибору способу досягнення цього результату. Країни ЄС повинні прийняти відповідні заходи для включення директиви в національне законодавство (транспонування), щоб реалізувати цілі, визначені директивою. Національні органи влади мають інформувати Європейську Комісію про прийняті заходи. Транспозиція має бути здійснена до кінцевого терміну, встановленого під час ухвалення директиви (зазвичай протягом 2 років). Якщо країна не здійснює транспозицію, Комісія може розпочати процедуру порушення права ЄС. Також варто згадати про Рішення, яке є обов’язковим для виконання в повному обсязі. Якщо Рішення адресоване конкретним суб’єктам, воно є обов’язковим лише для них. Що стосується Рекомендацій, то вони дозволяють інституціям ЄС висловлювати свою думку та пропонувати напрямки дій, не створюючи юридичних зобов’язань для адресатів. Вони не мають обов’язкової сили [293].

Відповідно до Протоколу «Про роль національних парламентів в Європейському Союзі» відзначаємо, що поряд з направленням Комісією проєктів законодавчої ініціативи до Парламенту та Ради, така ініціатива направляється й до національного парламенту держав-членів [279].

У продовження відзначаємо, статтею 14 Договору про Європейський Союз передбачено, що термін повноваження Парламенту становить 5 років [249].

Як видно, ЄС у процесі своєї діяльності виявляє ознаки прототипу держави. Можна зосередити увагу на його інституційній складності, водночас визнаючи обмеження впливу на держави-члени.

Рада, або ж Рада Європейського Союзу, є ключовим органом, який ухвалює рішення в ЄС. Вона веде переговори та разом з Європейським парламентом приймає законодавчі акти, зазвичай через звичайну законодавчу процедуру, відому також як «спільне прийняття рішень». Згідно з детальним аналізом цієї інституції, спільне прийняття рішень застосовується у тих сферах політики, де ЄС має виключну або спільну компетенцію з державами-членами. У таких випадках Рада приймає законодавчі акти на основі пропозицій, поданих Європейською Комісією [289]. Ця співпраця ґрунтується на аналізі Спільної Декларації щодо практичних заходів для процедури співприйняття (стаття 251 Договору ЄС) №2007/С 145/02, де зазначено: Європейський Парламент, Рада та Комісія, надалі разом іменовані як «інституції», підтверджують наявну практику, що застосовується на всіх етапах процедури спільного прийняття рішень [264]. А статтею 7 Протоколу № 2 «Про застосування принципів субсидіарності та пропорційності» передбачено, що Парламент і Рада є законодавцями ЄС [278].

На нашу думку, обґрунтованим є твердження, що Рада ЄС представляє уряди країн ЄС і є майданчиком для зустрічей національних міністрів з кожного уряду, де ухвалюються закони та координується політика. Міністри зустрічаються в різних конфігураціях залежно від теми, що обговорюється. Саме Рада ЄС приймає рішення щодо європейських законів спільно з

Європейським парламентом [294]. Раду очолює президент, який обіймає свою посаду на термін 2,5 роки [249].

Європейська Комісія представляє спільні інтереси ЄС і є його основним виконавчим органом. Оцінимо роль цієї інституції. В процесі оцінки можна зазначити використання Комісією «права ініціативи» для подання пропозицій щодо нових законів, які детально розглядаються та ухвалюються Європейським Парламентом і Радою Європейського Союзу. Комісія вносить пропозиції щодо нових законів, а Парламент і Рада ЄС їх ухвалюють. Підсумовуючи практичний аспект, наступним кроком є імплементація цих законів країнами-членами, при цьому Комісія забезпечує їх належне застосування [249].

З'ясовано, що Комісія є єдиною інституцією ЄС, яка вносить закони на ухвалення Парламентом і Радою, керує політикою та розподіляє фінансування ЄС. Вона разом з Радою та Парламентом встановлює пріоритети витрат ЄС, складає річні бюджети для затвердження Парламентом і Радою, а також наглядає за тим, як витрачаються кошти. Під контролем Рахункової палати Комісія забезпечує виконання законодавства ЄС, разом із Судом ЄС гарантує належне застосування законодавства у всіх країнах-членах, представляє ЄС на міжнародній арені, виступаючи від імені всіх країн ЄС у міжнародних організаціях, зокрема в питаннях торгової політики та гуманітарної допомоги, а також веде переговори щодо міжнародних угод для ЄС [254].

Отже, слід зазначити, що Європейська Комісія пропонує нові закони та програми в інтересах ЄС в цілому. Однак, перед тим як внести пропозицію, Комісія збирає думки національних парламентів, урядів, груп інтересів, експертів та широкої громадськості, запрошуючи їх надсилати коментарі через Інтернет [249]. Комісія складається з 27 комісарів, по одному від кожної держави-члена. Разом із президентом Європейської Комісії вона є виконавчим органом ЄС, відповідальним за його щоденну діяльність. Термін

повноважень Комісії становить 5 років, що визначено статтею 17 Договору про Європейський Союз [261].

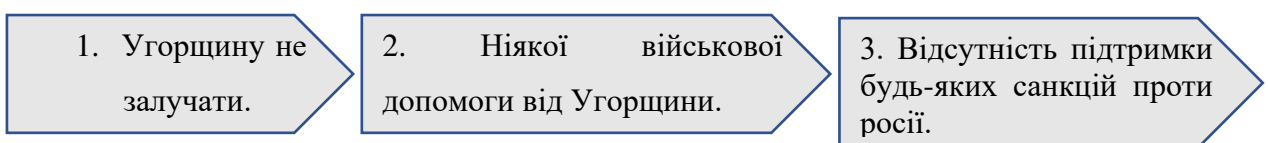
Європейська Рада об'єднує обраних лідерів країн ЄС, зокрема глав держав або урядів. Ці керівники збираються щонайменше чотири рази на рік, а їхні зустрічі часто називають «європейськими самітами».

Аналізуючи основні характеристики Європейської Ради, слід звернути увагу на її здатність визначати головні політичні пріоритети та загальний напрям політики ЄС. Її очолює президент, який обирається на термін 2,5 роки [261].

Авторський колектив у складі Пунди Ю., Клименка В., Козинця І. зазначає, що у своїй інтеграції ЄС для підсилення контексту поєднує важливі економічні складові, такі як:

- зона вільної торгівлі зі скасуванням митних бар'єрів у взаємній торгівлі;
- митний союз із встановленням єдиних митних тарифів у торгівлі з іншими країнами;
- спільний ринок із усунутими бар'єрами між країнами не тільки для внутрішньої торгівлі, а й для руху робочої сили та капіталу;
- економічний союз з єдиною економічною політикою, спільною валютою та розширеними повноваженнями наднаціональних регулюючих органів [160, с. 116].

Для України сьогодні зовнішньополітичний напрямок є вкрай кризовим, саме через повномасштабну війну та вичікувальну позицію світових лідерів. Наприклад, коли 24 лютого 2022 року розпочалася повномасштабна війна, В. Орбан засудив такі дії росії, проте одразу встановив лінії такого засудження:

Куліш Н. вдало зазначив, що Угорщина є потенційно тривожним дзвінком для інших східноєвропейських країн, що борються, зі слабкими традиціями демократичного правління [255].

Свого часу Попович Т. та Баринська Я. написали, що «етапи демократизації Угорщини можуть мати місце по незастосуванню сили на той час ще срср» [126, с. 11].

Як бачимо, знайомий Україні російський вплив на Угорщину не зник. Так, Угорщина стала опонентом Євросоюзу в питаннях санкцій проти росії, виступає проти надання фінансової допомоги Україні. Хоча, варто відзначити, в так званому форматі Рамштайн, більш офіційніша назва якого «Контактна група щодо оборони України», Угорщина є одним із членів [238]. Хоча ця держава не надає зброю Україні та не дозволяє іншим надавати її через свою територію, вона активно бере участь у форматі. Як каже угорський фахівець Зубор З., про участь Угорщини в Рамштайні замовчують [287].

Коломійцев П. зазначає, що суспільні відносини мають бути упорядкованими, незважаючи на їх розвиток та мінливість [65, с. 168].

Те ж саме можемо сказати і про міждержавні відносини, про які сьогодні тяжко говорити в контексті упорядкованості.

3.2. Проблеми і перспективи удосконалення законодавства України, підвищення ефективності зовнішніх функцій держави в умовах євроінтеграції нашої країни

Відходячи від досвіду Угорщини щодо систематизації своїх основних зовнішніх напрямків, вважаємо за доцільне запропонувати зі свого боку таку ж систематизацію і для України. На основі вищедослідженого пропонуємо систематизувати зовнішні функції України в п'ять логічних груп. Перша – просування інтересів України та підтримка безпеки і територіальної цілісності. Друга – інвестиції та інформаційний простір. Третя – підтримка

зв'язків з юридичними і фізичними українцями. Четверта – формування іміджу. П'ята – ЄС і НАТО [276, с. 91]. Враховуючи та підтримуючи позицію, що зовнішні функції не є сталими, вважаємо дані групи пріоритетними на найближчі роки.

Перша група – просування інтересів України та підтримка безпеки і територіальної цілісності. До неї ми відносимо зовнішньополітичну (дипломатичну) функцію та функцію оборони держави від зовнішньої військової агресії. Угорщина та Україна на основі вищевикладеного мають дуже велику кількість тотожностей. Вагомою різницею виступають рівні, на яких вони діють. Не дивно, що рівень де-юре європейської держави з усіма привілеями та недоліками робить першу більш стійкішою та захищенішою до зовнішніх факторів впливу. Україна є навпаки є більш вразливішою.

Нещодавні події на території України довели світовому естеблішменту, частиною якого є і Угорщина, що поняття миру і безпеки є відносними, а наявні системи безпеки вразливими. Це свого часу змусило зібратися Військовий комітет ЄС з пропозиціями щодо внесення оновлень до політики безпеки й оборони європейців [32, с. 26].

За словами Жозепа Борреля, збільшення кількості криз і нових загроз безпеці, таких як кібербезпека, космос, нові технології, зміни клімату та інші тенденції, має серйозні безпекові та геополітичні наслідки. Це вимагає від ЄС активного оновлення, щоб не відставати. Тому під час зустрічі було обговорено так званий «Стратегічний компас», зокрема аспекти, що стосуються оперативного залучення ЄС. Наголошено на необхідності пришвидшеного ухвалення рішень ЄС і забезпечення того, щоб місії та операції ЄС мали необхідні ресурси для зміни ситуації на місцях. Тривають дискусії щодо визначення конкретних стимулів, які могли б заохотити держави-члени зробити більший внесок у місії та операції ЄС, зокрема через «завчасне розпізнавання сил», більшу прозорість в ротації військ або зобов'язання в рамках PESCO [286]. По-друге, Жозеп Боррель підкреслив важливість кращої підготовленості до майбутніх криз за допомогою

навчених, оснащених і готових сил, коли це буде потрібно. Ідею створення початкової сили для певних сценаріїв можна було б додатково розглянути в цьому контексті. Він також наголосив на необхідності посилення можливостей для розвитку технологічного суверенітету та інновацій, відповідно до підходу «Стратегічного компасу» [286].

Сьогоднішня війна в Україні кинула виклик всьому світу та нашою на розробки підходів до самонезалежності технічних сфер. Це мінімізує рівень маніпулювання та шантажування, який впливає на економіку як зовні, так і всередині держави й тим самим розхитує поняття стабільності та впевненості.

Україна має значні поклади різних корисних копалин на своїй території, що створює реальні умови для розвитку технологічного суверенітету з використанням європейських технологій. Тому ми пропонуємо розробити Закон України «Про зони технологічного суверенітету», який дозволить визначити як виробляти, зберігати та поширювати інформацію, а також захистити наш інформаційний простір від вірусних фейків. Закон також охопить питання безпеки громадян на власній території, енергетичної та продовольчої незалежності, а також гарантії транспортних зв'язків (логістики), що дозволить вирішити питання необхідності ухвалення Закону «Про медіа», який наразі перебуває на стадії законопроекту. На основі цього Закону буде розроблена відповідна Інструкція щодо введення в дію «суверенітету», що слугуватиме механізмом для його реалізації та поширення. Після завершення війни Україна може стати «базовою державою», де впровадження новітніх технологій забезпечить захист десятків і сотень поколінь, навіть від загрози військового вторгнення.

Одним із актуальних питань є інтеграція України до ЄС та, відповідно, питання гармонізації національного законодавства з європейським. На основі проведеного аналізу такий напрямок є справою 2000-х років, коли була затверджена на державному рівні «Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу», де

передбачалося, що одним з ключових елементів партнерства Україна – ЄС є саме адаптація законодавства. ЄС підтвердив свою готовність щодо співробітництва і підтримки України на такому шляху [137].

На додачу, постановою Кабінету Міністрів «Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» були виділені навіть етапи такого процесу:

<p><u>Перший етап:</u> розвиток відповідно до вимог, зазначених на Копенгагенському саміті в червні 1993 року щодо правової системи в Україні, яка б сприяла б досягненню стабільності у суспільстві, гарантоване верховенство права, прав особи і забезпечення функціонування ринкової економіки.</p>	<p><u>Другий етап:</u> перегляд визначених Угодою про партнерство і співробітництво сфер, правове підґрунтя створення зони вільної торгівлі, підготовка до асоційованого членства.</p>
<p><u>Третій етап:</u> ситуативний, тобто його втілення залежить від того, чи буде реалізовано асоційоване членство. Він включає в себе розширену програму адаптації законодавства з метою інтеграції до спільного європейського ринку [144].</p>	

У частині зовнішньополітичного напрямку передбачено політичні діалоги:

1. На найвищому рівні – щорічні саміти Україна – ЄС.
2. На рівні міністрів і підрозділів МЗС.
3. Справи Україна – ЄС, а також діалог Трійки Україна – ЄС.
4. Розробка Програми технічної допомоги ЄС для України.
5. Налагоджена співпраця на двосторонній основі Україна – країни-члени ЄС [158].

Такі дані є свідченням відсутності в Україні системного підходу до реалізації та формування напрямків.

Друга група – інвестиції та інформаційний простір. Сюди відносимо зовнішньоекономічну та зовнішньоінформаційну функції. Залучення нових і нових інвестицій для підживлення власної економіки являє собою величезну

систему, яка за правильної розробки забезпечить державі сталий дохід. А поза статтею 349 «Угоди про асоціацію між Україною та ЄС» мова йде про співпрацю сторін з метою покращення належного управління у сфері оподаткування для подальшого покращення економічних відносин, торгівлі, інвестицій та чесної конкуренції [191, ст. 349].

До речі, Угорщина протягом десятиліть забезпечує гармонійний розвиток своєї економіки. Найбільш розвиненими галузями промисловості є машинобудування, фармацевтика, металургія, харчова та хімічна промисловість. Приблизно 62% працездатного населення працює в сфері послуг, значну роль у якій відіграє туризм. Варто зазначити, що, на відміну від України чи Польщі, Угорщина не є багатою на природні ресурси і фактично не має їх, тому основна її економічна діяльність орієнтована на переробку промислової продукції. Одним з головних досягнень угорської економіки є успішний перехід цієї східноєвропейської країни до вільного ринку. Більше того, згадуючи економічні реформи М. Горбачова 80-х років, можна побачити, що вони були фактично копією реформ, започаткованих Яношем Кадаром за два десятиліття до цього. Основною ідеєю було поступове здійснення реформ, що дозволяло мінімізувати соціальні наслідки, на відміну від більш різких, «шокових» реформ, які проводилися в інших регіонах. Не можна не зазначити, що в 1989 році Угорщина стала першою країною в Східній Європі, яка прийняла закон про господарські товариства, а через рік доповнила його законодавством про різні господарські асоціації та іноземні інвестиції. Такий законодавчий фундамент став основою для залучення міжнародного капіталу [192]. Політична система, яка охопила Угорщину в 1990 році, не призвела до її краху, а стала поштовхом до трансформації, створивши необхідні передумови для розвитку тих складових, які були закладені раніше. Саме тому виникло питання формування нових підходів і завдань у контексті нового політичного становища. Ними стали:

збалансування державного бюджету;
зменшення державних витрат;
заохочення приватних підприємств;
приватизація держвласності;
Розвиток та укріплення ринкових інституцій – бірж, комерційних банків, цінних паперів, антимонопольних заходів.

При цьому важливо відзначити, що зміна урядів не впливала на основні цілі, оскільки кожен новий уряд продовжував розпочату справу. Інтенсивна розробка ринкового законодавства фактично сформувала сучасну систему регулювання економіки Угорщини. Такі дії безперечно сприяли притоку інвестицій, і Угорщина стала практично лідером серед держав. Інвестиції відкрили нові можливості для країни, зокрема в таких галузях, як машинобудування (Сузукі, Ауді), виготовлення автодеталей (Форд), електроніка (Філіпс) та інші. Зі вступом до ЄС економічний простір Угорщини розширився, і країна отримала доступ до безмежного ринку, що зробило її пропозиції привабливими для міжнародних інвесторів [192].

Таким чином, приклад підходу Угорщини є показовим для України сьогодні. Угорщина демонструє системний підхід, а основне – виваженість рішень щодо здійснення своєї зовнішньої діяльності.

Перше, що зробила Угорщина, це зосередилася на своїх сильних сторонах, на основі яких можна було побудувати свою зовнішню економіку (і не тільки). Наприклад, видобуток корисних копалин не є сильною стороною країни через їх відсутність, однак є можливість розвитку переробної промисловості. Другим кроком стало створення необхідної законодавчої бази. Це включає систему податків і стимулів для залучення інвестицій, а також гнучкий режим праці й професійну підготовку. Третім важливим фактором стало підтримання «єдиного курсу». Незважаючи на зміни в уряді, політичний курс залишався стабільним, що забезпечувало стабільність як на внутрішньому ринку послуг, так і на зовнішньому. Це, в свою чергу, стало ще одним фактором, який приваблює інвесторів –

стабільність. Такий підхід Угорщини є показовим і для відбудови України, яка зараз переживає важкі часи.

З огляду на досвід Угорщини, Україні варто в першу чергу визначити свої сильні сторони. Це можуть бути, без сумніву, поклади корисних копалин, а також сільське господарство, адже Україна є одним з найбільших експортерів зерна. Для залучення інвестицій необхідно мати міцну законодавчу основу. Однак Україна відома своєю політичною нестабільністю та кризовою економікою. На сьогодні в нашій країні існують перспективні стратегії для різних секторів, але їх реалізація часто залишає бажати кращого.

Розглядаючи проблему зовнішньоекономічного напрямку, маємо погодитися з Програмою інтеграції України до Європейського Союзу, де шляхи і темпи реалізації окремих пріоритетів і програм залежать від проведення саме економічних реформ, що є основною умовою успішної адаптації України в достатньому обсязі до нормативно-правових стандартів ЄС – *Acquis communautaire* [158]. Їх Котляр Д. називає динамічним утворенням, що знаходиться в постійному розвитку та напрямі розширення [5].

Програма також передбачає, що Україна продовжує змінюватися у напрямку створення ринкової економіки, де закладено основи фінансової стабілізації, яка підтримуватиметься поглибленням структур реформ та те, що організована інфраструктура потребує подальшого розвитку ринку в Україні. Окрім того, є необхідність вжити заходів для вдосконалення системи захисту прав інвесторів та системи суб'єктного регулювання фондового ринку на основі розширення саморегулювання [158].

Звертаючи увагу на роки виконання (2000-2007 рр.) цієї програми та нинішнє становище України, можемо припустити, що розвиток практично не відбувався. Згадаймо євроінтеграцію Угорщини, вимогою було проведення ринкових реформ, створення сприятливих умов для залучення інвестицій, переорієнтувати економіку на європейський лад, це ж саме має здійснити і Україна сьогодні, те що не було здійснено на часи 2000-2007 років.

Борщевський В., Куропась І., Орест М. доречно стверджують, що Українська економіка зазнає безпрецедентного шоку в своїй історії. Повномасштабне військове вторгнення завдало серйозного удару всім складовим економічної системи. Спостерігається зниження виробництва ключових видів продукції, зокрема тих, що складають основу експортного потенціалу країни. Крім того, заблоковані порти, що фактично паралізує зовнішню торгівлю. Руйнуються транспортно-логістична, соціальна, маркетингова та інженерна інфраструктури в цілих регіонах. Спостерігається відтік кадрів за кордон та часткове їх переселення на захід країни, що тимчасово виключає з активної економічної діяльності сотні тисяч, а інколи й мільйони людей [54].

Згідно з прогнозами Міністерства економіки, на період 2022-2024 років основними пріоритетами стануть зростання інвестиційного попиту та посилення ролі банківського кредитування у фінансуванні інвестиційних проєктів. Державні програми фінансової допомоги, розвиток лізингу житла та створення належної інфраструктури на ринках капіталу мають сприяти розвитку бізнесу та інвестицій в економіку України. Крім того, Уряд продовжить впровадження заходів для просування українського експорту на зовнішні ринки та зниження торговельних бар'єрів через підтримку експорту за допомогою механізмів страхування, перестрахування та гарантування, а також зниження митних ставок на українську продукцію на ключових ринках шляхом імплементації «Угоди про асоціацію» та інших угод про зони вільної торгівлі та їх відновлення. Також передбачається використання можливостей СОТ (Світової організації торгівлі) для скасування антидемпінгових та захисних мит щодо української продукції. Крім того, заходи Уряду будуть спрямовані на підвищення доходів населення та зниження рівня безробіття через стимулювання розвитку підприємництва та малого й середнього бізнесу. Таким чином прогнозується:

1. підвищення ВВП на 3,8% у 2022 році, 4,7% у 2023 році та 5% у 2024 році;

2. індекс споживчих цін (грудень до грудня попереднього року) – 106,2% у 2022 році, 105,3% у 2023 році та 105% у 2024 році;
3. підвищення реальної середньомісячної заробітної плати працівників на рівні 4,4% у 2022 році, на 6,1% у 2023 році та на 5,6% у 2024 році;
4. рівень безробіття у 2022 році – 8,5%, у 2023 році – 8%, у 2024 році – 7,8%;
5. зростання експорту товарів і послуг на рівні 6,5% у 2022 році з подальшим збільшенням темпів зростання до 7,7% у 2023 році та до 7,9% у 2024 році [196].

Говорячи про зовнішньоінформаційну сферу, відповідно до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, що ратифікована Україною і набрала чинності в 1997 році, кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватись думок, отримувати й поширювати інформацію та ідеї без втручання державних органів незалежно від кордонів [68, ст. 10].

Солодка О. вдало підмічає, що суть інформаційного суспільства була визначена ще у 1993 році Комісією ЄС як суспільство, в якому діяльність людини ґрунтується на використанні інформаційно-комунікаційних послуг [174].

На думку Крусян А., становлення інформаційного суспільства в Україні є важливою умовою євроінтеграційних процесів в Україні та передумовою її розвитку як сучасної держави, що потребує ефективного конституційно-правового забезпечення [80].

Політанський В. пише, що розвиненість інформаційного простору та доступність різноманітних видів інформації є позитивними чинниками демократизації суспільства та розвитку ринкових відносин і, зрештою, сталого розвитку країни [104, с. 17].

«Програмою інтеграції України до Європейського Союзу» зазначається, що розвиненість інформаційного простору України

характеризується як ступенем впровадження інформаційних технологій (програмно-технічних засобів доступу до інформації, телекомунікаційної складової тощо), так і кількісним та якісним складом наявних інформаційних ресурсів [158].

Відповідно до «Угоди про асоціацію між Україною та ЄС» мова йде про зміцнення співробітництва у розвитку інформаційного суспільства на користь окремих осіб та підприємств шляхом забезпечення загального доступу до інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Це також полегшить доступ до ринків електронних комунікаційних послуг, що сприятиме конкуренції та інвестиціям у галузь. Таке співробітництво охоплене сприянням підприємствами та урядами шляхом розвитку місцевих Інтернет-ресурсів та запровадження онлайнових послуг, включаючи електронний бізнес, електронний уряд, електронну охорону здоров'я та електронне навчання [190].

На сьогодні в законодавстві України немає чіткого визначення системи інформаційної безпеки. Виняток становить стаття 1 Закону «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах», яка містить положення, що стосуються технічного захисту інформації. Цей вид захисту передбачає заходи для запобігання, знищення та блокування інформації, а також для запобігання порушенню її цілісності чи доступу до неї за допомогою інженерних засобів або програмно-апаратних пристроїв [141, ст. 1].

З іншого боку, Закон України «Про національну програму інформатизації» не дає чіткого визначення терміну «інформаційна безпека». Однак, аналізуючи його, можна припустити, що інформаційна безпека є сукупністю умов, які забезпечують отримання своєчасної, повної та достовірної інформації за допомогою сучасних ІТ-технологій. Виходячи з цього, можна стверджувати, що інформаційна безпека забезпечена, коли ми маємо доступ до «СПДІ», тобто своєчасної, повної та достовірної інформації.

Досвід Угорщини з цього питання показує наявність так званого Омбудсмана з захисту інформації при Інституті парламентського комісара з захисту інформації, основною метою якого є зменшення кількості позовів до суду з питань захисту інформації [193].

Для України реалізація такого підходу є можливим варіантом. Однак, на нашу думку, було б доцільніше не створювати новий орган з додатковими витратами, а покласти цю місію на вже існуюче Міністерство цифрової трансформації (далі «Мінцифра»). Відповідно до Постанови КМУ від 18.09.2019 № 856 «Питання Міністерства цифрової трансформації», в редакції від 11.06.2022 Мінцифра має на меті розвиток інформаційного суспільства, здійснення моніторингу у сфері інформатизації, погодження та координацію програм і проєктів, розробку та пропозицію цілей і завдань державної інформаційної політики, інтелектуальної власності та шляхів їх реалізації, а також участь у розробці та виконанні державних програм з питань захисту інформації та кіберзахисту, створення індикаторів розвитку інформаційного суспільства. Отже, хоча основи вже закладено, важливо зазначити, що нинішній захист зосереджений на державних інформаційних ресурсах [124].

Відповідно до Закону України «Про національну програму інформатизації» захист інформаційного суверенітету України й українців – це здатність держави контролювати та регулювати потік інформації з-за межі держави з метою дотримання законів України, прав і свобод громадян, гарантування національної безпеки лежить. Ця функція, як не дивно, покладена не на Міністерство цифрової трансформації, яке згідно з постановою КМУ від 18.09.2019 року № 856 «Положення про Міністерство цифрової трансформації» в редакції від 11.06.2022 наглядає та контролює виконання [124; 146].

На наш погляд, доречніше, аби саме це міністерство, виходячи з досвіду Угорщини, забезпечувало інформаційний суверенітет, було гарантом інформаційної безпеки, наприклад, шляхом доопрацювання порталу «Дія»,

який би слугував одночасно інформативним ботом для українців. Адже згідно з Конституцією України Кабінет Міністрів України є основним органом виконавчої влади, тому не вбачаємо нічого протизаконного, якби ним відбувалося не лише координування, а й безпосереднє виконання закону. На нашу думку, це покращить заплутану систему бюрократизму в Україні, коли один орган ініціює, а потім залучає ще десятки інших для виконання. На нашу думку, це і є однією з причин мінімальності бажаної результативності.

Крусян А. зауважує, що інформаційне законодавство України є значно розгалуженим та відповідно містить велику кількість законів із цього питання з притаманною фрагментарністю, неповнотою та суперечностями та наполягає на необхідності прийняття єдиного кодифікованого акту для усунення прогалин [80].

Цю думку підтверджує Програма інтеграції, якою на період 2004-2007 років планувалося прийняття «Кодексу інформатизації України» [158].

Згадаймо Закони України «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про національну програму інформатизації». На наш погляд, прийняття споріднених законодавчих актів однієї сфери в необмеженій кількості ставить під сумнів принцип прозорості в демократичному суспільстві. Тому можемо погодитися, що виходом із ситуації може слугувати порушення питання про прийняття єдиного документа, що регулює питання інформації та інформатизації, та відповідно скасування ряду інших документів, які слугують, на наш погляд, лише для створення правових колізій.

Третя група – підтримка зв'язків з юридичними і фізичними українцями. До цієї групи ми відносимо функцію налагодження міжнародних культурних зв'язків (гуманітарна функція), яка є досить значущою для угорського Уряду та є одним із трьох основних напрямків зовнішньої політики Угорщини в цілому. В Україні теж існує такий напрямок, хоча він не є настільки розвиненим. Прикладом можуть бути україномовні гіді за кордоном [33, с. 394].

Зовнішньогуманітарний напрямок вимагає вирішення питання зміни законодавства щодо нацменшин. Така потреба випливає з отримання статусу кандидата на вступ до ЄС, де до України як і до будь-якої іншої держави було висунуто ряд вимог для початку переговорів на вступ, більшість з них стосуються внутрішніх реформ, таких як:

реформа Конституційного Суду;	продовження судової реформи;	впровадження антиолігархічного закону;	боротьба з відмиванням грошей;
гармонізація аудіовізуального законодавства з європейським;	протидії корупції, в тому числі призначення керівника САП;	зміна законодавства про національні меншини.	

Основним європейським документом, що регулює питання нацменшин та з яким мають гармонізуватися національні акти, є «Рамкова конвенція про захист нацменшин» від 1995 року, ратифікована в Україні 1997 року. Аналізуючи її положення, відмічаємо наявність анахронізму. Які, на наш погляд, несуть у собі формування міжнаціональної ворожнечі. Відповідно до ст. 9 цього документа сторони зобов'язуються визнавати право на свободу вираження поглядів кожною особою, яка належить до національної меншини, включає свободу дотримуватись своїх поглядів, отримувати й поширювати інформацію та ідеї мовою своєї національної меншини без втручання держави і незалежно від кордонів [162].

Загальновідомо, що положення більшості конституцій демократичних держав проголошують рівність усіх і кожного перед законом, заборону дискримінації. Ми поділяємо думку щодо визнання представників національних меншин звичайними громадянами. При цьому вищевказаний нормативно-правовий документ, особливо окремі його положення, автоматично створюють дискримінацію, а точніше розділяють населення на українців та представників нацменшин.

Як приклад можемо навести ч. 3 статті 10: «Особа, яка належить до національної меншини, має право бути негайно поінформованою зрозумілою для неї мовою про підстави її арешту» [162]. Загальновідомо, що державною мовою в Україні є українська, яку мають знати усі без винятку.

Допускаємо, що у побуті можна послуговуватися будь-якою мовою, але державна мова є символом єдності народу. А в цьому випадку нацменшини розглядаються на рівні з іноземцями, де від них не вимагається вивчення державної мови країни, в якій вони проживають.

З повномасштабною війною мільйони українців змушені були покинути Україну. Їх притулком стали різні країни, і звичним явищем є вивчення державної мови країни перебування. Здебільшого незнання державної мови в країні проживання розцінюється як вияв неповаги. Тому виникає запитання: чому на нашій території так гостро піднімаються питання нацменшин, яких ототожнюють з іноземцями, а вивчення ними державної мови дорівнює пригнобленню їх прав.

На сьогодні маємо нову версію Закону України «Про нацменшини (спільноти) України». Зрозуміло, що він розроблявся на основі вище аналізованого міжнародного документа. На наш погляд, у вирішенні цього питання оновлювати необхідно не законодавство України, а міжнародно-правові акти, які не в змозі вирішувати конфлікти сьогодення через те, що не відбулися процеси їх адаптації до вимог часу.

Відомо, що у відповідно до Закону Угорщини від 1993 року «Про угорське громадянство» в § 2, п. 2 передбачається можливість подвійного громадянства [221]. А з огляду на положення статті 8 Договору «Про Європейський Союз» національне громадянство доповнюється громадянством Союзу [50]. Питання подвійного громадянства є питанням не одного року. Конституція України гласить про єдине громадянство [70, ст. 4]. При цьому положеннями Закону України «Про громадянство» передбачено, що підставою до припинення громадянства є «добровільне набуття громадянином України громадянства іншої держави після досягнення ним

повноліття на момент набуття. Добровільним набуттям громадянства іншої держави є будь-який випадок, коли для набуття громадянства іншої держави громадянин України повинен подати заяву на отримання громадянства у порядку, встановленому національним законодавством тієї держави, громадянства якої він набув» [130].

Виходить, що немає прямої заборони на подвійне громадянство, оскільки його втрата здійснюється не автоматично. Громадянство, як нам відомо, втрачається лише після видачі відповідного Указу Президентом [135, ст. 19].

Саме такі положення вітчизняного законодавства дозволяють сьогодні абсолютно законно мати два чи більше громадянства, адже немає системи автоматичної фіксації факту подвійного громадянства, що в свій час ускладнює, а точніше унеможлиблює доведення такого факту.

На нашу думку, вирішення цього питання сьогодні зближить усіх етнічних українців по всьому світу, вони в будь-який час безперешкодно зможуть повертатися додому, не просто як іноземні туристи на умовах безвізового режиму, а як українці. Такі дії з боку України подали б знак того, що кожен українець, незважаючи на обставини, все ще залишається важливим та потрібним своїй державі [33, с. 394].

В цілому, ми погоджуємося з Браун А. в тому, що «питання подвійного громадянства є дуже неоднозначним і тому потребує подальшого детального дослідження» [14, с. 269].

Четверта група – формування іміджу. До цієї категорії відносимо функцію боротьби з міжнародним тероризмом та міжнародною організованою злочинністю. Сьогодні міжнародний тероризм та організована злочинність є тісно пов'язаними партнерами з єдиною метою – спричинити біль.

Уряд Угорщини підійшов до цього питання дуже рішуче, що можна трактувати як прагнення до повного контролю ситуації, забезпечення безпеки на вулицях і реалізації своїх політичних намірів. Угорська Конституція

передбачає поняття «надзвичайного терористичного стану». Згідно з Основним Законом (3), після оголошення указу про надзвичайний стан з терористами, уряд може впровадити заходи, що відступають від існуючих законів, що регулюють організацію, функціонування та діяльність органів державного управління, Збройних Сил Угорщини, правоохоронних органів та служб національної безпеки. Такі заходи діють до ухвалення рішення Національних зборів про припинення надзвичайного стану, але не більше ніж п'ятнадцять днів. (4) У випадку терористичної загрози уряд має право видати указ, яким, відповідно до Основного Закону, може призупинити дію деяких законів, відступити від їх положень і вжити інших надзвичайних заходів. (5) Збройні сили Угорщини можуть бути залучені під час дії цих заходів згідно з параграфом (3), а також у разі терористичної загрози, якщо для забезпечення безпеки недостатньо сил поліції та служб національної безпеки. (6) Постанова уряду втрачає силу після припинення терористичної загрози. [271].

На практиці такі положення означають безмежність діянь Уряду, вони можуть використовувати власне законодавство як завгодно, при цьому лише доповідати обстановку Президенту та парламентській комісії. Водночас можуть навіть перекривати діяльність ЗМІ, які на цей період мають заборону на будь-які заходи контролю та спостереження.

Як вдало підмітив Угро М., тероризм – це систематичне використання насильства в політичних цілях [272].

Ідея конституційного закріплення тероризму як загрози є правильною, але методи її реалізації нагадують практики тоталітарних режимів, зокрема росії. За практикою Європейського суду з прав людини, таким тоталітарним прикладом для Угорщини є справа 2016 року, яка стосувалася таємного антитерористичного спостереження, введенного у 2011 році. Заявники скаржилися на те, що вони можуть стати об'єктами невинуватених та непропорційних заходів прихованого спостереження відповідно до нормативно-правової бази угорської національної безпеки. Вони

стверджували, що ця нормативна база могла стати підставою для зловживань, зокрема через відсутність судового контролю [182].

Згідно з положеннями аналізованого Закону України «Про боротьбу з тероризмом», тероризм визначається як суспільно небезпечна діяльність, що включає захоплення заручників, підпали, вбивства, катування, залякування населення та органів влади, або будь-яке інше порушення життя чи здоров'я невинних осіб з метою досягнення злочинних цілей [132, ст. 1].

Загальновідомо, що всі нормативно-правові акти повинні прийматися на основі чинної Конституції. Згаданий раніше Закон вказує, що його діяльність ґрунтується саме на Конституції. Однак, на відміну від Угорщини, в Україні відсутні конституційні положення щодо тероризму, що ставить під сумнів законність його застосування.

На нашу думку, зважаючи на досвід Угорщини та активне поширення тероризму на території України, доцільно було б закріпити в Конституції поряд з воєнним станом поняття антитерористичного режиму. Таке доповнення зробило б цей Закон більш логічним і таким, що відповідає вимогам Конституції. На основі аналізу даних Ради Європи щодо різниці між тероризмом і війною, можна стверджувати, що основна відмінність між цими явищами полягає в масштабах і наслідках руйнації [127].

З цієї причини, на нашу думку, необхідно внести до Конституції України поняття «антитерористичний режим» та відповідні уточнення до Закону України «Про боротьбу з тероризмом», зокрема, щодо того, що проведення антитерористичної діяльності на певній території має на увазі встановлення відповідного режиму з обмеженнями та винятками. Як воєнний стан, так і антитерористичний режим передбачають ряд обмежень та винятків, але відмінність між ними полягає в територіальній масштабності та наслідках. Такі заходи і готовність до їх ліквідації на ранніх етапах безумовно впливають як на формування, так і на існуючий імідж країни.

П'ята група «ЄС і НАТО». До цієї групи ми відносимо природоохоронну, або екологічну (участь у міжнародній охороні навколишнього

середовища) функцію. У перспективі Україна – це НАТО. Як пише Павлюк О., кроків до членства 4: це консультації, переговори, ратифікація, імплементація (саме на цьому етапі країна доєднається). Окрему увагу заслуговують критерії вступу:

вирішення міжнародних суперечок мирним шляхом;	демонстрація відданості принципам верховенства права та прав людини;	встановлення належного демократичного і цивільного контролю над своїми збройними силами;
утримання від погрози силою або застосування сили будь-яким способом, що не відповідає цілям ООН;	сприяння розвитку мирних і дружніх міжнародних відносин шляхом зміцнення своїх вільних інститутів і сприяння зміцненню стабільності та добробуту;	демонстрація відданості зміцненню стабільності та добробуту через дотримання принципів економічної свободи, соціальної справедливості та відповідальності за охорону навколишнього середовища;
внесок військового характеру в колективну оборону та виконання нових завдань, що стоять перед Альянсом, а також готовність взяти на себе зобов'язання щодо поступового вдосконалення своєї обороноздатності;	продовження надання всебічної підтримки та участь у роботі Ради євроатлантичного партнерства, у програмі «Партнерство заради миру» та розвитку співробітництва з країнами-партнерами, що не входять до НАТО;	вирішення мирним шляхом міжетнічних конфліктів та зовнішніх територіальних суперечок, спірних питань внутрішньої юрисдикції відповідно до принципів ОБСЄ та з метою встановлення добросусідських відносин [78].

Як бачимо, в ідеї НАТО – мирне вирішення конфлікту, відданість правам людини, мирні та дружні міждержавні відносини, охорона навколишнього середовища. На наш погляд, такі підходи не відповідають вимогам ситуації в Україні та часу і не можуть бути дієвими в питанні протистоянню терористам.

На глобальному рівні основними аспектами воєнної безпеки є руйнування системи міжнародної безпеки, що була сформована після Другої світової війни, а також підвищення рівня невизначеності та непередбачуваності навколишнього середовища, яке характеризується такими явищами:	
загостренням конфліктів, спричинених етнічними, релігійними, міграційними, економічними та іншими факторами;	загрозою виникнення надзвичайних ситуацій, зокрема таких, що спричинені епідеміями;
поширенням міжнародного тероризму та злочинності, а також загрозою розповсюдження зброї масового ураження;	конкуренцією між державами в галузі космічних, квантових, інформаційних, кібернетичних, гіперзвукових, біологічних, нано- та інших технологій; розробкою систем озброєнь та застосуванням нових фізичних принципів, робототехніки та передових матеріалів на їх основі;
посиленням боротьби за ресурси та міждержавної конкуренції за допомогою політичних, дипломатичних, економічних, інформаційних, військових і гібридних інструментів, включаючи економічний тиск, приватні військові компанії, а також регулярні війська без знаків розрізнення [179].	

Основним аспектом забезпечення безпеки у військовій сфері на національному рівні залишається гібридна війна, розв'язана російською федерацією проти України, яка ведеться у формі поєднання різноманітних дій терористичних організацій, застосування пропаганди, диверсій, терору, диверсій. Метою цих дій є посягання на територіальну цілісність, дестабілізація суспільно-політичної ситуації, уповільнення соціально-економічного розвитку, європейської та євроатлантичної інтеграції [179].

Саме тому це дає нам змогу припускати, що альянс документально живе подіями після Другої світової війни (ДСВ), коли всі конфлікти улагоджено, території поділено, а конфлікти для уникнення жакликих подій ДСВ будуть вирішуватися виключно мирним шляхом. Тут ми можемо бачити і ознаки міжнародної медіації, коли мали місце потуги «переговорів» Україна – росія з державами-посередниками.

Проте, на наш погляд, збройні конфлікти 21 століття в протистоянні терористам, враховуючи їх рівень жорстокості, вкрай непросто вирішувати

переговорами. А щодо принципу демократії, верховенства прав, то у війні вони не діють, для переконання не варто читати історичні мемуари, варто тверезо дивитися на хід подій в Україні. Що стосується НАТО, то підходи до вирішення конфліктів мають бути оновлені та відповідати вимогам часу і жорстокості. Альянс не містить розуміння пропаганди, гібридної війни, а тому, відштовхуючись від міжнародних документів, бачить рішення в консультуванні та мирному шляху. На наш погляд, маємо дещо суперечливі підходи: конфлікти вирішувати виключно переговорами, проте піднімати питання про необхідність оновлювати зброю, про гонку озброєнь тощо.

Зовнішньоекологічний напрямок, за словами Гладкої Л. та Шаляпіної А., перебуває в глибокій екологічно-економічній кризі через високий рівень концентрації промислового виробництва і сільського господарства, нераціональне використання природних ресурсів протягом десятиліть і закономірності функціонування адміністративно-командної економіки колишнього сср [27].

Натомість Малик Ю., Голець Н., Захарко Я., Петрушко І. кажуть, що зростання економічної активності, стрімкий розвиток людства та науково-технічна революція посилили негативний вплив на навколишнє середовище, що призвело до порушення екологічної рівноваги на планеті. Споживання матеріальних ресурсів збільшилось, зросла інтенсивність видобутку природних ресурсів. Аварія на Чорнобильській АЕС продемонструвала серйозну екологічну загрозу. Зазначені автори впевнені, що в середині ХХ століття екологічна криза набула якісно нового характеру. Це стало глобальним, що означає існування ризику руйнування систем життєзабезпечення людини та біосфери. Усі кризи в історії людства мають складний характер. Екологічна криза полягає в тому, що техногенні наслідки дуже переплітаються з природними процесами, вони ними посилюються або послаблюються. З іншого боку, природні процеси (землетруси, повені тощо) часто посилюються техногенними факторами [87, с. 244].

Справедливо каже Адам В.: «Спад економічної діяльності в Україні практично не зменшує обсяги викидів в атмосферне повітря та водойми» [1, с. 1].

Тут згадаємо і «Паризьку угоду» від 04.11.2016 року, яка зокрема в статті 4 говорить про необхідність скорочень парникових газів на основі наукових знань для досягнення балансу між викидами та їх поглиначами [100].

Як пише Прошук Е., з війною екологічні виклики стали глибшими, маємо зменшення та погіршення стану природних екосистем, хімічне та промислове забруднення, мінування територій [159].

18 липня Верховна Рада ухвалила урядовий законопроект № 6477, згідно з яким в Україні буде створено національний реєстр викидів і перенесення забруднюючих речовин. Як пише згаданий автор, це важливий крок для того, щоб зробити повітря в Україні чистішим. Ефективне поводження з відходами – ще одна реформа на шляху євроінтеграції. Перший крок до цього вже зроблено. У червні Верховна Рада ухвалила рамковий законопроект про поводження з відходами (№ 2207-1-д). Вирішення питання відходів особливо актуальне зараз, коли їх кількість значно збільшується внаслідок воєнних дій. Велика кількість будівельного сміття утворюється під час прибирання територій, знесення завалів, реставрації житлових будинків та підприємств. Тому законопроект № 2207-1-д доповнили частиною про те, як поводитися з цим видом відходів. Це забезпечить створення та реалізацію механізму їх розподілу, належної утилізації чи зберігання [159].

Риндюк В., Кучинська О. пишуть, що адаптація національного законодавства до права ЄС потребує належного правового, інституційного, методологічного, організаційного та кадрового забезпечення і вимагає не лише професіоналізму правотворчої діяльності, а й наявності в учасників правотворчої діяльності специфічних знань з права ЄС та англійської мови, а також відповідних знань галузевого законодавства України [164, с. 124].

На нашу думку, основна проблема простою результативності міститься не у питанні відповідності національного законодавства європейському, якраз навпаки, воно пишеться, враховуючи європейські положення. Проблемою є ігнорування екологічних наслідків у законодавчих та нормативно-правових актах, неефективність системи державного управління у галузі охорони навколишнього природного середовища та регулювання використання природних ресурсів. Зокрема, існує відсутність узгодженості між діями центральних та місцевих органів виконавчої влади, а також органів місцевого самоврядування, а також незадовільний стан системи державного екологічного моніторингу і факт низького розуміння суспільством пріоритетів збереження довкілля, недосконалості системності екоосвіти та просвіти. Саме тому вважаємо, що цю сферу необхідно покращувати не з погляду законодавства, а з погляду його донесення до громадян та його впровадження. Окрему увагу звертаємо на вищезгадані законопроекти, які, на наш погляд, доречно об'єднати в один, поділений на частини. Приблизно те ж саме можемо сказати і в питанні НАТО.

Степаненко Є. писав, що президент Дж. Байден спирається на свій досвід, і на своє дуже своєрідне бачення відносин з росією та пострадянським простором. Водночас аргументи, які використовує президент Дж. Байден і багато політиків, щоб по суті «підвісити» питання про членство України в НАТО, стосуються лише внутрішніх проблем України, і жодним чином не стосуються внутрішніх проблем альянсу та системи колективної безпеки [178].

Підсумовуючи, необхідно відмітити, що сьогодні Україна проходить вкрай складне випробування війною. Велика кількість людей змушені шукати прихистку в сусідніх країнах. Кількість українців за кордоном більшає. Доречним досвідом для України може слугувати Угорщина, яка сьогодні невпинно інвестує в популяризацію своєї культури за кордоном, що зі свого боку допомагає зміцнювати міжнародний імідж. На основі досвіду угорців, вважаємо за необхідне створити «Українську культурну програму»,

яка б допомогла демонструвати та поширювати українські традиції та досягнення. Не викликає сумнівів, що така програма дозволить сформувати позитивний міжнародний імідж України. Поряд з цим одним з пріоритетів діяльності Угорщини є активна співпраця з ЄС. Для більш ефективного впровадження реформ і залучення фінансування, гадаємо, що Україні необхідно зміцнювати координацію з міжнародними партнерами. Варіантом реалізації такої координації можуть бути економічні аспекти. Нами простежено, що, використовуючи такі аспекти дипломатії, угорці вміло залучають інвестиції. Виходячи з цього, Україна могла б залучати іноземне фінансування акцентуючи увагу на просуванні національних продуктів і послуг за кордоном.

Поряд з тим, враховуючи факт несталого характеру функцій, ми також висуваємо пропозицію доповнити використаний перелік функцій, що був обраний за основу порівняльно-правового аналізу, необхідною Україні на цих етапах, окремою, інтегрувальною функцією. Виділена функція має відповідати як за етапи та «клімат» переговорів інтеграції України до Європейського Союзу, так і за зрушення в дотриманні вимог на шляху досягнення зовнішньополітичного курсу.

Таким чином, враховуючи усі вище досліджені аспекти досвіду Угорщини, висловлюємо переконання про можливість їх запозичення для України. Така практика допоможе Україні покращити ефективність реалізації зовнішніх функцій і сприяти розвитку міжнародних відносин.

3.3. Реформи правових форм реалізації зовнішніх функцій сучасних європейських держав

Аналізуючи особливості функціонування сучасних європейських держав, ми встановили, що Консолідованою редакцією Договору про Європейський Союз у ст. 3 ч. 5 передбачено: «У стосунках зі світом Союз підтримує та просуває свої цінності та інтереси, і сприяє захисту своїх

громадян. Він сприятиме миру, безпеці, сталому розвитку Землі, солідарності та взаємній повазі між народами, вільній і чесній торгівлі, викоріненню бідності та захисту прав людини, зокрема прав дитини, а також суворе дотримання та розвиток міжнародного права, включаючи повагу до принципів Статуту ООН» [248].

На основі проведеного дослідження, можемо виділити наступні ознаки ЄС, що визначають специфіку його сфер діяльності:

1) передача – ЄС має лише ті повноваження, які надаються йому договорами ЄС, які ратифіковані всіма країнами-членами;
2) пропорційність – дії ЄС не можуть перевищувати того, що необхідно для досягнення цілей договорів;
3) субсидіарність – у сферах, де можуть діяти або ЄС, або національні уряди, ЄС може втручатися, лише якщо він може діяти більш ефективно [240].

У продовження маємо розкрити наявність виняткових положень, щодо дій держав-учасників, які є обмеженими. Ініціювати та управляти якими може тільки Європейський Союз. Це питання:

1. Митного союзу;
2. Правил конкуренції єдиного ринка;
3. Монетарної політики;
4. Торгових та міжнародних угод;
5. Морських рослин і тварин [240].

Мають місце й спільні повноваження, де держави-члени, як і ЄС, можуть приймати закони. Але країни-члени можуть зробити це, лише якщо ЄС ще не запропонував закони або вирішив, що не буде виступати їх ініціатором. Такими сферами є:

1. Єдиний ринок;
2. Працевлаштування та соціальні питання;
3. Економічна, соціальна та територіальна згуртованість;
4. Сільське господарство;

5. Навколишнє господарство;
6. Захист прав споживачів;
7. Транспортні питання;
8. Правосуддя та основні права;
9. Міграційні питання;
10. Питання громадського здоров'я;
11. Співпраця в галузі гуманітарної допомоги [240].

Відштовхуючись від даних нашого дослідження, ми виявили й існування допоміжних повноважень, де ЄС може лише підтримувати, координувати чи доповнювати дії країн-членів. Він не має повноважень приймати закони і не може перешкоджати спроможності країн-членів робити це. Такими сферами є:

1. Громадське здоров'я;
2. Промисловість;
3. Культура;
4. Туризм;
5. Цивільний захист;
6. Адміністративне співробітництво [240].

Усі держави-члени ЄС перебувають під контролем інституцій Євросоюзу, що свідчить про те, що учасники ЄС певною мірою обмежені у своїх діях, аби не виходити за межі встановлених правил. Існують чітко визначені сфери діяльності, які можуть ініціюватися самою державою, а є й такі, до яких держави не мають права втручатися, оскільки вони перебувають виключно в юрисдикції ЄС.

Підсумовуючи науковий матеріал з досліджуваної теми, варто згадати угорську колегу Хроновські Н., яка вказує: «Угорщина є членом Європейського Союзу з 1 травня 2004 року, і з цього часу в країні діє право ЄС. З точки зору чинності та застосування право Європейського Союзу відрізняється як від міжнародного права, так і від національного законодавства держав-членів. Оскільки конституційні норми не дають

детального пояснення співвідношення між правом Європейського Союзу та угорським законодавством, практика Конституційного Суду є орієнтиром для розуміння цього питання. Хоча практика Конституційного Суду Угорщини не містить чітких відповідей на всі питання, вона підтверджує загальну тенденцію в країнах-членах, що національне законодавство (відповідно до Конституції) може суперечити праву ЄС (Співтовариства), а адекватність імплементації вторинного законодавства ЄС і невиконання законодавства ЄС не є питанням конституційності. Такий конфлікт вирішується Судом Європейського Союзу на основі принципу примату права ЄС. У разі конфлікту між конституційною нормою та нормою ЄС ситуація є більш складною: за прикладом конституційних судів інших держав-членів, Конституційний суд Угорщини, визнає примат лише з певними застереженнями та обмеженнями» [247].

Отже, було показано, що правова система Європейського Союзу має власну структуру правових джерел, до яких належать основні правові акти (засновницькі договори, ряд договорів, що вносять зміни до них, протоколи та декларації, що додаються, а також угоди про приєднання нових держав-членів) та вторинні правові акти (прийняті установами та органами ЄС), зокрема регламенти, директиви та рішення. Додатковими джерелами права ЄС є рішення Суду Європейського Союзу та загальні принципи права ЄС.

Хроновські Н. порушує проблематику з погляду конституційного права, де питання полягає в тому, як внутрішнє право держави-члена – і особливо Конституція держави-члена, що визначає систему джерел права – співвідноситься з правом Європейського Союзу, і чи воно взагалі відображає його специфіку. Це можна розглядати, з одного боку, на рівні тексту Конституції, а з іншого – на рівні практики суддів, які тлумачать Конституцію – у випадку Угорщини, Конституційного Суду.

Відштовхуючись від детального аналізу, ми порушуємо питання співвідношення між правом ЄС і конституціями держав-членів, що створює парадоксальну ситуацію з конституційного погляду. Конституції держав-

членів дають дозвіл на приєднання до міжнародної системи, норми якої вимагають безумовного виконання внутрішнього законодавства держави-члена, що, таким чином, також суперечить нормам Конституції. Така безумовна чинність зазвичай позначається концепцією примату права ЄС. Ця претензія на пріоритет суперечить аксіомі, яка загалом переважає в конституційних системах держав-членів, що сама Конституція стоїть на вершині внутрішньої правової системи, з якої можна вивести дійсність усіх норм внутрішньої правової системи. Право Співтовариства (Союзу), яке було прийнято до внутрішньої правової системи з приєднанням, ставить під сумнів цю аксіому [247].

Простежуємо, що Конституція Угорщини в питанні ЄС статтею E передбачає, що Угорщина робить внесок у створення європейської єдності з метою забезпечення свободи, процвітання та безпеки європейських народів. (2) Щоб Угорщина могла брати участь в Європейському Союзі як держава-член на основі міжнародного договору – в обсязі, необхідному для реалізації прав, що впливають із установчих договорів, і виконання зобов'язань – вона може здійснювати деякі повноваження, що впливають з Основного Закону, разом з іншими державами-членами через інституції Європейського Союзу [271].

Таким чином, здійснення повноважень згідно з цим має відповідати основним правам і свободам, які містяться в Основному Законі, і не може обмежувати невід'ємне право Угорщини розпоряджатися своєю територіальною одиницею, населенням, формою правління та державним устроєм. Право Європейського Союзу – в рамках пункту (2) – може встановлювати загальнообов'язкове правило поведінки. Повноваження, надане для визнання обов'язкової сили міжнародного договору відповідно до пункту (2), вимагає голосування двох третин членів Національних зборів. А стаття Q у частині (2) при цьому говорить, що з метою виконання міжнародних правових зобов'язань Угорщини забезпечує узгодженість міжнародного права та угорського права; в частині (3) зазначено, що

Угорщина приймає загальновизнані норми міжнародного права. Інші джерела міжнародного права стають частиною правової системи Угорщини, коли вони проголошуються в законодавстві [271].

Розкриваючи зміст проблематики, неодмінно маємо згадати, що у 2019 році Конституційний суд Угорщини, виходячи з того факту, що Основний Закон є основою правової системи Угорщини, визначив вищезазначену статтю Е основою для застосування права ЄС в Угорщині. Відповідно до цього, згідно з тлумаченням Конституційного Суду, право ЄС застосовується як внутрішнє право на основі статті Е, не вписується в ієрархію національних джерел права, а є прямо та обов'язково застосовним і має пріоритет застосування над внутрішнім правом, створеним національним законодавцем, але виключно в рамках статті Е [247].

Таким чином, приділяючи особливу увагу цьому напрямку та виходячи з того, що діяльність в межах Європейського Союзу містить в собі набір обмежень щодо функціонального забезпечення діяльності держави, Угорщина підійшла до цього по-особливому, тобто прийняла перевагу європейської системи законодавства, але в обмежених рамках.

Щодо визначення механізмів реалізації зовнішніх функцій держави, безумовно, доречно було б, на наш погляд, проаналізувати Договір про приєднання Угорщини до ЄС. Пунктом 10 статті 6 передбачено, що, починаючи з дати приєднання, нові держави-члени виходять з будь-яких угод про вільну торгівлю з третіми країнами, включаючи Центральноевропейську угоду про вільну торгівлю. У тій мірі, в якій угоди між однією або декількома новими державами-членами, з одного боку, та однією або декількома третіми країнами, з іншого, несумісні із зобов'язаннями, що випливають із цього Акту, нова держава-член вживає всіх необхідних заходів для усунення встановленої несумісності. Якщо нова держава-член зустрічається з труднощами під час коригування угоди, укладеної з однією чи декількома третіми країнами до вступу, вона повинна, відповідно до умов угоди, вийти з цієї угоди. Не менш значущим є і п. 12, за яким нові держави-члени

вживають належних заходів, у разі необхідності, для коригування своєї позиції щодо міжнародних організацій та тих міжнародних угод, сторонами яких є Європейське Співтовариство або інші держави-члени, щодо прав та обов'язків, що впливають із їх вступу до Європейського Союзу [241].

Ратифікувавши договір про приєднання, Угорська Республіка взяла на себе міжнародне зобов'язання застосовувати основні договори Європейського Союзу та законодавство Співтовариства відповідно до тлумачення Європейського суду, вживати всіх загальних і спеціальних заходів для виконання зобов'язань, що впливають із установчих договорів, і утримуватися від будь-яких кроків, які б поставили під загрозу реалізацію цілей, що впливають із установчих договорів [237].

На додачу до Хроновські Н. та вищезазначеного, Молнар Т. стверджує, що нормативною основою для забезпечення виконання норм міжнародного права у внутрішньому праві за своєю природою є питання конституційного рівня в багатьох державах, в тому числі й Угорщині [273]. При цьому слушно підтверджуючи, що міжнародне право має місце в Угорщині в межах статті Q, а право ЄС в межах статті E (що були зазначені вище).

Дещо інший досвід демонструє нам Польща, яка, на відміну від Угорщини, не оновлювала свою Конституцію для рамок присутності права ЄС. Як зазначає Маринів І., «Республіка Польща особливим чином визнає верховенство права ЄС щодо конституційних норм. Позиція спеціалізованого органу конституційної юрисдикції полягає у підтвердженні примату Конституції Польщі з вказівкою на можливість внесення змін до неї. Однак Польща в кожному конкретному випадку сама вирішує, чи погоджуватися на зміни, встановлені первинним правом ЄС. Якщо Конституційний трибунал вважає ці зміни неприпустимими, країна або відмовляється ратифікувати договір, або вирішує вийти з Євросоюзу. Таким чином, Конституційному трибуналу вдалося зберегти виключне верховенство національної Конституції, не заперечуючи при цьому верховенство права ЄС». Подібний досвід має й Німеччина, про що згадує цей автор: «Федеральний

конституційний суд Німеччини визнає право оцінювати відповідність положень Лісабонського договору положенням Конституції ФРН» [89, с. 265-266].

Як бачимо, і у Польщі, і в Німеччині питання прийняття права ЄС засноване на аналізі документів конституційними судами держав, який в рамках наявної Конституції намагається адаптувати чи не адаптувати те чи інше положення права ЄС, якщо воно суперечить їх основному закону. Тобто, у цьому випадку в Польщі та Німеччині право ЄС розглядається не з погляду обмеженої присутності, а з погляду відповідності вже наявній конституції.

Розкриваючи актуальне питання євроінтеграції України, маємо порушити питання умовності успіхів міжнародного напрямку й зазначити, що з 2014 року це є не просто питанням, а курсом. На закріплення того, було внесені зміни до Конституції України у 2019 році, де зазначена незворотність європейського та євроатлантичного курсів. Пунктом 5 статті 85 визначено засади внутрішнього і зовнішніх політичних напрямків задля повноправного членства ЄС та НАТО. Статтею 102 наголошено, що Президент виступає гарантом такого курсу, статтею 116 – КМУ забезпечено його реалізацію [70, ст. 85, ст. 102, ст. 116].

Поряд з тим не можемо не відмітити, що рамки такої співпраці і курсу не було закріплено змінами 2019 року, як наприклад, в Угорщині. Тож, з приєднанням до ЄС, Україну очікує значне редагування наявних законодавчих актів, щоб гармонізувати внутрішнє право з правом ЄС. Доречним першочерговим кроком є встановлення меж розповсюдження права ЄС. Тому Конституція України як Основний Закон, що є основою усього законотворення, першочергово має зазнати редагувань.

На наш погляд, загальною статтею може бути: «Україна, будучи повноправною європейською державою, робить значний внесок у підтримку свободи, безпеки та процвітання європейської єдності народів. Для реалізації своєї участі в Європейському Союзі як держави-члена на підставі

міжнародно-правового договору, в межах, необхідних для здійснення прав, що впливають із установчих договорів, і виконання своїх зобов'язань, Україна може передавати певні повноваження, що впливають із Конституції, спільно з іншими державами-членами через інституції Європейського Союзу. Виконання цих повноважень повинно відповідати основним правам і свободам, що закріплені в Основному Законі, і не може обмежувати невід'ємне право України на контроль над своєю територією, населенням, формою правління та державним устроєм. Право Європейського Союзу може встановлювати загальнообов'язкові норми поведінки, і для надання обов'язкової сили міжнародному договору необхідне голосування не менш ніж двома третинами конституційного складу Верховної Ради».

Стаття 85 КУ при цьому має оновитися і набути такого змісту: «Визначає засади внутрішнього і зовнішнього політичних напрямків в межах положення цієї Конституції та погоджених договорів про приєднання». Стаття 102 – «Президент виступає гарантом такої діяльності». Стаття 116 – «КМУ забезпечує реалізацію такої діяльності».

Щодо уніфікації зовнішніх функцій, то із вищезазначеного логічно випливає, що напрямки їх діяльності будуть коригуватися не з моно-, а з полі-рівневого підходу. Так, наприклад, зовнішньоекономічна – на практиці доєднання Угорщини до ЄС, умовою було вихід з усіх економічних угод. Ця сфера обирається і коригується не самою державою-учасником, а приймає або не приймає вже сформовані умови діяльності цього спектру. Аналізуючи інші функції: зовнішньополітичну (дипломатичну), природоохоронну (екологічну), налагодження міжнародних культурних зв'язків, оборони, зовнішньо-інформаційної, протидії міжнародному тероризму, – бачимо, що усі ці напрямки підпадають під коригування інституціями ЄС, за винятком культурних зв'язків (згадана сфера є такою, в яку ЄС не втручається). Виняток також може становити ситуація, якщо ЄС не планує або вирішив в цілому не розробляти закони вищезазначених напрямків, тільки тоді держави

в змозі самостійно здійснювати регулювання тим чи іншим питанням на власний розсуд, але не порушуючи при цьому взяті на себе зобов'язання.

Розглядаючи проблематику дослідження, варто згадати слова Фахурдінової М, яка говорить, що будучи кандидатом на членство ЄС, країна отримує фінансові інструменти Євросоюзу. Країни, що доєднувалися в далеких 2000-х на ще етапі їх інтеграції, зафіксували зростання ВВП внаслідок прямих інвестиційних залучень і, звичайно, через доступ до фінансового інструментарію ЄС. Те ж саме чекає і на Україну, хоча не слід сподіватися на моментальне покращення. Інвестиційні потоки можуть очікуватися по завершенню війни, і лише тоді гранти та кредити зростуть. В той же час звітування щодо використання та направлення отриманих коштів буде перевірятися значно щільніше [198].

Поряд з тим слід згадати слова правовика Терещука А. щодо тривалості і виснажливості процесу приєднання до ЄС, що в середньому займає 4-5 років. Хоча досвід Туреччини, яка є кандидатом з 1987 року, говорить про абсолютно протилежне [181].

На наш погляд, ЄС – це стереотип покращеного рівня життя, до якого Україна йде ще з 1990 року. Беручи до уваги вищезазначене, очікувати на швидкий зліт безпідставно. Із завершенням війни швидкого напливу інвестицій не буде, по-перше, через не просто кризову, а поствоєнну кризову економіку, по-друге, питання кандидата не дає нічого, окрім європейської солідарності. Досвід Хорватії та Польщі показав, що термін очікування вступу склав 8 років, досвід Угорщини – 13 років. Більш позитивний має досвід Австрії та Фінляндії – 2 роки. Тому ми вважаємо, що поряд зі сподіваннями на швидку євроінтеграцію в Україні має бути Стратегія щодо максимальної відбудови могутньої держави.

Окрім вищезазначених реформ, на наш погляд, також необхідно звернути увагу на інституційне забезпечення реалізації зовнішніх функцій держави. Констатуємо, урядовий портал на сьогодні має в своєму складі

двадцять міністерств, при цьому в Угорщині для функціонування держави достатньо дев'яти (див. «Таблиця 2») [227; 195], [39, с. 28].

Одним із пояснень цього є поєднання діяльності, як наприклад, Міністерство закордонних справ і торгівлі. В Україні це два окремих міністерства – Міністерство закордонних справ і Міністерство економіки. На наш погляд, беручи за приклад Угорщину, таке поєднання не впливає на якість виконання посадових обов'язків. Тому пропонуємо розглянути можливість їх об'єднання, що, по-перш, скоротить витрати з державного бюджету на утримання окремого міністерства, по-друге, підвищить рівень результативності (див. «Таблиця 1») [39, с. 29].

Законом України «Про центральні органи виконавчої влади» визначено важливість недопущення дублювання повноважень при утворенні, реорганізації чи ж ліквідації міністерства [157, ст. 5, п. 3].

На нашу думку, такі дублювання функцій є показником нераціональної діяльності міністерств, що сигналізує про відсутність в Україні поняття державного планування та, відповідно, й державного контролю за якістю виконання напрямків діяльності. Все це і є головною причиною безсистемного механізму діяльності України на міжнародній арені.

Повноваження Міністерства аграрної політики та продовольства дублюються з компетенцією Міністерства економіки в частині реалізації рибного господарства та рибної промисловості, охорони, використання та відтворення водних біоресурсів, Міністерство культури та інформаційної політики дублює Міністерство закордонних справ у частині популяризації України за кордоном та питань нацменшин; Міністерство інфраструктури – Міністерство оборони в питанні повітряного простору; Міністерство соціальної політики – з Міністерством у справі ветеранів в питанні адаптації військовослужбовців. Такі дублювання виділені сірим кольором у таблиці 1 [39, с. 29].

Існують повноваження, які, на наш погляд, некоректно віднесені до компетенції певних міністерств. Такі випадки ми виділили червоним

кольором в Таблиці 1. Зокрема, питання державної аграрної політики та сільського господарства зараз належать Міністерству економіки, хоча цими питаннями має опікуватися Міністерство аграрної політики та продовольства. Інвестиційні питання, що виділені рожевим кольором в Таблиці 1, також розподілені між різними міністерствами, що створює певну невизначеність. Також ми не можемо не звернути увагу на можливість реорганізації існуючих міністерств на досвіді Угорщини. Наприклад, Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій можна інтегрувати в Міністерство розвитку громад та територій. На наш погляд, окреме існування цього міністерства не є необхідним, і всі його функції можуть бути виконані департаментом цього ж міністерства. Міністерство енергетики можна об'єднати з Міністерством з питань стратегічних галузей промисловості в одне Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості та енергетики. Діяльність Міністерства культури та інформаційної політики можна частково інтегрувати з Міністерством закордонних справ, створивши Міністерство закордонних справ та культури, оскільки функції цих міністерств значною мірою переплітаються. МЗС вже активно займається поширенням української культури в світі, тому таке об'єднання виглядає логічним. Щодо інформаційної політики, доцільно розширити повноваження Міністерства цифрової трансформації. Міністерство у справах ветеранів варто інтегрувати в Міністерство соціальної політики, оскільки багато з його повноважень дублюють функції останнього. Міністерство економіки має бути об'єднане з Міністерством фінансів, створивши Міністерство економіки та фінансів, що дозволить досягти більшої ефективності в управлінні економічними процесами країни.

Такі об'єднання в Таблиці 1 позначені в назві міністерств відповідним кольором. На основі таких змін ми отримуємо п'ятнадцять оптимальних міністерств.

Міністерство закордонних справ

- +Покращення іноземного інвестиційного клімату та іміджу (п. 10);
- +Аналіз економічних процесів та міжнародної практики регулювання зовнішньоекономічної діяльності (п.12);
- +Просування вітчизняної продукції на зовнішній ринок, проведення заходів «на» та «за» межами України (п.12-2);
- +Співробітництво з міжнародними фінансовими організаціями (п.12-3);
- +Поширює за кордоном інформацію про Україну;
- +Задіяність в змішаних міжурядових комісіях щодо нацменшин[111].

Міністерство енергетики

- Державна політика в електроенергетичній, ядерно-промисловій, вугільно-промисловій, торфодобувній, нафтогазовій та нафтогазопереробній сферах;
- Державна політика у сфері ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, енергозбереження, відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива, а саме теплоенергетика та тепlopостачання [108].

Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій

- Гуманітарна допомога цивільному населенню під час збройного конфлікту;
- Реінтеграція окупованої території в один правовий, інформаційний світ;
- Розвиток окупованих територій після їх реінтеграції;
- Взаємодія з міжнародними гуманітарними організаціями [109].

Міністерство економіки

- +Інвестиційна політика та управління державними інвестиціями;
- +Держполітика у сфері туризму та курортів;
- +Інтеграція економіки у світову;
- +Державна аграрна політика та політика у сфері сільського господарства;
- +Зайнятість населення, трудова міграція, соціальні відносини;
- +Виготовлення цінних паперів;
- +Реалізація рибного господарства та рибної промисловості, охорони, використання та відтворення водних біоресурсів [120].

Міністерства України («Таблиця 1») [39, с.30]

Міністерство цифрової трансформації

Цифровізація, цифровий розвиток економіки, інновацій та технологій, електронне урядування та електронна демократія, розвиток інформаційного суспільства, інформатизація; упровадження електронного документообігу; розвиток цифрових навичок та цифрових прав громадян; розвиток інфраструктури широкосмугового доступу до Інтернету та телекомунікацій, електронної комерції та бізнесу [124].

Міністерство аграрної політики та продовольства

- Машинобудування для агропромисловості;
- +Розвиток фермерства, сільськогосподарської кооперації;
- Реалізація рибного господарства та рибної промисловості, охорони, використання та відтворення водних біоресурсів;
- Створення конкурентноспроможних, імпортозамінних технологій;
- Залучення інвестицій для техноновлення підприємств [106];

Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості

- Державна промислова політика, державна військово-промислова політика, державна політика у сфері державно-оборонного замовлення, у сфері оборонно-промислового комплексу, літакобудівній галузі та забезпечує формування і реалізацію державної політики у сфері космічної діяльності
- Інвестиційна політика цього сектору;
- Зовнішньоекономічна діяльність даного сектору;
- Підтримка інновацій в оборонній промисловості [110].

Міністерство молоді та спорту

Державна політика у сфері молодіжної політики, фізичної культури і спорту, національно-патріотичного виховання, участь у формуванні та реалізації в межах повноважень, передбачених законом, державної політики у сфері волонтерської діяльності [115].

Міністерство внутрішніх справ

- +Охорона прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидія злочинам;
- +Захист державного кордону та суверенних прав України;
- +Цивільний захист населення і територій від надзвичайних ситуацій;
- +Протидія незаконній міграції [107].

Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів

- +Поверхневі водні ресурси, розвиток водного господарства;
- +Раціональне використання надр, геологічні дослідження;
- +Робота з пестицидами, хімічними речовинами, відходами, агрохімікатами;
- +Водне господарство, використання і охорона вод [112].

Міністерство інфраструктури

- +Задіяне в таких сферах: автомобільний, залізничний, морський, річковий, авіаційний транспорт. Поштовий зв'язок, повітряний простір України, туризму та курортів, дорожнє гос-рство, торгівельне мореплавство, забезпечення судноплавства [113].

Міністерство культури та інформаційної політики

- +Популяризація України в світі;
- +Збереження національної пам'яті та міжнаціональних відносин, релігії, прав нацменшин;
- +Діяльність у сфері інформаційного суверенітету та інформаційної безпеки [114].

Міністерства України («Таблиця 1») [39, с.31]

Міністерство оборони

- +Національна безпека у воєнній сфері, оборони та військового будівництва у мирний час;
- +Керівництво ЗСУ;
- +Координація держорганів та місцевого самоврядування щодо підготовки до оброну, реалізація питань щодо повітряного простору України [116].

Міністерство освіти і науки

- +Науково-технічна діяльність, інноваційна діяльність освіти і науки;
- +Нагляд за діяльністю підприємств, установ, що надають освітні послуги [117].

Міністерство охорони здоров'я

- +Захист від інфекційних хвороб, профілактика неінфекційних;
- +Розвиток медичних послуг, впровадження електронної системи охорони здоров'я [118].

Міністерство розвитку громад та територій

- +Соціальне та пенсійне страхування;
- +Усиновлення та права дітей;
- +Запобігання домашньому насильству чи за ознакою статі;
- +Рівність прав та можливостей чоловіків і жінок;
- +Соціальна та професійна адаптація військовослужбовців [119].

Міністерство соціальної політики

- +Соціальне та пенсійне страхування;
- +Усиновлення та права дітей;
- +Запобігання домашньому насильству чи за ознакою статі;
- +Рівність прав та можливостей чоловіків і жінок;
- +Соціальна та професійна адаптація військовослужбовців [121].

Міністерство у справах ветеранів

- +Реалізує держполітику у сфері соцзахисту ветеранів, їх психологічної та професійної адаптації, санаторно-курортного лікування та забезпечення житлом;
- +Забезпечення прав і свобод ветеранів та їх сімей [122].

Міністерство фінансів

- +Бюджет та боргова політика, міжбюджетні відносини та місцеві бюджети;
- +Дотримання бюджетного законодавства;
- +Казначейське обслуговування бюджетних коштів;
- +Запобігання та протидія відмиванню коштів, виготовлення цінних паперів [123].

Міністерство юстиції

- +Державна правова політика, питання банкрутства, примусове виконання рішень судів;
- +Державна реєстрація актів цивільного стану, речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, громадських формувань та ФОП;
- +Дотримання законодавства прав людини щодо відбування кримінальних покарань [125].

До того ж, маємо наголосити, що основні відмінності реалізації зовнішніх функцій України та Угорщини як країни Європейського Союзу можна розглядати в кількох аспектах, що дає можливість дійти таких висновків:

1. Зовнішня політика. Щодо України бачимо зосередженість на інтеграції до Європейського Союзу, посиленні співпраці з НАТО, іншими міжнародними організаціями і, безумовно, збереження і відновлення територіальної цілісності. Щодо Угорщини – зосередженість на підтримці національних інтересів у рамках ЄС, зміцнення економічних зв'язків з сусідніми державами та збереження культурної ідентичності угорців за кордоном.
2. Економічний сектор. Щодо України вважаємо важливими напрямками: роботу із залучення іноземних інвестицій, розвиток аграрного сектору та ІТ-індустрії. При цьому не менш важливим для економічного зростання є питання експорту товарів і послуг. Ключовою ознакою Угорщини є економічна стабільність з акцентом на промисловість та експорт. В Угорщині наявні пільгові умови для іноземних компаній, що активно допомагає залучати інвестиції.
3. Культурний сектор. Для України важливим є просування української культури за кордоном, підтримка українських діаспор та популяризація української мови. В Угорщині розвинені культурні зв'язки з угорськими громадами на території сусідніх держав. Це дає змогу підкріпити зовнішні культурні програми та ініціативи.

Безумовно, зазначені аспекти формують різні підходи до реалізації зовнішніх функцій держави, які демонструють специфіку кожної країни та їх зовнішньополітичні пріоритети. Та ми переконані, що використавши досвід Угорщини, Україна зможе покращити механізми реалізації зовнішніх функцій та досягти цілей найвищого рівня міжнародного партнерства, закріпленого Конституцією України.

Висновки до Розділу 3

По-перше, протягом століть людство приходило до усвідомлення необхідності мирного співіснування і співробітництва, поглиблення кооперації між державами, народами, регіонами. Європейський Союз та НАТО сьогодні не мають аналогів міжнародної співпраці, з цієї позиції впливає два напрямки: перший на посилену інтеграцію, другий на державне самотворення. Країна в епоху глобалізаційних зрушень не може існувати сама по собі, міжнародна співпраця повинна мати місце, інакше відбуватиметься міжнародна ізоляція. Досліджено, що основоположними документами організації діяльності ЄС слугують 3 ключові документи: Договір про функціонування Європейського Союзу (1957 рік); Договір про Європейський Союз (1997 року) та Лісабонська угода (2007 року), що внесла певні зміни та доповнення до його компетенцій. Усе, що робить ЄС, базується на договорах, добровільно та демократично погоджених його країнами-членами. Країни ЄС надали остаточну юрисдикцію у питаннях законодавства ЄС Європейському суду, чий рішення мають поважати всі. Європейський Союз являє собою певний прототип держави з державами. Так, ЄС має власну систему органів управління, так ЄС має власну законодавчу систему, так ЄС має власну судову систему. Система діяльності Союзу є вкрай складною та інституційною, що впливає в цілому на механізми реалізації зовнішніх функцій.

По-друге, у рамках компаративістського підходу до систематизації основних зовнішніх орієнтацій Угорщини пропонується визначити для України такі ключові зовнішні напрямки: 1) просування національних інтересів, забезпечення безпеки та територіальної цілісності; 2) залучення інвестицій та формування сприятливого інформаційного простору; 3) розвиток співпраці з міжнародними партнерами, організаціями та громадськістю; 4) формування позитивного іміджу України на міжнародній арені; 5) інтеграційні процеси та співпраця з ЄС і НАТО. Така систематизація

дасть можливість зосередитись на пріоритетних напрямках та можливість тримати чіткий курс і відповідно працювати на зрушення. Адже багатовекторність питань, як показує практика державотворення в Україні мінімізує бажані результати.

По-третє, з приєднанням до ЄС Україну очікує перегляд наявних законодавчих актів з метою гармонізації внутрішнього права з правом ЄС. Доречним першочерговим кроком є встановлення меж розповсюдження права ЄС, наприклад як зробила Угорщина. Тому Конституція України, як Основний закон, що є основою усього законотворення, першочергово має зазнати відповідних змін. Також, на наш погляд, необхідно звернути увагу і на інституційне забезпечення реалізації зовнішніх функцій. Констатуємо, урядовий портал на сьогодні має в своєму складі двадцять міністерств, при цьому в Угорщині для функціонування їх держави достатньо дев'яти. Одним із пояснень є поєднання діяльності, як на прикладі Міністерства закордонних справ і торгівлі. В Україні це два окремих міністерства – Міністерство закордонних справ і Міністерство економіки. Тому з нашого боку висуваємо пропозицію щодо перегляду складу наявних Міністерств. Таке об'єднання, по-перше скоротить витрати з державного бюджету на утримання такого міністерства, по-друге аналізуючи законодавчі документи щодо одного міністерства, констатуємо дублювання повноважень іншим, що на законодавчому рівні недопустимо, а по-третє мінімізація таких дублювань має вплинути на підвищення результативності державних органів.

ВИСНОВКИ

Питання комплексного дослідження зовнішніх функцій з наукової точки зору на основі порівняльно-правового аналізу залишається малодослідженим.

Попри актуальність цього дослідження, яке набуває особливої важливості в умовах євроінтеграційного курсу України та впливу глобалізаційних процесів на оновлення існуючих підходів, це питання потребує детальнішого вивчення.

Повернення України на траєкторію стабільного розвитку та вирішення складних політичних, економічних і соціальних проблем шляхом ефективної реалізації зовнішніх функцій держави, особливо у хронології воєнного стану, потребує значних зусиль та комплексного підходу.

На основі дослідження теоретичних засад інституційного забезпечення зовнішніх функцій держави через порівняльно-правовий аналіз досвіду України та Угорщини нами зроблено наступні висновки.

По-перше, на основі проведеного аналізу стану дослідження проблематики інституційного забезпечення зовнішніх функцій та його методологічної основи встановлено, що питання функціонування держави, визначення її ролі та зміни у правовій організації суспільних відносин залишаються актуальними у практиці державотворення. Варто відзначити, хоча й фрагментарно, певний дослідницький інтерес до цієї теми серед як національних, так і іноземних науковців.

Сутність держави має динамічний характер, оскільки вона безпосередньо залежить від стану суспільства, соціальних завдань і конкретизується через визначені напрямки її діяльності – функції. Встановлено, що функції держави є основними формами її діяльності, що відображають її сутність. Основним покликанням будь-якої держави є забезпечення законодавчого підґрунтя для її співіснування з сусідніми державами, гарантування рівня захищеності громадян, стабільності та

сприяння співпраці між державою і її громадянами. Вивчення функцій держави набуває особливої важливості в умовах сучасних викликів, таких як війна та процес євроінтеграції.

Аналіз інституційного забезпечення зовнішніх функцій держави з використанням порівняльно-правового підходу, зокрема на прикладі досвіду України та Угорщини, може дати цінні уроки для підвищення ефективності реалізації державної політики в Україні. Ключовою ознакою функцій є їх динамічний, несталий характер та залежність від подій навколишнього середовища, що слугують джерелом постійного оновлення.

По-друге, генезис функцій української держави має тривалу історію. На основі проведеного дослідження можемо виокремити основні етапи еволюції зовнішніх функцій України: 1) 530 рік – початок IX століття. Цей період характеризується початком формування основ зовнішнього функціонування держави за допомогою перших контактів з сусідніми народами; 2) початок IX століття – перша половина XVI століття. Вказаний період характеризується розпадом додержавних утворень – Антського союзу на плеємінні частини, на основі яких утворилася Київська Русь, закладаються правові основи для регулювання міжнародних відносин, зовнішні відносини стають більш організованими і систематизованими. Важливим етапом цього процесу є підписання Договору про «мир і любов» між Київської Русю та Візантією, який можна вважати своєрідним міжнародним визнанням держави; 3) перша половина XVI століття – середина XVII ст. Зовнішні відносини в цей період стають все більш складними. Заявило про себе українське козацтво як про впливову силу на міжнародній арені. За цей час були сформовані основи міжнародної дипломатії та укладені важливі міжнародні угоди. 4) середина XVII ст. – початок XX ст. Для цього періоду характерними є те, що інститут дипломатії досягає високого рівня розвитку. За цей час були укладені договори, встановлені робочі контакти шляхом досягнення юридичного визнання УСРР. Перші мирні угоди були з Литвою, Латвією та Естонією, а згодом підписана і Ризька угода з Польщею.

2 січня 1922 року підписано договір з Туреччиною «Про дружбу і братерство», що стало стартом для зовнішньої торгівлі. Але зростання націоналізму, імперіалістичні амбіції та перерозподіл колоніального впливу викликали глобальну політичну напруженість і в кінцевому рахунку стали факторами, що спровокували Першу світову війну. 5) початок XX століття – 16 липня 1990 року. За цей період на світовому рівні відбуваються серйозні зміни: дві світові війни, створення Організації Об'єднаних Націй, холодна війна, протистояння між Радянським Союзом і США, які кардинально змінили характер зовнішньої функції держав у міжнародних відносинах. Цей період характеризувався важливою роллю міжнародних організацій у вирішенні конфліктів і розвитку зовнішньої політики. Діяльність України в період 1944-1990 років була в першу чергу спрямована на участь у роботі Організації Об'єднаних Націй (ООН), що давало можливість, хоч і обмежено, інформувати світову громадськість про Україну, брати участь в обговоренні світових та регіональних проблем; 6) 16 липня 1990 року – по теперішній час. Цей період став важливим історичним етапом розвитку української дипломатії, який розпочався 16 липня 1990 року, коли Верховна Рада УРСР ухвалила Декларацію про державний суверенітет України. У вказаному документі підкреслюється, що Україна, як суб'єкт міжнародного права, має право здійснювати безпосереднє спілкування з іншими державами, укладати з ними договори, обмінюватися дипломатичними, консульськими, торговими представниками, брати участь у діяльності міжнародних організацій. Згідно з Декларацією, Україна є рівноправним учасником міжнародного спілкування, активно сприяє зміцненню миру та міжнародної безпеки, бере участь у загальноєвропейських процесах та інтеграції у європейські структури.

У 1991 році Верховною Радою Української РСР абсолютною більшістю голосів було ухвалено Акт проголошення Незалежності України. Цим документом було підтверджено тисячолітнє прагнення українського народу до права самостійно визначати свою долю. Цей етап став переломним у трансформації міжнародних відносин, що характеризується процесом

інтеграції України до Європи та активною зовнішньою політикою в сучасному світі.

По-третє, в Угорщині за часи монархії створювалися засадничі правові документи, які не містили конкретних положень про зовнішню політику, але створювали умови для укріплення державного ладу в країні, систематизували звичаєве право і королівські закони з деякими запозиченнями з римського та канонічного права, що укріплювало міжнародний авторитет країни. За часи правління Габсбургів в країні діяли австрійські закони. В часи приналежності до радянського союзу мови про міжнародну діяльність не йшло. Починаючи з 1990 року завдяки перемозі на парламентських виборах демократичних сил Угорщина відмовилася від соціалістичних ідей і пішла по шляху побудови демократичної країни основаної на ринковій економіці. З перших днів існування демократичної Угорщини були визначені основні зовнішньополітичні стратегічні напрями її діяльності, а саме: 1) інтеграцію до європейських та євроатлантичних структур; 2) розвиток добросусідських відносин із іншими країнами; 3) захист прав угорської меншини, що проживає за кордоном. Від 1999 року Угорщини член НАТО, а з 2004 року країна в Європейському Союзі, що стало запорукою незалежності, сталого розвитку та захисту власних територій.

По-четверте, на сьогоднішній день в науці не існує єдиної відповіді на питання, які підфункції є частиною зовнішніх функцій держави. Це пояснюється зокрема і тим, що сама функція є несталим елементом, яка залежить від будь яких ситуацій, що призводить до її коливань й відповідно до нових ситуативних підпитувань, що дозволяють їй оновлюватися. Найбільш слушними складовими вважаємо: зовнішньополітична (дипломатична), зовнішньоекономічна, природоохоронна (екологічна), налагодження міжнародних культурних зв'язків (гуманітарна), оборони держави від зовнішньої військової агресії, зовнішньо-інформаційна, протидія міжнародному тероризму та міжнародній організованій злочинності. Така класифікація, як показує наше дослідження, є підходящою для обох

аналізованих держав. Хоча Угорщина більшою мірою акцентує увагу лише на трьох своїх напрямках. Основні відмінності можна бачити у реалізації таких напрямків та пріоритетах державної діяльності.

По-п'яте, основними проявами зовнішніх функцій, як в Україні, так і в Угорщині є: сутність і соціальне призначення держави (інституційне забезпечення зовнішніх функцій є юридично визначеним у порядку чинного законодавства України та Угорщини алгоритмом дій та компетенцій відповідного органу і його осіб. Такими основними органами України є Верховна Рада, Президент, Прем'єр-міністр, Міністр закордонних справ; в Угорщині це Парламент, Президент, Прем'єр-міністр, Міністр закордонних справ і торгівлі. Сутністю і соціальним призначенням цих інститутів є не що інше, як дії в інтересах своєї держави і своїх громадян); напрямки державної діяльності (ключові сфери, в яких держава здійснює свої зовнішні функції, включаючи політичні, економічні та культурні аспекти); основне спрямування впливу держави та його кінцева мета (спрямування діяльності інституцій на найвищі результати у сфері зовнішньополітичної діяльності); методи, форми, способи, принципи та засоби реалізації зовнішніх функцій держави (вибір оптимальних та ефективних способів реалізації зовнішніх функцій); взаємозв'язок практичної діяльності з поставленою метою – оборона та захист від зовнішньої агресії.

По-шосте, виокремлено моделі інституційного забезпечення зовнішніх функцій України та Угорщини в контексті порівняльно-правових підходів. В Україні: правотворча модель діяльності Верховної Ради: створення законодавчих актів, що регулюють зовнішню політику, правозастосовна модель діяльності Президента: реалізація зовнішньої політики та представлення держави на міжнародній арені, оперативно-виконавча модель діяльності Прем'єр міністра та Кабінету міністрів: виконання державних програм і координація зовнішньоекономічної діяльності; правоохоронна модель діяльності Міністерства закордонних справ: забезпечення міжнародних зобов'язань та захист інтересів України за кордоном. В

Угорщині: правотворчо-представницька модель діяльності Парламенту (Національних зборів): прийняття законодавства, що регулює зовнішні відносини; виконавча модель діяльності Уряду та прем'єр-міністра: реалізація зовнішньої політики та координація міжнародних ініціатив; контрольно-виконавча модель діяльності Президента: контроль за дотриманням законодавства в сфері зовнішньої політики; право-підтримуюча діяльність Міністерства закордонних справ і торгівлі: забезпечення дипломатичних зв'язків та підтримка економічної співпраці. Ці моделі відображають специфіку функціонування інституцій у сфері зовнішньої політики обох країн та їх підходи до реалізації зовнішніх функцій.

По-сьоме, протягом століть людство приходило до усвідомлення необхідності мирного співіснування і співробітництва, поглиблення кооперації між державами, народами, регіонами. Європейський Союз та НАТО сьогодні не мають аналогів міжнародної співпраці, з цієї позиції впливає два напрямки: перший на посилену інтеграцію, другий на державне самотворення. Країна в епоху глобалізаційних зрушень не може існувати сама по собі, міжнародна співпраця повинна мати місце, інакше відбудуватиметься міжнародна ізоляція. Досліджено, що основоположними документами організації діяльності ЄС слугують 3 ключові документа: Договір про функціонування Європейського Союзу (1957 рік); Договір про Європейський Союз (1997 року) та Лісабонська угода (2007 року), що внесла певні зміни та доповнення до його компетенцій. Усе, що робить ЄС, базується на договорах, добровільно та демократично погоджених його країнами-членами. Країни ЄС надали остаточну юрисдикцію у питаннях законодавства ЄС Європейському суду, чиї рішення мають поважати всі. Європейський Союз являє собою певний прототип держави з державами. Так, ЄС має власну систему органів управління, так ЄС має власну законодавчу систему, так ЄС має власну судову систему. Система діяльності Союзу є вкрай складною та інституційною, що впливає в цілому на механізми реалізації зовнішніх функцій.

По-восьме, у рамках компаративістського підходу до систематизації основних зовнішніх орієнтацій Угорщини пропонується визначити для України такі ключові зовнішні напрямки: 1) просування національних інтересів, забезпечення безпеки та територіальної цілісності; 2) залучення інвестицій та формування сприятливого інформаційного простору; 3) розвиток співпраці з міжнародними партнерами, організаціями та громадськістю; 4) формування позитивного іміджу України на міжнародній арені; 5) інтеграційні процеси та співпраця з ЄС і НАТО. Така систематизація дасть можливість зосередитись на пріоритетних напрямках та можливість тримати чіткий курс і відповідно працювати на зрушення. Адже багатовекторність питань, як показує практика державотворення в Україні мінімізує бажані результати.

По-дев'яте, з приєднанням до ЄС Україну очікує перегляд наявних законодавчих актів з метою гармонізації внутрішнього права з правом ЄС. Доречним першочерговим кроком є встановлення меж розповсюдження права ЄС, наприклад як зробила Угорщина. Тому Конституція України, як Основний закон, що є основою усього законотворення, першочергово має зазнати відповідних змін. Також, на наш погляд, необхідно звернути увагу і на інституційне забезпечення реалізації зовнішніх функцій.

Констатуємо, урядовий портал на сьогодні має в своєму складі двадцять міністерств, при цьому в Угорщині для функціонування їх держави достатньо дев'яти. Одним із пояснень є поєднання діяльності, як на прикладі Міністерства закордонних справ і торгівлі. В Україні це два окремих міністерства – Міністерство закордонних справ і Міністерство економіки. Тому з нашого боку висуваємо пропозицію щодо перегляду складу наявних Міністерств. Таке об'єднання, по-перше скоротить витрати з державного бюджету на утримання такого міністерства, по-друге аналізуючи законодавчі документи щодо одного міністерства, констатуємо дублювання повноважень іншим, що на законодавчому рівні недопустимо, а по-третє мінімізація таких дублювань має вплинути на підвищення результативності державних органів.

На основі проведеного дослідження були визначені основні етапи розвитку угорської держави, що стало підтвердженням правильності вибору цієї країни для проведення порівняльного аналізу. Перше, що зробила Угорщина, це зосередилася на своїх сильних сторонах, на основі яких можна було побудувати свою зовнішню економіку. Видобуток корисних копалин не є сильною стороною країни через їх відсутність, однак є можливість розвитку переробної промисловості. Другим кроком стало створення необхідної законодавчої бази. Це включає систему податків і стимулів для залучення інвестицій, а також гнучкий режим праці й професійну підготовку. Третім важливим фактором стало підтримання «єдиного курсу». Незважаючи на зміни в уряді, політичний курс залишався стабільним, що забезпечувало стабільність як на внутрішньому ринку послуг, так і на зовнішньому. Бачимо системний підхід до реалізації зовнішніх функцій держави, що підвищує рівень результативності в силу чіткості державного курсу. В свою чергу ще одним фактором, який притягує інвесторів є стабільність. Вважаємо такий досвід Угорщини є вкрай актуальним і для України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адам В. Екологічна функція держави: теоретико-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Х., 2014. 21 с.
2. Андрусенко О. До питання про зовнішні функції сучасної держави. *Наукові записки НаУКМА, тематичний випуск «Юридичні науки»*. 2006. С. 43-46.
3. Андрусишин Б. Антирусь-Україна: етапи становлення української державності. *Всеукраїнська науково-практична конференція «Теорія та практика сучасної юриспруденції»*. Харків. 2019. С. 4-8.
4. Антонов В. Конституційно-правові засади національної безпеки України. Монографія. Національна академія наук України. Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. Київ. 2017. ТАЛКОМ. 576 с.
5. Acquis communautaire та реформування законодавства України. URL: <https://parlament.org.ua/2004/03/27/acquis-sommunautaire-ta-reformuvannya-zakonodavstva-u/>.
6. Бандурка О., Головка О., Передерій О., Шульга А., Холод Ю. та інші. Теорія держави і права. Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків. 2018. 416 с.
7. Барановська Т. Функції сучасної держави у сфері розвитку місцевого самоврядування. *Електронний журнал «Державне управління: удосконалення і розвиток»*. 2015. Випуск № 11. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=924>.
8. Бачинська О., Чухліб Т. та Щербак В. Українське козацтво. Золоті сторінки історії. Київ. 2015. Кристал Бук. 398 с.
9. Бігняк О., Грушко М., Мануїлова К. та інші. Теорія міжнародного права. Херсон. 2020. Гельветика. 224 с.
10. Білокур Є. Функції державного управління: поняття, особливості, правове регулювання: дис. ... канд. юрид. наук. Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса. 2015. 194 с.

11. Богомол Ю. Особливості реалізації функцій держави. *Науковий журнал Підприємство, господарство і право Київського національного університету імені Т.Г. Шевченка*. Київ. 2018. № 12. С. 249-252.
12. Бостан С., Гусарев С., Пархоменко Н., Заяць Н. та інші. Теорія держави і права. Київ. 2013. Видавничий дім «Академія». 346 с.
13. Бостан С., Кельман М., Колодій А. Теорія держави та права. Київ. 2017. Освіта України. 320 с.
14. Браун А. Проблема подвійного громадянства в Україні. *ДВНЗ «УжНУ»*. 2014. Випуск № 8 (27). С. 266-269.
15. Бурдін М, Логвиненко І., Лазарев В. Теорія держави і права у визначеннях та схемах. ХНУВС. Харків. 2021. 108 с.
16. Буцан М. Функції держави: поняття, класифікація, наукові трактування. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 4. С. 406-410.
17. Ведерніков Ю. Теорія держави і права. Дніпро. 2015. Ліра-ЛТД. 468 с.
18. Ведерніков Ю. Теорія держави і права. Видання третє, перероблене і доповнене. Дніпро. 2016. Ліра ЛТД. 480 с.
19. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 14.04.1986 року. № 995_118. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118 (дата звернення 04.08.2022).
20. Віднянський С. Українсько-угорські відносини: проблемні питання та роль історичної науки. *Стратегічні пріоритети*. 2018. № 1 (45). С. 16-25.
21. Віхи Незалежності: що, якби Україна не позбулася ядерної зброї у 1994-му. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/08/10/kolonka/aleksandr-radchuk/bezpeka/vixy-nezalezhnosti-yakby-ukrayina-ne-pozbulasya-yadernoyi-zbroyi-1994-mu>.
22. Влада народу чи Референдум як спосіб зняти відповідальність. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/vlada-narodu-abo-referendum-yak-sposib-znyaty-vidpovidalnist/>.

23. Волинець У. Концепція соціальної держави як один із напрямів боротьби з бідністю в Україні. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2015. Випуск 1. С. 82-85.
24. Волинка К. Теорія держави і права. МАУП. Київ. 2003. 239 с.
25. Волянчук А. Зовнішні функції держави. Роль і місце в процесі утвердження обороноздатності та авторитету України. URL: <https://mil.in.ua/uk/blogs/zovnishni-funktsiyi-derzhavy-rol-i-mistse-v-protsesi-utverdzhennya-oboronozdatnosti-ta-avtorytetu-ukrayiny/>.
26. Гладенко О. Міжнародно-правове співробітництво України з Європейським союзом у сфері спільної зовнішньої політики та політики безпеки: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеська національна юридична академія. Одеса. 2010. 24 с.
27. Гладка Л. та Шаляпіна А. Світовий досвід та співробітництво України у сфері охорони навколишнього середовища. URL: <http://dspace.nbuu.gov.ua/handle/123456789/92129>.
28. Головченко В., Матвієнко В. Дипломатична історія України. Київ. 2018. Ніка-Центр. 420 с.
29. Гоменюк З. Філософський зміст функціонування правової держави у державознавчій теорії Б. Кістяківського. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2016. № 845. С. 373-384.
30. Горбаченко О., Ткач Д. Генезис зовнішніх функцій Угорської держави від її створення до Першої Світової Війни (історико-правовий аспект). *Наукові записки Інституту Законодавства Верховної Ради*. 2021. Вип. 4. С. 104-112.
31. Горбаченко О. Історико-правовий аспект становлення зовнішньої функції України: від до державних утворень до козацтва. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. Серія Право. 2022. № 13(25). С. 28-36.

32. Горбаченко О. Порівняльно-правовий аналіз зовнішніх функцій України та Угорщини: імплементація досвіду (частина 1). *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2022. № 72(1). С. 24-30.

33. Горбаченко О. Порівняльно-правовий аналіз структури зовнішніх функцій України та Угорщини: імплементація досвіду (частина 2). *Аналітично-порівняльне правознавство ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*. 2022. № 4. С. 392-397.

34. Горбаченко О. Моделі інституційного забезпечення зовнішніх функцій України та Угорщини в контексті конституційно-правових підходів їх виокремлення. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. Серія Право. 2022. № 14(26). С. 8-18.

35. Горбаченко О. Особливості механізму реалізації зовнішніх функцій держави: уніфікація стандартів ЄС, України та Угорщини. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2023. № 75(1). С. 27-34.

36. Горбаченко О., Ткач Д. Генезис зовнішніх функцій Угорської держави від 2004 року до сьогодення (історико-правовий аспект). *«Часопис Київського університету права» Інституту держави і права ім. В.М. Корецького*. 2022. № 2-4. С. 174-179.

37. Горбаченко О. Порівняльно-правовий аналіз досвіду України та Угорщини в питанні забезпечення зовнішніх функцій: сфера інвестицій. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. Серія Право. 2023. № 1. С. 402-407.

38. Горбаченко О., Корольова В. Порівняльно-правовий аналіз формування зовнішніх функцій в період президенства Леоніда Кравчука та Леоніда Кучми. *Збірник наукових праць «Legal Bulletin» Університету КРОК*. 2023. № 7. С. 86-95.

39. Горбаченко О. Порівняльно-правовий аналіз досвіду України та Угорщини в контексті складових системи інституційного забезпечення зовнішніх функцій держав. *Збірник наукових праць Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника «Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України»*. Серія Право. 2023. № 61. С. 424-438.

40. Горбаченко О. Конституційно-правова призма зовнішніх функцій України та Угорщини: теоретико-правові аспекти. *Науковий журнал «Соціологія права» Інституту законодавчих передбачень і правової експертизи, Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, Юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Всеукраїнської громадської організації «Асоціація українських правників»*. 2023. № 1-2. С. 29-33.

41. Городиський І. Зміни до Конституції 2019 року та іноземні військові бази: що ми (не) втратили? Київ. Юридична газета. 2019. № 25-26. С. 679-680.

42. Гринь О. Орган державної влади як складова державного апарату. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. Том 1. № 11. С. 11-13.

43. Гусарєв С. Діяльнісний підхід у структурі методології сучасного правознавства. *Право України*. 2011. № 8. С. 160-166.

44. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 року. № 31. Ст. 429. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text> (дата звернення 12.02.2022).

45. Держалюк М. Активізація діяльності Угорщини у регіоні на початку ХХІ ст.: причини і результати. Науково-популярне видання «Суспільно-політичні процеси». Київ. 2019. Політія. 368 с.

46. Джураєва О. Функції держави: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеська національна юридична академія. Одеса. 2006. 15 с.

47. Дзевелюк М. Традиції та новації в розвитку функцій сучасної держави: дис. ... канд. юрид. наук. Національний університет «Одеська юридична академія». 2017. 209 с.

48. Дідич Т., Шевченко А. Порівняльно-правові аспекти співробітництва України та Угорщини на шляху до ЄС. *Аналітично-порівняльне законодавство Ужгородського Національного Університету*. 2023. Випуск 5. С. 591-595.

49. Дідич Т., Шевченко А. Порівняльно-правовий аналіз положень Будапештського меморандуму та його значення. *Ірпінський юридичний часопис: науковий журнал Державного податкового університету*. 2023. Випуск 2 (11). С. 150-156.

50. Договір про Європейський Союз від 07.02.1992 року. № 994_029. В редакції станом на 11.06.2022 рік. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_029#Text (дата звернення 12.12.2021).

51. Договір про неросповсюдження ядерної зброї від 16.11.1994 року. № 995_098. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_098#Text (дата звернення 15.10.2022).

52. Дорій М. Геополітичний аспект євроатлантичної інтеграції країн ЦПСЄ на прикладі Угорщини. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2009. Випуск 13. С. 89-92.

53. Дубинський І. Класифікаційні особливості функцій держави. *Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського*. 2019. Том 30 (69) № 4. С. 7-11.

54. Економіка війни та повоєнний економічний розвиток України: проблеми, пріоритети, завдання (Борщевський В., Куропась І., Орест М.). URL: <https://www.prostir.ua/?news=ekonomika-vijny-ta-povojennyj-ekonomichnyj-rozvytok-ukrajiny-problemy-priorytety-zavdannya>.

55. Журавльова І. Україна і Копенгагенські критерії інтеграції до ЄС. Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики: *збірник наукових статей за матеріали наукової конференції*. Харків. 2016. С. 349–354.

56. Завальна Ж. Договір чи Меморандум: бути чи здаватись? Харківський національний університет внутрішніх справ. *Форум права*. 2015. С. 52-57.
57. Задорожній О. Генеза міжнародної правосуб'єктності України: Монографія. Київ. 2014. К.І.С. 687 с.
58. Звернення Верховної Ради України До парламентів і народів світу від 05.12.1999 року. №1927-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1927-12#Text> (дата звернення 09.07.2021)
59. Зінченко А. Сучасні проблеми та перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств. *Збірник тез доповідей 2-ї Міжнародної науково-практичної конференції. КПП ім. Ігоря Сікорського*. Київ. 2021. С. 169-170.
60. Іллар К. Передумови формування концептуальних засад зовнішньополітичних пріоритетів Угорщини. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2013. Випуск 1 (30). С. 120-124.
61. Інвестиційне законодавство: стан, проблеми та перспективи за Михайлів В. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_40069.
62. Інституційний механізм адаптації законодавства України до законодавства ЄС за Зеркаль О. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_4748.
63. Камінська Н. Передумови та наслідки новелізації мовного законодавства України: поштовх до зміни свідомості та життєдіяльності чи нові завдання для влади. *Філософські і методологічні проблеми права*. Київ. 2019. С. 92-96.
64. Колодяжний М. Адаптація законодавства України у сфері профілактики злочинності до законодавства ЄС. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Теорія та практика адаптації законодавства України до законодавства ЄС». Київ. 2018. С. 44-46.
65. Коломійцев П. Конституційна законність як метод та мета здійснення державної влади. *Підприємство, господарство і право*. 2020. С. 168-172

66. Колупасєв Ю, Залюбовська С., Мельничук І. Проблеми залучення інвестиційних ресурсів в економіку України. Економічна наука. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. С. 26-29.

67. Корольова В. Теоретичні підходи до реалізацій зовнішніх функцій Україною та Угорщиною на сучасних етапах державотворення. *Збірник наукових праць «Legal Bulletin» Університету КРОК*. 2023. Випуск 10. С. 86-91.

68. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами). Європейська конвенція з прав людини від 11.09.1997 року. № 995_004. Станом на 10.06.2022 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення 10.06.2022).

69. Конституційний Суд України. 5.2.2.5. Міжнародні відносини. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/5225-mizhnarodni-vidnosyny>.

70. Конституція України (Основний Закон) від 28.06.1996 року. №30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 09.10.2021; 07.06.2022; 23.06.2022; 13.08.2022; 02.10.2022).

71. Конституція України (Основний Закон) від 28.06.1996 року. №30, ст. 141. В редакції станом на 30.09.2016 року (втратила чинність) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80/ed20160930#Text> (дата звернення 21.12.2021).

72. Конституція України (Основний Закон). Прийнята на позачерговій сьомій сесії Верховної Ради Української РСР дев'ятого скликання 20 квітня 1978 року. № 888-09. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/888-09#Text> (дата звернення 21.12.2021).

73. Копча В., Копча Н. Держава та основні підходи до розуміння. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/41322/1/%D0%94%D0%95%D0%A0%D0%96%D0%90%D0%92%D0%90%20%D0%A2%D0%90%20%D0%9E%D0%A1%D0%9D%D0%9E%D0%92%D0%9D%D0%86.pdf>.

74. Корнієнко О. Сутність та класифікація зовнішніх функцій держави в Україні та Угорщині. *Наукові записки: серія Право Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. 2023. № 15. С. 11-15.

75. Костюченко Я. Модель інституційного забезпечення реалізації угоди про асоціацію між Україною та ЄС. *Підприємство, господарство і право. Конституційне право*. 2020. № 1/2020. С.133-137.

76. Кравчук С. Основи теорії держави і права. Київ. 2018. Кондор. 192 с.

77. Країни-члени НАТО. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_52044.htm.

78. Критерії вступу України до НАТО (Павлюк О.). URL: <https://www.bsmu.edu.ua/blog/6929-kriterii-vstupu-ukraini-do-nato/>.

79. Крусян А. Конституційні правовідносини у системі сучасного конституціоналізму в Україні. *Юридичний вісник*. 2007. № 1. С. 12-19.

80. Крусян А. Інформаційне суспільство в Україні: конституційно-правове формування та розвитку. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/15328>.

81. Кузенко У. Політична функція сучасної держави: поняття, зміст, структура. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Випуск 28/1. С. 23-26.

82. Кузенко У. Форми реалізації політичної функції держави: поняття, види. *Підприємство, господарство і право*. Київ. 2017. Випуск 2. С. 230-234.

83. Кучерук М. Протидія міжнародному тероризму: аксіологічно-правовий аспект. Київ. 2016. *Правова держава*. С.188-196.

84. Лабораторія законодавчих ініціатив: здобутки, реалії та перспективи зовнішньої політики України за Асланян Г. URL: <https://parlament.org.ua/2003/11/24/zdobutki-realiyi-ta-perspektivi-zovni/>.

85. Левицький О. Актуальне призначення держави: теоретико-правовий аспект. Національний університет імені Т. Шевченка. *Юридичний науковий електронний журнал*. Київ. 2015. № 3/2015. С. 26-28.
86. Лощихін О. Функціональний метод у науковому інструментарії дослідження сучасної державності. *Науковий вісник Академії муніципального управління*. Серія: Право. 2011. Випуск 1. С. 23–31.
87. Малик Ю., Голець Н., Захарко Я., Петрушко І. Сучасні екологічні проблеми і шляхи їх вирішення. 2011. *Львівська політехніка*. С. 244-246.
88. Малик Я. Інформаційна війна і Україна. *Науковий вісник. Демократичне врядування*. 2015. Випуск 15. С. 1-8.
89. Маринів І. Діяльність конституційного трибуналу республіки Польща в оцінці відповідності законодавства Польщі *acquis communautaire* європейського союзу. Актуальні проблеми сучасного міжнародного права. *Збірник наукових статей присвячені пам'яті М. В. Яновського і В. С. Семенова*. Харків. 2015. С. 262–268.
90. Мартинюк О. Норми міжнародного права у правовій системі Київської Русі. Донецький національний університет ім. Василя Стуса. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 5/2021. С. 313-316.
91. Мельничук С. Правові форми реалізації функцій сучасної держави Україна: загальнотеоретична характеристика. Монографія. Видавець Кушнір Г.М. Івано-Франківськ. 2018. 436 с.
92. Методика визначення критеріїв євроінтеграційної складової державних цільових програм (Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 16.03.2005 року. № 62. Зареєстрований в Міністерстві юстиції від 27.04.2005 року за № 438/10718. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0438-05#Text> (дата звернення 15.07.2022).
93. Міністерство закордонних справ. Двостороннє співробітництво. Перший територіальний департамент. URL: <https://mfa.gov.ua/dvostoronnye-spivrobitnictvo/1-td>.

94. Міністерство закордонних справ. Історія. URL: <https://mfa.gov.ua/pro-ministerstvo/istoriya>.
95. Мороз С. Теорія держави. Дніпропетровськ. Університет митної справи та фінансів. 2016. 119 с.
96. Наливайко Л. Теорія держави і права в таблицях і схемах. Київ. 2020. Хай-Тек-Прес. 296 с.
97. Опришко В., Шульженко Ф., Васильківська І., Перепадя О. Основи правознавства. Київ. 2007. КНЕУ. 232 с.
98. Організація Північноатлантичного Договору. Відносини з Україною. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750.htm.
99. Орзіх М. та ін. Проблеми сучасної конституціоналістики: навчальний посібник. Національний університет «Одеська юридична академія». Київ. 2011. Юрінком Інтер. 267 с.
100. Паризька угода. № 995_161 від 04.11.2016 року. В редакції станом на 09.04.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_161#Text (дата звернення 09.04.2023).
101. Письменицький А., Гапотій В., Попенко Я., Поліщук В. Теорія держави і права. Мелітополь. 2017. ФО-П Однорог. 298 с.
102. Питання координації зовнішньополітичної діяльності держави (Указ Президента) від 22.12.2021 року. № 671/2021. В редакції станом на 23.06.2022 рік. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/2021#Text> (дата звернення: 23.06.2022; 18.07.2022).
103. Північноатлантичний договір від 24.08.1949 року. № 950-008. В редакції станом на 07.08.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_008#Text (дата звернення: 07.08.2022; 21.12.2022).
104. Політанський В. Інформаційне суспільство в Україні: від зародження до сучасності. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2017. Випуск 42. С. 16-22.

105. Політика ЄС у сфері охорони довкілля (Мовчан Ю.). URL: https://minjust.gov.ua/m/str_2971.

106. Положення про Міністерство аграрної політики та продовольства України (Постанова КМУ) від 17.02.2022 року. № 124. В редакції станом на 10.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1119-2015-%D0%BF> (дата звернення 10.07.2022).

107. Положення про Міністерство внутрішніх справ України (Постанова КМУ) від 28.10.2015 року за № 878. В редакції на 10.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157/92-%D1%80%D0%BF> (дата звернення 10.07.2022).

108. Положення про Міністерство енергетики України (Постанова КМУ) від 17.06.2020 року. № 507. В редакції станом на 10.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/507-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.07.2022).

109. Положення про Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України (Постанова КМУ) від 08.06.2016 року. № 376 (Постанова КМУ від 06.05.2020 року, № 371). В редакції станом на 10.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.07.2022).

110. Положення про Міністерство з питань стратегічних галузей та промисловості України (Постанова КМУ) від 07.09.2020 року. № 819. В редакції станом на 10.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.07.2022).

111. Положення про Міністерство закордонних справ (Постанова КМУ) від 30.03.2016 року. № 281. В редакції станом на 10.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.07.2022).

112. Положення про Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України (Постанова КМУ) від 25.06.2020 року за № 614. В редакції

на 10.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/614-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.07.2022).

113. Положення про Міністерство інфраструктури України (Постанова КМУ) від 30.06.2015 року за № 460. В редакції на 10.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/460-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.07.2022).

114. Положення про Міністерство культури та інформаційної політики України (Постанова КМУ) від 16.10.2019 року за № 885. В редакції на 10.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/885-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.07.2022).

115. Положення про Міністерство молоді та спорту України (Постанова КМУ) від 02.07.2014 року. № 220. В редакції станом на 10.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.07.2022).

116. Положення про Міністерство оборони України (Постанова КМУ) від 26.11.2014 року за № 671 (Постанова КМУ від 19.10.2016 року, № 730). В редакції на 10.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.07.2022).

117. Положення про Міністерство освіти і науки України (Постанова КМУ) від 16.10.2014 року за № 630. В редакції на 10.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/630-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.07.2022).

118. Положення про Міністерство охорони здоров'я України (Постанова КМУ) від 25.03.2015 року за № 267 (Постанова КМУ від 25.01.2020 року, № 90). В редакції на 10.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/267-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.07.2022). (дата звернення 10.07.2022).

119. Положення про Міністерство розвитку громад та територій України (Постанова КМУ) від 30.04.2014 року за № 197 (Постанова КМУ від 25.09.2020 року, № 850). В редакції на 10.07.2022. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/197-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.07.2022). (дата звернення 10.07.2022).

120. Положення про Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (Постанова КМУ) від 24.12.2019 року. № 838-2019-п. В редакції станом на 10.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/838-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.07.2022). (дата звернення 10.07.2022).

121. Положення про Міністерство соціальної політики України (Постанова КМУ) від 17.06.2015 року за № 423. В редакції на 10.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/423-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.07.2022). (дата звернення 10.07.2022).

122. Положення про Міністерство у справах ветеранів України (Постанова КМУ) від 27.12.2018 року за № 1175 (Постанова КМУ від 15.04.2020 року, № 276). В редакції на 10.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1175-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.07.2022). (дата звернення 10.07.2022).

123. Положення про Міністерство фінансів України (Постанова КМУ) від 20.08.2014 року за № 375. В редакції на 10.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.07.2022). (дата звернення 10.07.2022).

124. Положення про Міністерство цифрової трансформації (Постанова КМУ) від 18.09.2019 року за № 856. В редакції на 11.06.2022 рік. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF#top> (дата звернення: 11.06.2022; 10.07.2022). (дата звернення 11.06.2022).

125. Положення про Міністерство юстиції України (Постанова КМУ) від 02.07.2014 року за № 228. В редакції на 10.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.07.2022). (дата звернення 10.07.2022).

126. Попович Т., Баринська Я. Формування демократичних інститутів в Угорщині (кінець 1980-х – 1990-ті роки). *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія ПРАВО. 2015. Випуск 35. Частина 2. Том 1. С. 10-15.

127. Посібник з освіти в області прав людини за участі молоді. Війна і тероризм. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/war-and-terrorism>.

128. Постанова КМУ «Положення про Міністерство закордонних справ» від 30.03.2016 року. № 281. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-2016-%D0%BF#top> (дата звернення 07.06.2022; 23.06.2022).

129. Постанова КМУ «Про вихід з Угоди про виконання польотів повітряних суден спеціального призначення» від 10.05.2024 року. № 527. В редакції станом на 27.05.2024. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vykhid-z-uhody-pro-vykonannia-polotiv-povitria-a527> (дата звернення 27.05.2024).

130. Пояснювальна записка до проєкту Закону України від 05.06.2020 № 3612. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/GI02314A?an=21>.

131. Право і законодавство Київської Русі за Тараненко О. URL: <http://litopys.org.ua/istkult/ikult08.htm>.

132. Про боротьбу з тероризмом (Закон України) від 20.03.2003 року. № 638-IV. В редакції станом на 12.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#top> (дата звернення 12.06.2022).

133. Про внесення змін і доповнень до Конституції (Основного Закону) Української РСР (Закон України) від 17.09.1991 року. № 1554-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1554-12#Text> (дата звернення 10.02.2022).

134. Про внесення змін і доповнень до Конституції (Основного Закону) Української РСР (Закон України) від 14.02.1992 року. № 2113-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2113-12#o15> (дата звернення 21.07.2022).

135. Про громадянство України (Закон України) від 18.01.2001 року. № 2235-III. В редакції станом на 11.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text> (дата звернення 11.06.2022).

136. Про деякі питання впорядкування діяльності консультативно-дорадчих органів при Президентові України (Указ Президента України) від 03.05.2006. № 340/2006. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/340/2006#Text> (дата звернення 18.07.2022)

137. Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (Закон України). № 1629-IV. В редакції станом на 29.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#n161> (дата звернення 29.03.2023).

138. Про засади внутрішньої та зовнішньої політики (Закон України) від 01.07.2010 року. № 2411-VI. В редакції від 01.07.2010 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17/ed20100701#Text> (дата звернення 18.07.2022)

139. Про засади внутрішньої та зовнішньої політики (Закон України) від 01.07.2010 року. № 2411-VI. В редакції від 08.07.2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text> (дата звернення 18.07.2022)

140. Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу (Указ Президента України) від 11.06.1998 року. №615/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98/ed19980611#Text> (дата звернення 22.01.2023).

141. Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах (Закон України) від 05.07.1994 року. № 80/94-ВР. В редакції станом на 10.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 10.06.2022).

142. Про зовнішньоекономічну діяльність (Закон України) від 16.04.1991. № 959-XII. В редакції станом на 07.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> (дата звернення 07.06.2022).

143. Про інвестиційну діяльність (Закон України) від 18.09.1991 року. № 1560-XII. В редакції станом на 09.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення 21.07.2022; 24.07.2022).

144. Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (Постанова КМУ). № 1496. В редакції станом на 29.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1496-99-%D0%BF#Text> (дата звернення 29.03.2023).

145. Про ліквідацію міжвідомчої комісії з питань підготовки України до вступу і НАТО (Указ Президента України) від 02.04.2010. № 496/2010. Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/496/2010#Text> (дата звернення 15.01.2022)

146. Про національну програму інформатизації (Закон України) від 04.02.1998 року. № 74/98-ВР. В редакції на 11.06.2022 рік. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80#top> (дата звернення 11.06.2022).

147. Про основи національної безпеки України (Закон України) від 19.06.2003 року. № 964_IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15/ed20030619#Text> (дата звернення 15.09.2021)

148. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року (Закон України) від 28.02.2019 року. №2697-VIII. В редакції станом на 07.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>. (дата звернення 07.06.2022).

149. Про Основні напрями зовнішньої політики України (Постанова ВРУ) від 02.07.1993 року. № 3360-XII. В редакції станом на 02.07.2021 року. Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12/ed19930702#Text> (дата звернення 02.07.2021).

150. Про план першочергових заходів у сфері інвестиційної діяльності (Указ Президента) від 10.04.2006 року. № 300/2006. В редакції станом на

21.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/300/2006#Text> (дата звернення 21.07.2022).

151. Про положення про Міністерство закордонних справ України (Указ Президента України) від 03.04.1999. № 357/99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/357/99/ed19990403#Text> (дата звернення 22.07.2022).

152. Про Положення про Офіс Президента України (Указ Президента України) від 25.06.2019. № 436/2019. (2019). В редакції станом на 05.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436/2019/ed20210617#Text> (дата звернення 05.06.2022).

153. Про Раду національної безпеки та оборони України (Закон України) від 05.03.1998 року. №35, ст. 237. В редакції станом на 05.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 05.06.2022).

154. Про режим іноземного інвестування (Закон України) від 19.03.1996 року. № 93/96-ВР. В редакції станом на 22.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 21.07.2022; 24.07.2022).

155. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» (Указ Президента України). № 392/2020. В редакції станом на 07.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення: 07.06.2022; 04.08.2022)

156. Про рішення Ради національної безпеки та оборони України від 30 липня 2021 року «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України» (Указ Президента України). № 448/2021. В редакції станом на 05.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/2021#Text> (дата звернення: 05.06.2022; 31.07.2022)

157. Про центральні органи виконавчої влади (Закон України) від 17.03.2022 року. № 3166-VI. В редакції на 10.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text> (дата звернення 10.07.2022).

158. Програма інтеграції України до Європейського Союзу. № n0001100-00 від 10.07.2015 року. В редакції станом на 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001100-00#o140> (дата звернення 31.03.2023).

159. Прощук Е. Екологічні реформи України на шляху до ЄС. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/08/10/690226/>.

160. Пунда Ю., Клименко В., Козинець І. Міжнародні відносини та зовнішня політика України. Київ. 2020. НУОУ імені Івана Черняхівського. 328 с.

161. Рабінович П.М. Методологія правознавства: проблеми плюралізації. *Вісник Академії правових наук України*. 1995. № 3. С. 81-88.

162. Рамкова конвенція про захист нацменшин. № 995_055 від 09.12.1997 року. В редакції станом на 08.04.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_055#Text (дата звернення 08.04.2023)

163. Рахман М., Євтушенко В., Рудас Д. Зовнішньоекономічна діяльність України з країнами ЄС. Харків. 2020. С. 39-44.

164. Риндюк В., Кучинська О. Адаптація національного законодавства до права ЄС: досвід держав-членів та держав-кандидатів для України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2024. № 82(1). С. 120-126.

165. Рудько С. Історія Центрально-Східної Європи (кін.XVIII - поч. XXI ст.). Видання 2-ге, доповнене. Острог. 2010. 220 с.

166. Сабов Ш. Інтеграція Угорщини до Європейських установ. *Науковий вісник ужгородського університету*. 2011. Випуск 26. С. 186-189.

167. Сало В. Внутрішні функції держави в умовах членства в Європейському Союзі. Дисертація кандидата юридичних наук. Науково-

дослідний інститут державного будівництва та місцевого самоврядування академіє правових наук України. Харків. 2007. 220 с.

168. Саміло Г. Теорія держави і права. Запоріжжя. 2010. Просвіта. 348 с.

169. Самойленко Г., Миргородський А. Право на інформацію в умовах збройної агресії рф. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2024. № 82(1). С. 311-317.

170. Сінайко О., Тищенко Ю., Каплан Ю., Михайлова О. та інші. Гуманітарна політика в Україні: виклики та перспективи (Біла книга). Київ. 2021. НІСД. 136 с.

171. Сінькевич О. Функції конституційного права як галузі права України. Монографія. Київ. 2020. Ліра-К. 462 с.

172. Скакун О. Теорія держави і права. 4-те видання. Київ. 2017. Алерта. 528 с.

173. Скоморовський В. Історико-правовий аспект формування зовнішніх функцій в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал Запорізького національного університету*. 2023. Випуск 12. С. 39-41.

174. Солодка О. Захист інформаційного простору України в умовах інформаційного суспільства. URL: <http://conference.nbuu.gov.ua/report/view/id/406>.

175. Солодкова К. та Бойчук Д. Копенгагенські та Мадридські критерії вступу до Європейського Союзу: перспективи для України. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого «Молодий вчений»*. 2019. Випуск 11 (75). С. 400-403.

176. Соскін О. Вступ до НАТО – стратегічний вибір України. Інститут трансформацій суспільства. Київ. 2008. 192 с.

177. Статус кандидата у члени ЄС: що це дає. URL: <https://glavcom.ua/publications/status-kandidata-u-chleni-jes-shcho-ce-daje-i-chi-ne-vidmovlyat-ukrajini-854755.html>.

178. Степаненко Є. Попередні висновки щодо НАТО. URL: https://m.censor.net/ua/blogs/3430516/poperedn_visnovki_schodo_nato.
179. Стратегія воєнної безпеки України. (Указ Президента) № 121/2021 від 25.03.2021 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661> (дата звернення 08.04.2023).
180. Теорія держави та права (Лекції). Форми та методи здійснення функцій держави. URL: <https://studies.in.ua/teorija-derzhavy-ta-prava-lekcii/4366-formi-ta-metodi-zdysnennya-funkcy-derzhavi.html>.
181. Терещук А. Вступ України до ЄС: переваги для громадян та бізнесу. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/211004_vstup-ukrani-do-s-perevagi-dlya-gromadyan-ta-bznesu.
182. Тероризм і Європейська конвенція з прав людини. URL: <https://www.echr.com.ua/publication/terorizm/>.
183. Тихомиров О. Забезпечення інформаційної безпеки як функція сучасної держави. Монографія. Центр навчально-наукових та науково-практичних видань Національної академії СБУ. 2014. 196 с.
184. Тихомиров О., Мікуліна М., Іванов Ю., Солодка О. та інші. Теорія держави і права за загальної редакції Стрельбицької Л. Київ. 2016. Конжор-Видавництво. 332 с.
185. Ткач Д. Угорський шлях до євроінтеграції. URL: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/statti/tkach_0009.pdf.
186. Тополевський Р. та Федіна Н. Теорія держави і права. Львів. 2020. ЛьвДУВС. 268 с.
187. У рейтингу найсильніших військових держав світу Україна увійшла в топ-30 найсильніших армій світу» (Інформагентство АрміяInform). URL: [https://www.mil.gov.ua/ministry/zmi-pro-nas/2020/05/05/u-rejtingu-najsilnishih-vijskovih-derzhav-svitu-ukraina-uvijshla-v-top-30-najsilnishih-armij-svitu-\(informagentstvo-armiyainform\)/](https://www.mil.gov.ua/ministry/zmi-pro-nas/2020/05/05/u-rejtingu-najsilnishih-vijskovih-derzhav-svitu-ukraina-uvijshla-v-top-30-najsilnishih-armij-svitu-(informagentstvo-armiyainform)/).

188. Угода між Україною та російською федерацією «Про взаємні розрахунки, пов'язані з поділом Чорноморського флоту та перебуванням Чорноморського флоту російської федерації на території України» від 24.03.1999 року. № 643_077. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_077#Text (дата звернення 11.08.2021).

189. Угода між Україною та російською федерацією про статус та умови перебування Чорноморського флоту російської федерації на території України від 28.05.1997 року. № 643_076. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_076#Text (дата звернення 15.08.2021).

190. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. № 984_011 від 25.10.2022 року. В редакції станом на 01.04.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#n2239 (дата звернення 15.08.2021).

191. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 21.03.2014. № 984_011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011/ed20140321#Text (дата звернення 15.08.2021).

192. Угорська економіка (довідка). URL: <https://www.vsesvit-journal.com/old/content/view/219/41/>.

193. Угорський закон про захист інформації: модель для регіону. URL: <https://khpg.org/1070548877>.

194. Український інститут національної пам'яті. Інформаційні матеріали до Дня Незалежності України і Дня Державного Прапора України. URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/vchytelyam/metodychni-rekomendaciyi/informaciyni-materialy-do-dnya-nezalezhnosti-ukrayiny-i-dnya-derzhavnogo-prapora-2022>.

195. Урядовий портал. Інші органи виконавчої влади. Станом на 10.07.2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/catalog>.

196. Урядовий портал. Уряд схвалив прогноз економічного і соціального розвитку України на 2022-2024 роки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-shvaliv-prognoz-ekonomichnogo-i-socialnogo-rozvitku-ukrayini-na-2022-2024-roki>.
197. Утворення НКЗС УРСР та розгортання його діяльності. URL: <http://kimo.univ.kiev.ua/ZPU/17.htm>.
198. Фахурдінова М. Фінансування та поштовх до реформ: що дасть Україні статус кандидата на членство в ЄС. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/05/11/7139235/>.
199. Фоміна С. Зарубіжний досвід розвитку наднаціонального конституціоналізму в Європейському Союзі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2022. № 72(1). С. 99-103.
200. Француз А. Вплив антидемократичних векторів орієнтації Угорської республіки на реалізацію її зовнішніх функцій та відносин з Україною. *Збірник наукових праць «Legal Bulletin» Університету КРОК*. 2023. Випуск 10. С. 28-33.
201. Ханін І. Співробітництво з міжнародними організаціями як чинник розвитку військово-промислового комплексу України. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4456>.
202. Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору від 09.07.1997 року. № 994_002. В редакції станом на 04.08.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002#Text (дата звернення 19.08.2022)
203. Ходанич Х. Сутність та функції міжнародних організацій у сучасних міжнародних відносинах. *ДВНЗ «УжНУ»*. 2018. Випуск №1 (20). С. 253-263.
204. Цвік М., Авраменко Л. Петришин О. Загальна теорія держави і права. Харків. 2009. Право. 584 с.
205. Цей день в історії: конфлікт на острові Тузла (Лук'янюк В.). URL: <https://www.jnsm.com.ua/h/0929N/>.

206. Чекаленко Л., Федуняк С. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів). Київ. 2010. Персонал. 464 с.
207. Чепульченко Т. та Афанасьєва В. Проблеми європейської інтеграції України. Науковий журнал КПП імені Ігоря Сікорського «Право і суспільство». 2019. Випуск 2 (2). С. 42-47.
208. Шашкевич Л., Шилюк Л. Реформування зовнішньої політики в Україні в перші роки поневолення її більшовицькою тоталітарною системою. *Інститут гуманітарних та соціальних наук Національного університету «Львівська політехніка»*. 2011. С. 230-234
209. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науководослідницької діяльності: підручник. 5-те видання. Київ. 2006. Знання. 308 с.
210. Шилюк Л. До питання про зовнішньополітичну діяльність України на початковому етапі Радянського періоду. *Національний університет «Львівська політехніка»*. 2012. С. 235-239.
211. Шоста сесія ВР УРСР (1944 р.). Закон про утворення союзно-республіканського наркомату закордонних справ УРСР. URL: <http://kimo.univ.kiev.ua/ZPU/08.htm> (дата звернення 27.11.2021)
212. 1000 év törvényei, internetes adatbázis. (2003). CompLex Kiadó Kft., Wolters Kluwer.
213. 1000 milliárd forint fole ugrik jovore a magyar honvedelmi koltsegvetes. URL: <https://www.portfolio.hu/global/20210510/1000-milliard-forint-fole-ugrik-jovore-a-magyar-honvedelmi-koltsegvetes-482458>.
214. 1163/2020. (IV. 21.) Korm. Határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról. URL: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A20H1163.KOR&txtreferer=00000001.txt> (дата звернення 10.10.2021; 08.06.2022).
215. 1171/2019. (IV. 1.) Korm. határozat a hazai vállalkozások külpiaci sikeressége érdekében szükséges exportfejlesztési intézkedésekről (Nemzeti Exportstratégia). URL: <https://hirlevel.egov.hu/2019/04/08/1171-2019-iv-1-korm->

[hatarozat-a-hazai-vallalkozasok-kulpiaci-sikeressege-erdekeben-szukseges-exportfejlesztési-intezkedesekrol-nemzeti-exportstrategia/](#) (дата звернення 10.10.2021; 08.06.2022).

216. 182/2022. (V. 24.) Korm. Rendelet a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről. URL: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A2200182.KOR&searchUrl=/gyorskereso%3F3%225A9r%25C5%25911> (дата звернення 23.06.2022; 18.07.2022; 15.08.2022).

217. 1918. évi V. Néptörvény az önálló magyar külügyi igazgatásról. URL: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=91800205.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D38> (дата звернення 09.09.2021)

218. 1933. évi XXIII. Törvénycikk az alkotmányosság helyreállításáról és az állami főhatalom ideiglenes rendezéséről szóló 1920: I. tc. 13. §-ának újabb módosításáról. A történeti alkotmány: Magyarország ősi alkotmánya. P. 576. URL: <https://mek.oszk.hu/20000/20027/20027.pdf> (дата звернення 08.09.2021).

219. 1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmánya. URL: <https://njt.hu/jogszabaly/1949-20-00-00> (дата звернення 08.09.2021 року).

220. 1956. évi I. Törvény az Egyesült Nemzetek Alapokmányának törvénybe iktatásáról. URL: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=95600001.tv> (дата звернення 11.07.2022).

221. 1993. évi LV. Törvény a magyar állampolgárságról. URL: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99300055.tv> (дата звернення 11.07.2022).

222. 2004. évi XXX. Törvény. URL: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0400030.tv> (дата звернення 12.10.2021).

223. 2007. évi CLXVIII. Törvény az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Közösséget létrehozó szerződés módosításáról szóló lisszaboni szerződés kihirdetéséről. URL: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700168.tv> (дата звернення 12.07.2022).

224. 2007. évi CXXXVIII. Törvény a befektetési vállalkozásokról és az árutőzsdei szolgáltatókról, valamint az általuk végezhető tevékenységek

szabályairól. URL: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700138.tv> (дата звернення 24.07.2022).

225. 2016. évi LXXIII. Törvény A külképviselletekről és a tartós külszolgálatról. URL: <https://njt.hu/jogszabaly/2016-73-00-00> (дата звернення 19.07.2022).

226. 2018. évi LVII. Törvény a Magyarország biztonsági érdekét sértő külföldi befektetések ellenőrzéséről. URL: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1800057.TV&searchUrl=/gyorskereso%3Fkeyword%3D2018%2520LVII> (дата звернення 11.09.2022).

227. 2022. évi II. Törvény Magyarország minisztériumainak felsorolásáról. Станом на 10.07.2022. URL: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2200002.tv> (дата звернення 19.07.2022).

228. 272/2014. (XI. 5.) Korm. Rendelet a 2014-2020 programozási időszakban az egyes európai uniós alapokból származó támogatások felhasználásának rendjéről. URL: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1400272.kor> (дата звернення 11.05.2022).

229. 366/2016. (XI. 29.) Korm. Rendelet a külgazdasági és külügyi stratégiai kutatási és elemzési feladatokról. URL: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1600366.kor> (дата звернення 22.04.2022).

230. 4/2009. (II. 13.) KüM utasítás a Külügyminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról. URL: <http://docplayer.hu/11320437-4-2009-ii-13-kum-utasitas-a-kulugyminiszterium-szervezeti-es-mukodesiszabalyzatarol.html> (дата звернення 23.06.2022; 18.07.2022).

231. 45/1990. (IX. 15.) Korm. rendelet a külügyminiszter feladat- és hatásköréről. URL: https://jogkodex.hu/jsz/1990_45_korm_rendelet_3092783 (дата звернення 09.09.2021).

232. 76/1990. (XI. 2.) OGY határozat az Európa Tanács Alapszabályához és az Európa Tanács kiváltságairól és mentességeiről szóló Általános

Egyezményhez való csatlakozásról, valamint az Európai Emberi Jogi egyezmény aláírásáról. URL: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=990h0076.OGY> (дата звернення 09.09.2021).

233. A jogállam fogalom fejlődése - A dualizmus rendszere (by Henez Botond). URL: <https://www.studocu.com/hu/document/nemzeti-kozszolgalti-egyetem/allam-es-jogelmelet/ii-felev-majt/21305917>.

234. A külpolitika célja a «kökemény magyar érdekérvényesítés». URL: <https://magyarnemzet.hu/kulfold/2022/02/a-kulpolitika-celja-a-kokemeny-magyar-erdekervenyesesites>.

235. A Magyar Köztársaság Alkotmánya. Az 1949 évi XX törvény. A lezárás dátuma 1995. Március 31. Alkotmányjog. Jogszabálygyűjtemény. Bp.: Századvég, 1994. 23-24 old.

236. A magyar-NATO kapcsolatok története. URL: https://2010-2014.kormany.hu/download/0/7b/20000/magyarorszag_a_NATO-ban.pdf.

237. A Cseh Köztársaságnak, az Észt Köztársaságnak, a Ciprusi Köztársaságnak, a Lett Köztársaságnak, a Litván Köztársaságnak, a Magyar Köztársaságnak, a Máltai Köztársaságnak, a Lengyel Köztársaságnak, a Szlovén Köztársaságnak és a Szlovák Köztársaságnak az Európai Unióhoz történő csatlakozásáról szóló szerződés kihirdetéséről. URL: <https://www.parlament.hu/irom37/9171/9171.htm> (дата звернення 02.10.2022).

238. Allies are unified in support for Ukraine ahead of nato meetings, defense official says. URL: <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3186086/allies-are-unified-in-support-for-ukraine-ahead-of-nato-meetings-defense-offici/>.

239. An externally constrained hybrid regime: Hungary in the European Union (by András Bozóki, Dániel Hegedűs). URL: https://openresearch.ceu.edu/bitstream/handle/20.500.14018/13833/Bozoki-Andras_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

240. Areas of EU action. URL: https://commission.europa.eu/about-european-commission/what-european-commission-does/law/areas-eu-action_en.

241. ACT concerning the conditions of accession of the Czech Republic, the Republic of Estonia, the Republic of Cyprus, the Republic of Latvia, the Republic of Lithuania, the Republic of Hungary, the Republic of Malta, the Republic of Poland, the Republic of Slovenia and the Slovak Republic and the adjustments to the Treaties on which the European Union is founded. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12003T%2FAFI%2FECL&qid=1704223210212> (дата звернення 02.10.2022).

242. Bába Iván, Baller Barbara, Halász Iván, Tóth Norbert. A magyar külügyi igazgatás alapjai. Dialóg Campus Kiadó. 2016. 214 old.

243. Bánhegyi, Ferenc. A Hunyadiak dicsősége. Celldömölk. Apáczai Kiadó. Budapest. 2008. 139 old.

244. Barna Attila, Horvath Attila, Mathe Gabor, Toth Zoltan Jozsef. MAGYAR ÁLLAM- ÉS JOGTÖRTÉNET. Nemzeti Közsolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Kar. Budapest. 2014. 664 old.

245. Barta Attila A közigazgatás intézményrendszere és szervezési elvei. URL: <https://ijoten.hu/szocikk/a-kozigazgatas-intezmenyrendszere-es-szervezesi-elvei>.

246. Challenges to EU Values in Hungary How the European Union Misunderstood the Government of Viktor Orbán. By Beata Bako. Taylor & Francis Group. 2023. 243 p.

247. Chronowski Nóra Az Európai Unió jogának viszonya a magyar joggal. URL: <https://ijoten.hu/szocikk/az-europai-unio-joganak-viszonya-a-magyar-joggal>.

248. Consolidated version of the treaty on european union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12016M%2FTXT> (дата звернення 17.09.2022; 18.09.2022).

249. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. URL: <https://eur->

lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT (дата звернення 11.09.2022).

250. Diószegi István. A külpolitikai ügyintézés struktúrája és a döntéshozatal mechanizmusa az Osztrák–Magyar Monarchiában. URL: http://www.grotius.hu/doc/pub/MHHLZG/dioszegi_omm_kulpol.pdf.

251. Disintegration of the Soviet Union and the U.S. Position on the Independence of Ukraine (by Olexiy Haran). URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/128848e6-e3e1-430d-bd5c-df4b06472252>.

252. EP after the Lisbon treaty: Bigger role in shaping Europe. URL: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/powers-and-procedures/the-lisbon-treaty> дата звернення 17.09.2022).

253. European Parliament. URL: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/powers-and-procedures>.

254. European Commission. URL: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-commission_en.

255. Foes of Hungary's Government Fear Demolition of Democracy (by Nicholas Kulish). URL: <https://www.nytimes.com/2011/12/22/world/europe/foes-of-hungarys-government-fear-demolition-of-democracy.html>.

256. Győri Szabó Róbert. A magyar külpolitika története 1848-tól napjainkig, Helikon, Budapest. 2011. 433 old.

257. Horváth Zoltán, Bathó Ferenc, Mohay György, Horváth Péter. Általános közigazgatási ismeretek V. modul: Az Európai Unió szervezete, működése és jogrendszere. Budapest. 2015. 109 old.

258. Hungary on the Fast Lane: the New Széchenyi Plan is soon Under Way. URL: <https://20102014.kormany.hu/download/6/11/10000/Hungary%20on%20the%20Fast%20Lane.pdf>.

259. Hungary, an anti-role model for successful EU integration? (ÖGfE)
URL: <https://www.oegfe.at/policy-briefs/hungary-an-anti-role-model-for-successful-eu-integration/>.
260. Hungary's Orban, a Scourge of Liberals, Faces a New Foe: Economics (by Andrew Higgins and Benjamin Novak) URL: <https://www.nytimes.com/2022/08/20/world/europe/viktor-orban-hungary-economy.html>.
261. How does the EU work? URL: https://op.europa.eu/webpub/com/eu-and-me/en/HOW_DOES_THE_EU_WORK.html.
262. How Viktor Orban Bends Hungarian Society to His Will (by Patrick Kingsley). URL: <https://www.nytimes.com/2018/03/27/world/europe/viktor-orban-hungary.html>.
263. JÓZSA Zoltán A közigazgatás funkciói és feladatai. URL: <https://ijoten.hu/szocikk/a-kozigazgatas-funkcioi-es-feladatai>.
264. Joint declaration on practical arrangements for the codecision procedure (article 251 of the ec treaty). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32007C0630%2801%29> (дата звернення 17.09.2022).
265. Kölcsönkapott környezetünk 5. Nemzeti környezetvédelmi program 2021-2026 szakpolitikai stratégia agrárminisztérium 2020. URL: http://www.hermanottointezet.hu/sites/default/files/nkp5_0430_tervezet.pdf.
266. Kristó Gyula.(2002). Szent István Király Kapcsolat Európával. Budapest: Neumann Kht.
267. Küküllei, János. (2000). Lajos király krónikája, Névtelen szerző: Geszta Lajos királyról; Osisris Kiadó, Budapest. 120 old.
268. Külgazdasági Stratégia. URL: http://www.pestmegye.hu/images/2014/agazati_strategiak/Kulgzazdasagi_Strategia_2011.pdf.

269. Látványosan nőtt a külföldi befektetések száma Magyarországon. URL: <https://www.origo.hu/gazdasag/20220719-latvanyosan-nott-a-kulfoldi-befektetesek-szama-magyarorszagon-gazdasag.html>.
270. Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról Jogszabálykereső Szolgáltatja a Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. URL: http://jogszabalykereso.mhk.hu/cgi-bin/njt_doc.cgi?docid=146732.590017.
271. Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) URL: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv> (дата звернення 09.10.2021; 07.06.2022; 23.06.2022; 15.08.2022; 02.10.2022;).
272. Miklós Ugró Terrorizmus és a magyarok. URL: https://www.magyarhirlap.hu/velemenyt/Terrorizmus_es_a_magyarok.
273. Molnár Tamás A nemzetközi jog és a magyar jog viszonya. URL: <https://ijoten.hu/szocikk/a-nemzetkozi-jog-es-a-belso-jog-viszonya>.
274. Nemzeti Környezetvédelmi Program. URL: <https://xn--krnyezetvdelem-jkb3r.hu/nemzeti-kornyezetvedelmi-program>.
275. Ordinary legislative procedure. European Parliament. URL: <https://www.europarl.europa.eu/olp/en/ordinary-legislative-procedure/overview>.
276. O. Horbachenko Comparative-legal analysis of external functions of Ukraine and Hungary: implementation of experience (part 2). Scientific Center of Innovative Researches. Public Administration and Law Review Journal. Estonia. 2022. Issue 3 (11). Pp. 89-96.
277. O. Horbachenko External function of the hungarian state as a constitutional and legal category. Scientific Center of Innovative Researches. Public Administration and Law Review Journal. Estonia. 2022. Issue 2 (10). Pp. 51-61.
278. Protocol (no 2) on the application of the principles of subsidiarity and proportionality. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12008E%2FPRO%2F02> (дата звернення 17.09.2022).

279. Protocol on the role of national parliaments in the european union.
URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3AC2007%2F306%2F01> (дата звернення 17.09.2022).
280. Petretei József Hatalommegosztás. URL: <https://ijoten.hu/szocikk/alkotmanyjog-hatalommegosztas>.
281. Peter CSERNE Gazdaság és jog. URL: <https://ijoten.hu/szocikk/gazdasag-es-jog>.
282. Rules of Procedure of the European Parliament. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/RULES-9-2023-11-01-TOC_EN.html.
283. Romsics Ignác. Magyarország története a XX. Században. Budapest. 2010. 480 old.
284. Sulyok Gábor. Nemzetközi jog. URL: <https://ijoten.hu/szocikk/nemzetkozi-jog>.
285. Sahaidak, M., Tepliuk, M., Zhurylo, V., Rudenko, N., & Samko, O. Integrative Viewpoint for Implementing Sustainable Management Agricultural Business Excellence. TEM Journal. 2021. Volume 10, Issue 1. 303-309 pp.
286. Security and Defence: Josep Borrell addresses the EU Chiefs of Defence. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/security-and-defence-josep-borrell-addresses-eu-chiefs-defence_en.
287. Teljes médiacsend mellett egyeztet a magyar kormány az ukrajnai fegyverszállításokról Brüsszelben (Zalán Zubor). URL: <https://atlatszo.hu/kozugy/2023/02/21/teljes-mediacsend-mellett-egyeztet-a-magyar-kormany-az-ukrajnai-fegyverszallitasokrol-brusszelben/>.
288. The Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT> (дата звернення 17.09.2022).
289. The Council of the European Union. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/european-council/>.

290. The European Union What it is and what it does. URL: <https://op.europa.eu/webpub/com/eu-what-it-is/en/#chapter4>.

291. Takács Péter Az állam fogalma. URL: <http://real.mtak.hu/80661/2/Az%20%C3%A1llam%20fogalma%202014%20Gy%C5%91r%20.pdf>.

292. Tamás Csikány. A szabadságharc hadművészete 1848–1849. Zrínyi kiadó, Budapest. 2015. 378 old.

293. Types of EU law. URL: https://commission.europa.eu/law/law-making-process/types-eu-law_en#:~:text=There%20are%20two%20main%20types%20of%20EU%20law%20%E2%80%93%20primary%20and%20secondary.

294. Types of institutions and bodies. URL: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/types-institutions-and-bodies_en.

295. Új Széchenyi Terv. URL: <http://www.terport.hu/teruletfejlesztes/orszag-oszint/fejlesztesidokumentumok/uj-szechenyi-terv>.

296. Új Széchenyi Terv. URL: <https://2010-2014.kormany.hu/hu/gyik/uj-szechenyi-terv> (дата звернення 22.08.2022).